UNIVERSITATEA DE STUDII POLITICE ȘI ECONOMICE EUROPENE „C. STERE”
FACULTATEA DE DREPT
ŞCOALA DOCTORALĂ ÎN DREPT, ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE A CONSORȚIULUI INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT, ASEM – USPEE „C. STERE”

Cu titlu de manuscris:

CZU 343.23(043.3)

PRISACARI VADIM

CALIFICAREA UNITĂȚII ȘI A PLURALITĂȚII DE INFRACȚIUNI

SPECIALITATEA: 554.01 – DREPT PENAL ȘI EXECUȚIONAL PENAL

Teză de doctor în drept

Autor: _____

Conducător de doctorat: _____ MARIȚ ALEXANDRU,
doctor în drept, profesor universitar

Comisia de îndrumare: _____ GRECU Raisa, doctor habilitat
în drept, conferențiar universitar

_____ ANTOCI Albert, doctor în drept,
în drept, conferențiar universitar

_____ CRIJANOVSCHI Sergiu,
doctor în drept, conferențiar universitar

CHIŞINĂU, 2022

© PRISACARI VADIM, 2022

CUPRINSUL

ADNOTARE…….....…...5
LISTA ABREVIERILOR…….....8
INTRODUCERE…….....9

CAPITOLUL 1. ANALIZA MATERIALELOR ŞTIINŢIFICE REFERITOARE LA CALIFICAREA UNITĂȚII ȘI A PLURALITĂȚII DE INFRACȚIUNI…….....…17
1.1. Cercetarea materialelor științifice publicate în Republica Moldova…….....17
1.2. Analiza materialelor științifice publicate în alte state…….....26
1.3. Concluzii la Capitolul 1…….....34

CAPITOLUL 2. CALIFICAREA INFRACȚIUNII CONTINUE ȘI A CELEI PRELUNGITE….....36
2.1. Noțiuni generale privind unitatea infracțională.....36
2.2. Calificarea infracțiunii continue.....37
2.2.1. Infracțiunea continuă: noțiune, trăsături.....37
2.2.2. Formele infracțiunii continue.....43
2.3. Calificarea infracțiunii prelungite.....…….....46
2.3.1. Noțiunea infracțiunii prelungite.....46
2.3.2. Trăsăturile infracțiunii prelungite, consfințite expres în definiția legală.....47
2.3.2.1. Trăsăturile obiective.....47
2.3.2.2. Trăsăturile subiective.....53
2.3.3. Alte trăsături ale infracțiunii prelungite.....60
2.4. Concluzii la Capitolul 2.....66

CAPITOLUL 3. CALIFICAREA ALTOR FORME ALE INFRACȚIUNII UNICE.....69
3.1. Calificarea infracțiunii repetate.....69
3.2. Calificarea infracțiunii de îndeletnicire.....83
3.3. Calificarea infracțiunii complexe.....88
3.3.1. Infracțiunea complexă: concept, trăsături, forme.....88
3.3.2. Reguli de încadrare a infracțiunii complexe.....93
3.4. Calificarea infracțiunii cu acțiuni (inacțiuni) alternative.....102
3.5. Concluzii la Capitolul 3.....105

CAPITOLUL 4. CALIFICAREA CONCURSULUI DE INFRACȚIUNI – FORMĂ A PLURALITĂȚII INFRACȚIONALE.....107
4.1. Concursul de infracțiuni: concept, trăsături.....107
4.2. Calificarea concursului real de infracțiuni.....114
4.3. Calificarea concursului ideal de infracțiuni.....122
4.4. Concursul de infracțiuni *versus* concurența normelor.....134

4.5. Concluzii la Capitolul 4.....140

CAPITOLUL 5. MODALITĂȚI DE CALIFICARE A UNITĂȚII INFRACȚIONALE ȘI A CONCURSULUI DE INFRACȚIUNI ÎN CAZUL UNOR FAPTE PENALE CONCRETE.....142
5.1. Calificarea infracțiunilor contra vieții persoanei.....142
5.2. Calificarea infracțiunilor contra vieții sexuale.....152
5.3. Calificarea infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică.....163
5.4. Concluzii la Capitolul 5.....177

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI.....180
BIBLIOGRAFIE.....187
DECLARAŢIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....216
CV-UL AUTORULUI.....217

ADNOTARE

Prisacari Vadim, „Calificarea unității și a pluralității de infracțiuni”.
Teză de doctor în drept. Școala doctorală în Drept, Științe Politice și Administrative a Consorțiului Național al Instituțiilor de învățământ, ASEM și USPEE „C.Stere”.
Chișinău, 2022

Structura lucrării. Teza cuprinde: Introducere, 5 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 467 titluri, 186 pagini text de bază. Rezultatele sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: infracțiune unică, pluralitate infracțională, concurs de infracțiuni, calificare, infracțiune prelungită, infracțiune repetată, infracțiune complexă, practică judiciară.

Domeniul de studiu. Lucrarea face parte din domeniul Dreptului penal, Partea Generală.

Scopul și obiectivele lucrării: Scopul investigației constă în realizarea unei cercetări teoretico-practice temeinice axate pe modalitățile de calificare a unității și a pluralității infracționale, în stabilirea specificului de calificare a unor forme inerente infracțiunii unice și pluralității de infracțiuni, precum și în identificarea și soluționarea dificultăților practice sesizate în procesul calificării infracțiunii unice și a pluralității de infracțiuni.

Pentru atingerea scopului au fost trasate următoarele obiective: deosebirea concursului de infracțiuni de *(i)* unele forme ale infracțiunii unice, precum și de *(ii)* instituția concurenței normelor; evidențierea specificului de calificare a unor infracțiuni concrete, din perspectiva unității și pluralității infracționale; constatarea dificultăților practice vizând încadrarea juridico-penală a faptelor penale, din perspectiva unității și a pluralității infracționale; relevarea deficiențelor normative privitoare la calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni etc.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute se concretizează în faptul realizării unei cercetări profunde teoretico-practice, de pe noi poziții, a regulilor de calificare a diverselor forme ale infracțiunii unice și ale concursului de infracțiuni (formă a pluralității infracționale). Noutatea științifică a lucrării elaborate consistă și în: a) abordarea regulilor de calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni în raport cu unele fapte penale concrete; b) realizarea unui studiu comparativ al reglementărilor din legislațiile unor state străine în sfera ce privește calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni; c) înaintarea unor propuneri legislative capabile să ducă spre îmbunătățirea cadrului normativ vizând calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni etc.

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea unui cadru conceptual complex și temeinic în ceea ce privește modalitățile concrete de calificare a infracțiunii unice și a pluralității de infracțiuni (ținând cont de cadrul normativ existent, de practica judiciară în materie, precum și de bunele practici legislative), fapt ce a condus la evidențierea unor carențe normative și a unor dificultăți practice de încadrare a unor atare infracțiuni și, în consecință, la propunerea unor sugestii legislative capabile să contribuie la îmbunătățirea cadrului normativ, tocmai în vederea direcționării practicienilor dreptului penal spre o corectă calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni.

Importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării. Prezenta lucrare constituie o incursiune teoretico-științifică de importanță deosebită pentru doctrina dreptului penal. Teza conține diverse abordări (unele de pe noi poziții) a regulilor ce vizează calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni. Din perspectivă practică, prezenta lucrare poate contribui în activitatea celor abilitați să aplice legea penală la buna încadrare a faptelor infracționale în acord cu regulile de calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni. Lucrarea prezintă relevanță practică, îndeosebi, avându-se în vedere faptul supunerii analizei unui număr suficient de mare de hotărâri judecătorești (peste 150 de acte aplicative (sentințe, decizii).

Implementarea rezultatelor științifice. Acestea își găsesc aplicare în procesul de instruire a studenților și masteranzilor de la facultățile de drept din instituțiile de învățământ superior.

АННОТАЦИЯ

Присакарь Вадим, «Квалификация единства и множественности преступлений». Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Докторская школа права, политических и административных наук, Национального консорциума образовательных учреждений Академия экономического образования Молдовы и Университет политических и экономических европейских знаний им. К. Стере. Кишинэу, 2022

Структура работы: Диссертация содержит: введение, 5 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию, включающую 467 наименование, 186 страницы основного текста. Полученные результаты были опубликованы в 13 научных работах.

Ключевые слова: единичное правонарушение, множественность преступлений, совокупность преступлений, квалификация, затянувшееся правонарушение, повторное правонарушение, сложное правонарушение, судебная практика.

Область исследования: Диссертация является частью Уголовного права, Общая часть.

Цель диссертационного исследования и задачи исследования состоит в проведение тщательного теоретического и практического исследования, направленного на выявление способов квалификации единства и множества преступлений, установления видовой квалификации некоторых форм, присущих единичному правонарушению и множества преступлений, а также выявление и решение практических трудностей, возникающих при квалификации единичного правонарушения и множественности преступлений.

Для достижения цели были поставлены следующие задачи: отличие совокупности преступлений от (i) некоторых форм единичного правонарушения, а также от (ii) института конкуренции норм; выделение особенностей квалификации конкретных правонарушений, с точки зрения единства и множественности преступлений; выявление практических трудностей уголовно-правовой квалификации преступных деяний с точки зрения единства и множественности преступлений; выявление нормативных недостатков в части квалификации единичного правонарушения и совокупности преступлений и др.

Научная новизна и оригинальность полученных выводов выражается в том, что проведение глубокого теоретико-практического исследования с новых позиций правил квалификации различных форм единичного правонарушения и совокупности преступлений (форма множественности преступлений). Научная новизна работы заключается также в: a) рассмотрение правил квалификации единичного преступления и совокупности преступлений в отношении некоторых конкретных преступных деяний; b) проведение сравнительного исследования норм законодательства некоторых иностранных государств в сфере квалификации единичного преступления и совокупности преступлений; c) внесение законодательных предложений, способных привести к совершенствованию нормативной базы, направленной на квалификацию единичного преступления и совокупности преступлений и др.

Решенный важный научный вопрос заключается в разработка комплексной и тщательной концептуальной базы относительно конкретных способов квалификации единичного преступления и совокупности преступлений (с учетом существующей нормативной базы, судебной практики по данному вопросу, а также передовой законодательной практики), что привело к выявлению некоторых нормативных недостатков и некоторых практических трудностей в квалификации данных преступлений и, как следствие, к предложению некоторых законодательных предложений, способных способствовать совершенствованию нормативной базы, именно для того, чтобы направить практиков уголовного права на правильную квалификацию единичного преступления и совокупности преступлений.

Теоретическая значимость и практическая применяемость результатов исследования. Данная работа представляет собой научно-теоретический набег, имеющий большое значение для учения об уголовном праве. В диссертации представлены различные подходы (в том числе с новых позиций) норм квалификации единичного преступления и совокупности преступлений. С практической точки зрения данная работа может способствовать деятельности лиц, уполномоченных применять уголовное право, по надлежащей квалификации преступных деяний в соответствии с правилами квалификации единичного преступления и совокупности преступлений. Диссертация имеет практическую значимость, особенно с учетом того, что анализу подлежит достаточно большое количество судебных решений (более 150 применимых актов (приговоров, постановлений).

Внедрение результатов диссертационного исследования. Они находят применение как в процессе обучения студентов юридических факультетов высших учебных заведений.

ANNOTATION
Prisacari Vadim, "Qualification of Unity and Plurality of Crimes".
PhD Thesis. Doctoral School in Law, Political and Administrative Sciences of the National Consortium of Educational Institutions, ASEM and USPEE "C. Stere".
Chisinau, 2022

Thesis structure: Introduction, 5 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 467 titles, 186 pages basic text. The fundamental ideas and scientific results are exposed and published in 13 scientific papers.

Keywords: single crime, the plurality of crime, cumulative crime, qualification, prolonged crime, repeated crime, complex crime, legal practice.

The domain of study: This thesis belongs to the judicial domain, the General Part.

The purpose and objectives of the study consist in conducting a comprehensive theoretical and practical study aimed at qualifying the unity and plurality of crimes, establishing the specific qualification of some forms inherent to the single crime and the plurality of crimes, as well as identifying and settling practical difficulties reported in the process of qualifying the single crime and the plurality of crimes.

To achieve the goal, the following tasks were set: to distinguish the cumulative crimes from *(i)* some forms of the unique crime, as well as from *(ii)* the institution of competition of norms; highlighting the features of the qualification of some specific crimes, from the point of view of the unity and plurality of crimes; identifying practical difficulties in the legal-criminal qualification of criminal deeds, from the point of view of the unity and plurality of crimes; revealing the regulatory deficiencies on qualification of the single crime and cumulative crimes, etc.

The scientific novelty and originality of the obtained results find expression in the fact that has been conducted a theoretical-practical in-depth study, from new positions, of the rules for the qualification of the various forms of the single crime and the cumulative crimes (a form of criminal plurality). The scientific novelty of the elaborated paper also consists in: a) the approach of the rules for the qualification of the single crime and cumulative crimes concerning some specific criminal deeds; b) conducting a comparative study of the norms of the legislation of some foreign states in the field of qualification of a single crime and competitive crimes; c) putting forward several legislative proposals that can lead to the improvement of the regulatory framework aimed at qualifying a single crime and the competitive crimes, etc.

The solved scientifically issue consists in the development of a comprehensive conceptual framework concerning specific ways of qualifying the single crime and the plurality of crimes (taking into account the existing regulatory framework, legal on this issue, as well as good legislative practice), which led to the highlighting of some regulatory deficiencies and some practical difficulties in qualifying such crimes and, consequently, to the proposal of some legislative suggestions that can contribute to the improvement of the regulatory framework, precisely to direct the practitioners of criminal law to the correct qualification of a single crime and the cumulative crimes.

The theoretical importance and the practical value of this thesis. This paper is a scientific and theoretical foray, which is of great importance for the doctrine of criminal law. The thesis presents various approaches (including from new positions) of the rules qualifying the single crime and the cumulative crimes. From a practical point of view, this paper can contribute to the activities of persons authorized to apply criminal law in the proper qualification of criminal deeds under the rules for qualifying the single crime and the cumulative crimes. The paper is of practical importance, especially considering that a sufficiently large number of court judgements (more than 150 applicable acts (awards, decisions) were submitted for analysis.

The implementation of the scientific results. They are applied in the process of training students from the law faculties of higher education institutions.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

art. – articol

CP RM – Codul penal al Republicii Moldova în redacția din 18.04.2002

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

Hotărârea Plenului CSJ nr.17/2005 – hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală” nr.17 din 07.11.2005

Hotărârea Plenului CSJ nr.4/2006 – hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism”, nr.4 din 19.06.2006

Hotărârea Plenului CSJ nr.11/2012 – hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP RM)”, nr.11 din 24.12.2012

Hotărârea Plenului CSJ nr.11/2014 – hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție”, nr. 11 din 22.12.2014

Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Federației Ruse nr. 24/2013 – hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Federației Ruse „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale de corupere și alte infracțiuni de corupție”, nr. 24 din 09.07.2013

Legea RM nr.277/2008 – Legea Republicii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008

p. – pagină

pct. – punct

lit. – literă

n.a. – nota autorului

vol. – volum

Introducere

Actualitatea și importanța temei abordate. Unitatea și pluralitatea infracțională reprezintă instituții, pe de o parte, intersectabile, iar, pe de altă parte, deloc facile. Acestea necesită apreciere juridică univocă, astfel încât destinatarului legii penale, dar, mai ales, practicianului dreptului penal, să-i fie clare ipotezele în care devin incidente regulile de încadrare a infracțiunii unice și când devin aplicabile regulile de încadrare a concursului de infracțiuni.

În practica judiciară sunt sesizate multiple și diverse probleme în aprecierea unor fapte infracționale drept varietăți (forme) ale infracțiunii unice sau ale concursului de infracțiuni. Bunăoară, studiul practicii judiciare demonstrează prezența unor dificultăți cu care se confruntă unii practicieni ai dreptului penal în ceea ce privește stabilirea numărului de intenții cu care acționează făptuitorul în procesul săvârșirii unor acțiuni (inacțiuni) infracționale identice. Dar, în funcție de această particularitate, cele comise trebuie apreciate infracțiune unică sau concurs de infracțiuni. Din aceste rațiuni, se impune cu strictețe să se determine numărul de intenții manifestate de făptuitor. Corespunzător, în toate cazurile ofițerul de urmărire penală/procurorul trebuie să depună maxim efort în vederea determinării numărului de intenții infracționale. Or, această particularitate este crucială pentru corecta încadrare a multiplelor acțiuni (inacțiuni) infracționale identice.

Privită separat, instituția infracțiunii unice suscită numeroase întrebări vizând *(i)* specificul calificării fiecărei forme a infracțiunii unice și *(ii)* delimitarea între ele a unor forme similare (*e.g.* delimitarea infracțiunii prelungite de cea repetată sau de cea de îndeletnicire). Și concursul de infracțiuni constituie acea formă a pluralității infracționale ce implică numeroase situații cărora trebuie să li se dea apreciere, inclusiv din perspectiva încadrării juridico-penale.

Conform alin.(3) art.1 din Constituția Republicii Moldova „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omorului, drepturile și libertățile lui [...] reprezintă valori supreme și sunt garantate” [70].

Având în vedere acest deziderat, constatăm că scopul pedepsei penale poate fi atins doar prin aprecierea corespunzătoare a celor comise, fără o subapreciere sau o supraapreciere a celor săvârșite. Acest lucru e posibil, exclusiv, prin încadrarea corectă a faptelor săvârșite. Este inadmisibil să se facă confuzie între diverse forme ale infracțiunii unice (*e.g.* e cu neputință ca la încadrarea unei infracțiuni repetate să se fac uz de regulile de calificare a infracțiunii prelungite).

Și mai grav e faptul încadrării unei singure infracțiuni în tiparul mai multor norme de incriminare sau al încadrării unui cumul de fapte infracționale în tiparul unei singure norme.

Subsecvent, buna calificare a infracțiunii comportă însemnătate în alte planuri. De exemplu, justa încadrare a celor săvârșite are impact direct asupra eventualei pedepse penale pasibile de aplicare făptuitorului. De asemenea, în consecință, „în materie penală, o informare precisă și completă [...] cu privire la încadrarea juridică [...], este o condiție esențială a echității procedurii" [232; 460; 461].

Conform pct.28 din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr.9 din 29.04.2016: „încadrarea juridică a faptei, fiind o operațiune complexă, îndreptată spre determinarea adevărului obiectiv, presupune potrivirea dintre semnele faptei săvârșite în realitatea obiectivă cu semnele componenței de infracțiune desprinse din norma de incriminare, competență atribuită organelor judiciare (sublinierea ne aparține – *n.a.*)" [274].

Deci, cel abilitat cu calificarea infracțiunii este ținut să dea apreciere corespunzătoare faptei comise. Acesta trebuie să disocieze clar unitatea infracțională de pluralitatea infracțională. Tot acesta urmează să evalueze și să adapteze la cazuri concrete formele infracțiunii unice și cele ale concursului de infracțiuni.

Practica demonstrează că acest lucru nu-i reușește de fiece dată celui îndrituit să aplice legea penală. În acest sens, sunt consemnabile unele constatări practice. Astfel, în Raportul Procuraturii Generale a Republicii Moldova privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2018 sunt consemnate următoarele: „Eficiența activității procurorilor în anul 2018 a continuat să fie determinată și afectată de mai mulți factori de ordin obiectiv și subiectiv, și anume: deficiențe la interpretarea legislației în vigoare, aplicarea eronată și neuniformă de către organele de urmărire penală și procurori a prevederilor legale, ce duc la calificarea incorectă a faptelor infracționale [...]; practica judecătorească neuniformă, divergențe la interpretarea normelor legale" [302]. Aceleași probleme sunt punctate în Raportul Procuraturii Generale a Republicii Moldova privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2019 [303], precum și în Raportul Procuraturii Generale a Republicii Moldova privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2020 [304].

Încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale și zonale. Conform prevederilor alin.(1) art.113 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) „se consideră calificare a infracțiunii determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele

faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componenței infracțiunii” [45]. Desprindem, că calificarea unei infracțiuni unice sau a unui concurs de infracțiuni implică stabilirea unei coincidențe exacte între semnele infracțiunii și semnele componenței de infracțiune.

Atestăm interferențe clare între principiile dreptului penal și calificarea corectă. Principiile dreptului penal ce vizează, *inter alia,* buna calificare a infracțiunii, sunt prevăzute în Codul penal al Republicii Moldova: „interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise” [45] (alin.(2) art.3 CP RM); „persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție” [45] (alin.(1) art.6 CP RM); „nimeni nu poate fi supus de două ori urmăririi penale și pedepsei penale pentru una și aceeași faptă” [45] (alin.(2) art.7 CP RM).

În special, încadrarea corectă a unei infracțiuni (conform unei singure norme sau în tiparul mai multor norme) asigură transpunerea practică a principiul legalității incriminării. Studiul practicii judiciare realizat denotă că, în dese cazuri, o infracțiune unică este calificată drept concurs de infracțiuni (și invers, un concurs de infracțiuni este apreciat drept infracțiune unică). În alte cazuri, sunt reținute regulile concursului de infracțiuni în timp ce normele aplicate concurează între ele. Aceste aspecte nu reprezintă altceva, decât fațete ale principiului legalității incriminării.

Calificarea eronată, în cele din urmă, nesocotește principiul legalității incriminării (principiu consacrat, inclusiv, în jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova). Sunt exemplificative următoarele statuări ale Curții: „preeminența dreptului în materie penală exprimă printre altele inadmisibilitatea aplicării extensive a legii penale, în detrimentul persoanei, în special, prin analogie” [248]; „[…] principiul în discuție [legalității incriminării] are consecințe atât în activitatea de elaborare a normelor penale, cât și în procesul aplicării acestora” [250]; „[…] principiul analizat le impune subiectelor care au competența aplicării legii penale două obligații esențiale: interpretarea strictă a legii penale și interzicerea analogiei” [249].

Calificarea corectă, inclusiv non-insuficientă și non-excesivă – fațetă a principiului legalității incriminării – este consacrată, implicit, în textul unor instrumente juridice internaționale. În aceleași instrumente este consfințită interdicția aplicării legii penale de două ori pentru una și aceeași faptă. La concret, interdicția unor atare aplicări a legii penale este reglementată de: art.7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [69], precum și de art.15 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, nr.31 din 16.12.1966 [280].

Materiale științifice în care să se puncteze, în exclusivitate, reguli de calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni au fost elaborate într-un număr redus. În special, sesizăm prezența mai multor lucrări didactice destinate analizei instituțiilor de drept penal general. Acest fapt ne-a determinat se ne concentrăm pe realizarea exclusivă a unei atare cercetări, având drept obiect examinarea modalităților de calificare a infracțiunii unice și a pluralității de infracțiuni.

În cadrul cercetării este realizată analiza mai multor opinii doctrinare relevate în legătură cu tematica tezei. În mod special, au fost cercetate lucrările următorilor autori: A.Barbăneagră, V.Berliba, A.Borodac, S.Brînza, R.Cojocaru, I.Cotorobai, S.Copețchi, M.Gherman, Gh.Graur, V.Grosu, I.Macari, A.Mariț, D.Martin, A.Pîntea, Gh.Reniță, V.Stati, A.-I. Stoian, F.Streteanu, A.Tăbîrță, G.Ulianovschi (*Republica Moldova*); I.Borlan, C.Duvac, C.Ghigheci, N.Giurgiu, C.Hrițcu, G.-M. Husti, M.-C. Ivan, I.Pascu, G.Sabău, C.Sima, M.Ștefănoaia (*România*); I.Agaev, A.S. Ăktov, D.S. Cikin, O.S. Kapinus, N.Korotkih, D.Iu. Kraev, A.N. Kulaghin, K.V. Obrajiev, A.V. Motin, R.S. Pozdîșev, E.N. Șveț (*Federația Rusă*); B.B. Matliubov (*Uzbekistan*); T.I. Sozanskii, O.V. Us (*Ucraina*); A.Persidskis, U.Krastiņš (*Letonia*); E.-A. Escuchuri (*Spania*).

Încadrarea temei în context inter- și transdisciplinar. Deși derivă din conținutul normelor generale ale Codului penal, tema cercetării implică numeroase valențe de ordin practic – fezabile în raport cu anumite infracțiuni concrete. Din acest motiv, în procesul studiului se observă o interdependență între normele generale și cele speciale din legea penală.

Mai mult, investigația teoretico-practică efectuată ne-a determinat să revedem unele viziuni, inclusiv să formulăm unele propuneri de îmbunătățire a textului de lege. Cele din urmă pot contribui la perfecționarea politicii penale a statului drept „instrument eficient de combatere și preîntâmpinare a infracționalității” [238].

Scopul lucrării. *Scopul tezei* constă în realizarea unei cercetări teoretico-practice temeinice axate pe modalitățile de calificare a unității și a pluralității infracționale, în stabilirea specificului de calificare a unor forme inerente infracțiunii unice și pluralității de infracțiuni, precum și în identificarea și soluționarea dificultăților practice sesizate în procesul calificării infracțiunii unice și a pluralității de infracțiuni.

Obiectivele cercetării. Întru realizarea scopului nominalizat, au fost trasate următoarele *obiective*:

– analiza opiniilor doctrinare în sfera ce privește modalitățile de calificare a unității și a pluralității infracționale;

– identificarea trăsăturilor definitorii ale unor forme concrete de infracțiuni unice naturale sau legale;

– determinarea specificului de calificare a infracțiunii continue, a infracțiunii prelungite, a infracțiunii complexe, a infracțiunii de îndeletnicire, a infracțiunii repetate și a infracțiunii cu acțiuni (inacțiuni) alternative;

– disocierea, între ele, a formelor conexe a infracțiunii unice naturale și a celei legale;

– stabilirea particularităților ce caracterizează concursul real și concursul ideal de infracțiuni;

– deosebirea concursului de infracțiuni de *(i)* unele forme ale infracțiunii unice, precum și de *(ii)* instituția concurenței normelor;

– evidențierea specificului de calificare a unor infracțiuni concrete, din perspectiva unității și pluralității infracționale;

– studiul practicii judiciare în sfera ce vizează modalitățile de calificare a infracțiunii unice și a pluralității infracționale;

– analiza comparativă a reglementărilor din legislațiile unor state străine referitoare la formele infracțiunii unice și la formele pluralității infracționale;

– constatarea dificultăților practice vizând încadrarea juridico-penală a faptelor penale, din perspectiva unității și a pluralității infracționale;

– relevarea deficiențelor normative privitoare la calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni;

– sugerarea unor propuneri legislative capabile să ducă la îmbunătățirea cadrului normativ în sfera ce vizează calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni.

Ipoteza cercetării este bazată pe presupunerea, conform căreia:

– nu doar unitatea intenției constituie criteriu în delimitarea infracțiunii prelungite și concursului real între infracțiuni identice, ci și natura acțiunilor (inacțiunilor) infracționale comise;

– infracțiunea repetată comportă similitudini cu concursul de infracțiuni, derivând din cea din urmă categorie juridică, și nu constituie o deviație a recidivei infracționale;

– încadrarea celor comise, potrivit regulilor concursului de infracțiuni (conform normei ce cuprinde infracțiunea complexă, dar și conform normei ce conține infracțiunea absorbită) este contrară *(i)* regulii de calificare în ipoteza concurenței dintr-o normă parte și o normă întreg și, implicit, *(ii)* principiului calificării exacte ca subspecie a principiului legalității incriminării, din perspectiva efectuării unei calificări în exces;

– nu este exclus concurs ideal între infracțiuni cu obiect de atentare identic, comise cu aceeași formă a vinovăției;

– unitatea persoanei corupătorului nu constituie condiție obligatorie a coruperii pasive în formă prelungită, fiind posibil ca făptuitorul să pretindă, să accepte sau să primească remunerații ilicite de la mai mulți corupători, dar cele comise să fie apreciate drept infracțiune unică.

Sinteza metodologiei de cercetare. La realizarea scopului și a obiectivelor propuse au fost folosite următoarele metode: metoda logică, inducția, deducția, metoda istorică, metoda sistemică, metoda comparativă, metoda empirică etc.

Un loc deosebit în cadrul studiului efectuat a deținut-o metoda comparativă și cea empirică. Astfel, metoda comparativă a fost uzitată în procesul delimitării, între ele, a unor forme ale infracțiunii unice. La fel, aceasta a fost folosită la deosebirea concursului de infracțiuni de *(i)* unele forme ale infracțiunii unice, precum și de *(ii)* instituția concurenței normelor. Nu în ultimul rând, metoda comparativă a contribuit la identificarea unor practici legislative bune în materia infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni, consemnate în legislațiile unor state străine. În acest sens, au fost studiate mai multe texte de lege din Codurile penale străine, printre care: Codul penal al României, al Bulgariei, al Poloniei, al Letoniei, al Lituaniei, al Greciei, al Belgiei, al Spaniei, al Austriei, al Germaniei, al Cehiei, al Franței, al Italiei, al Croației, al Maltei, al Portugaliei, al Slovaciei, al Ungariei, al Georgiei, al Armeniei, al Ucrainei, al Japoniei etc.

Menționă că și metoda empirică a fost folosită abundent. În acest sens, precizăm că o parte din cercetarea efectuată este centrată pe analiza practicii judiciare în materia calificării infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni. La concret, au fost supuse analizei mai multe de 150 de hotărâri judecătorești (sentințe, decizii).

Sumarul compartimentelor tezei

În ***Capitolul 1*** **– Analiza materialelor științifice referitoare la calificarea unității și a pluralității de infracțiuni –** este realizată analiza mai multor opinii doctrinare relevate în legătură cu tematica tezei. În mod special, au fost cercetate lucrările următorilor autori:

A.Barbăneagră, V.Berliba, A.Borodac, S.Brînza, R.Cojocaru, I.Cotorobai, S.Copețchi, M.Gherman, Gh.Graur, V.Grosu, I.Macari, A.Marițț, D.Martin, A.Pîntea, Gh.Reniță, V.Stati, A.-I. Stoian, F.Streteanu, A.Tăbîrță, G.Ulianovschi (*Republica Moldova*); I.Borlan, C.Duvac, C.Ghigheci, N.Giurgiu, C.Hrițcu, G.-M. Husti, M.-C. Ivan, I.Pascu, G.Sabău, C.Sima, M.Ștefănoaia (*România*); I.Agaev, A.S. Ăktov, D.S. Cikin, O.S. Kapinus, N.Korotkih, D.Iu. Kraev, A.N. Kulaghin, K.V. Obrajiev, A.V. Motin, R.S. Pozdîșev, E.N. Șveț (*Federația Rusă*); B.B. Matliubov (*Uzbekistan*); T.I. Sozanskii, O.V. Us (*Ucraina*); A.Persidskis, U.Krastiņš (*Letonia*); E.-A. Escuchuri (*Spania*).

În ***Capitolul 2*** – **Calificarea infracțiunii continue și a celei prelungite** – a fost analizată infracțiunea continuă și cea prelungită – forme ale infracțiunii unice. *Ab initio*, sunt abordate generalități privind unitatea infracțională. În contextul infracțiunii continue sunt trasate particularitățile sale. De asemenea, sunt identificate formele infracțiunii continue, inclusiv este abordat specificul calificării fiecărei forme. Se arată că în cazul infracțiunilor continue succesive întreruperea activității infracționale (cu prilejul unei intervenții firești (naturale)) nu marchează momentul consumării infracțiunii, caz în care, toate activitățile infracționale (dintre întreruperi) formează o singură infracțiune, cele comise urmând a fi calificate o singură dată (i.e. potrivit unei singure norme). În planul infracțiunii prelungite, sunt examinate trăsăturile de ordin obiectiv și subiectiv, punctate expres în dispoziția alin.(1) art.30 CP RM, precum și cele deduse, în mod implicit. Sunt analizate multiple spețe din practica judiciară, fiind scoase în evidență aspecte pozitive și negative vizând încadrarea juridică a infracțiunii prelungite.

În ***Capitolul 3*** – **Calificarea altor forme ale infracțiunii unice** – este cercetată infracțiunea repetată, infracțiunea de îndeletnicire, infracțiunea complexă, precum și infracțiunea cu acțiuni (inacțiuni) alternative. Se arată că, la moment, repetarea infracțiunii comportă o dublă valență: a) reprezintă o formă a unității infracționale legale (pentru cazurile când textul normei de incriminare cuprinde, în calitate de semn circumstanțial agravant, faptul săvârșirii infracțiunii de către o persoană care a mai săvârșit anterior o asemenea infracțiune); b) formează un concurs de infracțiuni (pentru celelalte cazuri). Se punctează că în cazul infracțiunii complexe faptele penale absorbite/reunite își pierd din individualitate, neputând fi reținute la calificare, alături de infracțiunea complexă. La calificarea infracțiunii cu acțiuni (inacțiuni) alternative trebuie să se țină cont de compatibilitatea acțiunilor (inacțiunilor) prevăzute în dispoziția normei.

În ***Capitolul 4*** – **Pluralitatea de infracțiuni: concept, forme, reguli de calificare** – a fost analizat concursul de infracțiuni – formă a pluralității infracționale. Au fost abordate formele concursului de infracțiuni (ideal, real, simplu, cu conexitate). Se arată că particularitatea de bază a concursului ideal constă în realizarea unei singure acțiuni (inacțiuni), secundată de particularitatea privind existența elementelor mai multor infracțiuni (prin acțiunea (inacțiunea) comisă), astfel încât se impune invocarea mai multor norme de incriminare la calificarea acestor fapte.

A fost stabilit coraportul între concursul de infracțiuni și concurența normelor. Se conchide că în lipsa unei succesiuni logice a infracțiunii prevăzute de norma-parte în conjunctura infracțiunii prevăzute de norma-întreg cele comise nu mai formează o singură infracțiune, nefiind prezentă forma concurenței dintre o parte și un întreg.

În fine, în ***Capitolul 5*** – **Modalități de calificare a unității infracționale și a concursului de infracțiuni în cazul unor fapte penale concrete** – a fost examinată chestiunea privind calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni în raport cu unele fapte penale concrete (*i.e.* omorul intenționat, infracțiunile contra vieții sexuale a persoanei și infracțiunile contra bunei desfășurări a activității în sfera publică).

1. ANALIZA MATERIALELOR ŞTIINŢIFICE REFERITOARE LA CALIFICAREA UNITĂȚII ȘI A PLURALITĂȚII DE INFRACȚIUNI

1.1. Cercetarea materialelor științifice publicate în Republica Moldova

Cercetarea este efectuată cronologic.

Studiul este inițiat cu analiza manualului de Drept penal (Partea Specială) elaborat în anul 2002 de către profesorul *I.Macari* [268].

Sunt consemnabile incursiunile autorului în partea abordării infracțiunii unice, pe de o parte, și a concursului de infracțiuni, pe de altă parte. Desfășurat sunt analizate formele infracțiunii unice. Autorul definește forma infracțiunii unice, precum și stabilește trăsăturile caracteristice ale fiecăreia.

Examinând infracțiunea de obicei (de îndeletnicire) I.Macari menționează: „Prin caracter sistematic al faptelor se înțelege comiterea de cel puțin trei ori (sublinierea ne aparține – *n.a.*) a uneia și aceleiași fapte infracționale” [268, p.198].

În altă privință, I.Macari opinează: „Infracțiunile săvârșite prin concurs ideal se deosebesc după obiectul infracțiunii și urmările prejudiciabile” [268, p.195]. Considerăm prea tranșant acest punct de vedere. De pildă, nu este exclus concursul ideal între infracțiuni formale, *i.e.* care nu au în componența lor urmarea prejudiciabilă (de exemplu, între infracțiunea de contrabandă și cea de trecere ilegală a frontierei de stat).

Un alt material științific supus investigației îl constituie manualul elaborat în anul 2005 de către *S.Botnaru, A.Șavga, M.Grama și V.Grosu* [14].

Autorul segmentului din lucrare în care este abordată unitatea infracțională și pluralitatea de infracțiuni este V.Grosu.

Minuțios sunt cercetate formele infracțiunii unice naturale (infracțiunea simplă și infracțiunea continuă), precum și cele ale infracțiunii unice legale (infracțiunea prelungită, infracțiunea complexă, infracțiunea cu acțiuni alternative și infracțiunea de obicei).

În planul examinării infracțiunii prelungite merită atenție următoarele statuări: „Acțiunile sau inacțiunile care formează latura obiectivă a infracțiunii continuate sunt înfăptuite la diferite intervale de timp, relativ scurte” [14, p.283]; „toate faptele sunt cuprinse de aceeași intenție, fiind comise prin aceeași formă a vinovăției și având același scop și motiv” [14, p.283].

Un rol aparte este acordat analizei infracțiunii unice repetate. V.Grosu susține, pe bună dreptate: „Repetarea trebuie privită ca o manifestare a pluralității din considerentul că legiuitorul nu face referire la vreo legătură intrinsecă între infracțiunile care se repetă” [14, p.290-291].

În fine, în contextul pluralității de infracțiuni sunt arătate trăsăturile acestei categorii. Sunt etalate și definite formele pluralității de infracțiuni. Autorul trece în revistă formele concursului de infracțiuni: real și ideal. Foarte meticulos sunt descrise aceste forme.

În anul 2006 *F.Streteanu* [364] publică un articol științific privind concursul ideal de infracțiuni.

Autorul supune analizei mai multe probleme controversate vizând calificarea concursului ideal de infracțiuni. Se arată că „dacă o persoană conduce neatent și lovește cu autoturismul două persoane aflate împreună pe trotuar, producându-le vătămări corporale, se va reține un concurs ideal, având o unică acțiune, soldată cu vătămarea a două victime” [364, p.26].

Ne exprimăm dezacordul față de următoarea afirmația a autorului: Va exista o unitate de acțiune, și deci un concurs ideal de infracțiuni, în situația în care autorul, în aceeași împrejurare, sustrage bunuri din mai multe autoturisme parcate în același loc, ori sustrage bunuri personale ale mai multor muncitori, lăsate în același vestiar, sau sustrage prin violență bani și bunuri de la două persoane aflate împreună [364, p.31]. Din punctul nostru de vedere, cele comise trebuie apreciat infracțiune unică, dar nu concurs de infracțiuni. În principiu, suntem de părere că între infracțiuni identice nu poate exista un concurs ideal.

Același autor remarcă: „Sub aspectul laturii subiective, infracțiunile care intră în structura concursului ideal se pot comite cu oricare dintre formele vinovăției. Astfel, este posibil ca toate faptele să fie săvârșite cu intenție directă, unele cu intenție directă iar altele cu intenție eventuală ori din culpă sau, în fine, este posibil ca toate infracțiunile să fie comise din culpă. Din acest punct de vedere situația concursului ideal nu diferă de cea a concursului real simplu” [364, p.32].

Din 2007 datează articolul științific elaborat în coautorat de către *S.Brînza și V.Stati* [29]. Este un material în care autorii vin să aducă multiple argumente în favoarea abrogării instituției repetării infracțiunii. În final, autorii sugerează ca legiuitorul să extindă acțiunea conceptului „concurs de infracțiuni” și asupra săvârșirii de același făptuitor a două sau mai multor infracțiuni identice, ceea ce va contribui la „o mai bună diferențiere a răspunderii penale, la stabilirea mai echitabilă a pedepsei, la promovarea mai consecventă a scopurilor și principiilor legii penale” [29, p.60-72].

De precizat că materialul științific este publicat până la excluderea din textul legii penale moldave a art.31 (articol ce reglementa infracțiunea repetată) și a semnului circumstanțial agravant „repetat” din majoritatea articolelor din Partea Specială a Codului penal (modificare operată în anul 2008, în vigoare din anul 2009). Se pare că argumentele autorilor sus-citați au fost auzite de către legiuitor. Totuși, remarcăm o doză de reticență a legiuitorului moldav care, deși a renunțat la instituția repetării infracțiunii (reglementată anterior la art.31 CP RM), în unele articole forma repetată a infracțiunii a mai fost păstrată, deși într-o formă mai rudimentară.

Din anul 2009 datează lucrarea semnată de *A.Barbăneagră, Gh.Alecu, V.Berliba şi alţii* [6].

Merită atenție segmentele din lucrare în care sunt analizate: infracțiunea continuă și prelungită (forme a infracțiunii unice), precum și concursul de infracțiuni (formă a pluralității de infracțiune). Autor al acestor teze doctrinare este G.Ulianovschi.

Este consemnabilă următoarea aserțiune a autorului: „Pentru a uni toate actele de executare, rezoluția de executare trebuie să fie suficient de determinată în sensul că infractorul are imaginea de ansamblu a activității sale ulterioare ce o va desfășura prin acțiuni identice și separate” [6, p.73]. Notăm că acest aspect este hotărâtor în delimitarea infracțiunii prelungite de concursul real între infracțiuni identice.

Un alt material luat în vizor este articolul științific elaborat în anul 2011 de către *R.Cojocaru* [66].

În cadrul acestui material autorul definește concursul de infracțiuni; stabilește trăsăturile concursului de infracțiuni; identifică formele concursului de infracțiuni și determină specificul calificării fiecărei forme a concursului de infracțiuni.

R.Cojocaru este de părere că pentru existența concursului de infracțiuni este necesar ca faptele concurente să fie săvârșite până la momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare pentru vreuna din ele, chiar dacă descoperirea lor ar fi ulterioară acestei date [66, p.17]. Într-adevăr, așa cum reiese din conținutul prevederii de la alin.(4) art.84 CP RM condiția sus-indicată este prezentă și atunci când făptuitorul comite două infracțiuni una dintre care este descoperită ulterior condamnării pentru săvârșirea celeilalte.

De asemenea, în planul etalării trăsăturile caracteristice concursului de infracțiuni R.Cojocaru susține: „Infracțiunile sau cel puțin două dintre ele să fie susceptibile de condamnare. În legătură cu condiția examinată, existența concursului de infracțiuni este condiționată de

susceptibilitatea infracțiunilor concurente de a-și păstra caracterul infracțional și posibilitatea tragerii la răspunderea penală a făptuitorului” [66, p.17]. Constatăm că trăsătura constând în lipsa unor împrejurări ce ar exclude consecințe juridico-penale (*i.e.* posibilitatea de a trage la răspundere penală pentru infracțiunile comise) nu este prevăzută expres în dispoziția alin.(1) art.33 CP RM (cu excepția situației privind neexpirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală). Totuși, această particularitate decurge, implicit, din dispoziția altor norme (atât de drept material, cât și de drept procesual).

În anul 2012 a fost publicată o lucrare elaborată de același grup de autori: *M.Grama, S.Botnaru, A.Șavga și V.Grosu* [236].

Și de această dată autorul segmentului din lucrare în care este abordată unitatea infracțională și pluralitatea de infracțiuni este V.Grosu.

În opinia lui V.Grosu, există unitate de infracțiune atunci când în activitatea desfășurată de identificăm conținutul unei singure componențe de infracțiune și există pluralitate de infracțiuni atunci când în activitatea prejudiciabilă identificăm conținuturile a două sau mai multor componențe de infracțiuni [236, p.304]. În contextul pluralității de infracțiuni autorul afirmă: „Pentru ca pluralitatea de infracțiuni să existe nu este nevoie ca infracțiunile care fac parte din pluralitate să fie în mod obligatoriu consumate” [236, p.304].

Are dreptate V.Grosu când susține: „Delimitarea unor infracțiuni unice de diferite forme ale pluralității de infracțiuni nu este o sarcină ușoară, ceea ce determină necesitatea cunoașterii diverselor manifestări, forme ale infracțiunilor unice și specificul lor” [236, p.308].

În continuare, V.Grosu efectuează o analiză amplă a modalităților infracțiunii unice, cât și a modalităților pluralității de infracțiuni. În ceea ce privește cel din urmă aspect (pluralitatea de infracțiuni), relevanță comportă, în special, tezele autorului referitoare la concursul de infracțiuni, precum și formele sale.

Utile pentru prezentul studiu sunt materialele științifice elaborate de către *A.-I. Stoian* în anii 2012 [359; 360].

A.-I. Stoian evidențiază următoarele trăsături ale infracțiunii continue: a) caracterul de durată al activității infracționale și, b) desfășurarea neîntreruptă a faptei prejudiciabile.

În ceea ce privește, caracterul neîntrerupt de desfășurare a activității infracționale A.-I. Stoian enunță: „În sensul art.29 CP RM, activitatea infracțională este realizată neîntrerupt, atunci când, odată începută, aceasta se prelungește fără să prezinte discontinuități străine naturii sale,

nefiind necesară intervenția făptuitorului prin săvârșirea repetată a actului infracțional” [359, p.45]. Într-adevăr, caracterul continuu (de desfășurare neîntreruptă) a activității infracționale este inevitabil unei atare forme a unității infracționale. Infracțiunea continuă nici nu poate fi săvârșită altfel, decât printr-o desfășurare neîntreruptă a activității socialmente periculoase. Indiferent de durată (o oră, două ore, o zi, o lună sau un an) activitatea infracțională implică prezența unei continuități/neîntreruperi în modul de desfășurare. Deci, este natural (firesc) ca infracțiunea continuă să fie săvârșită în mod neîntrerupt. La această concluzie ne îndeamnă chiar legiuitorul [289, p.116].

Autoarea face distincție între: a) infracțiunile continue permanente și b) infracțiunile continue succesive. Încercând să delimiteze aceste două categorii, A.-I. Stoian susține: „Infracțiunile continue permanente nu cunoaște momente de întrerupere. Infracțiunile continue succesive au ca particularitate faptul că în desfășurarea activității infracționale intervin unele întreruperi” [359, p.45].

O atenție sporită acordă autoarea aspectului vizând disocierea infracțiunii prelungite de cea repetată. Autoarea definește infracțiunea repetată și stabilește trăsăturile sale caracteristice. Notează că infracțiunea repetată este prezentă atunci când în textul normelor speciale (incriminatorii) „sunt formulate norme agravante care înglobează două sau mai multe fapte în varianta tip, până la condamnarea definitivă a făptuitorului” [360, p.57].

Din teza enunțată sunt desprinse mai multe trăsături definitorii ale infracțiunii unice repetate. În primul rând – infracțiunea unică repetată este prezentă doar atunci când textul unei norme de incriminare cuprinde în calitate de semn circumstanțial agravant (calificativ) faptul săvârșirii infracțiunii de către o persoană care a mai săvârșit anterior o asemenea infracțiune. Prin urmare, legiuitorul este cel ce decide dacă repetarea unei infracțiuni de același fel trebuie să constituie circumstanță agravantă. În consecință, infracțiunea repetată reprezintă una dintre formele infracțiunii unice legale (*i.e.* este creată datorită voinței legiuitorului).

În al doilea rând – în conținutul infracțiunii unice repetate intră cel puțin două fapte infracționale (identice sau, în unele cazuri, omogene). De regulă, infracțiunile ce formează conținutul infracțiunii unice repetate sunt înscrise în cadrul variantei-tip, consemnate la alin.(1) din textul articolului incriminatoriu. Drept excepție, infracțiunea repetată este prezentă și în situația în care una dintre fapte sau ambele fapte ce formează conținutul infracțiunii repetate este (sunt) cuprinsă (cuprinse) în cadrul unei alte variante-tip sau în cadrul unei variante-agravate de

infracțiune. Din aceste motive, provoacă reticența punctul de vedere aparținându-i autoarei A.-I. Stoian (sus-indicat), potrivit căruia infracțiunea repetată trebuie să conțină în sine două sau mai multe fapte prevăzute în varianta-tip.

În anul 2015 au fost editate două articole științifice elaborate în coautorat, de către *D.Martin* și *S.Copețchi* având drept conținut calificarea concursului de infracțiuni [274].

Potrivit autorilor, „concursul de infracțiuni presupune că toate faptele prejudiciabile săvârșite constituie infracțiuni de sine stătătoare, care trebuie calificate în întregime în conformitate cu mai multe norme de incriminare" [274, p.23].

Sunt cercetate varietățile concursului de infracțiuni: a) concurs între infracțiuni eterogene și, b) concurs între infracțiuni omogene.

În viziunea autorilor concursul între infracțiuni identice constituie o formă a concursului între infracțiuni omogene. În opinia noastră, concursul între infracțiuni identice trebuie apreciată drept varietate distinctă a concursului de infracțiuni (în funcție de natura infracțiunilor ce formează un concurs).

Comportă însemnătate propunerea *de lege ferenda* formulată de autori în vederea perfecționării definiției concursului de infracțiuni, prin excluderea formei repetate a infracțiunii [274, p.25]. Achiesăm la acest punct de vedere. Suntem de părere că legiuitorul moldav ar trebui să renunțe definitiv la instituția repetării infracțiunii, nu însă parțial, așa cum a făcut-o în anul 2008.

Din anul 2015 datează și manualul elaborat de *A.Mariț* [272], destinat abordării tehnicilor și regulilor de calificare a infracțiunilor.

Interes prezintă segmentele din lucrare în care autorul supune examinării regulile de calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni.

Extrem de desfășurată este părerea lui A.Mariț, în contextul calificării infracțiunii prelungite, la capitolul vizând circumstanțele ce mărturisesc unitatea intenției: „Pentru deducerea hotărârii unice, pot avea valoare orientativă aspecte ca: unitate de loc, unitatea de victimă, unitatea de obiect material etc., fără însă ca aceste aspecte să fie absolutizate; de asemenea, pot fi criterii de apreciere a existenței hotărârii unice: identificarea modului de săvârșire a acțiunilor, procedeul sau maniera de săvârșire, identitatea scopului urmărit, similitudinea actelor, neintervenirea unei piedici care să facă necesară o nouă hotărâre infracțională etc." [272, p.152.]

Are dreptate A.Mariț când afirmă că „hotărârea (rezoluția) infracțională unică este condiția ce se stabilește cel mai dificil, întrucât luarea unei hotărâri este un proces psihic, greu de descifrat după săvârșirea faptelor” [272, p.151].

Privitor la calificarea infracțiunii unice complexe A.Mariț susține: „săvârșirea unei infracțiuni complexe atrage unitatea încadrării juridice. Faptele care intră în conținutul unei infracțiuni complexe își pierd autonomia infracțională, se dizolvă în infracțiunea unică complexă, câtă vreme se dovedește că, în fapt, sunt întrunite elementele constitutive ale unei anumite infracțiuni complexe” [272, p.173]. Într-adevăr, în cazul infracțiunii complexe faptele penale absorbite/reunite își pierd din individualitate, neputând fi reținute la calificare. Absorbția este realizabilă doar în condițiile în care infracțiunea absorbită este mai puțin periculoasă ca infracțiunea în care este dizolvată.

Merită atenție articolul științific al căruia autor este *S.Copețchi*, apărut de sub tipar în anul 2016 [71].

În linii generale, autorul încearcă să puncteze asupra criteriilor de delimitare a infracțiunii unice prelungite de alte forme ale infracțiunii unice, precum și de concursul între infracțiuni identice. Disociind infracțiunea prelungită de concursul între infracțiuni de același fel, S.Copețchi susține că în prezența unei intenții unice față de acțiunile/inacțiunile infracționale săvârșite, indiferent de numărul acestora, cele comise trebuie calificate potrivit regulilor infracțiunii unice prelungite, în timp ce în prezența concursului de intenții față de respectivele acțiuni/inacțiuni infracționale cele comise trebuie calificate potrivit regulilor concursului de infracțiuni [71, p.140].

În planul deosebirii infracțiunii prelungite de infracțiunea cu acțiuni (inacțiuni) alternative autorul relevă că „infracțiunea unică prelungită se caracterizează prin prezența mai multor acțiuni/inacțiuni identice, pe când în cazul infracțiunilor cu acțiuni alternative, acestea nu sunt identice” [71, p.145].

Un alt material pe care-l vom lua în vizor îl formează articolul științific elaborat în 2017 de către *Gh.Graur* [237].

În cea mai mare parte, autorul supune analizei infracțiunea complexă. Stabilind coraportul între infracțiunea complexă și concursul de infracțiuni Gh.Graur menționează: „Ceea ce particularizează infracțiunea complexă, în raport de concursul de infracțiuni, este, în primul rând, caracterul indispensabil al absorbției, în cazul infracțiunii complexe, și determinabilitatea faptei

absorbite. Alături de aceste două criterii mai pot fi folosite și alte criterii subsidiare, cum ar fi conexitatea etiologică, simultaneitatea rezoluțiilor" [237, p.57].

În anul 2019 a văzut lumina tiparului articolul științific elaborat de către *S.Brînza și V.Stati* [36].

Este un material în care autorul supune forma repetată a omorului intenționat, consemnată la lit.o) alin.(2) art.145 CP RM. Autorii efectuează o analiză teoretico-practică, încercând să scoată în vizor problemele practice la punerea în aplicare a prevederilor lit.o) alin.(2) art.145 CP RM. Autorii scot în evidență condițiile în care devine operantă prevederea de la lit.o) alin.(2) art.145 CP RM.

Suscită interes constatarea autorilor vizând soluția de încadrare în situația *(i)* săvârșirii unui omor consumat secundat de un alt omor, dar neconsumat (sau viceversa), sau *(ii)* săvârșirii unui omor în care persoana îndeplinește rolul de autor secundat de un alt omor în care aceeași persoană realizează un alt rol (*e.g.* de organizator sau complice). Potrivit autorilor, în acest caz, intervine instituția concursului de infracțiuni [36, p.38].

Aceeași autori menționează, pe bună dreptate: „nu poate fi vorba despre repetarea infracțiunii atunci când are loc o succesiune de infracțiuni neidentice. În context, se are în vedere lipsa de identitate a etapelor la care se încheie activitatea infracțională, precum și a rolurilor juridice îndeplinite de către făptuitor. Tentativa de infracțiune (cu atât mai mult, pregătirea de infracțiune) nu poate fi echivalată cu infracțiunea consumată. Nu poate fi tratat egalitar autorul infracțiunii și complicele la infracțiune, instigatorul infracțiunii și organizatorul infracțiunii, complicele la infracțiune și organizatorul infracțiunii etc." [36, p.38].

Tot din 2019 datează un alt articol științific semnat de *S.Copețchi* [72].

În cadrul acestei lucrări autorul supune analizei implicațiile practice ale infracțiunii prelungite. Sunt examinate mai multe spețe din practica judiciară, fiind constatate mai multe deficiențe în aplicarea practică a regulilor de calificare a infracțiunii prelungite.

O primă concluzie a autorului este următoarea: „În unele cazuri surprindem poziția persoanelor abilitate cu aplicarea legii penale de a încadra cele săvârșite în conformitate cu regulile infracțiunii unice prelungite, deși cele comise, în realitate, constituie concurs de infracțiuni" [72, p.94].

Extrem de utilă este următoarea teză aparținându-i lui S.Copețchi: „intervalul mic sau relativ mic între episoade infracționale poate constitui unul dintre criteriile de bază în delimitarea

infracțiunii unice prelungite de concursul de infracțiuni. Acesta însă nu este unicul criteriu și nici criteriul de bază în disocierea celor două forme infracționale. Nu este exclus ca un interval mic între episoadele infracționale să nu constituie o împrejurare suficientă pentru a stabili prezența unei infracțiuni unice prelungite. Cu alte cuvinte, chiar și în condițiile unui interval mic între acțiunile/inacțiunile făptuitorului se poate atesta un concurs de intenții, nu însă o intenție unică" [72, p.97]. Într-adevăr, studiul practicii judiciare arată ca fiind valabilă constatarea lui S.Copețchi.

În anul 2019 mai este elaborat un articol științific demn de reținut în contextul investigației noastre, semnat de către *A.Tăbîrță și A.Pîntea* [366].

Este un material științific în care autorii examinează infracțiunea de îndeletnicire – formă a infracțiunii unice legale. Merită atenție sugestia autorilor de completare a Capitolului XIII din Partea Generală a Codului penal „Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul cod" cu un articol nou, care să definească noțiunea „îndeletnicire".

De asemenea, A.Tăbîrță și A.Pîntea recomandă reglementarea expresă a regulii, potrivit căreia „săvârșirea infracțiunii sub formă de îndeletnicire exclude reținerea la calificare a concursului de infracțiuni" [366, p.250]. Precizăm că, în concurs nu pot intra infracțiuni de obicei de același fel. În același timp, nu este exclus să se ateste un concurs între infracțiuni de obicei diferite (*e.g.* concurs între infracțiunea prevăzută la lit.b) alin.(2) art.199 CP RM și cea prevăzută la art.234 CP RM).

În anul 2020 a fost publicat un articol științific de către autoarea *I.Cotorobai* [77].

În mare parte, autoarea examinează problematica calificării concursului de infracțiuni. *Ab initio*, sunt semnalate trăsăturile concursului de infracțiuni, precum și formele sale.

Comparând cele două forme ale concursului de infracțiuni I.Cotorobai notează: „În cazul concursului real, dacă s-ar înlătura acțiunea (inacțiunea) uneia din faptele concurente, celelalte ar continua să existe, pe când în cazul concursului ideal, dacă nu ar exista acțiunea sau inacțiunea antisocială, în mod normal nu ar exista nici o infracțiune" [77, p.38].

Delimitând concursul real de infracțiuni de infracțiunea unică repetată I.Cotorobai menționează: „Nu constituie un concurs real de infracțiuni două sau mai multe componențe de infracțiuni identice, chiar săvârșite prin acțiuni de sine stătătoare, succesiv la un interval de timp. Dacă pentru comiterea acestora legiuitorul prevede repetarea lor într-o singură agravantă, atunci așa acțiuni se califică numai în baza ei" [77, p.40].

1.2. Analiza materialelor științifice publicate în alte state

În anul 2003 este editat articolul științific al cărui autor este *I.Agaev* [373].

Autorul supune analizei conceptul „concurs de infracțiuni”. *Ab initio*, este dezvoltat conceptul „pluralitate de infracțiuni”, întrucât concursul de infracțiuni reprezintă a formă a pluralității de infracțiuni. În cea din urmă categorie I.Agaev atribuie: concursul de infracțiuni, recidiva infracțională, precum și infracțiunea repetată.

Potrivit autorului, „concurs de infracțiuni, ca și infracțiune repetată, pot forma doar așa infracțiuni care sunt săvârșite până la condamnarea făptuitorului” [373, p.4].

I.Agaev critică posibilitatea atestării concursului între infracțiuni identice sau omogene, în condițiile în care acestea formează categoria infracțiunii repetate.

Un alt material analizat îl constituie teza de doctorat susținută în anul 2005 de către *E.N. Șveț* [450].

Între altele, este abordat conceptul pluralității de infracțiuni – concept din care derivă concursul de infracțiune. De asemenea, este cercetat conceptul „concurs de infracțiuni”. Sunt identificate și investigate formele concursului de infracțiuni. Este stabilită corelația între concursul de infracțiuni și concurența normelor juridico-penale.

În planul calificării concursului ideal E.N. Șveț susține: „în ipoteza concursului ideal, ca expresie a realității, își găsește oglindire una dintre legitățile obiective ale conduitei omenești, și anume, posibilitatea ca în rezultatul unei singure fapte conștiente și volitive să fie cauzate diferite urmări” [450, p.59-60]; „dacă persoana, săvârșind o acțiune (inacțiune), conștientizează capacitatea acesteia de a cauza mai multe urmări socialmente periculoase și își îndreaptă toată puterea spre atingerea lor, aceste urmări aparținând mai multor componențe de infracțiune, prevăzute de articole diferite ale Părții speciale a Codului penal, există toate premisele pentru a trage persoana respectivă la răspundere penală pentru săvârșirea unui concurs de infracțiuni” [450, p.60].

În anul 2006 este publicat articolul științific elaborat în coautorat, de către *V.Berliba și R.Cojocaru* [9].

Este un material în care autorii punctează asupra trăsăturilor infracțiunii continue și a celei continuate (prelungite), precum și asupra liniilor de demarcație între ele.

Consemnabile sunt statuările lui V.Berliba și R.Cojocaru în contextul delimitării infracțiunii continue de alte forme infracționale care presupun o prelungire în timp a activității socialmente periculoase. Autorii notează: „Nu orice faptă incriminată poate fi continuă, ci numai aceea căreia îi este caracteristică aptitudinea de prelungire, determinată de natura procesului dinamic infracțional” [9, p.131].

Referindu-se la una dintre modalitățile tehnice de redare a infracțiunii continue în textul legii penale V.Berliba și R.Cojocaru menționează: „În cazul în care definiția legală este redactată în termeni prea generali, se face apel la un criteriu suplimentar, și anume la acela al modului de executare concretă a infracțiunii” [9, p.133-134].

Referitor la infracțiunea continuată (prelungită) V.Berliba și R.Cojocaru relevă următoarele teze absolut fundamentale pentru identificarea naturii juridice a acestei forme a unității infracționale: „latura obiectivă constă dintr-un șir de acțiuni identice, comise printr-o metodă unică, săvârșite prin acțiuni fragmentare la intervale scurte de timp” [9, p.137]; „dacă autorul infracțiunii a luat hotărârea generică de a săvârși în viitor mai multe infracțiuni de un anumit tip, fără a-și fi reprezentat de la început, în mod concret, chiar și într-un mod mai general, infracțiunile ce urmează a fi comise, această hotărâre nu este de natură a unifica acțiunile-inacțiunile săvârșite, care vor constitui o repetare de infracțiuni sau tot atâtea infracțiuni în concurs” [9, p.140].

În anul 2007 a văzut lumina tiparului articolul științific avându-l ca autor pe *A.S. Ăktov* [453].

În cadrul acestui demers științific autorul își propune: să definească infracțiunea continuă; să traseze particularitățile definitorii ale infracțiunii continue; să determine regulile de calificare a infracțiunii continue.

A.S. Ăktov opinează că „caracterul de durată al infracțiunii continue semnifică faptul că persoana se află într-o stare infracțională anumită pe parcursul unei perioade de timp mai mari sau mai mici” [453, p.33]. Ține de esența infracțiunii continue prelungirea în timp a activității infracționale. Desfășurarea activității infracționale nu poate fi neîntreruptă altfel decât printr-o prelungire în timp.

Încercând să explice modul de descriere în textul legii penale a unei infracțiuni drept continue, A.S. Ăktov enunță: „în majoritatea cazurilor, la formularea textelor de lege legiuitorul folosește așa termeni ca, eschivarea, păstrarea, neîndeplinirea […] [453, p.33]”.

În altă ordine de idei, A.S. Ăktov este de părere că infracțiunile continue reprezintă infracțiuni cu componență formală, fapt rezultat din construcția laturii obiective. În opinia autorului, trăsătura principală, ce permite delimitarea infracțiunii continue de infracțiunea non-continuă, o constituie „componența formală” a laturii obiective. Să constituie acesta un adevăr? În ceea ce ne privește, suntem reticenți față de o asemenea poziție doctrinară. O considerăm mult prea tranșată. Este adevărat că, de regulă, infracțiunile formale pot îmbrăca o formă continuă; or, caracterul neîntrerupt și de durată al activității infracționale este sesizat, în special, în raport cu fapta prejudiciabilă. Totuși, nu putem absolutiza teza, potrivit căreia infracțiunilor continue le sunt caracteristice doar componențe formale.

În anul 2008 a văzut lumina zilei monografia semnată de autorul uzbec *B.B. Matliubov* [407].

În lucrare este abordată instituția concursului de infracțiuni. O parte din studiu este predestinată deosebirii regulilor de calificare a concursului de infracțiuni în funcție de formele acestuia.

La întrebarea dacă poate fi concurs ideal între infracțiuni cu același obiect de atentare B.B. Matliubov răspunde: „concurs ideal între infracțiuni cu obiect de atentare identic poate fi doar dacă este diferită forma vinovăției” [407, p.57]. Considerăm ilustrativ exemplul concursului ideal între infracțiunile prevăzute la art.149 și 145 CP RM sau între infracțiunile stipulate la art.151/152 și 157 CP RM. Totuși, vom vedea că, nu este exclus concurs ideal între infracțiuni cu obiect de atentare identic, comise cu aceeași formă a vinovăției. Pentru aceasta e nevoie ca acțiunea (inacțiunea) comisă să cauzeze urmări prejudiciabile diferite. Doar așa putem atesta un concurs ideal (*e.g.* cazul infracțiunilor prevăzute la art.264 CP RM).

B.B. Matliubov mai remarcă că după formula de calificare, repetarea infracțiunilor identice amintește de concursul real de infracțiuni. Așadar, din perspectivă obiectivă și subiectivă concursul de infracțiuni se aseamănă cu infracțiunea repetată. În ambele situații, sunt comise mai multe infracțiuni. În ambele situații, făptuitorul acționează cu intenții diferite. Totuși, infracțiunea repetată urmează a fi încadrată în conformitate cu o singură normă incriminatorie, întrucât constituie o varietate a infracțiunii unice legale. Concursul de infracțiuni însă, necesită încadrare în conformitate cu mai multe norme.

Din 2009 datează rezumatul tezei de doctorat elaborate de către autorul ucrainean *T.I. Sozanskii* [455].

Este un material în care autorul investighează problematica calificării concursului de infracțiuni. Sunt examinate varii aspecte: începând cu deslușirea noțiunilor de bază și finisând cu etalarea regulilor concrete de calificare a concursului de infracțiuni.

În cadrul segmentului din cercetare axat pe disocierea concursului de infracțiuni de unele forme ale activității infracționale unice T.I. Sozanskii susține: „La delimitarea infracțiunii prelungite de concursul real de infracțiuni este necesar de stabilit dacă făptuitorul a avut o singură intenție sau mai multe” [455, p.10].

Merită atenția noastră și rezumatul tezei de doctorat susținute în anul 2013 de către autorul rus *D.S. Cikin* [449].

Lucrarea este axată pe analiza unor forme ale infracțiunii unice: infracțiunea prelungită; infracțiunea continuă; infracțiunea cu intenție supravenită; infracțiunea cu semne alternative; infracțiunea complexă; infracțiunea componența căreia prevede fapte repetate.

Autorul identifică următoarele trăsături ale infracțiunii unice prelungite: „este comisă prin fapte identice interconectate care, în ansamblu, pot fi privite ca o linie de comportament al făptuitorului; indicator obiectiv al acestei legături îl constituie îndreptarea tuturor faptelor asupra unui singur obiect al ocrotirii juridico-penale (în același timp, obiectul material și (sau) victima infracțiunii pot fi diferite), iar indicatorul subiectiv este unitatea de intenție și scopul comun; infracțiunea prelungită este săvârșită doar cu intenție directă, apărută din timp (până la săvârșirea primei fapte identice); scopul comun al infracțiunii prelungite poate fi atât determinat, cât și relativ-determinat (de exemplu, dorința de a sustrage din cadrul aceleiași surse, prin fapte repetate identice, pe parcursul unei perioade lungi de timp, în lipsa unei reprezentări clare privind valoarea bunurilor sustrase)” [449, p.18].

Străduind asupra delimitării infracțiunii complexe de concursul de infracțiuni, D.S. Cikin punctează: „Deosebirea infracțiunii complexe de concursul de infracțiuni se realizează ținând cont de tipul și mărimea sancțiunii, prevăzute de norma ce cuprinde infracțiunea complexă, în general, și sancțiunile pasibile de aplicate pentru săvârșirea infracțiunilor ce formează elementul infracțiunii complexe. Dacă sancțiunea pentru săvârșirea infracțiunii complexe este mai aspră ca sancțiunea infracțiunii-element, cele săvârșite trebuie apreciate ca o singură infracțiune. Dacă sancțiunea pentru săvârșirea infracțiunii-element este mai mare sau egală cu sancțiunea infracțiunii complexe, cele comise trebuie calificate ca concurs de infracțiuni” [449, p.26-27].

Pentru studiul de față prezintă interes articolul științific semnat în anul 2013 de către autorul român *C.Hrițcu* [245].

Este un articol dedicat analizei infracțiunii complexe. Tot aici, autorul încearcă să distingă infracțiunea complexă de alte forme ale infracțiunii unice.

C.Hrițcu observă: „Atât în cazul infracțiunii complexe, cât și în ipoteza concursului real cu conexitate teleologică sau consecvențială, există legături de natură obiectivă și subiectivă între infracțiuni, deoarece în mod obiectiv și subiectiv, prima infracțiune joacă rolul unui mijloc sau rolul unei pregătiri ori înlesniri în vederea comiterii unei alte infracțiuni. O asemenea legătură între cele două infracțiuni este o legătură de mijloc-scop sau de pregătire și ușurare la executare. Astfel, prima infracțiune se înscrie în componentele lanțului cauzal a celei de-a doua infracțiuni, servind ca o condiție sau pregătire pentru cea de-a doua infracțiune” [245, p.80].

Într-adevăr, atât în cazul infracțiunii complexe, cât și în cel al concursului cu conexitate etiologică identificăm următoarea legitate: este comisă o faptă (acțiune/inacțiune) în vederea săvârșirii unei alte fapte (acțiuni/inacțiuni). Deci, prima acțiune (inacțiune) este comisă pentru a facilita realizarea celei de-a doua acțiuni (inacțiuni). În situația infracțiunii complexe acțiunea (inacțiunea) secundară este comisă în vederea săvârșirii acțiunii (inacțiunii) principale. Totuși, în cazul infracțiunii complexe acțiunea (inacțiunea) comisă în vederea înlesnirii săvârșirii celeilalte acțiuni (inacțiuni) nu constituie infracțiune de sine stătătoare, ci parte componentă a infracțiunii absorbante. Cu alte cuvinte, infracțiunea absorbită formează conținutul acțiunii secundare.

Articolul științific semnat de autorul român *C.Sima* în anul 2014 este un alt material supus studiului [351].

Ideile-cheie ale demersului sunt axate pe: abordarea generalităților privind unitatea și pluralitatea de infracțiuni; enunțarea și analiza categoriilor și tipurilor unității infracționale.

Meticulos este analizată infracțiunea prelungită și cea complexă. C.Sima relevă că „în cazul infracțiunii complexe lipsa din conținutul ei a infracțiunii absorbite duce la inexistența infracțiunii complexe” [351, p.34]. Autorul abordează aspectul privind absorbția unei infracțiuni de către alta.

Referitor la latura subiectivă a infracțiunii complexe C.Sima afirmă că aceasta „se caracterizează prin vinovăție sub forma intenției, făptuitorul fiind conștient de semnificația acțiunilor săvârșite, urmărind rezultatul acestor acțiuni” [351, p.33].

În fine, autorul analizează infracțiunea progresivă și cea de obicei, prin trasarea caracteristicilor definitorii ale fiecărei categorii.

Prezintă relevanță pentru studiul efectuat sursa monografică elaborată în anul 2016 de către autorul rus *D.Iu. Kraev* [398].

Este o lucrare în care, prioritar, sunt punctate particularitățile de calificare a concursului de infracțiuni.

Privitor la regula de calificare a unei infracțiuni comise în baza unei intenții supravenite D.Iu. Kraev afirmă: „În cazul transformării unei infracțiuni în alta cele săvârșite trebuie calificate ca o singură infracțiune, dar nu ca concurs de infracțiuni" [398, p.69]. În opinia sa pentru a se reține elementul circumstanțial agravant „asupra a două sau mai multe persoane" este necesară îndeplinirea condiției privind unitatea intenției de a omorî două sau mai multe persoane [398, p.45].

Autorul încearcă să se expună și asupra specificului calificării unor forme ale activității infracționale unice (evident, prin raportare comparativă la instituția concursului de infracțiuni). De exemplu, D.Iu. Kraev relevă: „în cazul infracțiunii prelungite nu este obligatoriu ca faptele să fie prevăzute de același punct sau alineat al unui articol, fiind posibil ca acestea să fie prevăzute și de alineate diferite ale unuia și aceluiași articol" [398, p.25]. Având în vedere această teză doctrinară (și nu numai), am venit cu propunerea *de lege ferenda* de completare a art.30 CP RM cu o nouă reglementare, care să prevadă posibilitatea legală (nu doar practică) de formare a infracțiunii prelungite din mai multe acțiuni (inacțiuni) omogene.

În lipsa unei atare reglementări (evident, fictive) instituția infracțiunii prelungite, *de lege lata*, nu ar fi incidentă cazurilor în care acțiunile (inacțiunile) infracționale comise nu ar fi identice.

În anul 2017 este elaborată teza de doctorat de către autorul rus *A.N. Kulaghin* [404].

În lucrare este investigată infracțiunea prelungită – formă a infracțiunii unice. A.N. Kulaghin susține că infracțiunea prelungită poate fi săvârșită, în exclusivitate, cu intenție.

Într-adevăr, infracțiunea prelungită este incompatibilă cu infracțiunile săvârșite din imprudență. Devine incidentă instituția concursului de infracțiuni atunci când, manifestând imprudență, făptuitorul comite mai multe fapte penale identice.

Susținem cele relevate de A.N. Kulaghin cu privire la încadrarea celor comise în cazul manifestării unor multiple intenții în raport cu fiecare faptă prejudiciabilă săvârșită.

În vizor este luat și rezumatul tezei de doctorat susținute în anul 2018 de către autorul leton *A.Persidskis* [458].

Este o cercetare axată pe problemele vizând concursul real și ideal de infracțiuni. În special, accentul este pus pe concursul ideal de infracțiuni. Între altele sunt punctate liniile de demarcație între concursul de infracțiuni și *(i)* infracțiunea complexă și, *(ii)* infracțiunea prelungită. Autorul identifică următoarele trăsături ale concursului ideal de infracțiuni (cel puțin, care transpar din textul legii): „infracțiunea corespunde elementelor constitutive ale mai multor infracțiuni; infracțiunea corespunde elementelor constitutive ale unor infracțiuni diferite; infracțiunea corespunde elementelor constitutive ale unor infracțiuni interdependente" [458, p.15]. În opinia autorului enunțat, în cazul concursului ideal se atestă o suprapunere parțială sau integrală a laturii obiective, motiv pentru care propune ca definiția legală a concursului ideal să fie completată cu respectiva particularitate.

Caracterizând infracțiunea prelungită (dar în planul deosebirii de concursul de infracțiuni) A.Persidskis accentuează: „o infracțiune separată continuată poate dura o perioadă foarte scurtă sau chiar mai mulți ani. Durata unei infracțiuni continue separate depinde de oportunitățile făptuitorului și de dorința de a-și atinge scopul la un moment dat" [458, p.28]. Totuși, recunoaște autorul, cea mai exactă modalitate de a delimita o infracțiune continuată de un concurs de infracțiuni este constatarea obiectivului urmărit de autorul infracțiunii înainte de săvârșirea ei. Clarificarea obiectivului persoanei este cea mai precisă, corectă și mai legitimă modalitate de a delimita o infracțiune continuată separată de un concurs de infracțiuni.

Un alt autor leton, *U.Krastiņš* [456], publică în anul 2019 un material având drept obiect problematica infracțiunii prelungite în dreptul penal.

Inter alia, sunt evidențiate următoarele trăsături ale infracțiunii prelungite: „fapte similare interconectate; fapte îndreptate spre același scop; fapte cuprinse de aceeași intenție infracțională; fapte care, în ansamblu, formează o singură infracțiune" [456, p.351]. În viziunea autorului, este imperios ca în conceptul infracțiunii prelungite să fie inclus atât intenția unică, cât și scopul unic, întrucât scopul activității infracționale reprezintă rezultatul spre care tinde făptuitorul.

Este demn de reținut rezumatul tezei de doctorat susținute în anul 2019 de către autoarea română *M.-C. Ivan* [264].

Printre altele, sunt investigate următoarele forme ale infracțiunii unice: infracțiunea simplă, infracțiunea continuă, infracțiunea deviată, infracțiunea continuată [prelungită], infracțiunea

complexă și infracțiunea progresivă. Caracterizând infracțiunea simplă autoarea arată că „toate elementele conținutului juridic al fiecărei infracțiuni comise în forma simplă a unității de infracțiune sunt unice precum: relațiile sociale apărate prin obiectul juridic generic și prin cel special, obiectul material, subiecții infracțiunii (cu unele diferențieri la infracțiunile contra persoanei) etc.” [264, p.3].

În planul infracțiunii unice continue M.-C. Ivan menționează că „la infracțiunea continuă succesivă, întreruperile care intervin țin de natura faptei, motiv pentru care segmentele de activitate rezultate se cumulează natural și formează conținutul unei infracțiuni continue unice” [264, p.4]. Este adevărat. Constatăm că în această situație activitatea infracțională, chiar și în condițiile în care suferă anumite întreruperi, formează elementele unei singure infracțiuni – infracțiuni care, în mod natural, necesită anumite întreruperi.

În fine, în anul 2021 a fost publicat un alt articol științific de către autorii *V.Stati și Gh.Reniță* [358].

Este un articol elaborat de către doi autori autohtoni, dar publicat într-o revistă de peste hotare. Investigațiile științifice sunt rodul unei sesizări [350] depuse în anul 2021 la Curtea Constituțională a Republicii Moldova de către Procurorul-șef al unei Procuraturi de Circumscripție având drept obiect verificarea constituționalității expresiei „prevăzut la alin.(1)” din textul lit.a) alin.(2) art.171 CP RM, sesizare ce a fost respinsă prin Decizia Curții Constituționale, nr.153 din 19.10.2021 [80].

În cadrul acestui demers științific autorii polemizează asupra violului repetat – formă a infracțiunii unice. V.Stati și Gh.Reniță consemnează asupra oportunității excluderii definitive a formei repetate a infracțiunii din cuprinsul Codului penal.

Este consemnabilă următoarea remarcă a autorilor: „Nu putem vorbi despre concurs de infracțiuni nici măcar în cazul în care un viol neagravat (alin.(1) art.171 CP RM) este succedat de două sau mai multe violuri neagravate. O astfel de interpretare extensivă defavorabilă nu rezultă din alin.(1) art. 33 CP RM. Or, în această normă se vorbește despre „săvârșirea de către o persoană a două sau mai multor infracțiuni”. *Per a contrario*, despre „săvârșirea de către o persoană a două sau mai multor infracțiuni” trebuie să vorbim și în cazul excepției de la regula stabilită în alin.(1) art.33 CP RM” [358, p.104].

1.3. Concluzii la Capitolul 1

În rezultatul cercetării din prezentul compartiment am ajuns la următoarele concluzii:

1) În cadrul cercetării este realizată analiza mai multor opinii doctrinare relevate în legătură cu tematica tezei. În mod special, au fost cercetate lucrările următorilor autori: A.Barbăneagră, V.Berliba, A.Borodac, S.Brînza, R.Cojocaru, I.Cotorobai, S.Copețchi, M.Gherman, Gh.Graur, V.Grosu, I.Macari, A.Mariț, D.Martin, A.Pîntea, Gh.Reniță, V.Stati, A.-I. Stoian, F.Streteanu, A.Tăbîrță, G.Ulianovschi (*Republica Moldova*); I.Borlan, C.Duvac, C.Ghigheci, N.Giurgiu, C.Hrițcu, G.-M. Husti, M.-C. Ivan, I.Pascu, G.Sabău, C.Sima, M.Ștefănoaia (*România*); I.Agaev, A.S. Ăktov, D.S. Cikin, O.S. Kapinus, N.Korotkih, D.Iu. Kraev, A.N. Kulaghin, K.V. Obrajiev, A.V. Motin, R.S. Pozdîșev, E.N. Șveț (*Federația Rusă*); B.B. Matliubov (*Uzbekistan*); T.I. Sozanskii, O.V. Us (*Ucraina*); A.Persidskis, U.Krastiņš (*Letonia*); E.-A. Escuchuri (*Spania*).

2) În urma examinării tezelor doctrinare expuse de către oamenii de știință (atât din Republica Moldova, cât și din alte state) cu prilejul analizei modalităților de calificare a unității și a pluralității de infracțiuni, am stabilit că prin aceste viziuni doctrinare este facilitat procesul de înțelegere a specificului de calificare a fiecărei forme a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni. În special, analiza abordărilor doctrinare în materia vizând calificarea unității și a pluralității de infracțiuni a determinat să punctăm următoarelor aspecte ce prezintă interes în contextul studiului efectuat: notarea faptului imposibilității atestării formei prelungite în situația faptelor penale săvârșite din imprudență; probarea tezei că scopul unic urmărit de făptuitor este semnul care, pe de o parte, accentuează existența unei intenții unice, iar pe de altă parte, asigură prezența unei coeziuni între faptele prejudiciabile săvârșite; argumentarea faptului că infracțiunile cu acțiuni (inacțiuni) alternative pot forma concurs doar dacă făptuitorul acționează în baza unor intenții diferite în raport cu acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă comisă; punctarea că în ipoteza calificării unei infracțiuni complexe, atunci când așa numita „infracțiune absorbită”, depășește gradul de pericol social al infracțiunii complexe soluția concursului de infracțiuni este excesivă (nu răspunde principiului legalității incriminării); demonstrarea imposibilității formării unui concurs ideal între infracțiunile reglementate de norme concurente etc.

3) Materiale științifice în care să se puncteze, în exclusivitate, reguli de calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni au fost elaborate într-un număr redus. În special, sesizăm prezența mai multor lucrări didactice destinate analizei instituțiilor de drept penal general. Acest fapt ne-a determinat se ne concentrăm pe realizarea exclusivă a unei atare

cercetări, având drept obiect examinarea modalităților de calificare a infracțiunii unice și a pluralității de infracțiuni. Insuficient au fost tratate unele aspecte practice privitoare la calificarea infracțiunii unice prelungite. Au fost analizate sumar reglementările penale ale unor state străine în materia calificării infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni. Prea puțină atenție a fost acordată specificului de calificare a unor forme concrete ale infracțiunii unice.

4) ***Problema științifică importantă*** constă în elaborarea unui cadru conceptual complex și temeinic în ceea ce privește modalitățile concrete de calificare a infracțiunii unice și a pluralității de infracțiuni (ținând cont de cadrul normativ existent, de practica judiciară în materie, precum și de bunele practici legislative), fapt ce a condus la evidențierea unor carențe normative și a unor dificultăți practice de încadrare a unor atare infracțiuni și, în consecință, la propunerea unor sugestii legislative capabile să contribuie la îmbunătățirea cadrului normativ, tocmai în vederea direcționării practicienilor dreptului penal spre o corectă calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni.

5) Direcțiile de soluționare a problemei științifice importante, pe lângă cele mai sus statuate, rezidă în: determinarea formelor unității și a concursului de infracțiuni – formă a pluralității infracționale; precizarea trăsăturilor fiecărei forme a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni; stabilirea regulilor de calificare a infracțiunii continue, prelungite, repetate, de îndeletnicire, complexe și a celei cu acțiuni (inacțiuni) alternative; delimitarea formelor infracțiunii unice; disocierea infracțiunii unice de concursul de infracțiuni; identificarea coraportului între concursul de infracțiuni și concurența normelor; abordarea specificului calificării unității și a pluralității de infracțiuni în raport cu unele fapte penale concrete etc.

2. CALIFICAREA INFRACȚIUNII CONTINUE ȘI A CELEI PRELUNGITE

2.1. Noțiuni generale privind unitatea infracțională

Din definiția infracțiunii unice, consfințite la art.28 CP RM, desprindem următoarele două trăsături de bază ale infracțiunii unice:

a) constituirea dintr-o singură acțiune (inacțiune) sau din mai multe acțiuni (inacțiuni);

b) calificarea celor săvârșite în tiparul unei singure norme incriminatorii.

Precizăm că particularitatea vizând constituirea infracțiunii dintr-o singură acțiune (inacțiune) sau din mai multe acțiuni (inacțiuni) permite a distinge mai multe forme ale infracțiunii unice.

În mare parte, acestea sunt atribuite în două mari categorii: unitatea infracțională naturală și unitate infracțională legală.

În cazul unității naturale cele comise, în mod normal (firesc), formează conținutul unei singure infracțiuni, urmând să se califice în baza unei singure norme, aceasta deoarece infracțiunea are la bază o singură faptă, un singur obiect de atentare, o singură formă a vinovăției etc. (*i.e.* semnele infracțiunii se manifestă prin unitate clară).

În cazul unității legale cele comise, în mod normal, se pretează conceptului de pluralitate infracțională, însă, datorită voinței legislative, urmează să se încadreze în conformitate cu o singură normă incriminatorie.

Privitor la cea din urmă formă a unității infracționale A.Mariț relevă: „Caracteristica unității legale de infracțiune constă în aceea că, în anumite cazuri, deși există mai multe acțiuni-inacțiuni, se reține o unitate de infracțiune” [272, p.147].

Așadar, în cazul unității naturale cele săvârșite *a priori* formează conținutul unei singure infracțiuni. În opoziție, în cazul unității legale, cele săvârșite formează conținutul unei singure infracțiuni, doar datorită voinței legiuitorului. Prin urmare, în lipsa unei asemenea voințe, cele săvârșite ar urma să fie apreciate drept pluralitate infracțională, ci nu unitate infracțională.

Corespunzător, din perspectiva formei de exteriorizare unitatea infracțională legală se aseamănă cu pluralitatea de infracțiuni. Totodată, din perspectiva soluției de calificare unitatea legală este similară cu unitatea naturală. Până la urmă, particularitatea vizând calificarea celor săvârșite în tiparul unei singure norme incriminatorii constituie criteriu de delimitare a unității infracționale (infracțiunii unice) de pluralitatea infracțională.

Just punctează C.Hrițcu: „Dacă trăsăturile esențiale ale infracțiunii – ca bază de evaluare – se regăsesc o singură dată în entitatea respectivă, atunci există o unitate de infracțiune” [246, p.158].

În continuare, în cadrul secțiunilor ce urmează vom supune discuției anumite forme ale infracțiunii unice naturale și legale, prin trasarea particularităților acestora, precum și prin evidențierea specificului lor de calificare.

2.2. Calificarea infracțiunii continue

2.2.1. Infracțiunea continuă: noțiune, trăsături

Infracțiunea continuă reprezintă o varietate a infracțiunii unice naturale. *Infra* intenționăm să demonstrăm acest lucru. De precizat că, spre deosebire de Codul penal al Republicii Moldova în redacția anului 1961 [44] în noul Cod penal (cel în redacția anului 2002, în vigoare din 2003) este consfințită definiția legală a infracțiunii continue. Așadar, conform alin.(1) art.29 CP RM „se consideră infracțiune continuă fapta care se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității infracționale” [45].

În plan comparat, în mare parte, remarcăm o dublă tendință în ceea ce privește reglementarea infracțiunii continue. În legislațiile unor state străine lipsește un articol similar celui consfințit în legea penală a Republicii Moldova care să cuprindă prevederi generale dedicate infracțiunii continue. De fapt, această tendință este caracteristică majorității legislațiilor statelor străine, inclusiv statelor europene. Totuși, în legislațiile altor state remarcăm o altă tendință (*i.e.* similară cu cea a legiuitorului moldav). Aici regăsim norme cu caracter general (analogice art.29 CP RM) care cuprind definiția infracțiunii continue (*e.g.* art.13 din Codul penal al Georgiei, art.15 din Codul penal al Turkmenistanului).

Întâlnim și unele modele legislative care nu conțin articole speciale destinate reglementării infracțiunii continue (similar art.29 CP RM). Aici, infracțiunea continuă este definită în cuprinsul unor articole dedicate reglementării *(i)* infracțiunii unice *per ansamblu* (*e.g.* modelul leton) sau *(ii)* infracțiunii repetate (*e.g.* modelul uzbec și tadjik). De exemplu, potrivit alin.(4) art.32 din Codul penal al Uzbekistanului „nu este considerată repetată infracțiunea constând în neîndeplinirea îndelungată a obligațiilor, caracterizată prin realizarea neîntreruptă a componenței unei infracțiuni continue” [441]. O reglementare identică este cuprinsă de norma de la alin.(6) art.19 din Codul penal al Tadjikistanului [440]. În cazul celor din urmă două legislații

infracțiunea continuă este definită prin folosirea raționamentului *per a contrario*. Infracțiunea continuă este reglementată implicit, prin redarea excepției de la faptele ce pot forma o infracțiune repetată.

La definirea infracțiunii continue legiuitorul georgian și cel kirghiz scot în evidență trăsătura „desfășurării neîntrerupte a faptei prejudiciabile". În contrast, legiuitorul turkmen punctează, în exclusivitate, asupra caracterului de durată a infracțiunii continue. În ceea ce ne privește, suntem de părere că cele două condiții trebuie întrunite cumulativ. Ele nu pot fi privire izolat. E insuficient a afirma că infracțiunea continuă presupune o desfășurare neîntreruptă a faptei prejudiciabile. Corespunzător, nu e suficient prezența caracterului de durată pentru a aprecia o infracțiune drept continuă. Desfășurarea neîntreruptă a faptei prejudiciabile pe parcursul unei durate anumite conferă caracter distinct infracțiunii continue, raportat la alte forme ale infracțiunii unice. Având la bază aceste motive, îmbrățișăm punctul de vedere aparținându-i legiuitorului moldav. Definiția infracțiunii continue, înscrisă la art.29 CP RM, cuprinde ambele trăsături sus-indicate: a) caracterul de durată al activității infracționale și, b) desfășurarea neîntreruptă a faptei prejudiciabile. Aceleași trăsături sunt relevate în doctrină [359, p.45]. Aceste două condiții/trăsături corelează, una determinând-o pe cealaltă. De aceea, cele două trăsături trebuie abordate în tandem, și mai puțin diferențiat.

În ceea ce privește, *caracterul neîntrerupt de desfășurare a activității infracționale* A.B. Panov enunță că „neîntreruperea activității ilegale formează caracteristica esențială a unei fapte continue" [414, p.56]. Caracterul continuu (de desfășurare neîntreruptă) a activității infracționale este inevitabil unei atare forme a unității infracționale. Infracțiunea continuă nici nu poate fi săvârșită altfel, decât printr-o desfășurare neîntreruptă a activității socialmente periculoase. Indiferent de durată (o oră, două ore, o zi, o lună sau un an) activitatea infracțională implică prezența unei continuități/neîntreruperi în modul de desfășurare. Deci, este natural (firesc) ca infracțiunea continuă să fie săvârșită în mod neîntrerupt. La această concluzie ne îndeamnă chiar legiuitorul. Termenul „continuu" nu poate avea o altă semnificație, decât cea desprinsă din sensul său uzual (obișnuit). Astfel, potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române cuvântul „continuu" presupune ceva „care are loc fără întrerupere, care se prelungește fără pauză; neîntrerupt, neîncetat, necurmat" [225, p.433].

Pe cale de consecință, ține de esența infracțiunii continue *prelungirea în timp a activității infracționale*. Desfășurarea activității infracționale nu poate fi neîntreruptă altfel decât printr-o

prelungire în timp. Referitor la această trăsătură în doctrină se opinează: „caracterul de durată al infracțiunii continue semnifică faptul că persoana se află într-o stare infracțională anumită pe parcursul unei perioade de timp mai mari sau mai mici” [453, p.33].

Precizăm că caracterul de durată nu este o trăsătură exclusivă a infracțiunii continue. Și alte infracțiuni pot lua o asemenea formă. Pentru a fi în prezența unei infracțiuni continue este indispensabil caracterul neîntrerupt al activității infracționale. Doar așa, o infracțiune de durată devine continuă. Nu sunt continue infracțiunile care, aidoma celor supuse analizei, pot să implice prezența unei prelungiri în timp. În cazul acestor infracțiuni caracterul de durată nu este o trăsătură obligatorie, ci facultativă. Constatăm că, în cazul acestor infracțiuni prelungirea activității socialmente periculoase nu ține de esența acestora, având doar un caracter ocazional. *Per a contrario*, în situația infracțiunilor continue este inevitabil existența unei prelungiri în timp a activității socialmente periculoase. O atare prelungire este firească, izvorând din modul natural continuu de descriere a infracțiunii. Cu acest prilej, în doctrina română se arată că „infracțiunea continuă se caracterizează prin prelungirea în chip natural a acțiunii sau inacțiunii [...]” [278, p.252].

Pentru o corectă calificare a infracțiunilor continue apare necesitatea identificării *in concreto* a acestora. Nu întotdeauna aceasta este o sarcină ușoară pentru cel ce aplică legea penală. În același timp, acest lucru este necesar, avându-se în vedere similitudinea existentă între infracțiunile continue și alte tipuri de infracțiuni unice (prelungite, repetate, cu acțiuni/inacțiuni alternative). Încercând să explice modul de descriere în textul legii penale a unei infracțiuni drept continue, A.S. Ăktov enunță: „în majoritatea cazurilor, la formularea textelor de lege legiuitorul folosește așa termeni ca, eschivarea, păstrarea, neîndeplinirea […]” [453, p.33]. În mod similar, C.Bulai și B.N. Bulai menționează: „Dacă *verbum regens* indică o acțiune de durată, cum ar fi reținerea, deținerea, rămânerea, conducerea unui vehicul, purtarea de uniforme sau semne distinctive etc., infracțiunea este continuă” [40, p.501]. Analogic, A.-I. Stoian relevă: „În cazul infracțiunilor săvârșite prin acțiune, răspunsul ni-l oferă, de regulă, termenul sau expresia folosită de legiuitor pentru a desemna acțiunea constitutivă” [359, p.47]. Într-o manieră apropiată se expune R.S. Pozdîșev [419]. Așadar, în cele mai dese cazuri, caracterul continuu al infracțiunii reiese din conținutul elementului material. Or, caracterul neîntrerupt și de durată al unei infracțiuni preponderent rezultă din semantismul termenului folosit la redarea acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile. Are dreptate A.Serbinov când menționează: „Purtarea și păstrarea

ilegală a armei de foc și a munițiilor, în mod natural, nu pot fi comise altfel decât continuu" [348, p.207]. Analogic, în planul infracțiunilor săvârșite în sfera circulației ilicite a drogurilor, I.Hadîrcă menționează: „Adoptând forma de păstrare, infracțiunea prevăzută la alin.(2) art.217, alin.(2) art.217^1, art.217^2 și la art.217^3 CP RM este o infracțiune continuă" [243, p.182]. În mod similar, în contextul infracțiunilor prevăzute la art.330^2 CP RM I.Crudu precizează că „elementul material al infracțiunii de îmbogățire ilicită este formulat printr-o acțiune unică continuă – deținerea" [79, p.23].

Sunt exemplificative următoarele spețe practice în care caracterul de durată și neîntrerupt al activității infracționale este desprins din semantismul termenului folosit la descrierea faptei prejudiciabile (caractere, implicit subliniate de către instanța de judecată): „*M.A. a păstrat la domiciliul său amfetamină în cantitate de 1,452 gr. începând cu o perioadă nedeterminată de timp și până la 07 august 2019, când în rezultatul percheziției efectuate de către reprezentantul organului de urmărire penală a fost ridicată substanța respectivă*" [212]; „*A.V., acționând de comun acord cu persoane la moment neidentificate de organul de urmărire penală, în circumstanțe nestabilite a procurat etnobotanice, cât și alte tipuri de droguri, pe care le-a păstrat o perioadă nedeterminată de timp în scop de comercializare*" [211]; „*inculpatul M.A. ilegal păstra droguri fără scopul înstrăinării lor, fapt depistat la 16 august 2016 în cadrul efectuării percheziției sancționate pe teritoriul gospodăriei sale*" [214]; „*P.A. a păstrat ilegal arma de foc TOZ 16, la domiciliul său, până la 26.09.2019, aproximativ ora 10.30, când în cadrul percheziției autorizate la domiciliul său, în dormitor, în spatele unui dulap a fost depistată o armă cu nr. de identificare XXXXX fără acte de proveniență*" [187]. Caracterul neîntrerupt și de durată al activității infracționale realizate a fost sesizat și în multe alte cauze penale [157; 155; 145; 137; 134; 136; 138; 119; 202; 206; 207; 186; 161; 128; 154; 140] (în special, cauze penale având drept obiect infracțiuni săvârșite în sfera circulației legale a drogurilor și cele vizând manipularea ilegală cu arme de foc și muniții).

Caracterul de durată și neîntrerupt al activității infracționale, nu în toate cazurile, este dedus din termenii uzitați de legiuitor la reproducerea faptei prejudiciabile. Respectiv, redarea unei infracțiuni continue poate fi făcută pe altă cale. La un asemenea procedeu suplimentar se referă V.Berliba și R.Cojocaru: „În cazul în care definiția legală este redactată în termeni prea generali se face apel la criteriul privind modul de executare a infracțiunii" [9, p.133-134].

De exemplu, nu încape îndoială că infracțiunea prevăzută la art.194 CP RM este una continuă. În același timp, înțelegem că termenul „însușire” nu implică neapărat o prelungire în timp. Însușirea poate fi realizată și instantaneu. De asemenea, însușirea nu implică neapărat o desfășurare neîntreruptă a activității infracționale. Și de această dată, cu titlu de excepție, însușirea poate lua forma unei activități neîntrerupte. Cazul infracțiunii prevăzute la art.194 CP RM constituie un exemplu elocvent. Natura entității materiale/imateriale influențate infracțional (energia electrică, energia termică, gazul natural) îi conferă faptei penale prevăzute la art.194 CP RM un caracter continuu (*i.e.* neîntrerupt și de durată). E de neînchipuit însușirea unor asemenea bunuri într-o manieră instantanee și în lipsa unei prelungiri. În acest context, trecem în revistă următoarea speță identificată în practica judiciară: „*G.V., având rolul de organizator, a elaborat o schemă ilegală de sustragere a energiei electrice, prin intermediul mai multor întreprinderi, pe care le gestiona din umbra. În perioada anilor 2010-2017, evitând sistemele de evidență instalate în modul stabilit, contrar prevederilor tehnicii securității și a normelor tehnice de utilizare a energiei, s-a conectat neautorizat la energia electrică, susträgând energie electrică, cauzând părții vătămate ICS „Red Union Fenosa”, SA, un prejudiciu material în sumă totală de 187 790, 54 lei, ceia ce constituie proporții mari*” [197]. În speță, însușirea energiei electrice din contul părții vătămate a fost realizată în perioada anilor 2010-2017. Deci, se atestă caracterul de durată al activității infracționale.

În doctrină este evidențiată o altă trăsătură a infracțiunii continue: *neîndeplinirea îndelungată a obligației impuse prin lege făptuitorului*. Bunăoară, D.S. Cikin susține: „Infracțiunea continuă se caracterizează prin realizarea neîntreruptă a unei fapte infracționale concrete și exprimate sub forma unei acțiuni sau inacțiuni, însoțite de neîndeplinirea ulterioară îndelungată a obligațiilor impuse prin lege făptuitorului sub amenințarea urmăririi penale” [448, p.150]. Un punct de vedere similar îl are R.S. Pozdîșev [420, p.186].

Din punctul nostru de vedere, forma continuă a unei infracțiuni nu este determinată de faptul neîndeplinirii îndelungate a unei obligații impuse prin lege făptuitorului. Această particularitate poate descrie o infracțiune continuă. În același timp, respectiva particularitate nu este inerentă infracțiunii continue (*i.e.* nu poartă un caracter obligatoriu). Trăsătura vizând faptul neîndeplinirii îndelungate a unei obligații impuse prin lege făptuitorului poate caracteriza o infracțiune continuă pasibilă de realizare prin inacțiune, nu și a celei comise prin acțiune.

În altă ordine de idei, A.S. Ăktov menționează: „Infracțiunile continue reprezintă infracțiuni cu componență formală, fapt rezultat din construcția laturii obiective” [453, p.33]. În opinia autorului citat, trăsătura principală, ce permite delimitarea infracțiunii continue de infracțiunea non-continuă, o constituie „componența formală” a laturii obiective [453, p.33]. Să constituie acesta un adevăr?

În ceea ce ne privește, suntem reticenți față de o asemenea poziție doctrinară. O considerăm mult prea tranșată. Este adevărat că, de regulă, infracțiunile formale pot îmbrăca o formă continuă; or, caracterul neîntrerupt și de durată al activității infracționale este sesizat, în special, în raport cu fapta prejudiciabilă. Totuși, nu putem absolutiza teza, potrivit căreia infracțiunilor continue le sunt caracteristice doar componențe formale. În acest sens, A.Popenco menționează: „nu doar infracțiunile formale, dar și cele materiale pot fi continue. În Partea Specială a Codului penal avem suficiente exemple de infracțiuni materiale susceptibile să îmbrace formă continuă. Același lucru este valabil în cazul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM” [300, p.193]. Nu doar A.Popenco, ci și I.Serbinov [349, p.235-236] este de părere că infracțiunile de neglijență în serviciu pot îmbrăca forma continuă.

În cazul infracțiunilor materiale activitatea infracțională neîntreruptă este constatată atât în raport cu fapta prejudiciabilă (*i.e.* i-a formă continuă elementul material de până la consumarea infracțiunii), cât și în raport cu întreaga infracțiune (*i.e.* îmbracă formă continuă activitatea ilegală de după consumarea *de facto* a infracțiunii (de după cauzarea urmării prejudiciabile)).

Subsecvent, rezultă că fapta prejudiciabilă a unei infracțiuni continue poate să îmbrace atât forma acțiunii, cât și a inacțiunii. Acest lucru reiese chiar din textul legii penale. Astfel, la definirea legislativă a infracțiunii continue legiuitorul folosește termenul „faptă”, presupunând ambele sale modalități: acțiunea sau inacțiunea. Și doctrina [420, p.186; 414, p.52] evocă posibilitatea exprimării faptei prejudiciabile a infracțiunii continue în ambele sale modalități: acțiunea și inacțiunea.

Evident, din perspectivă practică, în cele mai dese cazuri, infracțiunea continuă îmbracă forma unei conduite active. Rareori însă, infracțiunea continuă se poate concretiza în săvârșirea neîntreruptă și de durată a unei omisiuni socialmente periculoase. Ilustrativă este următoarea speță: „*B.V., aflându-se în serviciul diurn, <u>începând cu 08 aprilie 2009, ora 10.00 până la 09 aprilie 2009, ora 10.00</u> (sublinierea ne aparține –* n.a.*), la sediul CP Centru, mun. Chișinău, nu a intervenit și nu a întreprins măsuri eficiente pentru asigurarea drepturilor și libertăților*

părților vătămate B.N. și C.S., care, fiind reținuți și escortați la sediul CP Centru, mun. Chișinău, au fost supuși de către mai mulți colaboratori de poliție la acte de tortură, manifestate prin aplicarea violenței fizice și psihice" [111].

În alt registru, unii autori susțin că „latura subiectivă a infracțiunii continue se caracterizează doar prin intenție" [453, p.33]. V.G. Șumihin este și mai tranșant: „Latura subiectivă a infracțiunii continue se exprimă numai prin vinovăție sub forma intenției directe, deoarece toate infracțiunile continue sunt formate din componențe formale" [451, p.95; 452, p.208]. Această opinie nu este împărtășită de toți autorii. De exemplu, R.S. Pozdîșev nu exclude ipoteza săvârșirii infracțiunilor continue din imprudență [420, p.186]. O părere similară o are A.B. Panov [414, p.52].

Subscriem celor din urmă autori. În primul rând, infracțiunile continue pot avea și o componență materială de infracțiune, nu doar una formală. În al doilea rând, nu excludem ipoteza săvârșirii unei infracțiuni continue din imprudență, fapt susținut în doctrină [300, p.193; 347, p.42].

2.2.2. Formele infracțiunii continue

Schimbând direcția de cercetare, menționăm următoarea opinie doctrinară: „puțin probabil să se considere în calitate de semn obligatoriu al infracțiunii continue faptul săvârșirii unei singure acțiuni (inacțiuni). Sunt posibile situații, când infracțiunea continuă este comisă prin mai multe fapte interdependente desfășurate în mod neîntrerupt" [449, p.20-21]. Cu acest prilej, în literatura de specialitate [40, p.500; 359, p.47; 235, p.239; 351, p.20; 4, p.93; 5, p.58; 6, p.71] se face distincție între: a) infracțiunile continue permanente și b) infracțiunile continue succesive.

Încercând să delimiteze aceste două categorii, A.-I. Stoian susține: „Infracțiunile continue permanente nu cunoaște momente de întrerupere. Infracțiunile continue succesive au ca particularitate faptul că în desfășurarea activității infracționale intervin unele întreruperi" [359, p.47].

Alți autori încearcă să explice că „infracțiunile continue permanente se realizează fără intervenția făptuitorului, iar infracțiunile continue succesive necesită intervenția succesivă a acestuia" [40, p.500].

Rezumând asupra acestor opinii doctrinare, conchidem că infracțiunile continue permanente nu implică o întrerupere a activității socialmente periculoase. În opoziție,

infracțiunile continue succesive implică prezența unei întreruperi a activității socialmente periculoase. Are dreptate C.Papanaga atunci când menționează: „Împărțirea infracțiunilor în permanentă și succesivă este importantă, deoarece orice întrerupere în cazul infracțiunilor permanente au valoarea epuizării infracțiunii, iar reluarea activității infracționale înseamnă săvârșirea unei noi infracțiuni continue” [281, p.474].

Astfel, în cazul infracțiunilor continue succesive întreruperea activității infracționale (cu prilejul unei intervenții firești (naturale)) nu marchează momentul consumării infracțiunii. În acest caz, toate activitățile infracționale (dintre întreruperi) formează o singură infracțiune, cele comise urmând a fi calificate o singură dată, potrivit unei singure norme. În contrast, întreruperea unei infracțiuni continue care este, în exclusivitate, permanentă, indică asupra intervenirii momentului consumării acestei infracțiuni. Tocmai de aceea, eventuala reluare a unei asemenea activități infracționale continue permanente necesită a fi încadrată, din nou, în baza normei ce cuprinde fapta penală continuă săvârșită. În această situație, cele comise trebuie încadrate conform regulilor concursului de infracțiuni.

Deci, așa cum menționează C.Bulai și B.N. Bulai „în cazul infracțiunilor continue succesive, diferitele întreruperi care țin de natura faptei nu modifică caracterul continuu al infracțiunii și unitatea naturală a acesteia, se integrează în chip natural în activitatea infracțională unică” [40, p.500].

Constatăm că, în cazul unei infracțiuni continue succesive este naturală întreruperea. În același timp, este naturală activitatea infracțională de până la survenirea întreruperii și, după încetarea întreruperii.

Precizăm că, în acord cu prevederile alin.(1) art.29 CP RM (*i.e.* propoziția a doua din textul alineatului) „în cazul infracțiunii continue nu există pluralitate de infracțiuni” [45]. Cel mai probabil, legiuitorul a vrut să zică că în ipoteza săvârșirii unei infracțiuni continue cele comise nu constituie concurs de infracțiuni. În maniera în care este formulată prevederea enunțată ar rezulta inadmisibilitatea absolută a concursului între două infracțiuni continue, precum și a recidivei la atare infracțiuni. Asemenea ipoteze nu sunt excluse.

Cu siguranță, în momentul adoptării prevederii indicate, voința legiuitorului a fost alta, și anume: de a puncta asupra faptului, că în cazul săvârșirii uneia și aceleiași infracțiuni continue cele comise trebuie apreciate drept infracțiune unică, nu însă concurs de infracțiuni. Mai cu seamă, respectiva regulă de calificare a infracțiunii unice continue se impune de accentuat în

ipoteza în care infracțiunea îmbracă forma unei fapte continue succesive. Or, după cum am arătat *supra*, pentru infracțiunea continuă succesivă este caracteristic existența unor întreruperi în activitatea infracțională săvârșită. Respectiv, activitățile infracționale de până la întrerupere și după reluare ar putea fi apreciate drept infracțiuni distincte. Un atare concurs de infracțiuni însă, este unul aparent, aceasta deoarece activitatea infracțională, chiar și în condițiile în care suferă anumite întreruperi, formează elementele unei singure infracțiuni – infracțiuni care, în mod natural, necesită anumite întreruperi. Are dreptate C.Sima când susține că „în cazul infracțiunilor continue succesive diferitele întreruperi sunt inerente acțiunii sau inacțiunii, țin de natura faptei și nu modifică caracterul continuu al infracțiunii și unitatea naturală a acesteia" [351, p.20]. Analogic, M.-C. Ivan menționează: „la infracțiunea continuă succesivă, întreruperile care intervin țin de natura faptei, motiv pentru care segmentele de activitate rezultate se cumulează natural și formează conținutul unei infracțiuni continue unice" [264, p.4].

De exemplu, este natural și firesc ca activitatea infracțională să suporte întreruperi în situația în care aceasta se exprimă în purtarea ilegală a armei de foc. Acest lucru rezultă chiar din semantismul cuvântului „purtare". Prin urmare, purtarea ilegală repetată (cu întreruperi) a armei de foc nu poate fi calificată conform regulilor concursului de infracțiuni, ci potrivit regulilor infracțiunii unice continue. Această regulă de calificare trebuie respectată în toate cazurile în care infracțiunea continuă implică prezența unor întreruperi firești (normale) în procesul de desfășurare. Totuși, regula de calificare sus-indicată nu înlătură posibilitatea atestării unui concurs între două infracțiuni continue. Nu este greu de închipuit situația în care făptuitorul săvârșește acțiuni de păstrare ilegală atât a drogurilor, cât și a armelor de foc. În atare speță, cele comise necesită încadrare atât în baza art.217 CP RM sau, după caz, în baza art.217[1] CP RM, cât și în baza art.290 CP RM. De altfel, putem identifica, atât un concurs real, cât și un concurs ideal între două infracțiuni continue. Mai mult, nu excludem ipoteza unui concurs între două infracțiuni continue identice (*e.g.* art.290 și art.290 CP RM). Pentru aceasta este necesar să survină momentul de consumare al primei infracțiuni. Doar așa putem identifica o nouă infracțiune. O asemenea ipoteză a fost evidențiată *supra*, cu ocazia identificării regulilor de calificare a infracțiunii unice continue și a celei permanente.

În fine, nu înlăturăm nici ipoteza recidivei la infracțiunile continue.

Toate aceste posibilități demonstrează formularea nereușită a regulii înscrise în propoziția a doua din cadrul alin.(1) art.29 CP RM. Subliniem că prevederea respectivă ar putea determina

practicianul să-i confere acesteia un conținut mult prea restrictiv, aflat în disonanță cu voința legiuitorului. Or, este incorect să se afirme că pluralitatea de infracțiuni nu poate fi incidentă cazurilor de săvârșire a unor infracțiuni continue. Dar, un asemenea înțeles reiese din textul normei enunțate. Cel puțin, lipsește o claritate în ceea ce privește ipotezele în care lipsește concursul de infracțiuni și ipotezele în care acesta se face prezent. Pentru o mai bună redare a textului de lege – conformă cerinței de claritate și previzibilitate a normei juridico-penale – se impune reformularea prevederii nominalizate. La concret, propunem ca propoziția a doua din cadrul alin.(1) art.29 CP RM să aibă următorul conținut: „*În cazul săvârșirii uneia și aceleiași infracțiuni continue (permanente sau succesive) cele comise nu pot fi apreciate drept concurs de infracțiuni*”.

2.3. Calificarea infracțiunii prelungite

2.3.1. Noțiunea infracțiunii prelungite

„Infracțiunea prelungită constituie una dintre formele răspândite ale infracțiunii unice. Este forma infracțiunii unice căreia, din perspectivă legislativă, i se acordă cea mai multă atenție” [291, p.177]. Acest fapt este determinat de cerința identificării particularităților sale, întru deosebirea ei de alte forme ale unității infracționale. De asemenea, acest lucru comportă relevanță în planul disocierii infracțiunii prelungite de concursul infracțiunilor de același fel.

În legislația noastră infracțiunea prelungită este definită la alin. (1) art. 30 CP RM, ca fiind „fapta săvârșită cu intenție unică, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni infracționale identice, comise cu un singur scop, alcătuind în ansamblu o infracțiune” [45].

În legislațiile unor state această formă a infracțiunii unice este numită „infracțiune continuată” sau „infracțiune succesivă”. De pildă, sintagma „infracțiune continuată” este uzitată în legislația României [63], Croației [53], Portugaliei [60] etc. În același timp, în legislația Turciei [467] este folosită noțiunea „infracțiune succesivă”.

În continuare vom stabili semnele (particularitățile) infracțiunii prelungite. Remarcăm că, acestea reies din definiția infracțiunii prelungite. Astfel, din definiție rezultă patru particularități de bază:

- este compusă dintr-un set de acțiuni infracționale identice;
- acțiunile infracționale își pierd din individualitate, formând o singură infracțiune;
- este comisă cu o singură intenție;

- făptuitorul urmărește o singură finalitate.

Particularitățile sus-indicate (obiective și subiective) „permit delimitarea infracțiunii prelungite de alte forme ale infracțiunii unice (*e.g.* de infracțiunea repetată), precum și de concursul de infracțiuni” [291, p.178].

G.Sabău identifică „în conținutul infracțiunii continuate atât elemente de pluralitate cât și de unitate” [308, p.75]. Autorul relevă: „Infracțiunea continuată apare ca o unitate atunci când ne referim la omogenitatea juridică a infracțiunii, deoarece acțiunile-inacțiunile componente trebuie să întrunească trăsăturile aceleiași infracțiuni. Tot astfel, la baza infracțiunii continuate trebuie să existe o rezoluție unică” [308, p.75]. În același timp, infracțiunea prelungită (continuată) apare ca o pluralitate de infracțiuni în condițiile în care „trebuie să fie constituită dintr-o pluralitate de acțiuni-inacțiuni fiecare întrunind trăsăturile aceleiași infracțiuni” [308, p.75-76].

Autorul leton U.Krastiņš identifică următoarele trăsături (semne) ale infracțiunii prelungite: „săvârșirea unor fapte interconectate; îndreptate spre un scop comun; cuprinse de o unica intenție a făptuitorului; formează o singură infracțiune” [456, p.351].

În cele ce urmează, vom caracteriza mai amănunțit particularitățile (semnele) infracțiunii prelungite.

Vom debuta cu examinarea particularităților consemnate expres în textul normei legale, după care vom continua cu investigarea semnelor deductibile.

2.3.2. Trăsăturile infracțiunii prelungite, consfințite expres în definiția legală

2.3.2.1. Trăsăturile obiective

În *primul rând*, „ține de esența infracțiunii prelungite ca aceasta să fie formată din mai *multe acțiuni/inacțiuni infracționale identice”* [291, p.178].

Ab initio, semnalăm că legislatorul moldav reduce aria de aplicabilitate a infracțiunii prelungite la faptele penale ce pot lua forma unei conduite active, nu și a unei conduite pasive. Acest fapt este criticat în doctrina de specialitate. De pildă, se susține că „și o activitate infracțională omisivă poate fi formată din mai multe episoade identice având la bază o singură intenție și un scop unic” [71, p.139].

În legislațiile unor state, în vederea redării elementului material al infracțiunii prelungite, este uzitată noțiunea „faptă”. Cu titlu exemplificativ, prezentăm modelul legislativ leton [57],

polonez [59], ungar [64], olandez [49], slovac [61], georgian [436], ucrainean [443] și turkmen [442].

În legislația penală a Turciei [467], a Greciei [46] și a Maltei [58] este înscris termenul „act”, iar în legislația Cehiei [52] – cuvântul „conduită”.

În fine, în alte legiuiri sunt consacrate expres ambele forme ale conduitei: acțiunea și inacțiunea (*e.g.* modelul legislativ croat [53], italian [56], român [63] sau spaniol [48]). Analogic, jurisprudența Curții Europene [41] definește infracțiunea continuată ca fiind formată dintr-un set de acțiuni (inacțiuni).

Confruntând între ele, dispozițiile alin. (1) și (2) art. 30 CP RM, identificăm o contradicție. „Din perspectiva elementului material infracțiunea prelungită este definită *stricto sensu* (prin raportare doar la acțiunea prejudiciabilă)” [291, p.179]. În același timp, „momentul consumării sale este determinat în funcție de ambele forme ale faptei prejudiciabile” [291, p.179].

Considerăm că această inadvertență trebuie înlăturată. Acest lucru se impune, mai cu seamă, având în vedere conținutul prevederilor legale ale unor state mult mai dezvoltate, din perspectivă legislativă, ca Republica Moldova. *Supra* am arătat că nicio legiuire din cele studiate nu îngustează aria de aplicabilitate a infracțiunii prelungite. În comparație cu Codul penal, Codul contravențional [43] nu îngustează această arie, contravenția prelungită fiind formată, inclusiv, dintr-un set de inacțiuni contravenționale.

În definitivă, sugerăm legiuitorului moldav să modifice dispoziția legală, înscrisă la alin. (1) art. 30 CP RM, astfel încât să „introducă sintagma „sau inacțiuni” după cuvântul „acțiuni”” [291, p.179].

Reiterăm că infracțiunea prelungită este compusă dintr-un set de acțiuni (inacțiuni) *identice*. În contextul infracțiunii de șantaj S.Crijanovschi relevă: „pentru recunoașterea faptelor prejudiciabile ca fiind o infracțiune prelungită de șantaj [...] este necesar să fie comise două sau mai multe acțiuni infracționale identice [...]” [78, p.99].

Ce înțelegem prin identitatea acțiunilor (inacțiunilor) comise? „Este limpede că un furt neagravat urmat de un alt furt neagravat (ambele comise în baza aceleiași intenții) trebuie apreciat drept infracțiune unică prelungită” [291, p.179].

Situația este mult mai delicată atunci când, acționând cu o singură intenție, făptuitorul săvârșește un furt neagravat, după care – unul agravat. În acest caz, cele două furturi nu sunt identice, ci omogene. „Lipsa unei identități identificăm și în situația în care sunt comise două

furturi agravate, prevăzute la același alineat, dar la litere diferite" [291, p.179]. Identitate lipsește și atunci când un furt într-o variantă-tip este urmat de un alt furt în altă variantă-tip *(e.g.* furtul stipulat la alin. (1) art. 186 CP RM este urmat de furtul prevăzut la alin. (4) art. 186 CP RM).

De asemenea, avem îndoieli dacă cele comise pot constitui o infracțiune prelungită în situația în care o persoană publică având o intenție unică și un scop unic constând în primirea unei remunerații ilicite în proporții deosebit de mari primește în mai multe rate (în unele cazuri cuantumul ratei cifrându-se la proporții mari, în alte cazuri – la proporțiile înscrise la alin. (1) art. 324 CP RM, iar în alte cazuri – la proporțiile înscrise la alin. (4) art. 324 CP RM). Potrivit teoriei dreptului penal [34, p.854], toate aceste infracțiuni sunt în variantă-tip. Respectiv, la lit. d) alin. (2), la lit. b) alin. (3) și la alin. (4) art. 324 CP RM sunt incriminate fapte penale distincte. Prin urmare, acestea nu pot fi apreciate drept identice, ci omogene.

Judecând în limitele normei legale, conchidem că, în conjunctura infracțiunii prelungite „prin acțiuni (inacțiuni) *identice* trebuie de înțeles acțiunile (inacțiunile) infracționale prevăzute la același articol (în cazul articolului fără alineate și litere), la același alineat (în cazul articolului format doar din alineate) sau la aceeași literă (în cazul articolului format din alineate și litere)" [291, p.179].

În speță, persoana publică, în baza unei intenții unice și a unui scop unic, săvârșește mai multe episoade infracționale, *dar care nu sunt identice*. Este inadmisibil a considera identice infracțiunea de corupere pasivă, consemnată la alin. (1) art. 324 CP RM și infracțiunea de corupere pasivă, stipulată la lit. d) alin. (2) art. 324 CP RM. În lipsa unei identități a acțiunilor (inacțiunilor) infracționale comise, *de lege lata*, cele comise nu ar trebui să fie apreciate drept infracțiune unică (chiar dacă la baza conduitei făptuitorului a stat o singură intenție), ci să fie apreciate ca concurs de infracțiuni. Or, în lipsa cel puțin a unei condiții (trăsături) din cele indicate în conținutul art.30 CP RM cele comise nu pot fi considerate infracțiune prelungită. În consecință, nu ne rămâne decât să optăm pentru soluția concursului de infracțiuni.

De lege ferenda, se impune cu stringență modificarea textului art. 30 CP RM, astfel încât *nu doar acțiunile (inacțiunile) infracționale identice* să formeze episoadele infracțiunii prelungite. „Intenționat sau nu, dar folosirea termenului „identic" îngustează foarte mult cercul potențialelor fapte ce ar putea să îmbrace forma unei infracțiuni prelungite" [291, p.179]. Oare de ce un act de corupere pasivă, prevăzut la alin. (1) art. 324 CP RM, urmat de un alt act de

corupere pasivă, stipulat la lit. d) alin. (2) art. 324 CP RM, să nu îmbrace haina unei infracțiuni prelungite?

În opinia noastră, întru aprecierea celor comise în calitate de infracțiune prelungită nu contează dacă faptele penale săvârșite sunt identice. Contează caracterul singular al intenției. Evident, acțiunile (inacțiunile) săvârșite trebuie să formeze conținutul aceleiași infracțiuni. Pe bună dreptate se notează în doctrină: „nu este necesar ca acțiunile ori inacțiunile succesive să fie identice, ci să realizeze, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni" [7, p.162]. N.N. Korotkih evocă: „Este exclusă infracțiunea prelungită atunci când, deși, latura subiectivă a unor infracțiuni se caracterizează prin intenție unică concretizată și scop comun, latura obiectivă însă, este compusă din fapte diferite" [397, p.87].

Legiuitorii străini au poziții diferite față de încărcătura particularității examinate. Unii legiuitori merg pe calea unei abordări înguste, similare cu cea a legiuitorului moldav. Alții au însușit o poziție puțin mai largă. O ultimă categorie este formată din acei legiuitori care au mers pe calea unei abordări mult mai largi.

Astfel, abordarea *stricto sensu* este identificată la art. 18 din Codul penal maltez: „în cazul în care mai multe acte săvârșite de către autorul infracțiunii [...] constituie încălcări ale aceleiași dispoziții a legii [...]" [58].

Referitor la abordarea de mijloc prezentăm modelul legislativ român [63], ceh [52], turc [467] și cel ungar [64]. De exemplu, potrivit legislației Ungariei „infracțiunea continuată este săvârșită prin repetarea unor fapte de același tip […]" [64].

În contextul celei de-a doua categorii sunt ilustrative următoarele aserțiuni doctrinare: „sintagma „conținutul aceleiași infracțiuni" nu trebuie să fie înțeleasă într-un mod strict, deoarece accentul se pune pe identitatea dispoziției legale încălcate, adică pe stabilirea aceluiași tip de infracțiune" [365, p.500]; „nu este necesar ca toate acțiunile să se încadreze în același tip de infracțiuni (variantă-tip sau formă circumstanțială) [...]" [9, p.137].

Întâlnim și-o altă abordare (*lato sensu*). Este exemplificativ modelul leton: „infracțiunea prelungită este constituită din mai multe fapte similare interconectate […]" [57] (secțiunea 23 din Codul penal). Aceeași tehnică depistăm în legislația statului Muntenegru [463], Serbiei [466], Bosniei și Herțegovinei [462], Portugaliei [60], Sloveniei [62], Spaniei [48] etc.

Potrivit cadrului regulator moldav „săvârșirea unor acțiuni infracționale diferite, chiar și în baza unei intenții unice, nu poate forma o infracțiune unică prelungită, ci un concurs de infracțiuni” [291, p.180].

În context, reiterăm poziția noastră privitoare la inițiativa *de lege ferenda* lansată *supra*, în planul lărgirii cercului de acțiuni (inacțiuni) pasibile să formeze conținutul unei infracțiuni prelungite. La concret, considerăm că legiuitorul ar urma să folosească o ficțiune juridică în vederea desemnării cercului de acțiuni (inacțiuni) infracționale identice pasibile să formeze conținutul unei infracțiuni prelungite. S.Brînza și V.Stati menționează că „procedeele tehnico-legislative, cum este și ficțiunea juridică, sunt inerente unei legi de talia și complexitatea Codului penal” [30, p.10]. Precizăm că, în opinia autorului român I.Borlan una dintre trăsăturile infracțiunii continuate (prelungite) o formează „omogenitatea juridică a acțiunilor sau inacțiunilor” [11, p.95]. De aceeași părere este I.V. Pantiuhina [415, p.17]. Și autorul rus D.Iu. Kraev relevă: „în cazul infracțiunii prelungite nu este obligatoriu ca faptele să fie prevăzute de același punct sau alineat al unui articol, fiind posibil ca acestea să fie prevăzute și de alineate diferite ale unuia și aceluiași articol” [398, p.25].

Propunem ca art.30 CP RM să fie completat cu un nou alineat (1^1), cu următorul conținut: *În sensul prezentului articol, în calitate de acțiuni sau inacțiuni infracționale identice pot apărea, inclusiv, acțiunile sau inacțiunile omogene, prevăzute în conținutul aceluiași articol*.

În lipsa unei atare reglementări (evident, fictive) instituția infracțiunii prelungite, *de lege lata*, nu ar fi incidentă cazurilor în care acțiunile (inacțiunile) infracționale comise nu ar fi identice. Practica, totuși, susține poziția interpretării extensive (deși favorabile) a expresiei „acțiuni infracționale identice”, inclusiv, la ipoteza acțiunilor omogene, dar prevăzute de același articol (nu și de articole diferite). Tocmai de aceea, în vederea trecerii în albia principiului legalității se impune adoptarea unei norme care să puncteze explicit regula sus-indicată. Mai mult nu exclusă situația în care practicianul să ofere o interpretare *ad litteram* termenului „identic” și să nu aprecieze acțiunile (inacțiunile) infracționale comise drept episoade ale unei fapte penale prelungite. Toate acestea, în pofida faptului că făptuitorul ar fi acționat în baza unei singure intenții, și cu un scop unic. *De facto*, o asemenea ipoteză se pretează perfect conceptului de infracțiune prelungită. Rămâne ca și *de jure* acest lucru să se realizeze.

În alt registru, în teoria dreptului penal este avansată următoarea teză: „în cazul unor infracțiuni complexe cu acțiuni alternative, infracțiunea [în formă prelungită] se poate realiza

chiar dacă unele infracțiuni se manifestă în modalități normative diferite” [9, p.137]. Împărtășim această viziune, fiind în concordanță cu esența infracțiunii prelungite. Parafrazând, constatăm că, de exemplu, poate îmbrăca forma prelungită două fapte de viol atunci când într-un caz acțiunea secundară se exprimă în realizarea unei constrângeri fizice, iar în celălalt caz – în realizarea unei constrângeri psihice.

O altă particularitate a infracțiunii prelungite rezidă în faptul că *acțiunile săvârșite își pierd din individualitate, formând o singură faptă infracțională*.

Faptele comise, privite singular, nu prezintă nicio relevanță. În consecință, acestea trebuie apreciate drept părți componente ale unei singure fapte infracționale.

În perimetrul acestei trăsături, în doctrină se relevă: „[...] pluralitatea acțiunilor sau inacțiunilor trebuie înțeleasă ca o pluralitate de procese execuționale, [...] și unificate datorită unui factor subiectiv comun” [9, p.136]. În același făgaș, I.Larii și A.-I. Stoian afirmă că „acțiunile-inacțiunile apar ca părți constitutive ale unei singure activități infracționale desfășurată în timp” [265, p.120]. O părere similară o are A.N. Kalughin: „între faptele ce compun componența unei infracțiuni prelungite, este remarcată, în mod obligatoriu, o legătură funcțională, aceasta deoarece nici una dintre aceste fapte nu are o importanță de sine stătătoare” [402, p.57].

„În concluzie, la încadrarea unei fapte penale prelungite trebuie ținut cont de totalitatea acțiunilor (inacțiunilor) infracționale, ci nu de fiecare acțiune (inacțiune) separată” [291, p.181]. Din atare rațiuni, „calificarea trebuie făcută potrivit normei ce cuprinde întreaga activitate infracțională, ci nu potrivit normelor ce cuprind acțiunile (inacțiunile) comise” [291, p.181].

În alt context, în doctrină se arată: „Infracțiunea prelungită se exprimă în săvârșirea sistematică a unor fapte identice, cuprinse de o singură intenție, atunci când fiecare dintre aceste fapte reprezintă în sine infracțiune” [410, p.74]. Același lucru este evidențiat de către N.A. Karpova, N.G. Kadnikov și Ia.S. Kalininskaia [393, p.159; 390, p.96-100].

Suntem de părere că este lipsit de relevanță dacă fiecare episod infracțional, în parte, conține semnele unei infracțiuni. De aceeași părere este D.Iu. Kraev: „Puțin probabil este întemeiată cerința referitoare la faptul că fiecare dintre faptele comise, în cazul infracțiunii prelungite, să constituie în sine infracțiune” [398, p.25]. Același lucru îl afirmă V.Bujor [4, p.93] și C.Gurschi [5, p.60].

De regulă, fiecare episod infracțional cuprinde *per se* semnele unei componențe de infracțiune. Totodată, nu este exclus ca uneori, unele episoade infracționale să nu conține semnele unei fapte penale. Bunăoară, în unele cazuri, s-ar putea întâmpla ca un episod infracțional să cuprindă semnele unei fapte contravenționale, nu însă ale unei fapte penale. De exemplu, având intenția să comită un furt în proporții mari făptuitorul sustrage în rate bunurile, unde una dintre ratele bunurilor sustrase se cifrează la daunele în proporții mici. Precizăm că sustragerea prin furt a bunurilor mobile din posesia altuia în proporții mici constituie contravenție. Corespunzător, s-ar putea întâmpla ca unele episoade infracționale să conțină semnele unei infracțiuni, în timp ce altele – semnele unei alte fapte ilicite (de regulă, ale unei contravenții).

Dacă am admite ipoteza în care, în cazul infracțiunii prelungite, fiecare episod infracțional ar trebui să conțină semnele unei infracțiuni, legea penală ar putea fi ocolită. Mai exact, făptuitorul ar putea comite mai multe acțiuni (inacțiuni) de altă natură (*e.g.* contravențională), astfel încât să nu intervină răspunderea penală, ci una de altă natură. E inadmisibil ca făptuitorul să nu răspundă penal în condițiile în care, privite *in summum*, acțiunile (inacțiunile) prejudiciabile comise conțin semnele unei infracțiuni. Până la urmă, contează unitatea intenției în planul aprecierii celor comise în calitate de infracțiune prelungită. În esență, făptuitorul conștientizează și dorește săvârșirea unei fapte penale, dar prin mai multe episoade infracționale (episoade care, întâmplător sau nu, conțin semnele unui alt ilicit, nu însă ale celui penal). Precizăm: la încadrarea unei infracțiuni prelungite mai puțin contează fiecare episod în parte. Acestea trebuie privite ca parte componentă a întregii activități. În speță, acestea sunt parte a unei activități infracționale (*sic!*).

2.3.2.2. Trăsăturile subiective

Prima particularitate subiectivă, de esența infracțiunii prelungite, constă în *posibilitatea de a fi comisă, în exclusivitate, cu intenție*. Cel puțin această trăsătură este inerentă cadrul legal autohton. Și alți legiuitori împărtășesc aceeași poziție (este cazul legislatorului italian [56], slovac [61], belgian [47] sau bosniac [462].

G.Sabău exclude posibilitatea infracțiunii prelungite în cazul infracțiunilor din culpă și comise cu praeterintenție [309, p.164; 310, p.265]. De aceeași părere este A.Mariț [272, p.155]. A.-I. Stoian menționează: „Culpa (imprudența) este incompatibilă atât cu infracțiunea continuată

(prelungită) în ansamblul ei, cât și cu acțiunile-inacțiunile componente” [361, p.159]. Aceeași idee este conturată în literatura rusă [393, p.159; 404, p.69-70].

Legislatorul bulgar însă, are o altă părere, acordând posibilitatea atestării formei prelungite a infracțiunii și în cazul infracțiunilor imprudente (art. 26 din Codul penal [51]). Pe aceeași undă se află legislatorul statului Muntenegru, precum și al Serbiei. Atestăm asemenea opinii și în doctrină [362, p.141-156].

Totuși, în ceea ce ne privește, pornind de la esența infracțiunii prelungite, considerăm că aceasta, *a apriori*, este incompatibilă cu o faptă săvârșită din culpă. I.Serbinov [349, p.233] și A.Popenco [300, p.190] sunt de acord cu această teză.

„Într-adevăr, în cazul unei fapte penale prelungite făptuitorul trebuie să înțeleagă că acțiunile (inacțiunile) comise formează episoade ale unei singure infracțiuni, și că nu trebuie privite separat” [291, p.182]. Această atitudine nu este fezabilă în ipoteza unei infracțiuni comise din imprudență. Prin urmare, devine incidentă instituția concursului de infracțiuni atunci când, manifestând imprudență, făptuitorul comite mai multe fapte penale identice.

Plus la aceasta, e de neimaginat ca infractorul să tindă spre realizarea unui scop, atunci când acționează din imprudență. Însă, *infra* vom vedea că *scopul unic* reprezintă o altă trăsătură a infracțiunii prelungite. Sunt convingătoare argumentele aduse în doctrină: „Punând accent pe existența unui scop unic, legiuitorul Republicii Moldova a exclus posibilitatea de evaluare a diferitelor forme de vinovăție în cazul infracțiunii prelungite (continuate). Intenția indirectă, precum și imprudența în ambele forme sunt incompatibile atât cu infracțiunea prelungită (continuată), cât și cu acțiunile sau inacțiunile componente” [9, p.141].

Revenind la analiza trăsăturii privind unitatea intenției, surprindem că, aceasta a constituit fundamentul formării infracțiunii prelungite. Cu drept cuvânt notează unii autori, că „această legătură subiectivă [unitatea de rezoluție] reprezintă principalul suport faptic al unității legale în cazul infracțiunii continuate” [40, p.505]. M.Ștefănoaia afirmă: „Această condiție reprezintă acel factor de natură subiectivă care unește pluralitatea de acțiuni sau inacțiuni într-o unitate infracțională” [365, p.499]. În următoarea speță instanța a ținut să puncteze unitatea intenției manifestată de făptuitor: „*P.R. în perioada de timp cuprinsă între 24.04.2019 și 21.05.2019, aflându-se ilegal în domiciliul fostei sale concubine X., <u>cu intenție unică</u> (sublinierea ne aparține – n.a.), prin constrângere psihică a lui X., manifestată prin amenințări repetate cu omorul ei și*

al copiilor dânsei în caz de nesupunere, a întreținut forțat cu aceasta multiple raporturi sexuale" [218].

Unitatea intenției trebuie desprinsă din analiza împrejurărilor obiective în care acțiunile (inacțiunile) prejudiciabile sunt săvârșite. În postura de atare împrejurări A.L. Skakun menționează următoarele: același loc, aceeași perioadă, aceeași metodă, același obiect material supus influenței infracționale [430, p.45]. V.Berliba și R.Cojocaru atrag atenția asupra „metodei unice de comitere a acțiunilor infracționale" [9, p.137]. A.A. Kniazkov sugerează că în cazul infracțiunii prelungite acțiunile (inacțiunile), ce constituie episoade ale unei singure infracțiuni, sunt comise în aceleași circumstanțe [394, p.55]. A.Mariț și M.-I. Mureșan evidențiază necesitatea investigării motivului ce a determinat faptul săvârșirii infracțiunii [273, p.113-114]. F.Cotoi relevă: „Anumite elemente de fapt (unitatea obiectului material; identitatea locului sau a persoanei vătămate; identitatea modului de săvârșire a actelor materiale, a procedeului sau a manoperelor folosite; identitatea scopului urmărit; similitudinea actelor de executare; neintervenirea unei împrejurări de natură a determina luarea unei noi hotărâri, diferită de cea inițială) pot avea rol orientativ în determinarea rezoluției unice" [76, p.130]. Extrem de desfășurată este părerea lui A.Mariț la acest capitol: „Pentru deducerea hotărârii unice, pot avea valoare orientativă aspecte ca: unitate de loc, unitatea de victimă, unitatea de obiect material etc., fără însă ca aceste aspecte să fie absolutizate; de asemenea, pot fi criterii de apreciere a existenței hotărârii unice: identificarea modului de săvârșire a acțiunilor, procedeul sau maniera de săvârșire, identitatea scopului urmărit, similitudinea actelor, neintervenirea unei piedici care să facă necesară o nouă hotărâre infracțională etc." [272, p.152]. Într-o speță practică [315; 215] a fost stabilită identitatea locului săvârșirii infracțiunii, a părții vătămate, a obiectului material supus influenței infracționale, precum și a metodei de săvârșire a infracțiunii. În alte spețe, unitatea intenției a fost desprinsă din: „identitatea victimei, a metodei de comitere a infracțiunii, precum și a rezultatul comun urmărit" [203; 204]; „folosirea aceleiași metode în procesul săvârșirii acțiunilor prejudiciabile la un interval mic de timp (10 minute)" [324]; „existența unei înțelegeri între făptuitori vizând schema infracțională care urmează a fi pusă în aplicare" [124]. Privitor la unitatea intenției, într-o speță instanța a statuat următoarele: „determinarea unității rezoluției infracționale, ca proces psihic, presupune prezența unei hotărâri unice strict determinate, comiterea acțiunilor prin metode și procedee de același fel, neintervenirea unor

obstacole neprevăzute, care ar fi determinat luarea unei noi decizii infracționale etc., care ar putea indica asupra mai multor activități infracționale distincte" [324].

Cât privește conținutul intenției pe care trebuie să o manifestate făptuitorul atunci când comite o infracțiune prelungită, în jurisprudența națională s-a reținut că „intenția unică a făptuitorului trebuie să cuprindă sub aspect intelectiv previziunea desfășurării eșalonate, în rate, a întregii activități infracționale, iar sub aspect volitiv – dorința comiterii în mod repetat a acțiunilor ce vor alcătui prin cumul o infracțiune" [324]. În lipsa trăsăturii vizând unitatea intenției devine incidentă instituția concursului de infracțiuni. „Drept excepție, în unele cazuri, cele comise ar putea forma o altă categorie a infracțiunii unice legale, și anume: infracțiunea repetată" [291, p.183].

Studiul practicii judiciare demonstrează prezența unor dificultăți cu care se confruntă unii practicieni ai dreptului penal în ceea ce privește stabilirea numărului de intenții cu care acționează făptuitorul în procesul săvârșirii acțiunilor (inacțiunilor) infracționale. Amintim că, în funcție de această particularitate, cele comise trebuie apreciate infracțiune unică sau concurs de infracțiuni. Din aceste rațiuni, se impune cu strictețe să se determine numărul de intenții manifestate de infractor. Uneori, mai multe acțiuni (inacțiuni) infracționale comise în baza unor intenții diferite sunt considerate, eronat, etape (episoade) ale unei singure infracțiuni. În atare cazuri practice [183; 219; 205; 184], în loc de concurs de infracțiuni se aplică regulile infracțiunii prelungite.

În unele cazuri, soluția infracțiunii unice prelungite este justificată de principiul *in dubio pro reo*. Atunci când cel abilitat cu încadrarea juridico-penală nu poate stabili, fără echivoc, caracterul unitar sau plural al intenției infracționale, nu-i rămâne decât să dea o soluție de calificare favorabilă făptuitorului. Accentuăm: doar în condițiile existenței unor dubii de neînlăturat (vizând numărul intențiilor), cele comise ar trebui să fie catalogate infracțiune unică prelungită. Probabil, în speța ce urmează, practicianul s-a pomenit în fața unei dileme vizând numărul intențiilor infracționale manifestate de infractor, motiv pentru care, grație principiului *in dubio pro reo*, s-a ales soluția calificării în tiparul unei singure norme: „*M.A. <u>în perioada aprilie 2014 – iunie 2015</u> (sublinierea ne aparține* – n.a*), având intenția de a-și satisface poftele sexuale, știind cu certitudine faptul că X. este minoră, cu consimțământul ultimei, a întreținut mai multe raporturi sexuale cu penetrare vaginală, anală și bucală, <u>care au avut loc în diferite locuri din or. Drochia</u> (sublinierea ne aparține* – n.a)*"* [213]. Și în alte spețe [162; 176; 141;

150] s-a mers pe o soluție de calificare similară. Are dreptate A.Mariț când afirmă că „hotărârea (rezoluția) infracțională unică este condiția ce se stabilește cel mai dificil” [272, p.151].

În speța reprodusă mai sus, pare a fi un concurs de intenții, fapt desprins din împrejurarea privind *(i)* timpul între acțiunile infracționale comise și *(ii)* locul diferit al celor comise. Totuși, atestăm o serioasă problemă în ceea ce privește stabilirea numărului exact al intențiilor criminale cu care a acționat inculpatul M.A. E insuficient a constata o pluralitate de intenții. Este necesar de stabilit numărul exact al acestora. În caz contrar, calificarea în baza regulilor concursului de infracțiuni devine abstractă. Tocmai de aceea, pare mai potrivită soluția încadrării în baza unei singure norme incriminatorii. O atare soluție este favorabilă făptuitorului.

Nu aceeași dilemă de determinare a numărului de intenții infracționale este sesizată în următoarea speță: „*C.D. într-o zi din luna iulie 2014, știind că minora B. nu a atins vârsta de 16 ani, a întreținut cu ea un raport sexual benevol. Ulterior, C.D., într-o zi din iarna anilor 2014-2015, repetat, a mai întreținut cu aceeași minoră B. un raport sexual benevol*” [143]. Conduita lui C.D. a fost apreciată drept infracțiune unică prelungită [345]. Nu susținem o atare soluție, întrucât ignoră prevederile art.114 CP RM raportat la prevederile art.30 și 33 CP RM. Inculpatul C.D. nu a acționat în baza unei intenții unice în cele două „episoade”. În primul rând, diferă împrejurările de timp și loc în care au fost comise cele două raporturi sexuale. În al doilea rând, este extrem de mare intervalul de timp între cele două raporturi sexuale. Totodată, nu există dubii vizând numărul ca atare al intențiilor infracționale manifestate. Deci, nu avem temei să nu apreciem cele comise de către C.D. drept concurs între infracțiunile prevăzute la art.174 și 174 CP RM.

În altă privință, „pentru a fi în prezența infracțiunii prelungite este necesar ca intenția de a săvârși toate acțiunile să apară până la momentul săvârșirii primei acțiuni” [291, p.183]. O explicație judiciară similară regăsim bine punctată în conținutul hotărârii Plenului CSJ nr.11/2012 [258]. Același moment al apariției intenției unice este relevat de S.Brînza [25, p.9] și I.Soroceanu [355, p.62]. Pe aceeași poziție se află D.S. Cikin: „infracțiunea prelungită este săvârșită doar cu intenție directă, apărută din timp (până la săvârșirea primei fapte identice)” [449, p.18]. Asemănător se expune și M.Ștefănoaia: „Unitatea de rezoluție trebuie să fie anterioară acțiunilor sau inacțiunilor, precum și să fie neschimbată pe toată perioada săvârșirii acțiunilor sau inacțiunilor” [365, p.500]. După F.Streteanu „rezoluția infracțională unică presupune faptul că aceasta trebuie să fie luată înainte de a se trece la executarea faptelor și să fie

prezentă pe toată durata executării infracțiunii” [363, p.226]. Dezvoltând această idee, G.Sabău menționează: „Orice revenire asupra rezoluției inițiale, orice întrerupere în continuitatea și persistența acesteia face ca activitățile anterioare să se autonomizeze și să se disocieze de cele următoare, întreg ansamblul înfățișându-se ca un concurs real de infracțiuni” [309, p.166]. Analogic, I.Borlan relevă: „Rezoluția infracțională adoptată în urma fazei interne rămâne intactă, iar orice modificare a acesteia pe parcursul executării faptei implică adoptarea unei noi rezoluții și deci se exclude caracterul unic” [11, p.96].

Subliniem că apariția unei noi intenții (după consumarea celei dintâi) marchează existența unui cumul de intenții, motiv pentru care, cele săvârșite trebuie privite ca concurs de infracțiuni.

Ultima trăsătură a infracțiunii unice prelungite, specificate explicit în textul art. 30 CP RM, rezidă în *urmărirea de către făptuitor a unei singure finalități (scopul unic)*.

Unitatea finalității urmărite accentuează prezența unei singure rezoluții infracționale. „Urmărirea unor scopuri diferite, deși prin săvârșirea unor acțiuni (inacțiuni) infracționale de același fel, anihilează unitatea intenției infracționale, precum și natura infracțiunii prelungite” [291, p.184].

Despre importanța acestui semn A.Persidskis relevă că „cea mai exactă modalitate de a delimita o infracțiune continuată de o agregare faptică a infracțiunilor (*a se citi* – de un concurs de infracțiuni – *n.a.*) este constatarea obiectivului urmărit de autorul infracțiunii înainte de săvârșirea infracțiunii” [458, p.29]. Pentru a fi unic, subliniază V.Berliba și R.Cojocaru, „scopul trebuie, pe de o parte, să premeargă săvârșirii tuturor acțiunilor-inacțiunilor al căror element psihic comun îl constituie, iar, pe de altă parte, să persiste pe întreaga durată a acestor acțiuni-inacțiuni” [9, p.140].

În următoarea speță este evidențiat un scop unic, ceea ce a determinat prezența unei singure intenții față de toate acțiunile infracționale comise: „*D.M. urmărind scopul dobândirii ilicite a bunurilor altei persoane, prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase, având un comportament dolosiv, a creat un cont de profil pe rețeaua de servicii matrimoniale „B”, cu indicarea datelor de profil și a pozelor false, prezentându-se drept „M.C.”, a făcut cunoștință cu partea vătămată L.D., de la care sub diferite pretexte, cum ar fi: divorțul părinților, achitarea asistenței medicale, a solicitat de la acesta diferite sume bănești, ulterior prezentându-se cu numele real, ca fiind verișoara lui „M.C.”, sub pretextul de a transmite banii acesteia, a însușit de la partea vătămată mijloace bănești în sumă totală de 27 000 lei și anume: la 05.05.2018,*

bani în sumă de 10 000 lei; la 10.05.2018, bani în sumă de 10 000 lei și la 15.05.2018, bani în sumă de 7 000 lei. Ulterior banii dobândiți ilicit au fost folosiți în scopuri personale, cauzând astfel lui L.D. un prejudiciu material considerabil" [191].

În concluzie, scopul unic urmărit de făptuitor este semnul care, pe de o parte, accentuează existența unei intenții unice, iar pe de altă parte, asigură prezența unei coeziuni între acțiunile (inacțiunile) infracționale comise. Din acest considerent, scopul infracțiunii trebuie identificat în toate cazurile. Altminteri, este imposibil de determinat prezența unei infracțiuni prelungite.

Ce rol îndeplinește motivul în conjunctura infracțiunii prelungite? Unicitatea acestuia constituie sau nu o trăsătură obligatorie a infracțiunii prelungite? Unii autori sunt de părere că infracțiunea prelungită se caracterizează prin prezența unor motive identice [430, p.44; 14, p.283]. A.N. Kulaghin este de părere că motivul trebuie să fie unic (același) [404, p.84]. De aceeași părere este A.M. Orazdurdîev [412, p.9].

În opoziție, alți autori susțin că unicitatea motivului infracțiunii nu este o trăsătură indispensabilă a infracțiunii prelungite [377, p.97]. Prezentăm argumentele lui S.Brînza reliefate în contextul omorului intenționat comis în formă prelungită: „câtă vreme legiuitorul nu stabilește în art.30 CP RM condiția obligatorie a identității de motiv al infracțiunii, nu putem susține că nu poate fi aplicată răspunderea în baza lit.g) alin.(2) art.145 CP RM, în cazul în care diferă motivele care stau la baza actelor infracționale alcătuind în ansamblu omorul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane" [25, p.3]. Explicații similare sunt oferite de același autor, S.Brînza, împreună cu V.Stati, referitoare la încadrarea infracțiunii de violență în familie în formă prelungită [31, p.8].

Împărtășim cel din urmă punct de vedere. Acesta corespunde literei și spiritului legii. Motivul infracțiunii nu este indicat în dispoziția alin.(1) art.30 CP RM. Acesta nu este consfințit, nici implicit. Prin urmare, făptuitorul poate fi ghidat de orice motiv la săvârșirea acțiunilor (inacțiunilor) infracționale. În același timp, în cazul unui episod infracțional acesta poate avea un conținut, în timp ce în cazul unui alt episod motivul infracțiunii poate avea un alt conținut. Important e compatibilitatea acestor motive cu prezența unei singure intenții. Și mai e ceva: cu certitudine, identificarea motivului infracțiunii (în fiecare episod în parte) ar putea contribui la justa apreciere a naturii celor săvârșite: drept infracțiune prelungită sau non-prelungită.

2.3.3. Alte trăsături ale infracțiunii prelungite

În continuare, vom examina unele trăsături suplimentare ale infracțiunii prelungite, non-explicite, dar deduse din prevederile art. 30 CP RM. Aici identificăm: trăsături privind locul și timpul săvârșirii infracțiunii, legătura între episoadele infracționale, mărimea intervalului între acțiunile (inacțiunile) comise etc.

În primul rând, „infracțiunii prelungite îi este caracteristic faptul săvârșirii acțiunilor (inacțiunilor) infracționale *la diferite intervale de timp"* [291, p.184]. Potrivit doctrinei „latura obiectivă a infracțiunilor prelungite (continuate) constă dintr-un șir de acțiuni identice, […] săvârșite nu neîntrerupt, ci prin acțiuni fragmentare la intervale scurte de timp" [9, p.137]. I.Macari menționează că „trăsătura distinctivă a unor asemenea fapte infracționale constă în aceea că ele sunt săvârșite nu neîntrerupt, ci prin acțiuni fragmentare în timp și fiecare verigă-acțiune se repetă peste un anumit interval de timp" [268, p.193]. Întrucât infracțiunea prelungită este formată din mai multe acțiuni (inacțiuni) e firesc ca acestea să fie comise la diferite intervale de timp. *Per a contrario,* săvârșirea în același timp a acestor acțiuni (inacțiuni) îmbracă forma unei infracțiuni unice simple având la bază mai multe acte.

În legislația României, Italiei, Turciei, Belgiei, Bulgariei, Sloveniei etc. această particularitate este consfințită expres în dispoziția normei ce cuprinde conceptul infracțiunii prelungite.

Ca atare, prezintă relevanță chestiunea vizând durata ce se poate atesta între episoadele infracționale. Acest aspect are o semnificație practică deosebită. Din perspectivă practică, intervalul de timp între acțiunile (inacțiunile) săvârșite constituie criteriu decisiv în aprecierea existenței unei intenției infracționale unice ori a unui concurs de intenții. În final, această particularitate facilitează procesul de disociere a infracțiunii prelungite de infracțiunea repetată, precum și de concursul între infracțiuni identice.

După M.Ștefănoaia „acțiunile sau inacțiunile trebuie să fie săvârșite într-un interval de timp nici prea scurt (acțiuni succesive, deoarece în această situație ne putem afla în fața unei infracțiuni simple), dar nici prea lung (deoarece în această situație ar putea fi vorba de un concurs de infracțiuni" [365, p.499]. Bunăoară, într-o speță [103] acțiunile inculpatului au fost calificate drept escrocherie în formă prelungită. În fapt, inculpatului i s-a imputat că acesta ar fi săvârșit douăzeci și două de episoade infracționale la intervale relativ mici (distanța în episoade fiind de la câteva ore la câteva zile). A.Mariț arată că „instanței de judecată îi revine sarcina să

stabilească dacă acțiunile, distanțate, mai mult sau mai puțin în timp, constituie sau nu o infracțiune unică continuată” [272, p.150].

„Este limpede că legea penală nu poate reglementa durata exactă sau aproximativă a intervalului de timp între acțiunile (inacțiunile) prejudiciabile comise. Acest lucru e cu neputință” [291, p.184]. Totodată, durata între episoade, în mod normal, nu poate fi nici prea mare, și nici prea mică, caz în care cele săvârșite ar putea să nu constituie infracțiune prelungită. Durata intervalului de timp trebuie stabilită în fiecare caz în parte.

„Deseori, numărul intențiilor este dedus reieșind din durata între episoade. Cu cât distanța între episoade este mai mare, cu atât mai mult sporește riscul evaluării celor comise drept concurs de infracțiuni” [291, p.184].

După A.Persidskis „o infracțiune separată continuată poate dura o perioadă foarte scurtă sau chiar mai mulți ani. Durata unei infracțiuni continue separate depinde de oportunitățile făptuitorului și de dorința de a-și atinge scopul la un moment dat” [458, p.28]. În plan comparat, observăm că legiuitorul din Polonia și cel din Ungaria folosește adjectivul „scurt” atunci când încearcă să redea durata între episoade.

În ceea ce ne privește, considerăm imperios să se indice în definiția infracțiunii prelungite trăsătura vizând durata între episoade. O asemenea intervenție este dictată de necesitatea delimitării infracțiunii prelungite de concursul de infracțiuni. La fel de pronunțată este necesitatea disocierii infracțiunii prelungite de infracțiunea unică simplă, atunci când ultima este comisă prin mai multe acte. Semnalăm că din perspectivă obiectivă cele două forme ale infracțiunii unice se aseamănă foarte mult. Totuși, după cum se enunță în literatura de specialitate, „infracțiunea prelungită se caracterizează printr-o repetare a acțiunilor (inacțiunilor) comise, în timp ce infracțiunea unică simplă se caracterizează prin mai multe acte infracționale” [409, p.136]. Într-adevăr, la infracțiunea prelungită identificăm mai multe acțiuni (inacțiuni) prejudiciabile. În opoziție, la infracțiunea unică simplă (al cărei element material este prelungit în timp) atestăm mai multe acte infracționale (nu acțiuni (inacțiuni)). Diferența între act și acțiune (inacțiune) poate fi sesizată prin raportare la intervalul de timp între actele, acțiunile (inacțiunile) comise. Diferența extrem de mică (practic concomitentă) face ca cele comise să formeze o multitudine de acte (trăsătură aferentă infracțiunii unice simple). În contrast, existența unui interval mai mare, face ca cele săvârșite să fie apreciate în calitate de infracțiune prelungită.

Totodată, acest interval de timp nu trebuie să fie prea mare, caz în care, cele comise ar putea constitui un concurs de infracțiuni.

Avându-se în vedere raționamentele sus-indicate, și luând în calcul bunele practici în materie, avansăm propunerea *de lege ferenda* de a reflecta această trăsătură în definiția infracțiunii prelungite, înscrise la alin. (1) art. 30 CP RM. La concret, propunem introducerea expresiei „*la intervale mici de timp*,” imediat după expresia „comise cu un singur scop,”.

Alături de particularitatea privind durata între episoade, reglementările penale ale unor state cuprind și alte trăsături.

Aici nominalizăm: a) caracterul identic/omogen al circumstanțelor (*e.g.* Macedonia de Nord [465], Slovenia [62]); b) caracterul identic/omogen al metodei de operare (*e.g.* Portugalia [60], Slovacia [61]); c) unitatea spațială (Croația [53], Slovenia [62]); d) caracterul identic/omogen al obiectului protecției penale (Portugalia [60], Cehia [52]).

Inspirându-ne din unele dintre aceste bune practici, sugerăm și noi legiuitorului moldav să completeze definiția infracțiunii prelungite cu trăsături suplimentare. La concret, propunem introducerea expresiei „*în împrejurări comune (loc, metodă, mijloc etc.)*” în dispoziția alin.(1) art. 30 CP RM. Această completare este absolut justificată. Amintim de recomandarea *de lege ferenda* formulată *supra*, prin lărgirea, *de jure*, a cercului de acțiuni (inacțiuni) infracționale pasibile să formeze conținutul unei infracțiuni prelungite. Astfel, am propus, instituirea unei ficțiuni juridice exprimate în posibilitatea evoluării acțiunilor (inacțiunilor) *omogene*, prevăzute în conținutul aceluiași articol, în postura de episoade ale unei infracțiuni prelungite. De altfel, am probat necesitatea practică a acestei intervenții legislative. Mai mult, am arătat că, *de facto*, practica judiciară conferă un înțeles mai larg termenului „identic”.

Precizăm că, un articol din Partea Specială a Codului penal poate conține mai multe infracțiuni în varianta-tip. Nu ar fi corect ca în toate cazurile, două fapte infracționale diferite (în variante-tip diferite) să formeze episoade distincte ale unei infracțiuni prelungite, și ca cele comise să fie calificate în baza unei singure norme. De exemplu, nu răspunde esenței unei infracțiuni prelungite „săvârșirea unui act de violență asupra oficiului unei persoane care beneficiază de protecție internațională” [45] după care a unei fapte de răpire a unei asemenea persoane (infracțiuni prevăzute la alin. (1) și (2) art. 142 CP RM). Chiar dacă făptuitorul ar acționa în baza unei intenții unice, este inadmisibil să apreciem cele două fapte drept episoade ale unei singure infracțiuni.

În același timp, este admisibil să considerăm episoade ale unei infracțiuni prelungite primirea de către o persoană publică a unei remunerații ilicite *(i)* în proporții mari, *(ii)* în proporții deosebit de mari sau, *(iii)* în proporții de până la 100 unități convenționale. Menționăm că și în acest caz, cele trei episoade corespund unor infracțiuni diferite (amplasate în variante-tip diferite). Însă, spre deosebire de ipoteza descrisă mai sus (cazul infracțiunilor prevăzute la alin.(1), (2) art. 142 CP RM) cele trei infracțiuni (coruperea pasivă în proporții mari, coruperea pasivă în proporții deosebit de mari și coruperea pasivă în proporții de până la 100 unități convenționale) pot forma, în mod logic, o infracțiune prelungită. Natura juridică a celor trei infracțiuni permite acest lucru, deși aceste infracțiuni nu sunt identice. *Per a contrario*, în cazul faptelor consemnate la alin. (1) și (2) art. 142 CP RM, natura juridică mult mai diferențiată a acestora, face imposibilă aprecierea lor în calitate de părți (episoade) ale unei singure infracțiuni.

Tocmai din aceste rațiuni, se impune completarea definiției legale a infracțiunii prelungite cu trăsătura obiectivă sus-enunțată. Aceasta va permite stabilirea unei coeziuni firești între episoade infracționale. Este inevitabil ca între acțiunile (inacțiunile) infracționale comise – episoade ale unei infracțiuni prelungite – să existe asemănări sau chiar identitate, în planul împrejurărilor în care acestea sunt realizate.

În alt registru, apare discutabil aspectul privind victima infracțiunii prelungite (avem în vedere ipoteza faptelor penale ce atentează asupra unor victime). Prezintă interes dacă unitatea victimei reprezintă una dintre particularitățile infracțiunii prelungite.

Din perspectivă comparată, în legislația penală a Poloniei [59], a Serbiei [466], a Ungariei [64] și a Ucrainei [443] este înscrisă condiția privind unitatea victimei infracțiunii prelungite.

Norma de la alin. (1) art. 35 din Codul penal român [63], la fel, prevedea condiția referitoare la unitatea subiectului pasiv. Precizăm că, mai apoi, prin Decizia Curții Constituționale a României, nr.368/2017 [82] a fost declarată neconstituțională sintagma ce reglementa, în mod imperativ, unitatea victimei infracțiunii.

Prin urmare, „unitatea victimei infracțiunii (subiectului pasiv) nu trebuie privită în calitate de trăsătură (condiție) obligatorie a infracțiunii unice prelungite” [291, p.186]. Această trăsătură nu este indicată în dispoziția art.30 CP RM. În consecință, la încadrarea unei infracțiuni prelungite nu prezintă relevanță numărul victimelor, ci unitatea intenției. Acest lucru „reiese, inclusiv, din textul unor semne circumstanțiale agravante înscrise în conținutul unor norme incriminatorii (*e.g.* semnul calificativ „asupra a două sau mai multor persoane”” [291, p.186].

Pe aceeași cale merge practica judiciară [201; 210; 190; 172; 198]. Este demonstrativ următorul exemplu practic: „*S.V., în perioada de timp de la 22.01.2018 până la data de 27.01.2018, aflându-se pe teritoriul „Gării Auto Nord", situată pe str. Calea Moșilor 2/1, mun. Chișinău, având un comportament dolosiv și inducând în eroare părțile vătămate, sub pretextul că oferă locuri de muncă în Germania, plasând un anunț în acest sens pe site-ul www.999.md, a prezentat ca adevărată fapta mincinoasă precum că va transporta părțile vătămate în Germania și a dobândit ilicit: de la I.A. mijloace bănești în sumă de 350 euro, de la T.I. mijloace bănești în sumă de 50 lei și 350 euro, de la B.D. mijloace bănești în sumă de 50 lei și 275 euro și de la R.N. mijloace bănești în sumă de 50 lei și 275 euro*" [178]. De menționat că, potrivit declarațiilor inculpatului date în ședința instanței de fond [322] dânsul s-a întâlnit mai întâi cu B.D. și R.N., după care s-a întâlnit cu T.I și I.A.

În alt caz practic instanța a ținut să califice conduita inculpatului potrivit lit. a) și c) alin. (2) art. 220 CP RM: „*Inculpatul R.G. în perioada lunilor aprilie-iulie 2014, acționând în înțelegere prealabilă cu I.C., aflându-se în or. Atena, Grecia, prin intermediul site-lui „anunţuri.md" a plasat anunțuri publicitare, precum că oferă fetelor loc de muncă la bar de noapte în or. Atena, Grecia, angajează fete care doresc să ofere servicii de masaj, precum și oferă cazare și ajutor la obținerea permisului de muncă în Grecia. În continuare, I.C., care acționa împreună și prin înțelegere prealabilă cu R.G. în cadrul convorbirilor telefonice și prin intermediul skype-lui le-a propus cet. X. și Y. să practice prostituția în or. Atena, Grecia, prin convingeri că vor fi bine plătite, prin ce le-au îndemnat la această activitate*" [171].

În doctrină însă, părerile oamenilor de știință, la capitolul vizând posibilitatea săvârșirii unei infracțiuni prelungite cu pluralitate de victime, sunt împărțite. Bunăoară, D.S. Cikin opinează că în cazul infracțiunii prelungite pot apărea mai multe victime [449, p.18]. Similar, S.A. Silaev consideră că „unitatea victimei infracțiunii nu poate constitui semn obligatoriu al infracțiunii prelungite" [429, p.281]. Implicit, aceeași concluzie decurge din teza aparținându-i lui A.Stan, potrivit căruia „pluralitatea de subiecți pasivi nu atrage pluralitatea de infracțiuni" [356, p.60].

Alți autori susțin că pluralitatea de victime poate fi o trăsătură a unor infracțiuni prelungite, ci nu a tuturor. De exemplu, I.Pascu menționează: „La infracțiunile contra patrimoniului pluralitatea subiecților pasivi nu contrazice ideea de unitate infracțională, iar schimbarea subiectului pasiv pe parcursul acțiunilor – inacțiunilor componente nu presupune, cu necesitate, o

nouă rezoluție. La infracțiunile patrimoniale acțiunea incriminată se îndreaptă asupra unui bun sau a unei pluralități de bunuri, iar ceea ce interesează pe făptuitor și constituie una din componentele reprezentărilor sale nu este atât persoana celui păgubit, care de cele mai multe ori îi este indiferentă, cât bunul ori bunurile ce alcătuiesc obiectul material al infracțiunii și care conduc la producerea unii rezultat global, propriu întregii activități infracționale" [282, p.51]. O poziție diferită are acest autor în contextul infracțiunilor contra persoanei, susținând că în această ipoteză „pluralitatea subiecților pasivi exclude forma continuată" [282, p.51]. Un punct de vedere asemănător întâlnim în doctrina rusă. Astfel, A.N. Kulaghin este de părere că pluralitatea victimelor presupune lipsa unei infracțiuni prelungite, invocând drept exemplu cazul sustragerii de la mai multe victime [404, p.88]. Iar în opinia lui S.A. Silaev „unitatea victimei reprezintă o condiție *sine qua non* a unității intenției în cazul infracțiunilor contra persoanei" [428, p.36].

În ceea ce ne privește, rămânem a fi adepții poziției pe care o are legiuitorul moldav, concretizată în posibilitatea atestării formei prelungite a infracțiunii și atunci când fapta penală este îndreptată spre mai multe victime. Pare a fi neîntemeiată restrângerea posibilității evoluării mai multor persoane în postura de victimă a aceleiași infracțiuni, comise prin mai multe acțiuni (inacțiuni) infracționale. Relevant e ca făptuitorul să acționeze în baza unei singure intenții. Or, anume această particularitate, în cea mai mare parte, justifică aprecierea cumulului de acțiuni (inacțiuni) infracționale săvârșite drept episoade ale uneia și aceleiași infracțiuni. În planul aprecierii unei infracțiuni drept prelungite nu ar trebui să intereseze numărul victimelor, ci identitatea (coincidența obiectului atentării). Astfel, dacă numărul victimelor (raportat la calitatea non-specială a acestora) nu modifică obiectul atentării, cele comise, cu ușurință, pot fi considerate infracțiune prelungită. Subscriem aserțiunii renumitului doctrinar autohton S.Brînza, precum că „actele infracționale alcătuind infracțiunea prelungită trebuie să lezeze același obiect juridic, nefiind însă necesar să fie îndreptate împotriva aceleiași victime" [25, p.7]. De altfel, unii legiuitori străini au ținut să puncteze expres asupra acestei particularități în definiția infracțiunii prelungite (*e.g.* legiuitorul portughez sau cel slovac).

În egală măsură, în calitate de obiect material (imaterial) al unei infracțiunii prelungite pot apărea atât entități corporale (incorporale) identice, cât și entități corporale (incorporale) diferite.

În final, ținând cont de propunerile legislative enunțate *supra*, recomandăm următorul model legislativ a art.30 CP RM.

„Articolul 30. Infracțiunea prelungită

(1) Se consideră infracțiune prelungită fapta săvârșită cu intenție unică, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni sau inacțiuni infracționale identice, comise cu un singur scop, la intervale mici de timp, în împrejurări comune (loc, metodă, mijloc etc.), alcătuind în ansamblu o infracțiune.

(1[1]) „În sensul prezentului articol, în calitate de acțiuni sau inacțiuni infracționale identice pot apărea, inclusiv, acțiunile sau inacțiunile omogene, prevăzute în conținutul aceluiași articol".

(2) Infracțiunea prelungită se consumă din momentul săvârșirii ultimei acțiuni sau inacțiuni infracționale.

2.4. Concluzii la Capitolul 2

În urma cercetării efectuate în cadrul acestui compartiment formulăm următoarele *concluzii*:

1) În cazul unității naturale cele săvârșite *a priori* formează conținutul unei singure infracțiuni. În opoziție, în cazul unității legale, cele săvârșite formează conținutul unei singure infracțiuni, doar datorită voinței legiuitorului.

2) În situația infracțiunilor continue este inevitabil existența unei prelungiri în timp a activității socialmente periculoase. O atare prelungire este firească, izvorând din modul natural continuu de descriere a infracțiunii. *Per a contrario*, în cazul altor infracțiuni prelungirea activității socialmente periculoase nu ține de esența acestora, având doar un caracter ocazional.

3) Forma continuă a unei infracțiuni nu este determinată de faptul neîndeplinirii îndelungate a unei obligații impuse prin lege făptuitorului.

4) Infracțiunile continue pot avea și o componență materială de infracțiune, nu doar una formală.

5) Nu trebuie de absolutizat teză, potrivit căreia infracțiunile continue se caracterizează doar prin intenție directă. Aceasta este regula, de la care însă, pot exista excepții. Nu excludem ipoteza săvârșirii unei infracțiuni continue din imprudență.

6) În cazul infracțiunilor continue succesive întreruperea activității infracționale (cu prilejul unei intervenții firești (naturale)) nu marchează momentul consumării infracțiunii. În acest caz, toate activitățile infracționale (dintre întreruperi) formează o singură infracțiune, cele comise urmând a fi calificate o singură dată, potrivit unei singure norme.

7) Întreruperea unei infracțiuni continue care este, în exclusivitate, permanentă, indică asupra intervenirii momentului consumării acestei infracțiuni. Tocmai de aceea, eventuala reluare a unei asemenea activități infracționale continue permanente necesită a fi încadrată, din nou, în baza normei ce cuprinde fapta penală continuă săvârșită. În această situație, cele comise trebuie încadrate conform regulilor concursului de infracțiuni.

8) Nu excludem ipoteza unui concurs între două infracțiuni continue identice (*e.g.* art.290 și art.290 CP RM). Pentru aceasta este necesar să survină momentul de consumare al primei infracțiuni. Doar așa putem identifica o nouă infracțiune.

9) Este inadmisibil a considera identice infracțiunea de corupere pasivă, prevăzută la alin.(1) art.324 CP RM și infracțiunea de corupere pasivă, stipulată la lit.d) alin.(2) art.324 CP RM. În aceste condiții, în lipsa unei identități a acțiunilor (inacțiunilor) infracționale comise, *de lege lata*, cele comise nu ar trebui să fie apreciate drept infracțiune unică (în pofida faptului acționării de către făptuitor în baza unei intenții unice și a unui scop unic), ci să fie apreciate ca concurs de infracțiuni.

10) Nu doar unitatea intenției constituie criteriu în delimitarea infracțiunii prelungite și concursului real între infracțiuni identice, ci și natura acțiunilor (inacțiunilor) infracționale comise. Săvârșirea unor acțiuni (inacțiuni) infracționale diferite (non-similare, non-identice), chiar și în baza unei intenții unice, nu poate forma o infracțiune unică prelungită, ci un concurs de infracțiuni.

11) La evaluarea existenței unei infracțiuni prelungite este lipsit de relevanță dacă fiecare episod infracțional, în parte, conține semnele unei infracțiuni.

12) Infracțiunea prelungită este incompatibilă cu infracțiunile săvârșite din imprudență.

13) Devine incidentă instituția concursului de infracțiuni atunci când, manifestând imprudență, făptuitorul comite mai multe fapte penale identice.

14) Studiul practicii judiciare demonstrează prezența unor dificultăți cu care se confruntă unii practicieni ai dreptului penal la calificarea infracțiunii prelungite. Uneori, mai multe acțiuni (inacțiuni) infracționale comise în baza unor intenții diferite sunt considerate, eronat, etape (episoade) ale unei singure infracțiuni. În asemenea situații, în loc de concurs de infracțiuni se aplică regulile infracțiunii prelungite. În unele cazuri, soluția infracțiunii unice prelungite este justificată de principiul *in dubio pro reo*. Atunci când cel abilitat cu încadrarea juridico-penală

nu poate stabili, fără echivoc, caracterul unitar sau plural al intenției infracționale, nu-i rămâne decât să dea o soluție de calificare favorabilă făptuitorului.

15) Scopul unic urmărit de făptuitor este semnul care, pe de o parte, accentuează existența unei intenții unice, iar pe de altă parte, asigură prezența unei coeziuni între acțiunile (inacțiunile) infracționale comise.

16) Durata între episoade constituie trăsătura ce ușurează procesul disocierii infracțiunii prelungite de forma repetată a faptei penale, precum și de concursul între infracțiuni identice.

17) La încadrarea unei infracțiuni prelungite nu prezintă relevanță numărul victimelor, ci unitatea intenției.

3. CALIFICAREA ALTOR FORME ALE INFRACȚIUNII UNICE

3.1. Calificarea infracțiunii repetate

Infracțiunea repetată nu este definită în Codul penal al Republicii Moldova. În opoziție, în legislațiile unor state străine întâlnim definiții ale infracțiunii repetate. În mare parte, definiții ale infracțiunii repetate întâlnim în legiuirile unor state foste membre ale Uniunii Sovietice. De exemplu, conform art.16.1 din Codul penal al Azerbaidjanului „infracțiune repetată este considerată săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni, prevăzute de unul și același articol al Codului penal” [435]. Definiții similare regăsim în dispoziția alin.(1) art.17 din Codul penal al Turkmenistanului, alin.(1) art.21 din Codul penal al Armeniei [438], alin.(1) art.12 din Codul penal al Kazahstanului [439], alin.(1) art.32 din Codul penal al Ucrainei. O definiție apropiată este prevăzută la art.18.1 din Codul penal al Mongoliei [464]. În opoziție, în majoritatea legislațiilor penale ale statelor europene lipsesc norme care să reglementeze infracțiunea unică repetată, așa cum o face legiuitorul moldav. Legiuitorii acestor state nu disting o asemenea formă a infracțiunii unice. În conformitate cu reglementările acestor state repetarea unei infracțiuni identice sau omogene determină calificarea celor săvârșite ca concurs de infracțiuni.

Precizăm că, anterior, legea penală moldavă conținea o definiție a infracțiunii repetate. În același timp, o bună parte din articolele Părții Speciale a Codului penal, în cadrul unei variante agravate de infracțiune, stabilea răspunderea pentru săvârșirea infracțiunii „în mod repetat”. Ulterior, prin Legea Republicii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008, (în continuare – Legea RM nr.277/2008), s-a decis să se abroge art.31 CP RM. Subsecvent, în marea majoritate a cazurilor, a fost abrogată și circumstanța agravantă „repetat”, stipulată în textul unor sau altor norme de incriminare. Doar în cazul unor componențe de infracțiune legiuitorul a decis să păstreze forma repetată a infracțiunii, prin remodelarea formei și, pe alocuri, a conținutului agravantei „repetat”. La concret, în conținutul a opt articole din Partea Specială a Codului penal mai regăsim o circumstanță agravantă menită să scoată în evidență forma repetată a infracțiunii. Este cazul semnelor calificative specificate la: lit.o) alin.(2) art.145 CP RM, lit.a) alin.(3) art.158 CP RM, lit.a) alin.(2) art.165 CP RM, lit.a) alin.(2) art.171 CP RM, lit.a) alin.(2) art.172 CP RM, lit.a) alin.(3) art.206 CP RM, lit.a) alin.(3) art.217^1 CP RM și la lit.a) alin.(2) art.287 CP RM.

Din textul alin.(1) art.33 CP RM reiese o concluzie: infracțiunea repetată reprezintă o formă a unității infracționale legale. Legiuitorul este cel ce a decis să metamorfozeze un concurs

de infracțiuni în infracțiune unică. Și de această dată sesizăm o ficțiune juridică. De altfel, această ficțiune juridică era consacrată și în vechea reglementare (de până la modificările operate prin Legea RM nr.277/2008). Ceea ce *de facto*, reprezintă un concurs de infracțiuni, *de jure*, prin voința legiuitorului, reprezintă o infracțiune unică.

Din textul art.33 CP RM reiese că infracțiunea unică repetată este prezentă doar atunci când textul unei norme de incriminare cuprinde în calitate de semn circumstanțial agravant faptul săvârșirii infracțiunii de către o persoană care a mai săvârșit anterior o asemenea infracțiune. Prin urmare, legiuitorul este cel ce decide dacă repetarea unei infracțiuni de același fel trebuie să constituie circumstanță agravantă. În consecință, tot legiuitorul decide dacă repetarea unei infracțiuni valorează cu o singură infracțiune, indiferent de numărul de repetări.

Accentuăm că în conținutul infracțiunii unice repetate intră cel puțin două fapte infracționale (*identice* sau, în unele cazuri, *omogene*).

Pentru a fi incidentă forma repetată a infracțiunii nu prezintă relevanță dacă prima infracțiune cuprinde un conținut, în timp ce cea de-a doua – un alt conținut (în cazul în care elementul material al infracțiunii este complex). De exemplu, s-ar putea întâmpla ca în primul caz, violul să implice, în plan secundar, aplicarea unei constrângeri fizice, iar în cel de-al doilea caz – aplicarea unei constrângeri psihice. De asemenea, în cazul infracțiunii prevăzute la art.172 CP RM prima faptă penală poate să îmbrace conținutul homosexualității, în timp ce cea de-a doua faptă penală poate să se exprime în satisfacerea poftei sexuale în forme perverse. Pentru cea din urmă situație este demonstrativă speța ce urmează: „*C.V. la data de 17.05.2019 în jurul orelor 21:00, aflându-se la domiciliul cet. X., având intenția de a comite acțiuni violente cu caracter sexual, profitând de imposibilitatea lui X. de a se apăra, din motivul aflării lui în stare de ebrietate, i-a plasat acestuia un obiect ascuțit în regiunea gâtului, amenințându-l cu aplicarea violenței fizice cu care ulterior a comis acțiuni violente cu caracter sexual. Tot el, la data de 20.05.2019 în jurul orelor 21:00, aflându-se în preajma domiciliul cet. X., având intenția satisfacerii poftei sexuale în forme perverse, profitând de imposibilitatea cet. X. de a se apăra, din motivul aflării ei în stare de ebrietate, a îmbrâncit-o la pământ cu care a comis un act sexual în formă perversă, contrar voinței victimei* [175]”.

Infracțiunea repetată este prezentă și în situația în care una dintre fapte sau ambele fapte ce formează conținutul infracțiunii repetate este (sunt) cuprinsă (cuprinse) în cadrul unei alte variante-tip sau în cadrul unei variante-agravate de infracțiune. Din aceste motive, provoacă

reticența punctul de vedere aparținându-i autoarei A.-I. Stoian, precum că fapta penală repetată este formată din infracțiuni în varianta-tip [360, p.57].

Nu considerăm că infracțiunea repetată trebuie să conțină în sine două sau mai multe fapte prevăzute în varianta-tip. În acest sens, cazul infracțiunii de huliganism este elocvent. Astfel, norma de la lit.a) alin.(2) art.287 CP RM reglementează răspunderea pentru huliganismul săvârșit în formă repetată, având următorul conținut: „aceeași acțiuni săvârșită de o persoană care anterior a săvârșit un act de huliganism" [45]. Respectivul semn circumstanțial agravant diferă după conținut de alte semne circumstanțiale agravante similare care, la fel, cuprind în sine o infracțiune repetată. De exemplu, în comparație cu huliganismul prevăzut la lit.a) alin.(2) art.287 CP RM, forma repetată a omorului și a violului cer în mod expres ca prima infracțiune comisă să fie prevăzută în varianta-tip de la alin.(1). Nu același lucru îl sesizăm în cazul infracțiunii de huliganism în formă repetată. În cazul huliganismului, la descrierea formei repetate a infracțiunii, legiuitorul operează cu expresia „care anterior a săvârșit un act de huliganism". Prin urmare, dă de înțeles că infracțiunea anterioară poate fi prevăzută nu doar la alin.(1) art.287 CP RM. Indirect, o concluzie similară este desprinsă din textul pct.7 al hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism", nr.4 din 19.06.2006 (în continuare – hotărârea Plenului CSJ nr.4/2006) [256].

În concluzie, pentru a fi incident semnul circumstanțial agravant consfințit la lit.a) alin.(2) art.287 CP RM nu este imperios ca făptuitorul să fi săvârșit anterior un act de huliganism prevăzut în mod obligatoriu la alin.(1) art.287 CP RM. O situație similară identificăm în cazul traficului de copii în formă repetată, prevăzut la lit.a) alin.(3) art.206 CP RM (traficul de copii săvârșit de către o persoană care anterior a săvârșit aceleași acțiuni). Legiuitorul nu exclude ipoteza în care forma repetată a infracțiunii să fie prezentă atunci când un trafic de copii, prevăzut la lit.a) alin.(2) art.206 CP RM, să succeadă un alt trafic de copii, prevăzut la lit.a) alin.(2) art.206 CP RM. În această situație nu mai putem afirma că infracțiunile sunt prevăzute în cadrul unor variante-tip. La concret, ambele infracțiuni îmbracă forma agravată.

Infracțiunea repetată nu poate fi compusă din două sau mai multe fapte penale eterogene sau omogene, dar prevăzute de articole diferite. Anterior, până la intervenirea Legii RM nr.277/2008, o asemenea posibilitate exista, fapt desprins din conținutul prevederii alin.(2) art.31 CP RM (actualmente abrogată): „Săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni prevăzute la diferite articole ale codului penal este considerată ca repetare a infracțiunii în cazurile prevăzute

în Partea Specială a Codului penal” [45]. La ziua de azi, legiuitorul a renunțat la concepția privind posibilitatea existenței unei infracțiuni repetate formate din fapte penale eterogene sau omogene (prevăzute de articole diferite). În legislația unor state străine, nu este exclusă posibilitatea atestării unei infracțiuni repetate compuse din asemenea fapte penale. Sunt demonstrative prevederile alin.(3) art.21 din Codul penal al Armeniei, art.16.2 din Codul penal al Azerbaidjanului și alin.(2) art.19 din Codul penal al Tadjikistanului.

În aceeași ordine de idei, în doctrină se menționează: „nu poate fi vorba despre repetarea infracțiunii atunci când are loc o succesiune de infracțiuni neidentice. În context, se are în vedere lipsa de identitate a etapelor la care se încheie activitatea infracțională, precum și a rolurilor juridice îndeplinite de către făptuitor. Tentativa de infracțiune (cu atât mai mult, pregătirea de infracțiune) nu poate fi echivalată cu infracțiunea consumată. Nu poate fi tratat egalitar autorul infracțiunii și complicele la infracțiune, instigatorul infracțiunii și organizatorul infracțiunii, complicele la infracțiune și organizatorul infracțiunii etc.” [36, p.38]. O explicație asemănătoare regăsim tranșată la pct.5.14. din hotărârea Plenului CSJ nr.11/2012 [258]. În opoziție, I.Agaev este de părere că o infracțiune consumată și una neconsumată pot forma o infracțiune repetată [373]. O soluție de calificare similară a fost reținută într-un caz practic. La concret, un omor consumat succedat de un omor în formă tentată a fost încadrat în baza art.27, lit.o) alin.(2) art.145 CP RM [311].

Din punctul nostru de vedere, o asemenea interpretare nu corespunde literei legii, deși este una favorabilă făptuitorului. La caz, cele două omoruri nu sunt identice. Dar, tocmai această cerință reiese din expresia „omor intenționat prevăzut la alin.(1)”, stipulată la lit.o) alin.(2) art.145 CP RM.

În același timp, S.Brînza și V.Stati avansează teza aplicării lit. o) alin. (2) art. 145 CP RM atunci când sunt săvârșite două omoruri neagravate în formă tentată [36, p.40]. Într-adevăr, în atare ipoteză are loc succedarea unor infracțiuni identice: două omoruri neagravate, ambele în formă tentată. De aceea, în asemenea caz nu avem temei să nu aplicăm lit. o) alin. (2) art. 145 CP RM. În mod similar trebuie de procedat în cazul celorlalte infracțiuni care pot îmbrăca forma repetată (*e.g.* violul, traficul de ființe umane, huliganismul etc.).

Schimbând perimetrul investigației, vom consemna că, din dispoziția alin.(1) art.33 CP RM deducem și alte condiții pentru existența infracțiunii repetate, și anume: a) făptuitorul să nu fi fost condamnat definitiv pentru vreuna din infracțiunile comise; b) să nu fi expirat termenul de

prescripție de tragere la răspundere penală pentru vreuna din infracțiunile comise. Aceleași condiții sunt evocate în doctrină [360]. De asemenea, atestăm explicații judiciare făcute de Plenul CSJ cu ocazia generalizării practicii judiciare referitoare la unele infracțiuni pasibile să i-a o formă repetată. Bunăoară, pct.6.1 din Hotărârea Plenului CSJ „Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii", nr.37 din 22.11.2004 conține următoarea explicație: „Infracțiunea se consideră repetată când au fost comise două sau mai multe infracțiuni de trafic pentru care persoana nu a fost condamnată și nu a expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală" [253].

În practica judiciară, prima dintre cele două condiții nu este respectată întotdeauna. Exemplificativă este speța de mai jos: „*P.V. la 08 februarie 2017 în jurul orei 14:30, aflându-se în incinta unui magazin alimentar, situat în or. G., str. Făbricii 1, fiind în stare de ebrietate alcoolică, știind cu certitudine că, anterior a fost condamnat pentru săvârșirea unui act de huliganism (sublinierea ne aparține – n.a.), încălcând grosolan ordinea publică, a numit-o pe vânzătoarea S.T. cu cuvinte injurioase, apoi amenințând-o cu aplicarea violenței, a aruncat în direcția acesteia cu căciula și cu telefonul mobil, a aruncat cântarul de pe tejghea, care a căzut la podea și s-a deteriorat, iar la intervenția cet. A.V. care se afla în interiorul magazinului și a încercat să curme acțiunile huliganice, a opus rezistentă violentă*" [343]. Instanța de fond a încadrat conduita lui P.V. în baza lit.a) alin.(2) art.287 CP RM, soluție de calificare menținută și de instanța de apel [85]. În același timp, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție [156] a considerat, pe bună dreptate, incorectă soluția de calificare sus-enunțată, și anume: în partea reținerii semnului circumstanțial agravant, stipulat la lit.a) alin.(2) art.287 CP RM.

„Reiterăm că infracțiunea unică repetată constituie o ficțiune juridică. Infracțiunile comise (ce formează infracțiunea repetată) *de facto* reprezintă un concurs de infracțiuni, în timp ce *de jure*, artificial, formează cuprinsul unei singure infracțiuni. În orice caz, infracțiunea repetată comportă enorme similitudini cu concursul de infracțiuni (formă a pluralității de infracțiuni), derivând din cea din urmă categorie juridică. Infracțiunea repetată nu constituie o deviație a recidivei infracționale (cealaltă formă a pluralității de infracțiuni); or, în Partea generală a Codului penal infracțiunea repetată este reglementată în art.33 CP RM (alături de concursul de infracțiuni, nu însă alături de recidiva infracțională)" [288, p.33-34]. În același făgaș, S.Brînza și V.Stati menționează: „legiuitorul sugerează că repetarea infracțiunii [...] este o instituție complementară concursului de infracțiuni, nu recidivei de infracțiuni" [36, p.35].

Prin urmare, condițiile de valabilitate a concursului de infracțiuni *grosso modo*, sunt valabile și în cazul infracțiunii unice repetate. Nu face excepție nici condiția privind lipsa unei condamnări definitive pentru vreuna dintre infracțiunile comise (ce formează conținutul infracțiunii repetate), în general, și pentru vreunul dintre actele de huliganism comise, în special. Același lucru este subliniat în doctrina de specialitate. Astfel, I.B. Agaev enunță: „Concurs de infracțiuni, ca și infracțiune repetată, pot forma doar așa infracțiuni care sunt săvârșite până la condamnarea făptuitorului [373, p.4; 374, p.81]". În concluzie, în speță, acțiunile lui P.V. corect, urmau fi încadrate în baza alin.(1) art.287 CP RM.

Absolut stranie este următoarea argumentare a instanței de fond în favoarea reîncadrării celor săvârșite din tiparul art.27, lit.a) alin.(2) art.171 CP RM în tiparul art.27, alin.(1) art.171 CP RM: „*urmărirea penală pe prezenta cauză penală, adică cauza transmisă în judecată pe faptul comiterii de către B.A. a infracțiunii prevăzute de art.27, lit.a) alin.(2) art.171 CP RM a fost pornită la data de 27 noiembrie 2019, timp în care, cauza penală nr.2019430183 pornită de către OUP al IP Cantemir, la data de 16.05.2019 pe faptul comiterii de către B.A. a unei infracțiunii identice, nici măcar nu era transmisă în judecată, circumstanțe în care, instanța de judecată, nu va putea reține agravanta adusă inculpatului pe prezenta cauză penală, și anume, „acțiunea de viol, săvârșită de către o persoană care anterior a săvârșit un viol". Or, la momentul comiterii de către inculpat a faptelor prejudiciabile din data de 27.11.2019 când de fapt a și fost pornită urmărirea penală pe prezenta cauză penală, nu exista o sentință de condamnare definitivă în privința inculpatului pe urmărirea penală din 16.05.2019, cauza fiind transmisă în judecată, abia la 13 decembrie 2019*" [320]. Constatăm că acuzatorul de stat a încadrat cele săvârșite de B.A. în conformitate cu prevederile art.27, lit.a) alin.(2) art.171 CP RM (viol în formă repetată) în condițiile în care B.A., la data de 27.11.2019 ar fi săvârșit o tentativă de viol în variantă-tip, care ar fi secundat o altă tentativă de viol, comisă la data de 16.05.2019 (pentru cea din urmă infracțiune B.A. nefiind condamnat). Instanța de fond însă, absolut neîntemeiat, a ținut să reîncadreze acțiunile lui B.A, concluzionând că forma repetată a infracțiunii de viol este prezentă doar dacă pentru una dintre infracțiuni inculpatul fusese condamnat definitiv.

Remarcăm că, și în această speță, este admisă confuzia între infracțiunea repetată și infracțiunea comisă de către o persoană anterior condamnată pentru săvârșirea unei infracțiuni identice/similare. Aceeași problemă de înțelegere și aplicare a normei ce incriminează forma

repetată a infracțiunii a fost sesizată și în cazul lit.o) alin.(2) art.145 CP RM (*i.e.* un omor simplu a fost apreciat drept repetat, deși pentru primul omor făptuitorul fusese condamnat [102]).

O problemă similară a fost identificată în altă speță în care, conduita inculpatului a fost încadrată, eronat, în baza lit.o) alin.(2) art.145 CP RM, deși, și în această speță, pentru primul omor inculpatul fusese deja condamnat [101]. Este de remarcat reacția avocatului la soluția de condamnare a clientului său în baza lit.o) alin.(2) art.145 CP RM, care, între altele, a indicat în cererea de apel următoarele: „încadrarea juridică a faptei incriminate inculpatului este greșită, or instanța de judecată a incumbat inculpatului și fapta pentru care dânsul deja a fost condamnat, iar circumstanța agravantă prevăzută la lit.o) alin.(2) art.145 CP RM este aplicabilă numai în cazul în care se succed, două sau multe fapte prevăzute de alin.(1) art.145 CP RM" [101]. Instanța de apel a ținut să respingă solicitarea avocatului, inclusiv, argumentul acestuia vizând încadrarea conduitei inculpatului în baza lit.o) alin.(2) art.145 CP RM. În motivarea deciziei sale instanța de apel a punctat, *inter alia*, că „antecedente penale pentru infracțiunea anterioară nu au fost stinse" [88], motiv pentru care este justificată încadrarea în baza lit.o) alin.(2) art.145 CP RM. Ni se pare absolut neclară motivarea instanței în favoarea menținerii încadrării obiectate. Ce relevanță prezintă distingerea între prezența și stingerea antecedentelor penale pentru infracțiunea anterioară la încadrarea celui de-al doilea omor în baza lit.o) alin.(2) art.145 CP RM?! Evident: niciuna. Această particularitate poate interesa în planul aplicării pedepsei, nu însă al încadrării. Accentuăm că, pentru a califica cele săvârșite în baza lit.o) alin.(2) art.145 CP RM este important ca făptuitorul să nu fi fost condamnat pentru omorul anterior săvârșit. Stingerea sau prezența antecedentelor penale pentru omorul săvârșit nu joacă niciun rol la constatarea formei repetate a omorului.

În opoziție, ne solidarizăm cu statuările instanței de judecată din următoarea speță: „*În speță, instanța de judecată consideră că acuzatorul de stat, în cadrul dezbaterilor judiciare, just a solicitat ca inculpatul să fie recunoscut vinovat și pedepsit pentru comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.171 CP RM. Or, la caz, inculpatul este învinuit de comiterea unei singure fapte de viol, iar condamnarea anterioară a acestuia pentru o infracțiune similară nu poate condiționa aplicarea lit.a) alin.(2) art.171 CP RM, întrucât acesta anterior a fost tras la răspundere și a ispășit pedeapsa pentru acea faptă. Mai mult ca atât, aplicarea agravantei menționat în cazul de față ar duce la încălcarea principiului* non bis in idem, *consfințit la alin.(2) art.7 CP RM*" [318].

Conchidem că, pentru a reține forma repetată a infracțiunii de viol/omor, în special, și a oricărei alte infracțiuni pasibile să îmbrace o atare formă, în general, este ineluctabil ca făptuitorul să nu fi fost anterior condamnat pentru săvârșirea uneia dintre infracțiunile ce formează conținutul infracțiunii repetate.

În plan comparat, regula neadmiterii aprecierii existenței unei infracțiuni repetate în condițiile în care pentru una dintre infracțiuni există o sentință de condamnare, este consfințită expres în dispozițiile referitoare la infracțiunea repetată. De exemplu, potrivit alin.(2) art.12 din Codul penal al Kazahstanului „infracțiunea nu poate fi considerată repetată, dacă pentru săvârșirea unei infracțiuni anterioare persoana a fost condamnată […] [439]". O prevedere similară este amplasată în dispoziția alin.(4) art.21 din Codul penal al Armeniei, alin.(3) art.16 din Codul penal al Azerbaidjanului și alin.(2) art.18 din Codul penal al Mongoliei.

În altă ordine de idei, consemnăm că faptele ce compun infracțiunea repetată sunt absorbite în conținutul infracțiunii repetate. Aceste fapte, privite în mod separat (independent) nu au nici o relevanță juridică. Cu alte cuvinte, ele trebuie apreciate ca parte componentă a infracțiunii unice repetate. Acest lucru a fost ignorat într-o speță din practica judiciară [125] unde acțiunile inculpatului, în primul episod, au fost încadrate în baza alin.(1) art.287 CP RM, iar în de-al doilea episod – în baza lit.a) alin.(2) art.287 CP RM.

Surprindem o poziție neclară a instanței de judecată. Pe de o parte, instanța a apreciat că cele comise reprezintă o infracțiune unică repetată. Pe de altă parte, în mod neclar, acțiunile inculpatului au fost apreciate ca și concurs de infracțiuni. În acest sens, constatăm o dublă tragere la răspundere a inculpatului pentru faptele infracționale comise: pe de o parte, infracțiunea anterioară a fost încadrată, distinct, în baza alin.(1) art.287 CP RM, iar pe de altă parte, săvârșirea infracțiunii anterioare a fost luată în calcul la încadrarea celui de-al doilea act de huliganism (lit.a) alin.(2) art.278 CP RM). O asemenea soluție de calificare este în exces. Mai exact, a fost aplicat în exces alin.(1) art.287 CP RM; or, întrucât acesta constituie doar un element al infracțiunii unice repetate comise, reținerea la calificare a normei specificate la alin.(1) art.287 CP RM este nenecesară. Prin urmare, acțiunile inculpatului trebuiau încadrate doar în baza lit.a) alin.(2) art.278 CP RM.

Susținem argumentele aduse de I.Moscalciuc: „Este inadmisibilă aplicarea concomitentă a regulilor repetării infracțiunii și a regulilor concursului de infracțiuni" [279, p.50].

În acest caz, notează autoarea „este încălcat principiul *non bis in idem*, deoarece făptuitorul este tras de două ori la răspundere penală pentru aceeași faptă” [279, p.50].

Această regulă este consfințită și la pct.5.14. din hotărârea Plenului CSJ nr.11/2012 [258]. În același plan, S.Brînza și V.Stati evocă: „prin aceasta [prin reținerea, în același timp, a instituției repetării și a concursului de infracțiuni]s-ar încălca flagrant principiile dreptului penal. Or, dacă făptuitorul a săvârșit două infracțiuni, nu-i poate fi aplicată răspunderea penală de două ori pentru una dintre aceste infracțiuni. Pentru că anume dublarea aplicării răspunderii penale pentru aceeași infracțiune reprezintă o încălcare flagrantă a principiului echității, atunci când aceeași infracțiune se ia în considerare atât ca element al repetării infracțiunii, cât și ca element al concursului de infracțiuni” [33, p.299; 36, p.41]. Cei din urmă autori mai afirmă: „Dacă nu se respectă echitatea la diferențierea de către legiuitor a răspunderii penale, atunci nici corectețea calificării în conformitate cu legea, nici respectarea cu strictețe a regulilor și principiilor de aplicare a pedepsei nu pot să asigure promovarea echității. Dacă făptuitorul a săvârșit două infracțiuni, nu-i poate fi aplicată răspunderea penală de două ori pentru una din aceste infracțiuni. Or, anume dublarea aplicării răspunderii penale pentru aceeași infracțiune reprezintă o încălcare flagrantă a principiului echității, atunci când aceeași infracțiune se ia în considerație atât ca element al repetării infracțiunii, cât și ca element al concursului de infracțiuni” [29, p.65].

În altă privință, reiterăm că infracțiunea repetată constituie o formă a infracțiunii unice legale. În consecință, încadrarea unei infracțiuni repetate trebuie realizată potrivit regulilor calificării unei infracțiuni unice. *Per a contrario*, „infracțiunea repetată nu reprezintă o formă a pluralității de infracțiuni, motiv pentru care la încadrarea acesteia nu trebuie făcut uz de regulile calificării concursului de infracțiuni” [288, p.34]. Aceasta este voința legiuitorului (cel puțin, la etapa actuală de dezvoltare a cadrului penal regulator). Totuși, în pofida condițiilor legislative actuale regula sus-indicată este ignorată uneori în practica judiciară. De exemplu, în speța de mai jos acțiunile inculpatului au fost încadrate de mai multe ori în tiparul art.287 CP RM, deși cele comise au îmbrăcat forma unei infracțiuni repetate. Astfel, în fapt, instanța a reținut următoarele: „*B.V. la 30 mai 2015, aproximativ la ora 15:00, fiind în loc public, având intenții huliganice, a încălcat ordinea publică aplicând violența asupra părții vătămate B.C., manifestată prin lovituri cu mâinile și picioarele asupra corpului. Tot B.V, la data de 24 iunie 2015, aproximativ ora 19:00, aflându-se în loc public, în apropierea primăriei, din intenții huliganice, a încălcat ordinea publică aplicând violența fizică asupra părții vătămate R.C., manifestată prin*

împingerea și aplicarea loviturilor cu mâinile în diferite părții ale corpului, cauzându-i dureri fizice. Tot B.V., la data de 31 iulie 2015, aproximativ ora 02:00, aflându-se în loc public din intenții huliganice, a încălcat ordinea publică aplicând violență fizică asupra părții vătămate R.C." [104]. Regulile de calificare a concursului real de infracțiuni, nu însă a infracțiunii unice repetate au fost invocate și în alte cazuri practice [326].

În speță, acțiunile inculpatului B.V. au fost încadrate de trei ori în baza alin.(1) art.287 CP RM (*i.e.* potrivit regulilor concursului de infracțiuni). Notăm că în acord cu prevederile art.114 CP RM la calificarea concursului de infracțiuni se face uz de prevederile art.33 CP RM. Precizăm că dispoziția alin.(1) art.33 CP RM exclude din categoria concursului de infracțiuni forma repetată a infracțiunii (*i.e.* ipoteza în care săvârșirea repetată a două sau mai multor infracțiuni identice sau omogene apare pe post de semn circumstanțial agravant). În speță, tocmai o asemenea ipoteză identificăm.

Pe de o parte, art.287 CP RM cuprinde *per se* ipoteza în care săvârșirea repetată a două sau mai multor infracțiuni identice sau omogene de huliganism apare pe post de semn circumstanțial agravant. Pe de altă parte, în speța reprodusă mai sus, cele trei acte huliganice au fost săvârșite în baza unor intenții diferite (motiv pentru care este exclusă ipoteza unei infracțiuni de huliganism în formă prelungită). În concluzie, prin încadrarea celor trei acte huliganice în baza regulilor concursului de infracțiuni a fost ignorată voința legiuitorului. În mod normal, cele trei acte huliganice urmau a fi încadrate în baza lit.a) alin.(2) art.287 CP RM.

De menționat că instanța de apel a încercat să corecteze eroarea strecurată în sentința instanței de fond, recalificând acțiunile lui B.V. din tiparul alin.(1) art.287, alin.(1) art.287 și alin.(1) art.287 CP RM în conformitate cu prevederile lit.a) alin.(2) art.287 CP RM [91]. Instanța de apel a apreciat că cele comise de B.V. nu constituie un concurs de infracțiuni, ci o infracțiune unică repetată. În continuare, nefiind de acord cu soluția instanței de apel procurorul a depus recurs. În motivarea cererii de recurs a indicat, între altele, că instanța de apel a agravat situația inculpatului în urma reîncadrării efectuate. Prin decizia instanței de recurs a fost admis apelul procurorului, fiind casată decizia instanței de apel și menținută sentința instanței de fond. În linii generale, instanța de recurs a conchis următoarele: „concluzia la care a ajuns instanța de apel nu poate fi susținută, iar prin reținerea încadrării juridice în baza lit.a) alin.(2) art.287 CP RM în privința inculpatului se agravează situația acestuia" [104]. Trezesc interes argumentele instanței de recurs aduse în favoarea soluției luate: „Colegiul penal lărgit consideră absolut necesar de a

puncta explicațiile date în pct.12.4 din hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judecării cauzelor penale în ordine de apel”, nr.22 din 12.12.2005 [255], precum că regula neagravării în propriul apel nu este guvernată doar de sancțiunea normei incriminatorii, adică de pedeapsă, dar și de oricare alt aspect al laturii penale, cum ar fi, recunoașterea unor circumstanțe agravante, schimbarea încadrării juridice a faptei într-o infracțiune mai gravă, chiar dacă pedeapsa nu se va majora” [104].

Din punctul nostru de vedere, nu soluția instanței de apel, ci soluția instanței de recurs este una mai gravă. Conform alin.(1) art.410 CPP RM „instanța de apel, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai gravă pentru persoana care a declarat apel” [65]. Recalificând cele comise din tiparul lit.a) alin.(2) art.287 CP RM în tiparul alin.(1) art.287, alin.(1) art.287 și alin.(1) art.287 CP RM instanța de recurs a creat o situație mai gravă inculpatului. Aceasta deoarece o infracțiune unică a fost apreciată drept concurs de infracțiuni. În opinia noastră, este mai favorabilă soluția calificării potrivit semnului calificativ ce cuprind forma repetată a infracțiunii (*i.e.* potrivit regulilor infracțiunii unice), decât soluția încadrării celor săvârșite potrivit normelor ce cuprind separat fiecare din acțiunile săvârșite (*i.e.* potrivit regulilor concursului real de infracțiuni). Concluzia enunțată reiese mai cu seamă din procedeul comparării sancțiunile pasibile de aplicat făptuitorului în ipoteza *(i)* încadrării conform lit.a) alin.(2) art.287 CP RM (*i.e.* conform regulilor infracțiunii unice repetate) sau *(ii)* încadrării conform alin.(1) art.287, alin.(1) art.287 și alin.(1) art.287 CP RM (*i.e.* conform regulilor concursului real de infracțiuni). Astfel, pedeapsa pentru huliganismul neagravat (alin.(1) art.287 CP RM) este, între altele, închisoare de până la 3 ani. Pedeapsa pentru huliganismul săvârșit în mod repetat (lit.a) alin.(2) art.287 CP RM) este, între altele, închisoare de până la 5 ani. Astfel, pedeapsa pentru concurs de acte huliganice comise în variantă neagravată poate fi mai mare ca pedeapsa pentru săvârșirea unui act huliganic comis în formă repetată.

Posibil intenția legiuitorului a fost alta atunci când a instituit, în formă agravată, răspunderea penală pentru săvârșirea unor infracțiuni în mod repetat. Pe de o parte, s-a ajuns ca repetarea unei infracțiuni să agraveze răspunderea penală. Pe de altă parte însă, s-a ajuns ca cele comise să fie apreciate drept infracțiune unică, indiferent de numărul faptelor penale repetate. O asemenea stare a lucrurilor determină un tratament sancționator inechitabil (excesiv de favorabil) pentru cel ce comite infracțiuni în formă repetată. În loc să răspundă penal în baza unor reguli generale (*i.e.* conform regulilor concursului de infracțiuni) făptuitorul răspunde în baza unei

singure norme. De ce în cazul unui omor agravat urmat de un alt omor agravat *sau* în cazul unui omor neagravat urmat de un omor agravat (sau invers) cele comise să fie încadrate ca concurs de infracțiuni, în timp ce în cazul unui omor neagravat urmat de un alt omor neagravat cele săvârșite să fie apreciate drept infracțiune unică? Care este rațiunea ca un omor neagravat urmat de un alt omor neagravat să fie calificat conform unei singure norme, în timp ce răpirea unei persoane în variantă neagravată urmată de o altă infracțiune de răpire a unei persoane, tot în formă neagravată, să fie încadrate conform regulilor concursului de infracțiuni?

Mai mult, întrebările sus-puse sunt mai întemeiate în condițiile în care, forma repetată a infracțiunii este incidentă indiferent de numărul de repetări. De exemplu, norma de la lit.a) alin.(2) art.172 CP RM este incidentă indiferent de numărul acțiunilor violente cu caracter sexual săvârșite. Important e ca toate aceste acțiuni să fie specificate la alin.(1) art.172 CP RM. Tot așa e și în cazul omorului intenționat, violului, traficului de ființe umane, huliganismului etc. De ce zece infracțiuni de viol, în varianta-tip (prevăzute la alin.(1) art.171 CP RM) săvârșite în baza unor intenții diferite, trebuie încadrate conform regulilor infracțiunii unice – în baza lit.a) alin.(2) art.171 CP RM, în timp ce zece infracțiuni de vătămare intenționată gravă a sănătății persoanei, în varianta-tip (specificate la alin.(1) art.151 CP RM) trebuie calificate ca concurs de infracțiuni?

Nu credem că există explicații convingătoare. Este de neînțeles poziția legiuitorului de a institui o asemenea formă a infracțiunii unice legale în Codul penal în redacția anului 2002. Și mai neclară a fost remanierea legislativă operată prin Legea RM nr.277/2008; or, care este explicația că doar în cazul celor opt infracțiuni (omorul intenționat, violul, acțiunile violente cu caracter sexual, traficul de ființe umane etc.) legiuitorul a decis să păstreze forma repetată a infracțiunii? Are dreptate V.Grosu când menționează: „Regimul juridic al răspunderii penale pentru o infracțiune repetată este mai blând decât în cazul concursului (art.84 CP RM), ceea ce nu-și găsește o explicație logică, deoarece în ambele cazuri se evidențiază aceeași tendință antisocială a infractorului. Astfel, semnul „repetat" înseamnă în realitate o adevărată evitare a răspunderii penale a infractorului care a comis infracțiuni de același fel" [14, p.291]. În același plan, S.Brînza și V.Stati relevă: „repetarea infracțiunii constituie o ficțiune juridică. Or, legiuitorul a asimilat fenomene care nu sunt identice: pluralitatea de infracțiuni și infracțiunea unică" [29, p.63]. În final, cei din urmă autori recomandă legiuitorului „să excludă din Codul penal toate mențiunile privind repetarea infracțiunii" [29, p.71]. Implicit, același lucru îl sugerează V.Grosu [14, p.291], D.Martin și S.Copețchi [274, p.25]. Analogic, V.Stati și

Gh.Reniță consemnează: „ar fi oportun ca legislatorul să dea dovadă de coerență și să excludă din partea specială a Codului penal toate reminiscențele instituției „repetarea infracțiunii” din art.31 CP RM, exclus prin Legea nr.277/2008” [358, p.103]. Asemănător, în contextul infracțiunii de viol în formă repetată, S.Brînza, V.Stati și S.Copețchi recomandă „abrogarea dispoziției de la lit.a) alin.(2) art.171 CP RM” [38, p.161]. Drept urmare, menționează autorii „săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni de viol ar fi tratată în toate cazurile, fără excepție, după regulile concursului de infracțiuni” [38, p.161]. Și R.Cojocaru optează pentru „excluderea totală a infracțiunii repetate ca formă agravantă a infracțiunilor și echivalarea acestei situații juridice cu concursul real de infracțiuni” [66, p.16]. Potrivit lui S.Brînza și V.Stati, „abolirea pe cale legislativă a instituției repetării infracțiunii va contribui la ridicarea calității actului de justiție” [17, p.33; 19, p.45]. Similar, se pronunță și I.Moscalciuc [279, p.50].

Într-adevăr, pe de o parte, renunțarea definitivă la instituția repetării infracțiunii ar apropia cadrul normativ penal autohton la cel caracteristic spațiului european. Reiterăm că în legislațiile penale ale majorității statelor europene (în special, a celor din vestul și centrul Europei) nu regăsim reglementări vizând infracțiunea unică repetată. În acord cu aceste legislații, repetarea unei infracțiuni identice sau omogene (fără să fi expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală și fără ca făptuitorul să fi fost condamnat pentru săvârșirea uneia dintre infracțiunile comise) implică aplicarea regulilor concursului de infracțiuni. Susținem o asemenea abordare legislativă. Aprecierea unui concurs de infracțiuni drept infracțiune unică constituie o ficțiune juridică nocivă. Aceasta nesocotește mai multe principii fundamentale, printre care: principiul legalității, principiul egalității și principiul individualizării răspunderii și pedepsei penale. Referindu-se la ficțiunile juridice D.Gurev menționează că „dezechilibrul existent în construcția normelor juridico-penale [prin folosirea ficțiunilor juridice] poate duce la încălcări semnificative ale drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor și chiar ale societății” [242, p.19]. Prin excluderea definitivă din Codul penal a formei repetate a infracțiunii va fi facilitată activitatea persoanelor abilitate cu calificarea oficială a infracțiunii la încadrarea celor săvârșite în acord cu litera legii penale. Mai exact, s-ar pune punct pe problemele practice, existente la moment, în ceea ce privește: înțelegerea și aplicarea corectă a legii penale cazurilor în care este comisă o infracțiune repetată; delimitarea infracțiunii unice repetate de concursul de infracțiuni; deosebirea infracțiunii repetate de infracțiunea prelungită etc.

Supra am arătat mai multe dificultăți cu care se ciocnesc practicienii dreptului penal la aplicarea legii cazurilor în care sunt comise infracțiuni repetate. Uneori, cele săvârșite sunt apreciate drept infracțiune unică repetată în condițiile în care pentru una dintre infracțiunile comise persoana fusese deja condamnată definitiv. Alteori, la calificarea infracțiunii repetate sunt luate în considerare atât regulile de încadrare a infracțiunii repetate, cât și cele referitoare la concursul de infracțiuni. În alte cazuri, infracțiunile comise sunt încadrate conform regulilor concursului de infracțiuni, deși sunt incidente regulile infracțiunii repetate. Aceste erori practice de calificare confirmă caracterul nociv al instituției infracțiunii repetate.

Finalmente, propunem legiuitorului să renunțe definitiv și fără rezerve la instituția repetării infracțiunii, prin abrogarea tuturor normelor din Codul penal care prevăd ipoteze ale unei atare forme infracționale. La concret, recomandăm abrogarea următoarelor norme incriminatorii (cu rolul de semne circumstanțiale agravante): lit.o) alin.(2) art.145 CP RM, lit.a) alin.(3) art.158 CP RM, lit.a) alin.(2) art.165 CP RM, lit.a) alin.(2) art.171 CP RM, lit.a) alin.(2) art.172 CP RM, lit.a) alin.(3) art.206 CP RM, lit.a) alin.(3) art.217^1 CP RM și la lit.a) alin.(2) art.287 CP RM. Drept consecință, recomandăm reformularea definiției concursului de infracțiuni, stipulată la alin.(1) art.33 CP RM, astfel încât să fie exclusă excepția de la conceptul concursului de infracțiuni – excepție care forma conținutul infracțiunii repetate. În condițiile legislative propuse, concurs de infracțiuni va forma, de exemplu, un omor în varianta-tip urmat de un alt omor în varianta-tip sau un viol în varianta-tip urmat de un alt viol în varianta-tip, acțiuni săvârșite, evident, în baza unor intenții diferite.

În context, subliniem că și alți legiuitori au mers pe aceeași cale, renunțând definitiv la instituția repetării infracțiunii. De exemplu, legiuitorul rus încă în anul 2003 a renunțat la instituția repetării infracțiunii. Astfel, prin Legea Federației Ruse privind introducerea unor modificări și completări în Codul penal, nr.162 din 08.12.2003 [445] a fost abrogat art.16 din Codul penal (articol ce reglementa infracțiunea repetată). Subsecvent, respectiva formă a unității infracționale a fost exclusă din textul normelor incriminatorii. Similar, legiuitorul leton a exclus secțiunea 25 „Repetarea infracțiunii” din Codul penal începând cu data de 13 decembrie 2012. Aceeași cale a fost urmată de legiuitorul bielorus, care a exclus din Codul penal art.41 ce definea infracțiunea repetată.

3.2. Calificarea infracțiunii de îndeletnicire

Infracțiunea de îndeletnicire (numită și „infracțiune de obicei”) este considerată una dintre formele netradiționale ale infracțiunii unice. Mai exact, aceasta constituie formă a unității legale infracționale, întrucât a apărut în legislația penală datorită voinței legiuitorului. Codul penal moldav nu cuprinde o definiție a infracțiunii de îndeletnicire. Totodată, termenul „îndeletnicire” este folosit în câteva rânduri în cuprinsul legii penale (de exemplu: în textul lit.b) alin.(2) art.199 CP RM sau în conținutul art.234 CP RM).

În legislația Austriei, identificăm o definiție a „faptei săvârșite ca îndeletnicire”. Astfel, conform §70 din Codul penal al Austriei „Fapta este săvârșită ca îndeletnicire atunci când făptuitorul o săvârșește cu intenția ca, prin săvârșirea repetată, să își procure pe o perioadă mai lungă de timp un venit substanțial și, 1) acționează făcând uz de abilități și mijloace speciale care indică săvârșirea repetată sau, 2) a plănuit deja în detaliu alte două astfel de fapte sau, 3) a săvârșit deja două astfel de fapte sau a fost condamnat deja pentru o astfel de faptă” [50]. De menționat că Codul penal al Austriei conține multiple norme de incriminare în care circumstanța „săvârșirea infracțiunii ca îndeletnicire” apare pe post de semn constitutiv în cadrul componenței de bază sau ca semn circumstanțial agravant. În mod similar, în Codul penal al Germaniei [55] sunt înscrise o multitudine de norme care cuprind, în calitate de semn constitutiv sau circumstanțial agravant împrejurarea privind săvârșirea infracțiunii ca îndeletnicire, deși, comparativ cu modelul legislativ austriac, nu cuprinde o definiție a unei atare forme a infracțiunii unice. Infracțiunea de obicei este caracteristică și legislației penale a Greciei [46]. Cu titlu exemplificativ, evocăm următoarele tipuri de infracțiuni de obicei: încălcarea demnității sexuale (alin.(3) art.337); pornografia infantilă (lit.a) alin.(4) art.348A); extorcarea (alin.(1) art.385); pescuitul ilegal (alin.(2) art.400); cămătăria (art.404); specula (art.405); cerșetoria (art.407)” [295, p.155-156].

Infracțiunea de obicei este întâlnită și în legislația României. Așadar, la art. 351 din Codul penal este reglementată răspunderea pentru infracțiunea de camătă: „Darea de bani cu dobândă, ca îndeletnicire, de către o persoană neautorizată se pedepsește […]” [63]. Iar la alin.(2) art.154 din Codul penal este stipulată regula de stabilire a începutului termenului de curgere a prescripției răspunderii penale în cazul infracțiunilor de obicei.

În doctrina autohtonă a fost avansată teza definirii pe cale legislativă a infracțiunii de îndeletnicire. La concret, autorii A.Tăbîrță și A.Pîntea sugerează completarea segmentului din

codul penal destinat definirii unor termeni/expresii cu un articol nou, având următorul conținut: „Prin îndeletnicire, în sensul art.199 alin.(2) lit.b) și art.234, se înțelege repetarea de cel puțin trei ori a infracțiunii, cu condiția că făptuitorul nu a fost condamnat nici pentru una din infracțiunile care formează repetarea, că nu a expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală pentru aceste infracțiuni, și că infracțiunile săvârșite reprezintă pentru făptuitor singura sau principala lui sursă de venituri" [366, p.250].

„De principiu, nu dezaprobăm intenția autorilor sus-citați. Totodată, considerăm nenecesară evocarea în textul definiției propuse a categoriilor concrete de infracțiuni care ar putea îmbrăca forma unei fapte penale de îndeletnicire. În opinia noastră, nu doar infracțiunile prevăzute la lit.b) alin.(2) art.199 și art.234 CP RM sunt de îndeletnicire. Sunt de obișnuință și infracțiunile prevăzute la art.214, 241 sau 241^1 CP RM. Spre această concluzie ne îndreaptă verbul „a practica". Lista infracțiunilor de obicei ar putea fi completată de legiuitor în procesul criminalizării în perspectivă a unor noi conduite" [295, p.157]. Tocmai datorită acestui fapt, „suntem adepții nespecificării, în genere, în definiția „îndeletnicirii" a categoriilor de infracțiuni ce i-au forma unei obișnuințe" [290, p.95].

În jurisprudența constituțională a României întâlnim explicații date infracțiunii de îndeletnicire. La concret, sunt ilustrative statuările Curții Constituționale a României evocate în conținutul Deciziei, nr.82 din 23 februarie 2016 (citată *supra*): „[…] legiuitorul nu a definit în cuprinsul legii penale noțiunea de „îndeletnicire", neindicând cu exactitate frecvența actelor materiale pe care aceasta o presupune" [81]; „[…] numărul actelor materiale [...] trebuie să fie suficient de mare pentru a denota comiterea acestora în mod frecvent sau constant" [81].

Ulterior, aceste explicații au fost reiterate în conținutul Deciziei Curții Constituționale a României, nr.550 din 26 septembrie 2019 [83].

„Înțelegem că infracțiunea de îndeletnicire devine ca atare doar atunci când se atestă un număr anumit de repetări. Prin deciziile sus-indicate, Curtea Constituțională a României nu tranșează problema privind numărul concret al actelor materiale necesare a fi cumulate, subliniind însă, facultatea instanței de judecată în aprecierea caracterului de obișnuință al infracțiunii, ținând cont de numărul de repetări al actelor comise" [295, p.157].

Doctrina este mai categorică la acest capitol. Astfel, M.-C. Ivan opinează: „Legea penală nu precizează numărul suficient de acte din care să rezulte obișnuința, obiceiul sau îndeletnicirea, [...] pentru consumarea infracțiunii de simplă repetare, este necesar să se săvârșească trei sau mai

multe acte materiale (sublinierea ne aparține – *n.a.*), neavând importanță intervalele de timp scurse între ele (putându-se realiza și în aceeași zi, seară, oră) sau dacă făptuitorul se oprește singur din executarea infracțiunii sau nu. [...] pentru a se observa îndeletnicirea făptuitorului în săvârșirea ei, ar trebui ca acesta să reitereze constant aceeași voință infracțională (de mai mult de trei ori), pe o anumită perioadă de timp (o săptămână, din zi în zi etc.), iar „dependenței" sale i se pune capăt, de cele mai multe ori, prin intervenția altor persoane" [264, p.14]. În același plan A.Mariț relevă: „persoana ar fi trebuit să săvârșească nu mai puțin de trei ori (sublinierea ne aparține – *n.a.*) o infracțiune identică prevăzută de lege, pentru care nu s-au scurs termenele de urmărire penală" [272, p.200]. I.Macari evocă: „Prin caracter sistematic al faptelor se înțelege comiterea de cel puțin trei ori a uneia și aceleiași fapte infracționale" [268, p.198]. Similar se expune S.Brînza, în contextul circumstanței agravante înscrise la lit.b) alin.(2) art.199 CP RM [39, p.310].

Susținem aceste opinii doctrinare. Suntem de părere că obișnuința trebuie aflată ținând cont de gradul de repetabilitate a actelor săvârșite. „Credem că repetarea a cel puțin trei acte materiale identice poate să demonstreze obișnuința unei persoane" [295, p.157]. Are dreptate M.-C. Ivan când susține că „infracțiunea de obicei este acea formă a unității de infracțiune ce se caracterizează prin efectuarea de către autor a unui număr suficient de acțiuni sau inacțiuni din care să rezulte deprinderea sa în comiterea infracțiunii respective, acțiuni sau inacțiuni care se cumulează în conținutul juridic al unei singure infracțiuni" [264, p.13]. Practica judiciară îmbrățișează poziția, precum că repetarea trebuie să implice cel puțin trei acte materiale [135].

În alt registru, C.Hrițcu notează: „infracțiunile de obicei au fost legiferate pentru a combate fapte care prin ele însele nu constituie infracțiune, dar care devin periculoase doar atunci când faptele descrise sunt săvârșite în mod repetat, devenind o obișnuință. Luate izolat acestea nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni, ele ar putea fi sancționate eventual drept contravenții, însă prin repetare pericolul social crește, devenind, ca un proces natural infracțiune" [245, p.100]. „Lipsa pericolului social sporit în cazul unui singur act material și, viceversa – prezența pericolului social sporit în cazul repetării unor atare acte materiale – a fost subliniat de către Curtea Constituțională a României în textul pct.15 din Decizia nr.82 din 23 februarie 2016 (enunțată mai sus)" [295, p.158].

Potrivit doctrinei, „la infracțiunile de obicei, elementul material este alcătuit dintr-o pluralitate de acte, care, considerate de-sine-stătătoare, nu au caracter penal, dar, prin repetare

faptei de un număr de ori, ajungând să reprezinte o obișnuință sau îndeletnicire a făptuitorului, devin infracțiune" [353, p.30]. Analogic, C.Hrițcu subliniază că pluralitatea acțiunilor (inacțiunilor) ce formează infracțiunea de obicei, privite în mod individual, nu prezintă caracter penal, ci doar în ansamblul lor [245, p.98]. S.Copețchi precizează că „pentru infracțiunea de obicei este ineluctabilă prezența mai multor acțiuni de același gen din care să rezulte obișnuința, îndeletnicirea" [71, p.145]. Astfel, „infracțiunea de obicei este compusa din acțiuni identice repetate, săvârșite în mod obișnuit a căror unitate este determinată în mod expres prin voința legii, ansamblul acestora formând o singura infracțiune" [285, p.217]. Remarcabile sunt alegațiile lui A.Mariț: „Infracțiunea al cărei acțiuni reprezintă o obișnuință fac parte din categoria infracțiunilor colective și formează o unitate infracțională legală deoarece acțiunile identice care o compun au caracter penal doar când sunt luate în ansamblu. […] Oricare dintre acțiuni luate separat nu reprezintă o infracțiune astfel că doar prin repetarea lor se realizează obiceiul făptuitorului în săvârșirea acestora și implicit a infracțiunii unitare de obicei" [272, p.156-157]. D.Dinuică relevă că „ceea ce prezintă pericol social în cazul infracțiunii de obicei nu este actul material singular și urmarea lui imediată, ci deprinderea, îndeletnicirea făptuitorului care comite în mod obișnuit (repetat) asemenea acte" [226, p.111].

„Constatăm că, în ipoteza infracțiunii de obicei, actele materiale (acțiunile/inacțiunile comise) capătă caracter socialmente periculos (caracteristic unei fapte penale) atunci când persistă un anumit număr de repetări. În lipsa unor repetări, dispare caracterul de obișnuință și, în consecință, lipsește pericolul social inerent unei fapte infracționale. Tocmai din aceste considerente, la încadrarea juridică a unei infracțiuni de obicei nu prezintă interes fiecare act în parte, ci totalitatea actelor. În consecință, nu comportă semnificație juridico-penală nici rezultatul unei singure acțiuni (inacțiuni). Doar luate împreună actele materiale săvârșite pot dobândi semnificație juridico-penală, în planul aprecierii celor comise drept infracțiune de obicei (de îndeletnicire)" [295, p.158].

Drept excepție, în unele situații, un act privit aparte poate avea relevanță. Este cazul infracțiunilor unde săvârșirea faptei ca îndeletnicire formează semn circumstanțial agravant. De exemplu, norma de la alin.(1) art.199 CP RM cuprinde infracțiunea în varianta-tip. Răspunderea se agravează, conform lit.b) alin.(2) art.199 CP RM, atunci când fapta este săvârșită sub formă de îndeletnicire. Corespunzător, în lipsa caracteristicilor unei îndeletniciri (*e.g.* atunci când este

prezentă o singură faptă) cele săvârșite nu pot fi încadrate în baza lit.b) alin.(2) art.199 CP RM. Însă, nu avem motive să nu încadrăm cele comise în conformitate cu alin.(1) art.199 CP RM.

Infracțiunea de obicei prezintă asemănări cu infracțiunea prelungită. Acestea însă, trebuie deosebite. În acest sens, S.Copețchi subliniază că „acțiunile ce formează infracțiunea prelungită, luate izolat, pot fi calificate separat, în timp ce acțiunile ce formează infracțiunea de obicei, luate izolat, nu au relevanță la calificare" [71, p.145]. Analogic se expune D.Dinuică: „Infracțiunea continuată nu trebuie confundată cu infracțiunea de obicei, deși cele două categorii de infracțiuni se aseamănă prin aceea că pentru existența lor este necesară o pluralitate de acte materiale. Ele se deosebesc însă fundamental prin aceea că, pe când actele materiale care alcătuiesc infracțiunea continuată sunt susceptibile de a prezenta fiecare în parte conținutul unei infracțiuni (ale aceleiași infracțiuni), actele materiale care compun infracțiunea de obicei nu sunt susceptibile de a prezenta, privite în mod izolat, vreo semnificație penală" [226, p.111].

Astfel, „spre deosebire de infracțiunea de obicei, în cazul infracțiunii prelungite fiecare episod poate conține semnele unei infracțiuni. De altfel, infracțiunea prelungită este creată având drept premisă unitatea intenției infracționale, și mai puțin natura acțiunilor (inacțiunilor) infracționale comise. În opoziție, infracțiunea de obicei este creată avându-se în vedere repetabilitatea acțiunilor (inacțiunilor) comise – premisă în formarea caracterului de obișnuință" [295, p.159].

În alt registru, prezintă interes aspectul ce vizează posibilitatea formării unui concurs între infracțiunile de obicei (*i.e.* între infracțiunile de același fel). Interesează dacă continuarea săvârșirii unei infracțiuni de obicei, după consumarea acesteia, necesită o nouă încadrare.

Privitor la acest aspect, A.Mariț enunță că „când, după faza consumării [infracțiunii de obicei], infractorul reia și continuă să săvârșească acțiuni identice până în momentul când, în mod voit sau în mod fortuit, încetează să mai comită acțiunile specifice, se realizează faza epuizării infracțiunii" [272, p.159]. Referitor la infracțiunea de camătă, în acord cu legislația României, J.Condoiu afirmă că „fiecare nou act săvârșit nu constituie în sine o nouă infracțiune, ci doar continuarea activității infracționale deja consumate, până la momentul ultimului act de dare de bani cu dobândă, care reprezintă momentul epuizării infracțiunii" [68]. Alți autori, analizând fapta prevăzută la art.199 CP RM (sub formă de îndeletnicire) susțin că, „aplicarea răspunderii în baza lit.b) alin.(2) art.199 CP RM înlătură reținerea la încadrare a concursului dintre mai multe infracțiuni prevăzute la alin.(1) art.199 CP RM" [33, p.989].

Remarcăm că toate aceste viziuni redau ideea imposibilității formării unui concurs între infracțiunile de obicei. De altfel, A.Tăbîrță și A.Pîntea sugerează chiar, reglementarea expresă a regulii, potrivit căreia „săvârșirea infracțiunii sub formă de îndeletnicire exclude reținerea la calificare a concursului de infracțiuni” [366, p.250].

„Accentuăm că, în concurs nu pot intra infracțiuni de obicei de același fel. Or, nu este exclus să se ateste un concurs între infracțiuni de obicei diferite” [295, p.159].

În concluzie, „continuarea săvârșirii unei infracțiuni de obicei, ulterior intervenirii momentului său de consumare, nu necesită o nouă calificare, cele săvârșite constituind o singură infracțiune” [295, p.159]. „Prin urmare, la încadrarea unei infracțiuni de obicei nu contează cât de mare este numărul actelor repetate. Contează ca acțiunile (inacțiunile) comise să fie repetate de un număr anumit, astfel încât să demonstreze prezența unei obișnuințe (în speță – cel puțin trei repetări)” [295, p.160].

3.3. Calificarea infracțiunii complexe

3.3.1. Infracțiunea complexă: concept, trăsături, forme

Una dintre formele des întâlnite ale infracțiunii unice legale o constituie infracțiunea complexă. Codul penal al Republicii Moldova nu operează cu o asemenea noțiune. În același timp, legiuitorul moldav, în repetate rânduri, folosește tehnica construcției unor infracțiuni complexe. În doctrină [236, p.312-313; 14, p.285; 237, p.56-60; 73, p.202-203] însă, această noțiune este folosită abundent.

În legislația Turciei [467] o asemenea formă a infracțiunii unice este denumită „infracțiune compusă”. De asemenea, și în literatura de specialitate rusă [431, p.93; 387; 417; 401, p.274; 394, p.52; 398, p.34], marea majoritate a autorilor denumesc această formă a infracțiunii drept „infracțiune compusă”, fiind una dintre formele infracțiunii complexe (alături de infracțiunea prelungită, infracțiunea continuă, infracțiunea cu semne alternative etc.). În acest sens, precizăm că, în doctrina rusă infracțiunile unice se împart în: a) simple și b) complexe. La cele simple sunt atribuite infracțiunile „la care toate elementele componenței de infracțiune sunt prezentate într-un număr singular – un singur obiect, o singură acțiune (inacțiune), o singură urmare socialmente periculoasă, un singur subiect și o singură formă de vinovăție” [401, p.274]. În contrast, „structura infracțiunilor complexe se exprimă în înmulțirea unor sau altor elemente ale componenței de infracțiune, fapt care însă nu le lipsește de proprietățile unei infracțiuni unice”

[401, p.274]. În pofida unor poziții diferite vizând denumirea formei infracțiunii analizate, constatăm că, ca esență, acestea nu comportă diferențe.

În literatura de specialitate se arată că „prevederea în codul penal a infracțiunii complexe este o chestiune de politică penală, o tehnică menită să caracterizeze mai precis activitățile criminale prin reunirea infracțiunilor care, de regulă, se însoțesc una pe alta, și, prin aceasta, să pună la dispoziția organelor de drept niște instrumente de luptă adecvate” [14, p.285]. Referitor la rațiunea formării unei atare forme C.Duvac menționează: „când legea penală unifică prin voința sa pluralitatea de încălcări de lege pe care o reprezintă infracțiunea complexă ține seama nu numai de anumite necesități de politică penală (de exemplu, evitarea rigorilor concursului de infracțiuni), dar și de strânsa corelație obiectivă, naturală, care există între infracțiunile componente ale infracțiunii complexe, ceea ce justifică tratarea lor ca o unitate infracțională și nu ca o pluralitate” [229, p.105].

Așa cum vom vedea mai jos, *generaliter* infracțiunea complexă absoarbe în conținutul ei o altă infracțiune. Corespunzător, infracțiunea complexă este mai gravă, comparativ cu infracțiunea absorbită. În cazul infracțiunii complexe, legiuitorul decide să construiască o nouă infracțiune reunind mai multe infracțiuni care, privite singular, ar putea fi încadrate în baza unor norme distincte, dar care, ținând cont de voința legiuitorului, urmează a fi apreciate doar părți ale unei infracțiuni, urmând a fi încadrate în baza normei ce incriminează infracțiunea complexă.

O asemenea voință a legiuitorului (de a alipi o infracțiune de o altă faptă penală sau de a comasa mai multe fapte penale în una singură) este dictată de orientarea acestuia în lupta cu un fenomen infracțional sau altul. Se ajunge la concluzia că un fenomen poate fi prevenit și/sau combătut doar prin reunirea faptelor infracționale în cadrul unei singure fapte sau prin absorbția unei fapte penale de o altă faptă penală existentă. O atare voință este sesizată în situația infracțiunilor de tâlhărie, constituind, probabil, cel mai clar exemplu de infracțiune complexă (din perspectiva reunirii mai multor infracțiuni în una).

În alte cazuri, alipirea unei infracțiuni în conținutul altei fapte penale este dictată de alte rațiuni. Astfel, uneori, premisa construcției unei infracțiuni complexe rezidă în legătura strânsă între fapta penală absorbantă și cea absorbită, încât apare inevitabil momentul absorbției unei infracțiuni în amalgamul altei infracțiuni. În context, M. Zolyneak și M.I. Michinici constată că „legiuitorul a reunit infracțiunile într-un singur conținut legal datorită legăturii între faptele reunite de la mijloc la scop (în cazul infracțiunii de tâlhărie, lovirea reprezintă fapta mijloc,

folosită în scopul luării lucrului mobil, iar furtul reprezintă fapta scop) sau a unui raport de la antecedență la consecință între faptele înglobate în sinteza legală, cu gravitate sporită (în cazul infracțiunii de viol care a avut ca urmare moartea victimei, violența implicată în viol a antrenat un rezultat mai grav constând în moartea persoanei" [372, p.219-220].

În concluzie, instituirea unor infracțiuni complexe în legea penală este necesară, oportună, dar și inevitabilă.

Codul penal moldav nu conține o definiție dedicată acestui tip de infracțiune unică. În același timp, în legislația unor state străine întâlnim o asemenea definiție. Potrivit art. 42 din Codul penal al Turciei „infracțiunea compusă [complexă] este definită ca fiind infracțiunea care este considerată a fi o singură faptă, deoarece fie o faptă [infracțiune] constituie un element al unei alte fapte [infracțiuni], fie o faptă [infracțiune] constituie o agravare a unei alte fapte [infracțiuni]" [467]. O abordare similară a infracțiunii complexe transpare, implicit, din textul art. 84 din Codul penal al Italiei. Potrivit normei enunțate „dispozițiile articolelor precedente [referitoare la aplicarea pedepsei pentru concurs de infracțiuni] nu se aplică atunci când legea consideră drept elemente constitutive sau drept circumstanțe agravante ale unei singure infracțiuni, fapte care ar constitui, prin ele însele, o infracțiune" [56]. Din norma citată reiese că ipoteza concursului de infracțiuni trebuie deosebită de ipoteza infracțiunii unice complexe. Infracțiunea complexă este definită și la alin. (2) art. 35 din Codul penal al României [63].

Și în teoria dreptului penal întâlnim definiții date infracțiunii complexe. În opinia autoarei N.B. Gulieva „infracțiunea complexă reprezintă acea formă a infracțiunii unice prin care se atentează asupra a două sau mai multor obiecte, formată din mai multe fapte, fiecare dintre care conține semnele unei componențe de infracțiune de sine stătătoare, însă, în virtutea legăturii lor reciproce și specificului pericolului social, este privită ca infracțiune unică" [382, p.78]. Alți autori, apreciază infracțiunea complexă ca fiind „infracțiunea care, prin lege, este formată din două sau mai multe fapte infracționale diferite, datorită relației lor strânse prin loc, timp și motivul săvârșirii infracțiunii" [395, p.435]. Potrivit doctrinei române, infracțiunea complexă reprezintă „acea formă a unității legale de infracțiune ce constă în compunerea întregului său conținut juridic cu o altă acțiune sau inacțiune care, privită singular sau separat, constituie o faptă prevăzută de legea penală de sine stătătoare" [263, p.89].

Aceste definiții scot în evidență următoarea trăsătură a infracțiunii complexe: în conținutul acesteia intră cel puțin o altă faptă penală care, se dizolvă în amalgamul infracțiunii nou create.

Infracțiunea complexă este constituită *(i)* fie prin reunirea a două sau mai multor infracțiuni în una (*i.e.* crearea unei noi infracțiuni prin reunirea mai multor infracțiuni), *(ii)* fie prin absorbția unei infracțiuni în conținutul alteia.

În dependență de rolul infracțiunii absorbite în amalgamul infracțiunii absorbante sau, după caz, de rolul infracțiunilor reunite în cadrul faptei penale nou create, evidențiem următoarele categorii ale infracțiunii unice complexe: a) infracțiunea complexă în care infracțiunea absorbită/reunită apare în postura de semn constitutiv în cadrul componenței de bază; b) infracțiunea complexă în care infracțiunea absorbită/reunită apare în postura de circumstanțial agravant în cadrul componenței agravate.

Cele două categorii ale infracțiunii complexe, raportat la legislația României, Italiei și Turciei, reies chiar din definițiile date acestei forme ale infracțiunii unice. Doctrina [351, p.31-32; 40, p.512; 236, p.312; 264, p.9-11] denumește cele două forme ale infracțiunii complexe drept „infracțiune complexă ca infracțiune tip și infracțiune complexă ca variantă agravată".

Infracțiunea complexă în varianta-tip este reglementată în cadrul componenței de bază. Infracțiunea complexă în varianta-tip poate fi formată *(i)* prin reunirea a cel puțin două fapte penale în una singură (*e.g.* tâlhăria) sau prin *(ii)* absorbția unei fapte penale în conținutul alteia *(e.g.* huliganismul, atunci când acțiunea secundară al elementului material se concretizează în amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor).

Infracțiunea complexă în variantă agravată este reglementată în cadrul componenței cu circumstanțe agravante (componențe calificative). A.Mariț enunță că, „de obicei, infracțiunea care este inclusă în conținutul agravat al unei infracțiuni constituie de fapt o urmare specială a activității infracționale agravate, fiindcă ea nu este produsă în mod obișnuit de acțiunea sau inacțiunea ce constituie elementul material al infracțiunii neagravate" [272, p.170]. Similar, și M.Ștefănoaia susține: „infracțiunea complexă sub formă calificată se identifică atunci când în conținutul unei <u>infracțiuni simple sau infracțiuni complexe</u> (sublinierea ne aparține – *n.a.*) intră ca element circumstanțial agravat o acțiune sau inacțiune care separat constituie o infracțiune autonomă (simplă)" [365, p.506].

Din cele din urmă aserțiuni doctrinare rezultă că infracțiunea complexă în variantă agravată poate avea la bază două situații-premise diferite: a) atunci când în varianta-tip infracțiunea este simplă, și devine complexă doar în varianta agravată (*e.g.* infracțiunea specificată la lit. b) alin.

(2) art.162 CP RM); b) atunci când infracțiunea este complexă atât în varianta-tip cât și în varianta agravată (*e.g.* infracțiunea consemnată la lit. c) alin. (3) art.188 CP RM).

În altă privință, subliniem că obiectul juridic al infracțiunii complexe este și el complex, fapt desprins din esența acestei forme ale unității infracționale, în conținutul căreia intră și alte fapte infracționale. Corespunzător, identificăm un obiect juridic principal și unul secundar. Coraportul între tipul obiectului juridic special (principal și secundar) și categoria infracțiunii (absorbite și complexe) este subliniat, în mod reușit, în teoria dreptului penal [16, p.96; 272, p.169], motiv pentru care nu ne vom opri asupra acestui aspect.

În ceea ce privește obiectul material/imaterial, precum și victima infracțiunii complexe, notăm că acestea nu comportă un caracter eminamente complex. Ceea ce interesează e caracterul complex al obiectului atentării infracționale.

Conținutul laturii obiective a infracțiunii complexe este format din: a) conținutul elementului material al infracțiunilor reunite (în cazul infracțiunilor complexe create prin reunirea mai multor infracțiuni în una) sau, b) din conținutul elementului material al infracțiunii absorbite (în cazul infracțiunilor complexe formate prin absorbția unei alte fapte penale). În orice caz, în ambele sale modalități latura obiectivă a infracțiunii complexe este și ea, de regulă, complexă, fiind formată dintr-o acțiune (inacțiune) principală și o acțiune (inacțiune) secundară.

După M.Ștefănoaia „elementul material este format, de obicei, din mai multe acțiuni sau inacțiuni care sunt specifice infracțiunilor absorbante” [365, p.508]. Corespunzător, în cazul infracțiunii complexe, formate prin absorbția unei alte fapte penale, acțiunea secundară este constituită din conținutul faptei prejudiciabile a infracțiunii absorbite. Subsecvent, acțiunea principală corespunde faptei prejudiciabile aferente infracțiunii absorbante (infracțiunii la care se atașează infracțiunea absorbită).

Precizăm că infracțiunea absorbită trebuie să se afle în legătură cauzală cu infracțiunea la care se alipește. În caz contrar, infracțiunea complexă este lipsă, cele comise urmând a fi calificate în baza altor norme, cu excepția normei ce cuprinde infracțiunea complexă.

Referitor la latura subiectivă a infracțiunii complexe, în doctrină se arată că aceasta „se caracterizează prin vinovăție sub forma intenției, făptuitorul fiind conștient de semnificația acțiunilor săvârșite, urmărind rezultatul acestor acțiuni” [351, p.33]. În ipoteza infracțiunii complexe în varianta-tip făptuitorul acționează, de obicei, în baza intenției. În cazul infracțiunii

complexe, de regulă, acțiunea (inacțiunea) secundară este comisă în vederea ușurării săvârșirii acțiunii (inacțiunii) principale. Urmărind un atare scop făptuitorul manifestă intenție.

În situația infracțiunii complexe în variantă agravată atitudinea psihică față de cele comise poate lua și o altă formă. În opinia unor autori, „în cazul variantei agravate a infracțiunii complexe vinovăția este una dublă” [14, p.285]. După M.Ștefănoaia „spre deosebire de forma-tip, în cazul infracțiunii complexe varianta calificată, vinovăția poate fi și praeterintenţia, dar și culpa” [365, p.508]. Îmbrățișăm cea din urmă opinie, aceasta deoarece este conformă modelelor legislative a infracțiunii complexe inserate în Codul penal.

3.3.2. Reguli de încadrare a infracțiunii complexe

În *primul rând*, eliminarea infracțiunii alipite (reunite) sau absorbite decade calificarea celor săvârșite conform normei ce incriminează infracțiunea complexă. Altfel zis, în lipsa infracțiunii absorbite sau reunite, cele comise nu constituie infracțiune complexă. Același lucru este punctat în doctrină: „În cazul acestei forme a infracțiunii complexe, lipsa din conținutul ei a infracțiunii absorbite duce la inexistența infracțiunii complexe” [351, p.32].

În atare situație, cele comise ar putea fi încadrate în baza unei alte norme (*i.e.* în baza normei ce cuprinde infracțiunea simplă (în lipsa infracțiunii absorbite)). O atare posibilitate este prezentă atunci când în lipsa faptei penale pasibile de absorbție cele comise ar putea reprezenta o infracțiune. Mai exact, este necesar ca în lipsa acțiunii secundare realizarea acțiunii principale să constituie infracțiune.

În alte cazuri, în lipsa acțiunii secundare (acțiune ce corespunde faptei penale absorbite/reunite) cele săvârșite ar putea să nu cadă sub incidența legii penale. Este cazul în care acțiunea principală (în lipsa acțiunii secundare) nu constituie *per se* infracțiune. De exemplu, în lipsa acțiunii adiacente acțiunile de recrutare, transportare etc. a unei persoane majore nu pot fi apreciate drept trafic de ființe umane, nefiind posibilă încadrarea în baza art.165 CP RM. Pe bună dreptate notează A.Tănase: „în legătură cu astfel de modalități [înșelăciune, răpire, aplicarea violenței] ale acțiunii adiacente dobândește ilicitate recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea persoanei” [367, p.19]. *Per a contrario*, în lipsa acțiunii adiacente (secundare) lipsește ilicitatea acțiunii principale și, corespunzător, a întregii activități.

În *al doilea rând*, în cazul infracțiunii complexe faptele penale absorbite/reunite își pierd din individualitate, neputând fi reținute la calificare. Cu acest prilej, C.Sima accentuează că

„infracțiunile absorbite își pierd complet autonomia infracțională, neproducând efecte juridice separate, ci doar în cadrul infracțiunii complexe” [351, p.34]. Asemănător se expune și A.Mariț: „săvârșirea unei infracțiuni complexe atrage unitatea încadrării juridice. Faptele care intră în conținutul unei infracțiuni complexe își pierd autonomia infracțională, se dizolvă în infracțiunea unică complexă, câtă vreme se dovedește că, în fapt, sunt întrunite elementele constitutive ale unei anumite infracțiuni complexe” [272, p.173]. Similar afirmă N.F. Kuznețova: „Se exclude concursul între infracțiunea complexă și infracțiunile cuprinse de infracțiunea complexă [401, p.281]”.

Absorbția este realizabilă doar în condițiile în care infracțiunea absorbită este mai puțin periculoasă ca infracțiunea în care este dizolvată. Cu acest prilej, N.F. Kuznețova consemnează că „fapta inclusă în cadrul componenței complexe este, întotdeauna, de gravitate mai redusă, decât însăși infracțiunea complexă” [401, p.281]. Pe aceeași undă se situează M.Ștefănoaia [365, p.507].

Regula de mai sus (constând în pierderea individualității infracțiunii absorbite) nu a fost respectată în următoarea speță: „*C.E., în rezultatul unui conflict cu concubina sa, G.N., acționând din motiv de răzbunare, intenționat a încuiat-o în locuința din s. S, r-nul Hâncești, lipsind-o în mod ilegal de libertate și privând-o de posibilitatea de a se deplasa nestingherit, acțiuni însoțite de amenințarea cu moartea, exprimate în aplicarea cuțitului la gât și rostirea cuvintelor precum că o să o omoare pe ea și pe copii, amenințări care au înspăimânta-o pe G.N., percepându-le ca fiind reale*” [152]. Instanța de judecată a încadrat faptele inculpatului C.E. ca concurs de infracțiuni: conform alin.(1) art.166 și art.155 CP RM. Potrivit doctrinei de specialitate [33, p.493] elementul material al infracțiunii specificate la alin.(1) art.166 CP RM este complex, fiind format din acțiune (inacțiune) principală și acțiune (inacțiune) secundară. Iar, în postura de acțiune (inacțiune) adiacentă este evidențiată „constrângerea psihică” [33, p.497]. Evident, amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății persoanei este formă a constrângerii psihice. Prin urmare, în sensul infracțiunii prevăzute la art.166 CP RM acțiunea adiacentă poate lua forma amenințării cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății persoanei. Respectiv, dacă acțiunea adiacentă (secundară) este realizată în contextul privațiunii ilegale de libertate cele săvârșite trebuie calificate doar în baza art.166 CP RM (normă ce cuprinde o infracțiune complexă), nu și în baza art.155 CP RM. Infracțiunea absorbită (*i.e.* amenințarea cu

omor sau cu vătămarea gravă a sănătății) își pierde din individualitate, fiind dizolvată în conținutul infracțiunii complexe (*i.e.* în conținutul privațiunii ilegale de libertate).

„Încadrarea celor comise, potrivit regulilor concursului de infracțiuni (conform normei ce cuprinde infracțiunea complexă, dar și conform normei ce conține infracțiunea absorbită) este contrară *(i)* regulii de calificare în ipoteza concurenței dintr-o normă parte și o normă întreg și, implicit, *(ii)* principiului calificării exacte ca subspecie a principiului legalității incriminării, din perspectiva efectuării unei calificări în exces. O asemenea soluție de calificare nu este echitabilă, persoana fiind impusă unui regim sancționator mult mai aspru, în condițiile în care se subapreciază nejustificat comportamentul acesteia" [294, p.35].

În contextul regulii de calificare analizate, C.Ghigheci menționează că în situația încadrării unei infracțiuni complexe „în sarcina făptuitorului trebuie reținută doar infracțiunea complexă, nu și infracțiunea sau infracțiunile care intră în conținutul acesteia" [233].

M.-C. Ivan remarcă că „la infracțiunea complexă trebuie să existe o legătură între acestea [acțiuni (inacțiuni)], poate chiar (dar nu obligatoriu) de la mijloc la scop (ambele cu intenție)" [263, p.96]. Din punctul nostru de vedere, cele comise trebuie încadrate în baza normei ce cuprinde infracțiunea complexă doar dacă acțiunea (inacțiunea) adiacentă, ce cuprinde infracțiunea absorbită, este comisă întru ușurarea săvârșirii acțiunii (inacțiunii) principale. Altfel zis, prin realizarea acțiunii (inacțiunii) adiacente făptuitorul trebuie să urmărească scopul săvârșirii acțiunii (inacțiunii) principale. Au dreptate S.Copețchi și I.Popov atunci când afirmă: „După cum e și firesc, acțiunea/inacțiunea principală trebuie să succeadă acțiunea secundară (adiacentă); or, în esență, acțiunea secundară, de fiece dată, este realizată tocmai în vederea facilitării realizării acțiunii/inacțiunii principale" [74, p.41].

Punctând asupra rolului amenințării cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății persoanei în cadrul unor componențe de infracțiune concrete, M.Angheluță afirmă: „în cadrul unor infracțiuni complexe, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate îndeplini rolul de modalitate normativă a acțiunii adiacente din cadrul faptei prejudiciabile. Contează ca această acțiune adiacentă să fie săvârșită până la consumarea acțiunii (inacțiunii) principale. La fel, este necesar ca acțiunea adiacentă de amenințare să fie comisă în scopul de a asigura săvârșirea acțiunii (inacțiunii) principale" [2, p.273]. În lipsa acestor condiții, cele comise ar putea constitui un concurs de infracțiuni (*e.g.* amenințarea cu omor nu este

realizată în vederea săvârșirii privațiunii ilegale de libertate, ci în alt scop, după care este comisă privațiunea ilegală de libertate).

Din aceste considerente, în cazul infracțiunii complexe este imperios ca acțiunea (inacțiunea) secundară să premeargă momentul realizării acțiunii (inacțiunii) principale, ci nu să succeadă. În caz contrar, cele comise ar putea forma un concurs de infracțiuni. În alte cazuri, cele comise ar putea fi calificate doar potrivit normei ce cuprinde „infracțiunea absorbită". Este cazul în care săvârșirea acțiunii principale nu constituie *per se* infracțiune.

Revenind la speța sus evocată, concluzionăm că conduita inculpatului urma a fi încadrată, exclusiv, conform alin.(1) art.166 CP RM, întrucât acțiunea de amenințare cu omor a fost comisă *(i)* în vederea ușurării săvârșirii privațiunii ilegale de libertate și, *(ii)* până la consumarea privațiunii ilegale de libertate. De altfel, chiar instanța de judecată a ținut să sublinieze că amenințarea cu omor a însoțit acțiunea principală exprimată în privațiunea ilegală de libertate a victimei. În final, apreciem că încadrarea conduitei inculpatului în tiparul normelor înscrise la alin.(1) art.166 și art.155 CP RM este incorectă.

În *al treilea rând*, calificarea unei infracțiuni complexe trebuie să se facă potrivit normei ce cuprinde infracțiunea complexă, nu însă potrivit normelor ce formează infracțiunea complexă. A.M. Orazdurdîev menționează: „Faptele ce compun infracțiunea unică complexă în nici un caz nu pot forma un concurs ideal de infracțiuni" [413, p.69]. În opinia întemeiată a lui N.Giurgiu, „infracțiunile reunite nu produc efecte separate" [235, p.260].

Mai sus am probat că normele ce formează infracțiunea complexă își pierd din semnificație singulară, fiind privite pe post de părți ale normei ce conține infracțiunea complexă. Deși aplicarea la calificare a normelor-părți, în detrimentul normei-întregi, nu este contrară principiului echității, constatăm totuși, că aceasta este contrară voinței legiuitorului. Crearea unei infracțiuni complexe trebuie să implice și o calificare corespunzătoare. Dacă legiuitorul a ajuns la concluzia construcției unei atare infracțiuni, calificarea trebuie făcută potrivit normei ce prevede acea infracțiune, ci nu potrivit normelor ce prevăd infracțiunile care au stat la baza formării infracțiunii complexe. În caz contrar, dispare rațiunea formării infracțiunilor complexe.

Identificăm spețe practice în care respectiva regulă de calificate este nesocotită. De exemplu, într-o speță instanța a încadrat conduita inculpatului în baza următoarelor norme: lit.c), d) alin.(2) art.166 CP RM și în baza lit.c[1]), e), j) alin.(2) art.152 CP RM.

În fapt, instanța a reținut următoarele: „*I.D. având intenția de a priva de libertate minorul Z.A., i-a aplicat mai multe lovituri peste corp. Apoi, din camera unde în care era, l-a dus cu forța în altă cameră, unde i-a mai aplicat câteva lovituri. Apoi, cu o curea i-a legat mâinile ultimului, după care l-a scos în ograda casei, dându-i foc la mâini, provocându-i minorului Z.A. dureri fizice și vătămare medie. În continuare, inculpatul, forțat l-a dus pe minor în casă, după care, ultimul, profitând de neatenția inculpatului, a fugit, eliberându-se astfel din privațiune ilegală de libertate*" [120].

În speță, inculpatul a aplicat violență concretizată, inclusiv, în vătămare medie, întru săvârșirea acțiunii principale din conținutul infracțiunii prevăzute la art.166 CP RM, exprimată în privațiunea ilegală de libertate. Deci, prin săvârșirea violenței făptuitorul a urmărit scopul ușurării săvârșirii acțiunii principale (al privării ca atare de libertate). Violența aplicată nu a succedat momentul consumării infracțiunii de privațiune ilegală de libertate. Violența a fost aplicată până la momentul consumării infracțiunii.

Norma de la lit.e) alin.(2) art.166 CP RM incriminează aceeași faptă săvârșită „cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei" [45]. Din textul pct.6 al hotărârii Plenului CSJ, nr.23 din 28.06.2004 vizând practica jurisprudențială pe cauzele penale referitoare la sustragere [252] aflăm că vătămarea medie și ușoară a sănătății sunt forme de exprimare a violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei.

Constatăm că semnul circumstanțial agravant stipulat la lit.e) alin.(2) art.166 CP RM poate îmbrăca forma unei vătămări medii a sănătății persoanei. Care sunt condițiile în care operează respectivul semn calificativ? Evident, violența trebuie aplicată întru ușurarea săvârșirii privațiunii ilegale de libertate și până la consumarea privațiunii ilegale de libertate. În speță, cele două condiții sunt întrunite. Atunci de ce calificarea conform art.166 CP RM nu a vizat și semnul circumstanțial agravant consemnat la lit.e) alin.(2)? De ce vătămării medii cauzate minorului Z.A. i-a fost dată o evaluare juridică distinctă, în condițiile în care legiuitorul a inclus această acțiune în tiparul lit.e) alin.(2) art.166 CP RM? Este evident că persoana îndrituită cu aplicarea legii penale a ignorat regulile de calificare a infracțiunii complexe. Realmente, comportamentul inculpatului trebuie încadrat doar în baza alin.(2) art.166 CP RM (cu circumstanțele agravante de rigoare), nu și conform art.152 CP RM. În plus, așa cum enunță S.Brînza și V.Stati: „În general, nu este cu putință concursul ideal dintre infracțiunea prevăzută la art.152 CP RM și infracțiunea

specificată la lit.e) alin.(2) art.166 CP RM. Este posibil doar concursul real dintre aceste două infracțiuni" [35, p.32].

În *al patrulea rând,* construcția infracțiunii complexe determină un specific anume în ceea ce privește momentul consumării, și implicit, al tentativei.

N.Giurgiu susține că „infracțiunea complexă se consideră consumată numai prin realizarea integrală a elementelor materiale ce o compun, atât la nivelul infracțiunii de bază, cât și a celei de conținut calificat și al producerii rezultatului prevăzut de lege" [235, p.260].

Fiind formată din mai multe acțiuni (inacțiuni) prejudiciabile infracțiunea complexă trebuie considerată consumată din momentul realizării atât a acțiunii (inacțiunii) principale, cât și a acțiunii (inacțiunii) adiacente. Doar în asemenea condiții putem sesiza momentul executării depline a laturii obiective a unei infracțiuni complexe – aspect ce determină consumarea infracțiunii. În alte condiții, nerealizarea integrală a laturii obiective (din motivul unor circumstanțe independente de voința făptuitorului) este echivalentă cu încercarea săvârșirii unei infracțiuni complexe. În asemenea caz, comportamentul persoanei este apreciat drept tentativă la infracțiunea complexă.

Pentru exemplificare prezentăm următoarele spețe: „*P.G., la 25 mai 2017, orele 22:00, fiind în stare de ebrietate narcotică, intenționat, urmărind scopul satisfacerii poftei sexuale în formă perversă, contrar voinței lui T.P. aplicând constrângerea psihică, manifestată prin aplicarea violenței și profitând de imposibilitatea ultimei de a se apăra fiind în stare de ebrietate narcotică, a încercat să întrețină un raport sexual cu aceasta în formă perversă, cauzându-i vătămare corporală și suferințe psihice, însă din motive independente de voința sa nu a reușit să-și ducă intenția până la capăt*" [188]; „*M.V., aflându-se în locuința proprie, având-o în grijă pe minora X., care nu avea împliniți 14 ani, acționând cu premeditate, în scopul întreținerii cu aceasta a unor raporturi sexuale forțate, a aplicat față de ea constrângere fizică și psihică exprimată prin aplicarea multiplelor lovituri cu palmele peste suprafața corpului și amenințare cu moartea, însă din motive independente de voința sa, nu și-a dus intenția până la capăt*" [121]. În ambele spețe calificarea celor săvârșite a fost realizată prin raportare la art.27 CP RM.

În ambele spețe, latura obiectivă a infracțiunii de viol nu a fost executată pe deplin. Mai exact, acțiunea secundară a fost săvârșită. În același timp, acțiunea principală, sub forma raportului sexual, nu a fost realizată, în pofida existenței unei asemenea intenții. În consecință, intenția inculpaților nu a fost materializată integral. Intenția nu a fost finalizată, fiind întreruptă

datorită unor cauze ce nu au depins de inculpați. Toate acestea a determinat aprecierea corectă a comportamentului inculpaților drept tentativă neconsumată la infracțiunile comise.

În opinia lui M.Ștefănoaia „tentativa la infracțiunea complexă există atunci când infracțiunea s-a consumat doar în raport cu fapta secundară, iar la fapta principală urmarea nu s-a produs (fiind în prezența unui fapt tentat)” [365, p.508].

Observăm că soluțiile din spețele de mai sus corespund tezei doctrinare aparținându-i lui M.Ștefănoaia. În raport cu acțiunea secundară infracțiunea este consumată. Însă, în raport cu acțiunea principală identificăm o formă tentată a infracțiunii. Iar, *per ansamblu*, infracțiunea trebuie apreciată neconsumată.

În același perimetru de încadrare se situează ipoteza infracțiunii complexe în care acțiunea (inacțiunea) secundară determină cauzarea unei urmări prejudiciabile ce apare în postura de semn calificativ, în timp ce acțiunea (inacțiunea) principală rămâne la faza actului tentat. Relevăm cazurile în care infracțiunea este complexă atât în varianta-tip, cât și în varianta agravată. Sunt ilustrative acele infracțiuni în care pe post de semn circumstanțial agravant apare „decesul persoanei sau vătămarea gravă a sănătății cauzate din imprudență”. În cazul acestor infracțiuni, lipsirea de viață din imprudență și vătămarea gravă a sănătății persoanei din imprudență apar în postura de fapte penale absorbite în amalgamul infracțiunii complexe.

Respectiv, pot fi sesizate cazuri când acțiunea (inacțiunea) secundară să fi determinat, în mod progresiv, din imprudență, decesul sau vătămarea gravă a sănătății persoanei, iar acțiunea (inacțiunea) principală să nu fi fost realizată încă.

În opinia lui N.Giurgiu „chiar dacă elementul material reunit nu s-a consumat integral, atingându-se rezultatul calificant (agravant), infracțiunea trebuie considerată consumată” [235, p.261]. Remarcăm că soluția de calificare propusă de N.Giurgiu are la bază o ficțiune juridică, întrucât o infracțiune neconsumată este apreciată drept consumată. În speță, cele comise nu conțin semnele unei infracțiuni consumate, aceasta deoarece atestăm o executare parțială a laturii obiective. Acțiunea (inacțiunea) secundară este realizată în deplinătate. În același timp, acțiunea (inacțiunea) fie *nu este realizată în deplinătate* (*e.g.* ipoteza în care în procesul răpirii unei persoane constrângerea aplicată în vederea transportării persoanei determină, din imprudență, cauzarea decesului acesteia), fie *nu este realizată în genere* (*e.g.* ipoteza în care făptuitorul aplică constrângere fizică în vederea săvârșirii unui raport sexual (neexistând nici un început de executare a acțiunii principale), fapt ce determină cauzarea din imprudență a decesului victimei).

Realizarea parțială sau nerealizarea acțiunii (inacțiunii) principale este echivalentă cu o încercare în săvârșirea infracțiunii (*i.e.* cu o tentativă infracțională).

În același timp, înțelegem punctul de vedere enunțat de N.Giurgiu. Acesta își are sorgintea în principiul echității. Pare a fi inechitabil ca făptuitorul să răspundă penal pentru tentativa la o infracțiune ce a cauzat o urmare prejudiciabilă. O altă soluție de calificare însă, care să răspundă principiului echității pare de negăsit. Soluția infracțiunii consumate potrivit normei ce cuprinde respectivul semn calificativ pare a fi echitabilă, însă contrară regulii de construcție a unei infracțiuni complexe.

Privitor la infracțiunile de viol și de acțiuni violente cu caracter sexual soldate cu decesul persoanei din imprudență, în condițiile în care este realizată acțiunea secundară, nu și cea principală (atunci când acțiunea secundară este cauza decesului persoanei), V.Stati propune următoarea soluție de calificare (soluție aflată în disonanță cu cea oferită de N.Giurgiu): art.27 și lit.e) alin.(3) art.171 (sau art.27 și lit.d) alin.(3) art.172) CP RM [357, p.19]. S.Brînza propune chiar ca această soluție de încadrare să fie consemnată în textul hotărârii explicative a Plenului CSJ având drept obiect practica jurisprudențială în cauzele privitoare la infracțiunile contra vieții sexuale [23, p.197].

Suntem de acord cu aprecierea celor săvârșite în atare ipoteză drept tentativă la infracțiunea cu semnul calificativ corespunzător. Aceasta *(i)* respectă regula de calificare a unei infracțiuni complexe în formă tentată, *(ii)* ține cont de latura subiectivă a infracțiunii și, *(iii)* corespunde esenței legăturii de cauzalitate (de la acțiunea (inacțiunea) secundară săvârșită la urmarea prejudiciabilă cauzată).

Totodată, observăm că V.Stati recunoaște caracterul inechitabil al soluției de calificare propuse. Autorul înțelege că soluția de calificare propusă nu este cea mai potrivită, deși corectă în condițiile legislative actuale. În aceste circumstanțe, C.Ghigheci este de părere că „în atare situație este mai potrivită desfacerea unității legale de infracțiune, urmând ca făptuitorul să răspundă pentru concurs de infracțiune (tentativă la viol și lipsirea de viață din culpă)” [234, p.96].

Înțelegând pericolul social ridicat al unei asemenea forme a tentativei de infracțiune raportat la forma clasică a tentativei, legiuitorul român a decis să reglementeze ipoteza descrisă mai sus din perspectiva tratamentului sancționat cuvenit. Astfel, conform alin.(3) art.36 din Codul penal al României: „Infracțiunea complexă săvârșită cu intenție depășită, dacă s-a produs

numai rezultatul mai grav al acțiunii secundare, se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea complexă consumată" [63]. Semnalăm faptul uzitării de către legiuitorul român a unei ficțiuni juridice, concretizată în sancționarea unei tentative de infracțiune cu pedeapsa pentru o infracțiune consumată.

Susținem ficțiunea juridică admisă de legiuitorul român. Pe de o parte, aceasta este conformă regulii de construcție a unei infracțiuni complexe și de calificare a unei asemenea infracțiuni, în condițiile în care latura obiectivă este realizată doar parțial. Pe de altă parte, este conformă principiului stabilirii unei pedepse echitabile. Considerăm că și legiuitorul moldav ar trebuie să reglementeze o asemenea soluție de mijloc.

Pentru aceasta propunem legiferarea noțiunii „infracțiune complexă", astfel încât regula de tratament sancționator sus-indicată să fie stipulată în conținutul reglementărilor destinate infracțiunii complexe. Recomandăm completarea Părții Generale a Codului penal cu art.30[1]. În vederea ușurării procesului de disociere a infracțiunii complexe de alte infracțiuni unice și de concursul de infracțiuni, precum și întru facilitarea procesului de aplicare a legii penale cazurilor în care sunt comise atare infracțiuni, recomandăm legiferarea regulilor de calificare a infracțiunii complexe evidențiate *supra*.

În consecință, propunem următorul model legislativ al articolului nou creat:

„Articolul 30[1]. Infracțiunea complexă

(1) Se consideră infracțiune complexă fapta penală în conținutul căreia intră o acțiune sau o inacțiune (ca semn constitutiv sau ca semn circumstanțial agravant) care constituie prin ea însăși o faptă prevăzută de legea penală.

(2) Calificarea unei infracțiuni complexe trebuie să se facă potrivit normei ce cuprinde infracțiunea complexă, nu însă potrivit normelor ce formează infracțiunea complexă.

(3) La calificarea unei infracțiuni complexe faptele penale absorbite/reunite își pierd din individualitate, neputând fi reținute la calificare.

(4) Infracțiunea complexă, în care acțiunea sau inacțiunea secundară determină cauzarea din imprudență a unei urmări prejudiciabile (în postura de semn circumstanțial agravant), în timp ce acțiunea sau inacțiunea principală rămâne la faza actului tentat, se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea complexă consumată".

Considerăm mai mult ca necesară o definiție legală a infracțiunii complexe. Cu siguranță, aceasta va contribui la înțelegerea mai bună a esenței acestei forme a unității infracționale. În

context, este demnă de reținut următoarea observație a autorului român G.Antoniu expusă cu ocazia definiției legale a infracțiunii complexe, înscrisă în Codul penal al României: „definițiile legale ale infracțiunii complexe și infracțiunii continuate din legea penală română […] au contribuit mult la așezarea practicii judiciare pe un teren ferm, prevenind controversele și soluțiile contradictorii, spre deosebire de legislațiile unde asemenea reglementări lipsesc” [3, p.42]. Analogic, T.G. Cernenko menționează că definirea pe cale legislativă a infracțiunii complexe ar ușura activitatea practicianului în delimitarea acestora de concursul de infracțiuni [447, p.107].

Susținem aceste puncte de vedere. Suntem de părere că definiția legală a infracțiunii complexe poate să comporte doar avantaje în planul transpunerii acesteia în practică. De asemenea, doar avantaje pot fi evidențiate la instituirea unor reguli de calificare a infracțiunii complexe.

3.4. Calificarea infracțiunii cu acțiuni (inacțiuni) alternative

O ultimă formă a infracțiunii unice pe care o vom supune analizei în prezenta lucrare o formează infracțiunea cu acțiuni (inacțiuni) alternative. De fapt, putem afirma că această formă a infracțiunii unice constituie o varietate a infracțiunii unice cu semne alternative; or, caracter alternativ pot avea și alte semne ale componenței de infracțiune, nu doar acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă.

Constatăm că, infracțiunea cu acțiuni (inacțiuni) alternative este cea mai răspândită varietate a infracțiunii unice cu semne alternative. Din acest motiv, în cadrul acestei secțiuni ne vom focusa atenția, în exclusivitate, spre examinarea acestei forme ale infracțiunii unice cu semne alternative.

În esență, această formă a infracțiunii unice se caracterizează prin prezența mai multor acțiuni (inacțiuni) în conținutul faptei prejudiciabile, deținând un caracter alternativ. În cea mai mare parte, caracterul alternativ al acțiunii (inacțiunii) este determinat de „virgulă” (semn de punctuație folosit între verbe), precum și de conjuncțiile „sau” și „ori”. Sunt infracțiuni unice cu acțiuni (inacțiuni) alternative faptele prevăzute la următoarele articole: alin.(1) art.139, alin.(1) art.140, alin.(1) art.158, art.165, art.171, art.172, art.174, art.175, art.179, art.185^{1}, alin.(1) art.201^{1}, art.206, art.208, art.208^{1}, art.217-217^{4}, art.220, art.242^{1}, art.243, art.246^{1}, art.260^{4},

art.265, art.278, art.284, art.287, art.290, art.292, art.295[1], art.324-326, art.329, art.332, art.333, art.334, art.338, art.340, art.360, art.361 CP RM etc.

Remarcăm că o multitudine de norme incriminatorii cuprind în conținutul lor infracțiuni cu acțiuni (inacțiuni) alternative. Acest considerent determină stabilirea regulilor de calificare a unei asemenea forme a infracțiunii unice.

A.Mariț susține că „specificul acestor infracțiuni constă în aceea că săvârșirea oricărei din acțiunile cuprinse în dispoziția articolului ar constitui o infracțiune consumată” [272, p.161]. La rândul lor, A.Borodac și M.Gherman enunță: „Semnificația infracțiunii unice legale cu acțiuni alternative constă în aceea că săvârșirea fiecărei acțiuni alternative indicate în lege este suficientă pentru a recunoaște infracțiunea consumată, deși făptuitorul poate comite simultan două sau mai multe acțiuni, enumerate alternativ, ceea ce nu transformă cele comise într-o pluralitate de infracțiuni” [12, p.218]. Similar se pronunță S.Copețchi și I.Hadîrca: „Săvârșirea cel puțin a uneia din acțiunile/inacțiunile alternative prevăzute de dispoziția normei incriminatoare este suficientă pentru aprecierea faptei drept consumate” [73, p.204]. Regula inadmisibilității aprecierii ca formând un concurs de infracțiuni este subliniată și de D.Iu. Kraev: „Săvârșirea câtorva sau a tuturor faptelor alternative prevăzute în dispoziția normei nu pot constitui un concurs de infracțiuni” [398, p.34].

Precizăm că, infracțiunile cu acțiuni (inacțiuni) alternative pot forma concurs doar dacă făptuitorul acționează în baza unor intenții diferite în raport cu acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă comisă (*e.g.* într-un caz făptuitorul păstrează ilegal droguri, iar în alt caz, în baza unei noi intenții, făptuitorul transportă ilegal droguri, *sau* într-un caz făptuitorul (membru de familie) maltratează alt membru de familie (acțiune ce a condus la vătămarea ușoară a sănătății victimei), iar în alt caz, în baza unei noi intenții, făptuitorul (membru de familie) izolează victima (membru de familie)).

Consemnăm că, uneori, în conținutul unei infracțiuni cu acțiuni (inacțiuni) alternative, legiuitorul include unele acțiuni (inacțiuni) incompatibile cu altele. La încadrarea unor asemenea infracțiuni nu pot fi reținute acțiuni (inacțiuni) ce nu pot coexista în același timp. De exemplu, la încadrarea juridico-penală în baza art.332 CP RM nu poate fi reținută, în același timp, acțiunea de „înscriere în documente oficiale a unor date vădit false”, precum și acțiunea de „falsificare a unor asemenea documente”, în modalitatea de contrafacere (evident, avem în vedere ipoteza când fapta prejudiciabilă este îndreptată către una și aceeași entitate). Cu privire la acest aspect,

în doctrină se susține: „nu pot coexista contrafacerea documentelor oficiale și înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false; or, aceste acțiuni sunt incompatibile *a priori*. În cazul înscrierii în documentele oficiale a unor date vădit false este imperioasă preexistența documentului oficial – obiect material/ imaterial al infracțiunii. Nu același lucru e valabil în cazul contrafacerii. De fapt, este inimaginabilă ipoteza contrafacerii unui document oficial existent" [299, p.133].

Asemănător, la calificarea celor comise conform art.324 CP RM nu pot fi invocate, concomitent, „pretinderea" și „acceptarea" sau „primirea" remunerației ilicite. Pentru a ne convinge de acest lucru vom reproduce unele explicații înscrise în conținutul hotărârii Plenului CSJ nr.11/2014: „În cazul pretinderii, inițiativa aparține în exclusivitate coruptului, adică persoanei publice ori persoanei publice străine [...]" [259]; „În ipoteza acceptării, inițiativa aparține în exclusivitate corupătorului" [259]; „În cazul modalității de primire, inițiativa aparține corupătorului" [259].

Așadar, conchidem că, în cazul pretinderii inițiativa vine din partea coruptului, în timp ce, în cazul acceptării și primirii inițiativa vine din partea corupătorului. Prin urmare, este imposibil, ca în conjunctura aceleiași remunerații ilicite să fie incidente, în același timp, acțiunile sus-indicate. De fapt, cu privire la aceeași remunerație ilicită este imposibilă oricare dintre următoarele variante: a) pretinderea și primirea; b) pretinderea și acceptarea; c) pretinderea, acceptarea și primirea. E posibil, reținerea concomitentă, a acceptării și a primirii remunerației ilicite. Aceste două acțiuni pot coexista. În ambele cazuri, inițiativa aparține corupătorului. Totuși, în multe din spețele [342; 330; 336; 333; 344; 314; 313; 316] analizate am remarcat că aceste reguli de calificare sunt ignorate.

În concluzie, calificarea infracțiunii unice cu acțiuni (inacțiuni) alternative presupune realizarea uneia dintre acțiunile (inacțiunile) prevăzute în dispoziția normei. Realizarea mai multor acțiuni (inacțiuni), din cele cu caracter alternativ, prevăzute în dispoziția normei, nu poate cântări în vederea modificării încadrării juridice din infracțiune unică în concurs de infracțiuni. Săvârșirea mai multor acțiuni (inacțiuni) poate prezenta relevanță în planul aplicării pedepsei. În același timp, la calificarea acestor forme ale infracțiunii unice trebuie să se țină cont de compatibilitatea acțiunilor (inacțiunilor) prevăzute în dispoziția normei.

3.5. Concluzii la Capitolul 3

În rezultatul cercetării efectuate în cadrul acestui compartiment formulăm următoarele *concluzii*:

1) Actualmente repetarea infracțiunii comportă o dublă valență: a) reprezintă o formă a unității infracționale legale (pentru cazurile când textul normei de incriminare cuprinde, în calitate de semn circumstanțial agravant, faptul săvârșirii infracțiunii de către o persoană care a mai săvârșit anterior o asemenea infracțiune); b) formează un concurs de infracțiuni (pentru celelalte cazuri).

2) În conținutul infracțiunii unice repetate intră cel puțin două fapte infracționale identice sau, în unele cazuri, omogene (dar prevăzute de același articol).

3) Infracțiunea unică repetată constituie o ficțiune juridică; *de facto* reprezintă un concurs de infracțiuni, în timp ce *de jure*, artificial, formează cuprinsul unei singure infracțiuni.

4) Infracțiunea repetată comportă enorme similitudini cu concursul de infracțiuni, derivând din cea din urmă categorie juridică, și nu constituie o deviație a recidivei infracționale.

5) Aprecierea unui concurs de infracțiuni drept infracțiune unică constituie o ficțiune juridică nocivă. Aceasta nesocotește mai multe principii fundamentale, printre care: principiul legalității, principiul egalității și principiul individualizării răspunderii și pedepsei penale.

6) La încadrarea juridică a unei infracțiuni de obicei nu prezintă interes fiecare act în parte, ci totalitatea actelor.

7) În concurs nu pot intra infracțiuni de obicei de același fel. Totodată, nu este exclus să se ateste un concurs între infracțiuni de obicei diferite.

8) Eliminarea infracțiunii alipite (reunite) sau absorbite decade calificarea celor săvârșite conform normei ce incriminează infracțiunea complexă.

9) În cazul infracțiunii complexe faptele penale absorbite/reunite își pierd din individualitate, neputând fi reținute la calificare, alături de infracțiunea complexă.

10) Încadrarea celor comise, potrivit regulilor concursului de infracțiuni (conform normei ce cuprinde infracțiunea complexă, dar și conform normei ce conține infracțiunea absorbită) este contrară *(i)* regulii de calificare în ipoteza concurenței dintr-o normă parte și o normă întreg și, implicit, *(ii)* principiului calificării exacte ca subspecie a principiului legalității incriminării, din perspectiva efectuării unei calificări în exces.

11) În cazul infracțiunii complexe este imperios ca acțiunea (inacțiunea) secundară să premeargă momentul realizării acțiunii (inacțiunii) principale, ci nu să succeadă. În caz contrar, cele comise ar putea forma un concurs de infracțiuni.

12) Calificarea unei infracțiuni complexe trebuie să se facă potrivit normei ce cuprinde infracțiunea complexă, nu însă potrivit normelor ce formează infracțiunea complexă.

13) Calificarea infracțiunii unice cu acțiuni (inacțiuni) alternative presupune realizarea uneia dintre acțiunile (inacțiunile) prevăzute în dispoziția normei. Realizarea mai multor acțiuni (inacțiuni), din cele cu caracter alternativ, prevăzute în dispoziția normei, nu poate cântări în vederea modificării încadrării juridice din infracțiune unică în concurs de infracțiuni.

14) Infracțiunile cu acțiuni (inacțiuni) alternative pot forma concurs doar dacă făptuitorul acționează în baza unor intenții diferite în raport cu acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă comisă.

15) La calificarea infracțiunii cu acțiuni (inacțiuni) alternative trebuie să se țină cont de compatibilitatea acțiunilor (inacțiunilor) prevăzute în dispoziția normei.

4. CALIFICAREA CONCURSULUI DE INFRACȚIUNI – FORMĂ A PLURALITĂȚII INFRACȚIONALE

4.1. Concursul de infracțiuni: concept, trăsături

În cadrul prezentei lucrări ne vom axa, în exclusivitate, pe specificul calificării concursului de infracțiuni – formă a pluralității infracționale. Aceasta deoarece, cealaltă formă a pluralității infracționale – recidiva – nu prezintă interes deosebit în planul calificării infracțiunilor. Recidiva, prezintă interes, mai cu seamă, în planul aplicării pedepsei.

Definiția concursului de infracțiuni este dată la alin. (1) art. 33 CP RM: „se consideră concurs de infracțiuni săvârșirea de către o persoană a două sau mai multor infracțiuni dacă persoana nu a fost condamnată definitiv pentru vreuna din ele și dacă nu a expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală, cu excepția cazurilor când săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni este prevăzută în articolele părții speciale a codului penal în calitate de circumstanță care agravează pedeapsa” [45].

În plan comparat întâlnim următoarele definiții ale concursului de infracțiuni: „există concurs de infracțiuni atunci când o infracțiune este comisă de o persoană înainte ca aceasta să fi fost condamnată definitiv pentru o altă infracțiune” [54] (art.132-2 din Codul penal al Franței); „concursul de infracțiuni este constituit dintr-o faptă sau mai multe fapte comise de o singură persoană, care corespunde elementelor constitutive a două sau mai multor infracțiuni, dacă persoana respectivă nu a fost urmărită penal pentru oricare dintre aceste fapte și dacă nu s-a împlinit termenul de prescripție în ceea ce privește angajarea răspunderii penale” [57] (secțiunea 26 din Codul penal al Letoniei); „mai multe infracțiuni săvârșite de una și aceiași persoană față de care nu au fost emise sentințe definitive, formează concurs de infracțiuni” [444] (art.45 din Codul penal al Japoniei); „concurs de infracțiuni presupune săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni prevăzute de articole diferite sau de alineate diferite ale unuia și aceluiași articol, făptuitorul nefiind condamnat nici pentru una din ele” [436] (art.16 din Codul penal al Georgiei); „concurs de infracțiuni este recunoscut faptul săvârșirii de către o persoană a două sau mai multor infracțiuni” [437] (art.21 din Codul penal al Kîrgîzstanului).

Doctrina definește astfel concursul de infracțiuni: „comiterea a două sau mai multor infracțiuni pentru nici una dintre care infractorul nu a fost condamnat” [425, p.144]; „comiterea

de către o persoană, prin intermediul unei fapte sau mai multor fapte, a cel puțin două infracțiuni, făptuitorul nefiind condamnat definitiv nici pentru una din ele” [405, p.51].

Din definițiile propuse pot fi desprinse mai multe trăsături caracteristice concursului de infracțiuni. Iu.E. Tarasova relevă două caracteristici de bază ale concursului de infracțiuni: „săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni (trăsătura cantitativă) și, pentru cel puțin două infracțiuni comise lipsesc piedici procesuale întru intentarea procesului penal (trăsătura calitativă)” [432, p.183]. Autorii români C.Bulai și B.N. Bulai menționează: „O pluralitate de infracțiuni, caracterizată prin conexitate *in personam* și inexistența unei condamnări definitive pentru vreuna dintre infracțiunile care o compun, aceasta caracterizează, în esență, concursul de infracțiuni” [40, p.521]. I.Agaev evidențiază extrem de detaliat trăsăturile concursului de infracțiuni: a) comiterea a două sau mai multor infracțiuni; b) fiecare dintre infracțiunile săvârșite, ce intră în concurs, conțin semnele unei componențe de infracțiune diferite; c) infracțiunile sunt săvârșite până la condamnarea persoanei pentru aceste fapte; d) în concurs pot intra atât infracțiunile săvârșite în timp diferit, cât și cele săvârșite în același timp; e) în concurs pot intra doar infracțiuni eterogene; f) pentru calificarea concursului de infracțiuni este necesar ca una dintre faptele penale comise, potrivit legii, să nu formeze semnul unei alte infracțiuni; f) concursul de infracțiuni lipsește dacă în privința uneia dintre cele două infracțiuni săvârșite există o împrejurare ce exclude consecințele juridico-penale [373, p.6].

După autorul rus V.P. Malkov concursului de infracțiuni îi sunt caracteristice următoarele: „1) săvârșirea de către o persoană a două infracțiuni; 2) aceste infracțiuni, din perspectiva semnelor constitutive, formează componențe de infracțiune diferite (*i.e.* sunt prevăzute de articole diferite sau de alineate diferite ale articolelor Codului penal, fiecare având o sancțiune distinctă); 3) lipsește faptul condamnării persoanei pentru săvârșirea acestor infracțiuni; 4) pentru fiecare dintre infracțiunile săvârșite sunt păstrate consecințe juridice” [406, p.42].

Remarcăm că, în concepția lui I.Agaev concurs pot forma doar infracțiunile eterogene. O.V. Us [454, p.263] sugerează că în concurs pot intra atât infracțiunile eterogene, cât și cele omogene. Un punct diferit are autoarea L.F. Enikeeva, în opinia căreia „în cazul concursului infracțiunile pot fi eterogene, omogene sau identice” [384, p.91-96]. Și L.Iu. Larina susține că „în concurs pot intra nu doar infracțiuni eterogene și omogene, ci și cele identice” [405, p.48]. Cea din urmă accepțiune este fezabilă cadrului legislativ moldav. Legiuitorul nu face distincție între infracțiunile ce pot forma un concurs. Până la modificarea Codului penal prin Legea RM

nr.277/2008 în concurs intrau doar infracțiunile specificate la diferite articole sau la diferite alineate ale aceluiași articol (*i.e.* doar infracțiunile eterogene și cele omogene). Odată cu abrogarea art.31 CP RM (ce definea infracțiunea repetată) a fost modificată și dispoziția alin.(1) art.33 CP RM. Actuala redacție a acestei norme nu exclude concursul între infracțiuni identice. De aceea, este desuetă (neconformă cadrului legal actual) accepțiunea lui A.Borodac: „Pentru concursul de infracțiuni este necesar ca infracțiunile comise să fie specificate, de regulă, în diferite articole din Partea specială, iar în anumite cazuri, în diverse alineate ale unui singur articol" [12, p.223]. Pe aceeași poziție se află V.Grosu [236, p.316], I.Macari [268, p.194] și C.Gurschi [5, p.65]. Nu negăm importanța acestor aserțiuni doctrinare. Observăm însă, că acestea sunt conforme vechiului cadru legal. În condițiile renunțării de către legiuitorul leton la instituția repetării infracțiunii A.Persidskis afirmă, într-un mod extrem de tranșant: „După excluderea infracțiunii unice repetate din dreptul penal, concursul real se constituie și din infracțiuni identice, săvârșite de persoane în mod repetat, pentru care este prevăzută răspunderea penală în aceeași secțiune a legii penale (*a se citi* – aceeași normă – *n.a.*), cu condiția ca acestea să nu fie unite de intenția comună a făptuitorului" [458, p.26]. Practica judiciară susține teza concursului (real) între infracțiuni identice. Ilustrativă este următoarea speță: „*M.S., la 16 ianuarie 2021, ora 13 și 00 min, acționând cu intenție directă, urmărind scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, prezentându-se ca angajat al SA „MoldovaGaz", prin acces liber a pătruns în ap.54 de pe adresa V. de unde pe ascuns, a sustras mijloace bănești în sumă de 6.554 lei, cauzându-i părții vătămate G.A. un prejudiciu material considerabil. Tot el, la 09 februarie 2021, ora 13 și 30 min, acționând cu intenție directă, urmărind scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, prezentându-se ca angajat al SA „MoldovaGaz", prin acces liber a pătruns în ap.54 de pe adresa V. de unde pe ascuns, a sustras mijloace bănești în sumă de 5.200 lei, cauzându-i părții vătămate un prejudiciu material în proporții considerabile*" [328]. Menționăm că acțiunile inculpatului au fost încadrate potrivit regulilor concursului de infracțiuni.

Accentuăm că concursul compus din infracțiuni identice trebuie deosebit de infracțiunea unică prelungită. Amintim că numărul intențiilor manifestate de făptuitor este criteriul determinant în disocierea infracțiunii prelungite de concursul de infracțiuni. Are dreptate S.Brînza când menționează: „Nu poate exista un concurs de infracțiuni, când infracțiunea are la bază o singură intenție" [27, p.3]; „determinantă este stabilirea lipsei sau existenței intenției infracționale unice, pentru a se stabili dacă cele săvârșite formează infracțiunea unică prelungită

sau concursul de infracțiuni” [18, p.98]. La rândul său, T.I. Sozanskii susține că „la delimitarea infracțiunii prelungite de concursul real de infracțiuni este necesar de stabilit dacă făptuitorul a avut o singură intenție sau mai multe” [455, p.10]. Corespunzător, atunci când sunt mai multe intenții cele comise formează un concurs de infracțiuni. În speța reprodusă mai sus, pornind de la numărul intențiilor manifestate de inculpat, instanța a apreciat cele comise ca fiind un concurs de infracțiuni, dar nu o singură infracțiune (în formă prelungită).

De asemenea concursul de infracțiuni urmează a fi deosebit de infracțiunea unică repetată. Autorul uzbec B.B. Matliubov remarcă că „după formula de calificare, repetarea infracțiunilor identice amintește de concursul real de infracțiuni” [407, p.12]. Așadar, din perspectivă obiectivă și subiectivă concursul de infracțiuni se aseamănă cu infracțiunea repetată. În ambele situații, sunt comise mai multe infracțiuni. În ambele situații, făptuitorul acționează cu intenții diferite. Totuși, infracțiunea repetată urmează a fi încadrată în conformitate cu o singură normă incriminatorie, întrucât constituie o varietate a infracțiunii unice legale. Concursul de infracțiuni însă, necesită încadrare în conformitate cu mai multe norme.

Supra am notat că o infracțiune devine repetată doar atunci când legiuitorul indică acest fapt în textul normei. În acest sens, I.Cotorobai menționează: „Nu constituie un concurs real de infracțiuni două sau mai multe componențe de infracțiuni identice, chiar săvârșite prin acțiuni de sine stătătoare, succesiv la un interval de timp. Dacă pentru comiterea acestora legiuitorul prevede repetarea lor într-o singură agravantă, atunci așa acțiuni se califică numai în baza ei” [77, p.40].

Forma repetată a infracțiunii este prezentă ori de câte ori sunt respectate condițiile cerute de dispoziția normei în care este cuprinsă infracțiunea repetată. În caz contrar, cele săvârșite vor forma un concurs de infracțiuni. De exemplu, va exista un concurs, ci nu o infracțiune unică repetată atunci când sunt comise două infracțiuni de viol în formă agravată. În opoziție, vom fi în fața unei infracțiuni unice repetate dacă cele două fapte de viol sunt prevăzute la alin.(1) art.171 CP RM. Mai mult, așa cum susține V.Stati și Gh.Reniță: „Nu putem vorbi despre concurs de infracțiuni nici măcar în cazul în care un viol neagravat (alin.(1) art.171 CP RM) este succedat de două sau mai multe violuri neagravate. O astfel de interpretare extensivă defavorabilă nu rezultă din alin.(1) art. 33 CP RM. Or, în această normă se vorbește despre „săvârșirea de către o persoană a două sau mai multor infracțiuni”. *Per a contrario*, despre „săvârșirea de către o

persoană a două sau mai multor infracțiuni" trebuie să vorbim și în cazul excepției de la regula stabilită în alin.(1) art.33 CP RM" [358, p.104].

În același context, în teoria dreptului penal se arată că pentru a fi în fața unui concurs de infracțiuni nu contează gravitatea infracțiunilor săvârșite [40, p.521]. V.I. Pinciuc relevă că „concursul poate fi format din infracțiuni comise cu aceeași formă de vinovăție (doar intenționat sau doar din imprudență) ori din infracțiuni săvârșite cu forme de vinovăție diferită" [416, p.13]. Se mai menționează în doctrină: „Infracțiunile ce alcătuiesc concursul pot fi materializate atât prin forme tipice ale activității infracționale (infracțiune consumată), cât și atipice (pregătire sau tentativă de infracțiune). Sub acest aspect nu are relevanță dacă la săvârșirea infracțiunilor făptuitorul a avut aceeași calitate sau a avut calități diferite (autor, organizator, instigator sau complice)" [66, p.16].

Este adevărat că una și aceeași persoană poate avea roluri diferite în cazul infracțiunilor ce formează un concurs. În unele cazuri, o infracțiune poate fi comisă în participație, iar în altele – în lipsa unei participații penale. Relevant este ca una și aceeași persoană să comită (nemijlocit sau mijlocit, de sine stătător sau împreună cu alte persoane) cel puțin două infracțiuni. Pe bună dreptate susține O.V. Rastoropova că „infracțiunile ce formează un concurs au un element comun – subiectul infracțiunii, fiind unul și același" [425, p.143].

În altă privință, remarcăm că în definiția legală a concursului de infracțiuni, specificată la alin.(1) art.33 CP RM, sunt consfințite alte două particularități: a) inexistența unei condamnări pentru vreuna dintre infracțiunile săvârșite; b) neexpirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală pentru vreuna dintre infracțiunile săvârșite.

Trăsătura privind inexistența unei condamnări pentru vreuna dintre infracțiunile săvârșite o regăsim consacrată și în legislația penală a altor state (de exemplu, în Codul penal al Federației Ruse, al Ucrainei, al Republicii Belarus, al Georgiei, al Armeniei, al Republicii Azerbaidjan, al Turkmenistanului, al Kazahstanului etc.). În contextul acestei condiții N.Giurgiu menționează: „nu se pot constitui în forma concursului de infracțiuni decât acele fapte penale săvârșite de aceeași persoană, care au fost realizate mai înainte de intervenirea condamnării definitive a făptuitorului pentru vreuna din ele. În cazul în care făptuitorul a comis mai multe fapte penale, fiind descoperit, judecat și condamnat definitiv numai pentru una sau unele din acele fapte, vor rămâne în perimetrul concursului de infracțiuni numai acelea pentru care nu a survenit încă vreo condamnare definitivă" [235, p.328].

Considerăm inerentă această trăsătură pentru instituția concursului de infracțiuni. În baza acesteia concursul de infracțiuni este deosebit de recidiva infracțională (cealaltă formă a pluralității de infracțiuni). De aceea este imperios ca această trăsătură să fie menționată expres în definiția legală a concursului de infracțiuni.

R.Cojocaru menționează: „Pentru existența concursului de infracțiuni este necesar ca faptele concurente să fie săvârșite până la momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare pentru vreuna din ele, chiar dacă descoperirea lor ar fi ulterioară acestei date" [66, p.17]. Într-adevăr, așa cum reiese din conținutul prevederii de la alin.(4) art.84 CP RM condiția sus-indicată este prezentă și atunci când făptuitorul comite două infracțiuni una dintre care este descoperită ulterior condamnării pentru săvârșirea celeilalte.

În ceea ce privește condiția/trăsătura privind neexpirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală pentru vreuna dintre infracțiunile săvârșite constatăm că întrunirea sau lipsa acesteia trebuie determinată pornind de la prevederile art.60 CP RM. De exemplu, concursul de infracțiuni lipsește în situația în care făptuitorul săvârșește o infracțiune ușoară și una gravă dacă din momentul săvârșirii primei infracțiuni până la condamnarea definitivă pentru aceasta au expirat cel puțin doi ani.

În alt registru, L.F. Enikeeva relevă o altă trăsătură a concursului de infracțiuni: „lipsa unor împrejurări ce ar exclude consecințe juridico-penale pentru infracțiunile săvârșite" [384, p.91-96]. În același făgaș, R.Cojocaru susține: „Infracțiunile sau cel puțin două dintre ele să fie susceptibile de condamnare. În legătură cu condiția examinată, existența concursului de infracțiuni este condiționată de susceptibilitatea infracțiunilor concurente de a-și păstra caracterul infracțional și posibilitatea tragerii la răspunderea penală a făptuitorului" [66, p.17]. După alți autori, „în cazul concursului, infracțiunile săvârșite sau cel puțin două dintre ele trebuie să poată fi supuse judecății, adică să aibă și să-și păstreze caracterul infracțional și să poată atrage răspunderea penală a făptuitorului" [40, p.522]. Trăsătura enunțată este evidențiată și de alți autori [454, p.264].

Constatăm că trăsătura constând în lipsa unor împrejurări ce ar exclude consecințe juridico-penale (*i.e.* posibilitatea de a trage la răspundere penală pentru infracțiunile comise) nu este prevăzută expres în dispoziția alin.(1) art.33 CP RM (cu excepția situației privind neexpirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală). Totuși, această particularitate decurge, implicit, din dispoziția altor norme (atât de drept material, cât și de drept

procesual). De exemplu, lipsește concursul de infracțiuni în situația în care pentru una dintre infracțiunile comise este înlăturată răspunderea penală în rezultatul intervenirii unui act de amnistie. Același lucru îl putem afirma în cazul în care pentru una dintre cele două infracțiuni comise lipsește plângerea părții vătămate – element necesar în vederea pornirii urmăririi penale.

În concluzie, concursul de infracțiuni nu este incident în ipotezele în care apar diverse împrejurări ce fac imposibilă tragerea la răspundere penală a făptuitorului pentru cel puțin una dintre cele două infracțiuni săvârșite.

În legislația unor state străine trăsătură sus-numită este reglementată expres în definiția concursului de infracțiuni. De exemplu, conform alin.(1) art.33 din Codul penal al Ucrainei „la aprecierea existenței unui concurs nu se va ține cont de infracțiunile pentru săvârșirea cărora făptuitorul a fost liberat de răspundere penală, în baza temeiurilor stabilite de lege” [443]. Conform art.33 din Codul penal al statului Uzbekistan „este considerat concurs de infracțiuni săvârșirea mai multor infracțiuni […], pentru nici una din care făptuitorul nu a fost condamnat, și pentru care acesta poate fi condamnat” [441]. Potrivit art.17 din Codul penal al Azerbaidjanului „Concurs de infracțiuni formează săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni […] pentru nici una din care infractorul nu a fost condamnat sau liberat de răspundere penală în baza temeiurilor legale […]” [435]. La fel, conform alin.(4) secțiunea 26 din Codul penal leton „concursul de infracțiuni nu este constituit dintr-o infracțiune pentru comiterea căreia o persoană a fost scutită de răspundere penală” [57].

Considerăm oportună inserarea acestei trăsături fundamentale în definiția concursului de infracțiuni, consemnată la alin.(1) art.33 CP RM. Aceasta va permite practicienilor dreptului penal (în special, judecătorilor) să aprecieze corect prezența sau lipsa unui concurs de infracțiuni și, în consecință, să aplice corect prevederile art.84 CP RM. Or, nu este exclus ca un cavsi-concurs de infracțiuni să fie apreciat eronat în calitate de concurs de infracțiuni veritabil (de exemplu, săvârșirea a două infracțiuni unde, pentru una dintre ele este înlăturată răspunderea penală în baza actului de amnistie). Pentru a înlătura eventualele neînțelegeri în procesul aprecierii celor comise drept concurs de infracțiuni considerăm binevenit un asemenea amendament. Pe cale de consecință, urmează a fi exclusă particularitatea vizând neexpirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală pentru infracțiunile comise. Aceasta deoarece, *in globo*, respectiva particularitate se cuprinde în trăsătura ce privește „posibilitatea de a trage la răspundere penală făptuitorul pentru infracțiunile comise”. În final, având în vedere

aceste argumente, și ținând cont de bunele practici legislative (evocate mai sus), dar și luând în calcul criticile noastre (prezentate *supra*) în contextul examinării infracțiunii repetate, propunem următoarea definiție a concursului de infracțiuni: „*Se consideră concurs de infracțiuni săvârșirea de către o persoană a două sau mai multor infracțiuni dacă persoana nu a fost condamnată definitiv pentru vreuna dintre ele și există posibilitatea de a trage la răspundere penală pentru cel puțin două din infracțiunile comise*”.

În rezultatul investigației efectuate în prezenta secțiune, avându-se în vedere cele supuse analizei, și ținând cont de tezele doctrinare și legislative studiate formulăm următoarele caracteristici inerente instituției concursului de infracțiuni: a) este format din mai multe infracțiuni (care, așa cum vom vedea *infra*, pot fi comise printr-o singură acțiune (inacțiune) sau prin intermediul mai multor acțiuni (inacțiuni)); b) infracțiunile ce formează concursul de infracțiuni pot fi eterogene, omogene sau chiar identice; c) infracțiunile sunt comise de una și aceeași persoană (nemijlocit sau mijlocit, în prezența sau în lipsa unei participații penale); d) lipsa unei condamnări penale definitive pentru cel puțin două dintre infracțiunile comise; e) posibilitatea de a trage la răspundere penală pentru cel puțin două dintre infracțiunile săvârșite.

4.2. Calificarea concursului real de infracțiuni

Până a trece la analiza concursului real de infracțiuni vom trece în revistă regula de bază la calificarea concursului de infracțiuni. Legiuitorul consfințește această regulă la art.114 CP RM.

Considerăm imperfectă această regulă, întrucât evită să reflecte ipoteza concursului între infracțiuni prevăzute la litere diferite (în cazul articolelor formate din alineate și litere). Or, prevederea înscrisă la art.114 CP RM vizează doar ipoteza concursului între infracțiuni prevăzute la articole diferite sau la alineate diferite (în cazul articolului format din mai multe alineate). De pildă, în situația unui concurs între o infracțiune de corupere pasivă săvârșită de două sau mai multe persoane și o infracțiune de corupere pasivă comisă prin extorcarea remunerației ilicite la calificare urmează a fi invocate două litere ale unuia și aceluiași alineat (nu însă alineate diferite). La caz, calificarea trebuie făcută conform lit.b) alin.(2) art.324 CP RM și lit.c) alin.(2) art.324 CP RM.

De asemenea, sesizăm că prevederea de la art.114 CP RM, implicit, vine să puncteze pe regula de calificare a concursului eterogen și omogen de infracțiuni, evitând să reglementeze și ipoteza concursului între infracțiuni identice. Precizăm că, o formulă asemănătoare era inserată

în vechea dispoziție a normei de la alin.(1) art.33 CP RM. După intrarea în vigoare a Legii RM nr.277/2008 a fost modificată dispoziția alin.(1) art.33 CP RM. Legiuitorul însă, a omis să modifice și dispoziția art.114 CP RM. Dar, în vederea asigurării unei coerențe legislative acest lucru se impunea. Din aceste considerente, se impune ca legiuitorul să modifice dispoziția art.114 CP RM. Propunem următoarea formulă legislativă caracterizată prin conținut laconic, dar care cuprinde toate ipotezele posibile: „*Calificarea în cazul unui concurs de infracțiuni se efectuează cu invocarea tuturor normelor care prevăd faptele prejudiciabile săvârșite*".

Suntem de părere că expresia „determinat la art.33", prevăzută în dispoziția art.114 CP RM este de prisos, motiv pentru care am renunțat la ea în reglementarea propusă. Este clar că regula de calificare consemnată la art.114 CP RM este aferentă instituției concursului de infracțiuni, așa cum este reglementat la art.33 CP RM. De asemenea, considerăm că la legiferarea regulii generale privind încadrarea concursului de infracțiuni trebuie să se puncteze pe particularitatea vizând aplicarea tuturor normelor incriminatorii. Această particularitate este determinantă la calificarea concursului de infracțiuni. Respectiva particularitate este subliniată în doctrina autohtonă [274, p.23].

După această digresiune, în continuare ne vom focusa atenția spre investigarea particularităților calificării concursului real de infracțiuni. Pentru început vom defini concursul real de infracțiuni și vom stabili particularitățile sale. Legiuitorul moldav s-a preocupat de această sarcină, definind această formă a concursului la alin.(3) art.33 CP RM: „Concursul real există atunci când persoana, prin două sau mai multe acțiuni (inacțiuni), săvârșește două sau mai multe infracțiuni" [45]. O concepție similară regăsim la alin.(1) art.38 din Codul penal român [63]. Legiuitorul leton definește astfel concursul real de infracțiuni: „Două sau mai multe fapte distincte săvârșite de aceeași persoană și care întrunesc elementele constitutive ale mai multor infracțiuni diferite" [57].

Reiterăm că potrivit legislației noastre concursul real poate fi nu doar între infracțiuni diferite, ci și între infracțiuni de același fel. Practica judiciară moldavă [217; 151; 168; 199] recunoaște forma concursului real între infracțiuni identice.

Din definiția concursului de infracțiuni, prevăzută la alin.(3) art.33 CP RM aflăm că această formă a concursului presupune realizarea *mai multor* acțiuni (inacțiuni). Această particularitate conferă fizionomie aparte acestei forme a concursului de infracțiuni. În esență, fiecare acțiune (inacțiune) realizată prezintă semnele unei componențe de infracțiune.

Subsecvent, de regulă, în cazul concursului real infracțiunile sunt comise la interval de timp diferit. În același timp, nu contează care este intervalul de timp între infracțiunile comise. Totuși, R.Cojocaru precizează: „Pentru existența concursului real nu interesează mărimea acestui interval, adică durata de timp ce a trecut între săvârșirea infracțiunilor concurente. Important este ca acest interval de timp scurs între momentul săvârșirii celor două infracțiuni să nu fie egal cu termenul de prescripție prevăzut pentru infracțiunea respectivă" [66, p.18].

Intervalul dintre infracțiunile aflate în concurs poate fi extrem de mic (cea de-a doua infracțiune poate fi comisă imediat după săvârșirea primei infracțiuni). În acest caz, concursul real de infracțiuni nu trebuie confundat cu concursul ideal de infracțiuni. Ca excepție, nu este exclus ca acțiunile (inacțiunile) să fie realizate concomitent. De exemplu, făptuitorul procură ilegal droguri în condițiile în care, în același timp, purta ilegal o armă de foc. Constatăm că, în acest exemplu, făptuitorul săvârșește două infracțiuni diferite, dar în același timp. Totodată, infracțiunile sunt comise în baza unor acțiuni infracționale distincte, nu însă în baza aceleiași acțiuni. Purtarea și procurarea constituie acțiuni prejudiciabile cu conținut distinct.

L.Iu. Larina distinge următoarele varietăți ale concursului real de infracțiuni: a) concurs general – între infracțiuni care nu sunt interconectate, cu excepția subiectului; 2) concurs special – între infracțiuni interconectate [405, p.50]. În cea din urmă categorie autoarea include: a) săvârșirea unor infracțiuni legate printr-un scop sau motiv unic. În esență, în aceste cazuri, săvârșirea unei infracțiuni fără săvârșirea celeilalte este fără sens; b) săvârșirea unor infracțiuni de către făptuitor atunci când una este comisă în vederea facilitării săvârșirii unei alte infracțiuni; ascunderii unei alte infracțiuni; ascunderii implicării în săvârșirea unei alte infracțiuni; precum și din motiv de răzbunare pentru rezistența opusă de către victimă în procesul săvârșirii unei alte infracțiuni [405, p.50-51]. C.Bulai și B.N. Bulai enunță: „Nu interesează dacă între infracțiunile concurente există sau nu vreo legătură obiectivă, adică dacă pluralitatea de infracțiuni care formează concursul constituie în același timp și o conexitate. În practică asemenea situații se întâlnesc relativ frecvent, astfel încât concursul de infracțiuni prezintă două modalități și anume concursul simplu, la care între infracțiunile care îl compun nu există legătură obiectivă (*in rem*), și concursul cu conexitate (caracterizat), format din infracțiuni între care există o asemenea legătură" [40, p.523]. Privitor la cea din urmă formă a concursului real C.Sima consemnează: „Concursul cu conexitate sau caracterizat este format din infracțiuni între care există un raport de la infracțiune-mijloc la infracțiune-scop, de la cauză la efect. Această modalitate a concursului se

poate prezenta sub două variante. Prima variantă constă în comiterea unei infracțiuni pentru a putea săvârși alta. […] A doua variantă constă în săvârșirea unei infracțiuni pentru ascunderea alteia" [352, p.16-17]. Apropo, concursul cu conexitate este legiferat în dispoziția alin.(1) art.38 din Codul penal al României [63].

În legislația Republicii Moldova lipsesc reglementări similare, cu caracter explicit (bunăoară, ca în cazul României), deși doctrina [5, p.66; 6, p.77] distinge între concursul real simplu și concursul real cu conexitate. Implicit, această formă a concursului real de infracțiuni (*i.e.* concursul cu conexitate) este stipulată la lit.k) alin.(2) art.145 CP RM. Deși în textul altor articole nu este specificată o circumstanță agravantă similară conchidem că această formă a concursului real de infracțiuni poate fi prezentă și în alte cazuri în care făptuitorul comite o infracțiune întru înlesnirea sau tăinuirea săvârșirii unei alte infracțiuni.

În unele cazuri, atestăm situații legislative comparabile cu ipoteza descrisă mai sus (atunci când făptuitorul comite un omor pentru a înlesni sau pentru a tăinui o altă infracțiune). Este cazul în care legislatorul prevede scopul în calitate de semn obligatoriu, realizarea căruia ar putea constituie infracțiune în sine. În acest sens, B.B. Matliubov relevă că „scopul formează un semn ce poate demonstra existența unui concurs real în timp" [407, p.35]. Astfel, de exemplu, la art.165 CP RM sunt specificate, *inter alia*, cu titlu alternativ, următoarele finalități pe care ar putea să le urmărească făptuitorul: exploatarea prin muncă sau servicii forțate; exploatarea în sclavie sau în condiții similare sclaviei etc. Pentru a califica cele săvârșite în baza art.165 CP RM nu interesează dacă scopul urmărit de făptuitor a fost sau nu atins. Contează ca făptuitorul să fi urmărit un asemenea scop. Tocmai de aceea, atingerea scopului țintit poate determina o calificare suplimentară. În context A.Tănase afirmă: „exploatarea propriu-zisă în sclavie sau în condiții similare sclaviei depășește cadrul infracțiunii de trafic de ființe umane. Deci, reclamă calificare ca infracțiune aparte" [368, p.19]. La caz, realizarea scopului traficului de ființe umane constând în exploatarea în sclavie sau în condiții similare sclaviei necesită calificare conform prevederilor art.114 CP RM: în baza art.165 și 167 CP RM. În acest caz, cele comise nu constituie altceva decât un exemplu de concurs cu conexitate. Această formă a concursului de infracțiuni este întâlnită, suficient de des, în practica judiciară moldavă. Prezentăm câteva spețe în acest sens: „*U.R., la data de 02.08.2019, aproximativ la orele 20:30, aflându-se în sat. X., r-nul B. a pătruns în locuința lui V., și la cerințele acesteia de a părăsi domiciliul a refuzat categoric. Având scopul satisfacerii poftei sexuale, prin constrângere psihică și fizică exprimată în imobilizarea victimei*

cât și în aplicarea violenței fizice în scopul înlăturării opunerii rezistenței active din partea victimei, manifestată în răsucirea piciorului stâng a victimei, intenționat, contrar voinței victimei, a întreținut cu aceasta un raport sexual în formă obișnuită" [165]; „*D.V., la data de 01.01.2020, aproximativ la ora 14:00, aflându-se la domiciliul său, urmărind scopul satisfacerii poftei sexuale, prin constrângere fizică, a imobilizat-o pe X., care în acel moment se afla la el în ospeție, a dezbrăcat-o forțat de lenjerie și contrar voinței acesteia a întreținut cu ea un raport sexual. Ulterior, D.V., cu scopul de a împiedica victima X. să sesizeze organele de drept despre săvârșirea infracțiunii, au încuiat cu cheia ușa de la intrare/ieșire a casei în care se aflau, pentru a împiedica victima de a se deplasa conform voinței sale, astfel privând-o de libertate pe X. până în data de 02.01.2020, orele 11.00, când victima a reușit să iasă din casă și să fugă*" [179]. Concurs real cu conexitate a fost stabilit și în alte spețe jurisprudențiale [173; 192; 174; 159; 180; 182; 337; 338].

În prima speță atestăm următoarea varietate a conexității: făptuitorul comite o violare de domiciliu în vederea *înlesnirii* săvârșirii infracțiunii de viol. Respectiv, fapta de violare de domiciliu formează infracțiunea-mijloc, iar cea de viol – infracțiune-scop. În cea de-a doua speța, atestăm o altă varietate a conexității: făptuitorul săvârșește un act de viol, după care, în vederea *tăinuirii* acestei infracțiuni, comite o privațiune ilegală de libertate. Respectiv, privațiunea ilegală de libertate figurează în calitate de infracțiune-mijloc, iar fapta de viol apare în postura de infracțiune-scop. În teoria dreptului penal [235, p.331; 40, p.523; 274, p.26; 246, p.177; 352, p.15] prima formă a conexității este denumită conexitate *etiologică*, iar a doua – conexitate *consecvențională*.

Din perspectivă cronologică, concursul cu conexitate, în special cu conexitate etiologică (atunci când o infracțiune este comisă în vederea înlesnirii săvârșirii unei alte infracțiuni) comportă similitudini cu infracțiunea complexă (atunci când latura obiectivă a acesteia are și ea o natură complexă, și infracțiunea absorbită apare pe post de acțiune secundară în conținutul infracțiunii complexe). Autoarea spaniolă E.-A. Escuchuri enunță: „Concursul cu conexitate etiologică presupune existența a două elemente (obiectiv și subiectiv): a) primul dintre acestea presupune existența unei conexiuni reale și obiective între două infracțiuni, astfel că săvârșirea uneia dintre ele (infracțiunea mijloc) servește în mod cauzal la săvârșirea celeilalte (infracțiunea scop); b) elementul subiectiv presupune planificarea săvârșirii unei infracțiuni pentru comiterea alteia" [231, p.15]. C.Hrițcu observă: „Atât în cazul infracțiunii complexe, cât și în ipoteza

concursului real cu conexitate teleologică sau consecvențială, există legături de natură obiectivă și subiectivă între infracțiuni, deoarece în mod obiectiv și subiectiv, prima infracțiune joacă rolul unui mijloc sau rolul unei pregătiri ori înlesniri în vederea comiterii unei alte infracțiuni. O asemenea legătură între cele două infracțiuni este o legătură de mijloc-scop sau de pregătire și ușurare la executare. Astfel, prima infracțiune se înscrie în componentele lanțului cauzal a celei de-a doua infracțiuni, servind ca o condiție sau pregătire pentru cea de-a doua infracțiune [245, p.80]".

Într-adevăr, atât în cazul infracțiunii complexe, cât și în cel al concursului cu conexitate etiologică identificăm următoarea legitate: este comisă o faptă (acțiune/inacțiune) în vederea săvârșirii unei alte fapte (acțiuni/inacțiuni). Deci, prima acțiune (inacțiune) este comisă pentru a facilita realizarea celei de-a doua acțiuni (inacțiuni). În situația infracțiunii complexe acțiunea (inacțiunea) secundară este comisă în vederea săvârșirii acțiunii (inacțiunii) principale. Totuși, în cazul infracțiunii complexe acțiunea (inacțiunea) comisă în vederea înlesnirii săvârșirii celeilalte acțiuni (inacțiuni) nu constituie infracțiune de sine stătătoare, ci parte componentă a infracțiunii absorbante. Cu alte cuvinte, infracțiunea absorbită formează conținutul acțiunii secundare. În schimb, în cazul concursului de infracțiuni cu conexitate etiologică acțiunea (inacțiunea) inițială (săvârșită în scopul înlesnirii comiterii unei alte infracțiuni) formează în sine o infracțiune distinctă. Motiv pentru care, în această situație suntem în prezența unui concurs de infracțiuni, dar nu a unei infracțiuni complexe.

Are perfectă dreptate C.Hrițcu atunci când menționează: „comparativ cu concursul real cu conexitate în cazul infracțiunii complexe infracțiunile componente sunt așa de strâns legate între ele, încât acestea nu se pot despărți și devin două părți componente ale unei singure fapte" [245, p.80]. Stabilind coraportul între infracțiunea complexă și concursul de infracțiuni Gh.Graur susține: „Ceea ce particularizează infracțiunea complexă, în raport de concursul de infracțiuni, este, în primul rând, caracterul indispensabil al absorbției, în cazul infracțiunii complexe, și determinabilitatea faptei absorbite. Alături de aceste două criterii mai pot fi folosite și alte criterii subsidiare, cum ar fi conexitatea etiologică, simultaneitatea rezoluțiilor" [237, p.57]. Până la urma, în cazul concursului de infracțiuni sunt aplicate la calificare cel puțin două norme de incriminare. În contrast, în cazul infracțiunii complexe o singură normă de incriminare este invocată.

Autorii ruși D.V. Bușkov și S.V. Pomazan enunță: „Multe articole din Partea specială a Codului penal prevăd componențe de infracțiune cu semne calificative, ce cuprind în sine un „concurs”, *i.e.* instituie o răspundere agravată ținând cont de acest „concurs”” [378, p.2]. Reiterăm cele punctate în cadrul secțiunii din lucrare destinate analizei particularităților de construire și calificare a infracțiunii unice complexe: calificarea unei infracțiuni complexe trebuie să se facă potrivit normei ce cuprinde infracțiunea complexă, nu însă potrivit normelor ce formează infracțiunea complexă; în cazul infracțiunii complexe faptele penale absorbite/reunite își pierd din individualitate, neputând fi reținute la calificare. Conchidem că, la calificarea unei singure infracțiuni (complexe) nu pot fi aplicate concomitent și regulile concursului de infracțiuni. Regulile concursului pot fi reținute doar dacă, alături de infracțiunea complexă, mai este comisă o infracțiune suplimentară. Corespunzător, la încadrarea infracțiunii complexe trebuie făcut abstracție de norma ce cuprinde infracțiunea absorbită. Aceasta nu poate intra în concurs cu infracțiunea absorbantă, întrucât este dizolvată în conținutul acesteia.

Potrivit doctrinei, „gradul de pericol social al infracțiunii complexe este mai mare decât al fiecăreia din infracțiunile componente” [245, p.80]. A.V. Naumov consideră logic acest fapt. Potrivit acestuia, „în caz contrar se pierde din rostul formării infracțiunilor complexe, întrucât actul adițional dobândește un pericol social egal cu infracțiunea complexă (răspunderea pentru care este prevăzută ținând cont de acea faptă adițională)” [411, p.76-79]. Reiese că inadmisibilitatea încadrării în concurs este dictată de lipsa unei rațiuni, întrucât infracțiunea absorbită este deja inclusă în infracțiunea complexă. În aceste condiții, este nejustificată calificarea celor comise în concurs: atât potrivit normei ce cuprinde infracțiunea complexă, cât și potrivit normei ce cuprinde infracțiunea absorbită. O atare încadrare este în exces, făptuitorul urmând să răspundă penal mai mult decât i se cuvine. În consecință, este ignorat principiul legalității incriminării.

În altă privință, concursul real de infracțiuni urmează a fi deosebit de infracțiunea unică, comisă în baza unei intenții supravenite (survenite). D.S. Cikin menționează: „O varietate a infracțiunii unice o constituie infracțiunea care, ca urmare a schimbării intenției făptuitorului, s-a transformat în altă infracțiune, de regulă, mai periculoasă din punct de vedere social. În acest caz, cele comise trebuie calificate în baza articolului Părții Speciale a Codului penal ce prevede răspunderea pentru infracțiunea mai periculoasă comisă” [449, p.10]. O părere apropiată regăsim la alți autori [13, p.105].

Privitor la regula de calificare a unei atare infracțiuni, și D.Iu. Kraev afirmă: „În cazul transformării unei infracțiuni în alta cele săvârșite trebuie calificate ca o singură infracțiune, dar nu ca concurs de infracțiuni” [398, p.69]. D.S. Cikin evidențiază unele reguli la încadrarea infracțiunii unice comise în baza unei intenții supravenite: „a) săvârșirea infracțiunii cu intenție; b) transformarea intenției este posibilă doar până în momentul consumării faptei infracționale inițiale; c) lipsește decalajul de timp între fapta inițială și cea ulterioară sau acest decalaj este unul nesemnificativ; d) transformarea unei infracțiuni în alta este posibilă, de regulă, doar dacă fapta inițială și cea ulterioară este îndreptată către unul și același obiect și către una și aceeași victimă (drept excepție, în unele cazuri, intenția poate suferi modificări nu doar în planul intensității urmării prejudiciabile, dar și în planul numărului victimelor); e) de regulă, cele comise sunt catalogate drept infracțiune unică atunci când o infracțiune mai puțin gravă este transformată într-o infracțiune mai gravă” [449, p.22-23].

Judecând *per a contrario*, în următoarele situații, conchidem că cele comise nu pot forma o infracțiune unică (săvârșită în baza unei intenții supravenite), urmând ca calificarea să se facă, de regulă, conform concursului de infracțiuni: a) intenția de a săvârși o nouă infracțiune apare ulterior consumării intenției inițiale, nu însă până la consumarea acesteia (*e.g.* cele comise trebuie încadrate în baza art.151 și 145 CP RM în situația în care intenția de a comite omorul nu apare până la realizarea (consumarea) intenției de a comite vătămarea gravă a sănătății persoanei, ci după consumarea acesteia (*i.e.* după consumarea infracțiunii de vătămare intenționată gravă a sănătății)); b) intenția inițială vizează lezarea infracțională a unui(ei) obiect/victime, în timp ce intenția ulterioară vizează lezarea infracțională a unui alt(e) obiect/victime (*e.g.* intenția inițială a făptuitorului constă în săvârșirea unui viol, în timp ce intenția ulterioară se exprimă în răpirea victimei). În acest caz, cele comise trebuie calificate: *(i)* conform normei ce incriminează infracțiunea comisă în baza intenției ulterioare în concurs cu pregătirea sau tentativa la infracțiunea care urma a fi comisă cu intenție inițială (dacă intenția inițială nu este dusă până la capăt din motive ce nu depind de făptuitor), sau *(ii)* în exclusivitate, conform normei ce incriminează infracțiunea săvârșită în baza intenției ulterioare (dacă făptuitorul a renunțat la intenția inițială din motive ce depind de el).

În concluzie, infracțiunea săvârșită în baza unei intenții supravenite (modificate) trebuie încadrată potrivit regulilor infracțiunii unice, ci nu a concursului de infracțiuni. Aceasta

deoarece, în acest caz, făptuitorul acționează cu o singură intenție (nu însă, cu una nouă), dar care, din perspectiva conținutului și a îndreptării suferă modificări [296, p.19].

4.3. Calificarea concursului ideal de infracțiuni

Din economia prevederilor art.33 CP RM reiese o altă formă a concursului de infracțiuni (*i.e.* concursul ideal). În legislația României este consfințită noțiunea „concurs formal", având același înțeles ca noțiunea „concurs ideal", consacrată în legislația și în doctrina moldavă.

E.N. Șveț punctează că „distingerea formelor concursului de infracțiuni are drept scop clarificarea unor probleme de calificare, precum și de delimitare a concursului de infracțiuni de unele forme ale infracțiunii legale" [450, p.87]. De acest lucru ne-am convins *supra* (cu ocazia examinării regulilor de calificare a concursului real de infracțiuni (i.e. atunci când am disociat concursul real de infracțiunea unică repetată, prelungită, complexă sau de infracțiunea comisă în baza unei intenții survenite)). De acest lucru ne vom convinge și *infra* (cu ocazia investigării specificului de calificare a concursului ideal de infracțiuni). Până atunci vom trece în revistă conceptul concursului ideal de infracțiuni.

Potrivit alin.(4) art.33 CP RM „concursul ideal există atunci când persoana săvârșește o acțiune (inacțiune) care întrunește elemente a mai multor infracțiuni" [45]. Definiții asemănătoare întâlnim în plan comparat [63; 57]. În legislația altor state [56] respectiva formă a concursul de infracțiuni este desprinsă din conținutul prevederilor ce reglementează regulile de aplicare a pedepsei. Astfel, în legislația Turciei concursul ideal de infracțiuni este dedus din prevederile alin.(1) art.44 din Codul penal: „O persoană care comite mai mult de o infracțiune prin intermediul unui singur act se pedepsește [...]" [467].

Autorul leton A.Persidskis evidențiază următoarele particularități ale concursului ideal: 1) infracțiunea corespunde elementelor constitutive ale mai multor infracțiuni; 2) infracțiunea corespunde elementelor constitutive ale unor infracțiuni diferite; 3) infracțiunea corespunde elementelor constitutive ale unor infracțiuni interdependente [457, p.46; 458, p.15]. Suplimentar, autorul precizează că latura obiectivă a infracțiunilor ce formează un concurs ideal coincid parțial [457, p.46-47]. E.N. Șveț afirmă că „concursul ideal presupune încălcarea printr-o singură faptă a prevederilor mai multor norme juridico-penale" [450]. Autoarea spaniolă E.-A. Escuchuri caracterizează concursul ideal de infracțiuni prin unitatea de acțiune și pluralitatea de infracțiuni [231, p.13].

Caracterizând concursul de infracțiuni O.V. Rastoropova menționează că „nu este important numărul acțiunilor comise, ci numărul componențelor de infracțiune, care pot fi incidente, și care pot fi deosebite după semnele lor” [425, p.143]. R.Cojocaru menționează: „Ceea ce deosebește concursul ideal de infracțiuni de cel real este modul de formare și de structurare a infracțiunilor componente aflate în concurs. Astfel, caracteristic pentru concursul real este că infracțiunile sunt rezultatul mai multor activități materiale (acțiuni sau inacțiuni) realizate de către făptuitor, câte una pentru fiecare infracțiune aflată în concurs, iar în cazul concursului ideal, infracțiunile sunt rezultatul unei singure acțiuni sau inacțiuni” [66, p.18]. I.Cotorobai notează că „în cazul concursului real, dacă s-ar înlătura acțiunea (inacțiunea) uneia din faptele concurente, celelalte ar continua să existe, pe când în cazul concursului ideal, dacă nu ar exista acțiunea sau inacțiunea antisocială, în mod normal nu ar exista nici o infracțiune” [77, p.38].

Renumitul autor rus V.N. Kudreavțev redă astfel mecanismul de săvârșire a infracțiunilor ce formează un concurs ideal: „Începând cu săvârșirea uneia și aceleiași fapte infracțiunea de parcă ulterior se dizolvă: o faptă duce spre două urmări diferite, ce nu sunt cuprinse de un singur articol; suferă grupe diferite de relații sociale, două obiecte ale apărării penale. În rezultat, sunt prezente două infracțiuni, ci nu una” [399, p.246].

Apreciem că particularitatea de bază a concursului ideal constă în realizarea unei singure acțiuni (inacțiuni), secundată de particularitatea privind existența elementelor mai multor infracțiuni (prin acțiunea (inacțiunea) comisă), astfel încât se impune invocarea mai multor norme de incriminare la calificarea acestor fapte.

Evident, concursul real de infracțiuni este mult mai răspândit, comparativ cu concursul ideal de infracțiuni. Realitatea înconjurătoare demonstrează acest lucru. Este mult mai rară ipoteza săvârșirii mai multor infracțiuni (prevăzute de norme diferite) printr-o *singură* acțiune (inacțiune). Această ipoteză însă, nu este exclusă. Exemple de fapte infracționale formând un concurs ideal sunt redate în textul unor hotărâri explicative ale Plenului CSJ [257].

În altă privință, I.Macari opinează: „Infracțiunile săvârșite prin concurs ideal se deosebesc după obiectul infracțiunii și urmările prejudiciabile. În asemenea cazuri sunt vătămate două obiecte ale atentatului infracțional și, ca rezultat, sunt de față nu una, ci două infracțiuni” [268, p.195].

Considerăm prea tranșant acest punct de vedere. De pildă, nu este exclus concursul ideal între infracțiuni formale, *i.e.* care nu au în componența lor urmarea prejudiciabilă (de exemplu, între infracțiunea de contrabandă și cea de trecere ilegală a frontierei de stat). De asemenea, la întrebarea dacă poate fi concurs ideal între infracțiuni cu același obiect de atentare B.B. Matliubov răspunde: „concurs ideal între infracțiuni cu obiect de atentare identic poate fi doar dacă este diferită forma vinovăției" [407, p.57]. Considerăm ilustrativ exemplul concursului ideal între infracțiunile prevăzute la art.149 și 145 CP RM sau între infracțiunile stipulate la art.151/152 și 157 CP RM. Totuși, așa cum se va vedea *infra*, nu este exclus concurs ideal între infracțiuni cu obiect de atentare identic, comise cu aceeași formă a vinovăției. Pentru aceasta e nevoie ca acțiunea (inacțiunea) comisă să cauzeze urmări prejudiciabile diferite. Doar așa putem atesta un concurs ideal (*e.g.* cazul infracțiunilor prevăzute la art.264 CP RM). Ne alăturăm punctului de vedere enunțat în literatura de specialitate: „În cazul în care obiectul juridic special este similar, trebuie să difere urmările prejudiciabile" [37, p.105].

În alt registru, A.A. Kniazkov menționează că „concurs ideal pot forma doar acele infracțiuni, componențele cărora sunt diferite" [394, p.59]. F.Streteanu relevă: „În funcție de natura infracțiunilor ce intră în structura sa, concursul ideal poate fi omogen sau eterogen" [364, p.32]. În opinia lui A. Persidskis „pot forma concurs ideal și infracțiunile răspunderea pentru care este prevăzută de unul și același articol" [457, p.46]. De aceeași părere este T.G. Cernenko [447, p.101].

În linii mari, aceste puncte de vedere se reduc la axioma imposibilității formări unui concurs ideal între infracțiuni identice. În rest, infracțiunile omogene, precum și cele eterogene pot constitui un concurs ideal. Inclusiv, infracțiunile omogene, prevăzute de conținutul aceluiași articol, pot forma concurs ideal (de exemplu, poate fi concurs ideal între infracțiunile de contrabandă prevăzute la alin.(2), (5), (6) art.248 CP RM).

În continuare, vom enunța unele reguli de calificare a concursului ideal de infracțiuni, inclusiv prin raportare la unele forme ale infracțiunii unice.

În cadrul secțiunii precedente am punctat că, soluția infracțiunii unice se impune ori de câte ori infracțiunea complexă absoarbe în sine infracțiunea absorbită. Dar care trebuie să fie încadrarea în situația în care este comisă o infracțiune complexă, dar așa numita „infracțiune absorbită", ca atare, depășește gradul de pericol social al infracțiunii complexe? Întrebarea se profilează, în special, în cazul acelor infracțiuni complexe care implică, pe post de acțiune

secundară, aplicarea violenței sau amenințarea cu aplicarea violenței. Evident, în așa caz, nu mai atestăm un exemplu clasic de infracțiune complexă. Pornind de la teza că infracțiunea absorbită trebuie să posede un grad de pericol social mai redus ca infracțiunea absorbantă, nu mai putem afirma că prima dintre infracțiunile comise se dizolvă în conținutul ultimei (infracțiunii complexe). Întrebarea la care se impune să răspundem se reduce la invocarea la calificare a unei singure norme (cele comise formând o infracțiune unică) sau a mai multor norme de incriminare (cele comise formând un concurs ideal de infracțiuni). De exemplu, cum trebuie încadrate: *(i)* acțiunile făptuitorului constând în raportul sexual întreținut cu o persoană, atunci când acțiunea secundară se exprimă în constrângerea fizică, concretizată în vătămarea intenționată gravă a sănătății victimei? sau *(ii)* acțiunile făptuitorului constând în răpirea victimei, atunci când acțiunea secundară se exprimă în aplicarea unei constrângeri fizice exprimate în aceeași vătămare intenționată gravă a sănătății victimei? sau *(iii)* acțiunile făptuitorului exprimate în săvârșirea infracțiunii de violare de domiciliu, atunci când acțiunea secundară se manifestă în aplicarea violenței concretizată în vătămarea intenționată gravă a sănătății victimei? sau *(iv)* conduita făptuitorului concretizată în săvârșirea unui act de huliganism atunci când acțiunea secundară se exprimă în aplicarea violenței concretizate în vătămarea intenționată gravă a sănătății victimei? Exemplele pot continua. Întrebarea sus-ridicată este valabilă pentru toate infracțiunile complexe presupunând în plan secundar (adiacent) aplicarea unei violențe (constrângeri fizice) care să depășească limitele violenței (constrângerii fizice) ce, în mod normal, este absorbită în conținutul infracțiunii complexe (absorbante).

Părerile oamenilor de știință variază atunci când încearcă să răspundă la întrebarea vizând soluția de calificare pentru situațiile în care violența aplicată excedă limitele normale a violenței pasibile de absorbție de conținutul infracțiunii complexe.

Străduind asupra delimitării infracțiunii complexe de concursul de infracțiuni, D.S. Cikin punctează: „Deosebirea infracțiunii complexe de concursul de infracțiuni se realizează ținând cont de tipul și mărimea sancțiunii, prevăzute de norma ce cuprinde infracțiunea complexă, în general, și sancțiunile pasibile de aplicate pentru săvârșirea infracțiunilor ce formează elementul infracțiunii complexe. Dacă sancțiunea pentru săvârșirea infracțiunii complexe este mai aspră ca sancțiunea infracțiunii-element, cele săvârșite trebuie apreciate ca o singură infracțiune. Dacă sancțiunea pentru săvârșirea infracțiunii-element este mai mare sau egală cu sancțiunea infracțiunii complexe, cele comise trebuie calificate ca concurs de infracțiuni” [449, p.26-27].

A.V. Motin susține soluția concursului între infracțiunea de viol și cea de vătămare gravă a sănătății persoanei în ipoteza în care, în vederea întreținerii unui raport sexual făptuitorul aplică constrângere fizică concretizată în cauzarea unei vătămări grave sănătății persoanei [409, p.159]. Aceeași soluție regăsim punctată în hotărârea Plenului CSJ nr.17/2005 [254].

Răspunzând la întrebarea referitoare la oportunitatea reținerii suplimentare la calificare a art.151 CP RM unii autori consemnează că prin calificarea în baza art.171 (172) și 151 CP RM „făptuitorul va fi tras de două ori la răspundere penală pentru aceeași constrângere fizică" [28, p.6]. Asemănător se expun D.Martin și S.Copețchi [274, p.27].

Subscriem celui din urmă punct de vedere. Suntem de părere că soluția concursului de infracțiuni este una excesivă, întrucât nu răspunde principiului legalității incriminării. Invocarea ambelor norme de incriminare la calificare este echivalentă cu o calificare în exces. Or, pe de o parte, nu putem nega faptul că infracțiunea de viol (ca de altfel și cea stipulată la art.172 CP RM) este complexă, incluzând în sine, *inter alia*, pe post de acțiune secundară, constrângerea fizică. Pe de altă parte, înțelegem că această constrângere fizică nu poate lua forma unei vătămări *intenționate* grave a sănătății persoanei. Sancțiunile celor două norme ne îndeamnă spre această concluzie. Totodată, nu excludem ipoteza practică în care vătămarea intenționată gravă a sănătății persoanei să constituie acea violență aplicată în vederea întreținerii raportului sexual. Având în vedere argumentele prezentate mai sus de către S.Brînza, V.Stati, D.Martin și S.Copețchi (la care achiesăm) ne opunem soluției practice de calificare a celor comise în atare situație conform concursului de infracțiuni. În același timp, înțelegem nocivitatea soluției infracțiunii unice ținând cont de regula absorbției infracțiunilor (*i.e.* gradul de pericol social al infracțiunii absorbite trebuie să fie mai mic ca al infracțiunii absorbante). În speță, vătămarea intenționată gravă (consemnată la alin.(1) art.151 CP RM) prezintă un grad de pericol social mai sporit ca infracțiunea de viol (specificată la alin.(1) art.171 CP RM). Deci, se impune ca legiuitorul să acopere acest vid legislativ, astfel încât să nu fie subestimat pericolul social al celor săvârșite (atunci când este reținută o singură normă de incriminare (fie art.151, fie art.171 CP RM)) și nici supraestimat acest pericol (atunci când sunt aplicate ambele norme în concurs).

În doctrină este avansată ideea ca art.171 CP RM să fie amendat cu un nou alineat „în care să se prevadă răspunderea pentru raportul sexual săvârșit prin vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății" [28, p.6]. O recomandare similară ca paradigmă (deși în contextul infracțiunii specificate la art.164 CP RM) este formulată de către autoarea D.Gurev

[239, p.111]. O recomandare extrem de tranșantă este propusă de către D.Martin și S.Copețchi: „În vederea neadmiterii atât a subaprecierii, cât și a supraaprecierii pericolului sociale al celor comise de făptuitor, considerăm oportun completarea articolelor din partea specială a Codului penal cu semnele calificative ce prevăd, în calitate de acțiune secundară, aplicarea intenționată a violenței de o intensitate mai mare decât cea prevăzută în cadrul variantei de bază" [274, p.27].

Remarcăm că cea din urmă sugestie legislativă vizează nu doar infracțiunea de viol, ci și celelalte infracțiuni complexe, înscrise în Partea Specială a Codului penal, ce cuprind violența, cu rolul de acțiune secundară, în *conținutul de bază* al infracțiunii. În opinia noastră, această viziune doctrinară merită atenție. Aparent pare a fi prea categorică, întrucât ar viza mai multe infracțiuni complexe. Din punctul nostru de vedere, se impune ca această teză să fie abordată în contextul fiecărei infracțiuni complexe ce implică, în plan secundar, un anumit grad de violență. Evident, un asemenea exercițiu depășește limitele investigației noastre, motiv pentru care, decidem să acordăm acestui segment de analiză un spațiu aparte, asupra căruia ne vom focusa în cadrul altor cercetări. Până atunci, pentru situațiile descrise mai sus, vom opta pentru soluția infracțiunii unice ce cuprinde infracțiunea cu cel mai favorabil tratament aplicabil făptuitorului.

Soluția concursului de infracțiuni este incidentă doar pentru cazurile în care violența (constrângerea fizică) este aplicată *a posteriori* momentului realizării acțiunii principale. În acest caz se atestă un concurs real de infracțiuni, nu însă un concurs ideal. Justificativă este următoarea speță: „*S.A. la 25 septembrie 2014, după ora mesei, având intenția să întrețină un raport sexual, aflându-se la domiciliul tatălui său, știind cu certitudine că minora X. are vârsta fragedă, profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra și de a-și exprima voința, a întreținut cu ea un raport sexual. Tot el, acționând în aceleași circumstanțe, în procesul violului minorei X., intenționat i-a cauzat ultimei leziuni corporale care, conform raportului de expertiză medico-legală, în ansamblu, prezintau pericol pentru viață, și s-au calificat ca vătămare corporală gravă*" [185]. În speță, vătămarea intenționată gravă a sănătății victimei a fost aplicată ulterior momentului consumării infracțiunii de viol. Constatăm că violența nu a fost aplicată în vederea întreținerii raportului sexual. Deci, această violența nu a jucat rolul de acțiune secundară în conținutul infracțiunii de viol. Prin urmare, pe bună dreptate, violenței aplicate ulterior momentului consumării infracțiunii de viol i s-a dat o apreciere distinctă. În consecință, în această speță susținem soluția concursului de infracțiuni. Soluții asemănătoare au fost pronunțate și în alte spețe practice [100; 98; 96].

Extrem de discutabilă este chestiunea privind încadrarea faptei de huliganism atunci când aceasta, în plan secundar, implică aplicarea violenței. După S.Brînza „infracțiunea de huliganism nu poate absorbi infracțiunea de vătămare intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății" [21, p.25; 26, p.49]. Într-adevăr, în cazul art.287 CP RM termenul „violență" include vătămarea ușoară a sănătății și vătămarea neînsemnată (așa cum sunt definite de Regulamentul Ministerului Sănătății, nr.199/2003 [305]). În consecință, sprijinim cele enunțate de către Gh.Reniță: „calificarea trebuie făcută doar în baza art.287 CP RM în cazul în care violența aplicată [...] s-a concretizat în vătămarea ușoară [...], fie vătămare neînsemnată [...]" [306, p.12]. Celelalte două tipuri de vătămări (*i.e.* cea medie și cea gravă) nu formează conținutul acestei noțiuni, fapt dictat de sancțiunile mai severe stipulate în conținutul normelor de la alin.(1) art.151 și alin.(1) 152 CP RM comparativ cu sancțiunile normei de la alin.(1) art.287 CP RM. Problematica practică de încadrare a infracțiunii de huliganism este identificată tocmai în aceste două ipoteze: când făptuitorul încalcă ordinea publică și aplică violență concretizată în vătămarea medie sau gravă a sănătății persoanei.

Gh.Reniță observă următoarele: „în practica judiciară s-au conturat două interpretări diametral opuse în ceea ce privește calificarea acțiunilor ce încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței concretizată în vătămarea medie sau gravă a integrității corporale ori a sănătății, sau decesul persoanei" [307, p.26]. Astfel, într-o primă opinie jurisprudențială [329; 222] cele comise sunt încadrate potrivit regulilor concursului ideal de infracțiuni (*i.e.* în baza art.287 și, după caz, conform art.151 sau 152 CP RM). Exemplificativă este următoarea speță: „*N.V., la 21.09.2018, aproximativ la ora 16:40 min, aflându-se în loc public, și anume, pe teritoriul SRL „V", acționând intenționat, din motive huliganice, încălcând grosolan ordinea publică și manifestând o obrăznicie deosebită față de societate, în prezența mai multor persoane, în urma unui conflict apărut spontan cu B.S. l-a numit pe acesta cu cuvinte necenzurate, precum și a aplicat în privința ultimului violență fizică, exprimată prin îmbrânceli și lovituri peste diferite părți ale corpului, cauzându-i victimei, conform raportului de expertiză nr. 201902D0186 din 31.01.2019 vătămări corporale medii*" [208]. Instanța a încadrat cele comise conform alin.(1) art.152 și alin.(1) art.287 CP RM.

Conform unei alte opinii jurisprudențiale [325], este cu neputință calificarea celor săvârșite conform regulilor concursului ideal (în baza art.287 și art.151/152 CP RM). Prezentăm următoarea speță în care cele comise au fost încadrate de către acuzatorul de stat conform alin.(1)

art.287 și alin.(1) art.152 CP RM: „*G.S., la data de 26 octombrie 2017, aproximativ la ora 12:00 min., în urma unui conflict în trafic dintre acesta și persoana Y., încălcând grosolan ordinea publică, i-a aplicat lui Y. lovituri cu pumnii și picioarele, în prezența soției gravide a părții vătămate și a altor persoane, cauzându-i ultimului o vătămare medie*" [327]. Instanța a obiectat asupra încadrării sus-enunțate, ajungând la concluzia că acțiunile inculpatului G.S. conțin semnele infracțiunii prevăzute la art.152 CP RM și ale contravenției specificate la art.354 Cod contravențional. În principiu, soluția instanței de judecată se întemeiază pe explicațiile Plenului CSJ înscrise la pct.10.4 din hotărârea Plenului CSJ nr.4/2006 [256]. Această soluție de calificare este avansată și în teoria dreptului penal [267, p.44; 307, p.26].

Surprindem că explicația indicată *supra*, este rezultatul unei modificări de viziune judiciară. Mai exact, inițial, prin aceeași hotărâre se sugera ca, în cazuri de genul celor evocate mai sus, cele comise să fie apreciate drept concurs ideal de infracțiuni. Ulterior, prin hotărârea Plenului CSJ, nr.6 din 15.05.2017 [260] s-a decis promovarea soluției de calificare a celor comise în baza art.145, 151, 152 CP RM și art.354 Cod contravențional. Aceeași soluție regăsim punctată în Decizia Colegiului Penal al CSJ din 17 decembrie 2020 [163] emisă în legătură cu examinarea recursului în interesul legii despre unificarea practicii judiciare privind calificarea acțiunilor de încălcare grosolană a ordinii publice însoțite de violență soldată cu vătămarea medie, gravă a integrității corporale sau a sănătății ori cu omorul intenționat al persoanei.

Constatăm că, între infracțiunile prevăzute la art.287 și art.145, 151 sau 152 CP RM nu se poate atesta un concurs ideal. Nu poate fi reținută de două ori la încadrare aceeași acțiune (violență), aplicată o singură dată, și cu aceeași ocazie. În schimb nu este înlăturată soluția concursului real între aceste infracțiuni, soluție consfințită și în decizia nominalizată mai sus.

În același context, merită atenție un alt argument în favoarea încadrării celor săvârșite conform unei singure norme: „Pentru a răspunde la întrebarea dacă este prezent concursul de infracțiuni sau o infracțiune unică este necesar, mai întâi de toate, de determinat dacă obiectul de atentare și survenirea (sau posibilitatea survenirii) urmărilor prejudiciabile sunt prevăzute de o singură normă juridico-penală sau de mai multe norme. Dacă acestea sunt cuprinse în cadrul unei singure norme din partea specială a Codului penal, cele comise formează o infracțiune unică. În caz contrar, suntem în prezența concursului de infracțiuni" [275, p.41-42]. În același făgaș, Gh.Reniță accentuează: „este inadmisibil ca acțiunea sau inacțiunea făptuitorului ce lezează

relațiile sociale proteguite de o singură normă penală să fie calificată în baza mai multor texte de incriminare [307, p.26-27]”.

Pe aceeași undă se situează alți autori: „Trăsătura specifică pentru concursul ideal de infracțiuni este unicitatea activității infracționale și susceptibilitatea acesteia [...] de a leza câteva obiecte juridice protejate de legea penală” [66, p.18]; „concurs ideal lipsește atunci când [...] ambele infracțiuni atentează la unul și același obiect și se caracterizează prin una și aceeași formă a vinovăției față de faptele săvârșite” [77, p.39]. *Per a contrario*, „este prezent concursul ideal de infracțiuni în cazul când se atentează și se lezează mai multe obiecte [distincte]” [77, p.39]. În exemplele prezentate mai sus (cazul violului, răpirii unei persoane sau a huliganismului implicând, în subsidiar, aplicarea violenței (constrângerii fizice)) este ignorată legitatea vizând calificarea celor comise conform regulilor concursului de infracțiuni sau a infracțiunii unice complexe din perspectiva conținutului obiectului protecției penale. Aceeași legitate trebuie urmărită în cazul celorlalte infracțiuni complexe ce implică, în subsidiar, aplicarea violenței. Or, este inadmisibil să se invoce mai multe norme incriminatorii atunci când sunt lezate aceleași valori sociale.

Un alt aspect, care merită a fi supus analizei, ține de calificarea unor infracțiuni comise în baza unei singure acțiuni (inacțiuni), dar implicând o pluralitate de victime. Nu stârnește problematică calificarea unor fapte implicând o pluralitate de victime ce are la bază mai multe acțiuni (inacțiuni). În acest caz, calificarea trebuie făcută conform regulilor concursului real de infracțiuni (sau, după caz, a infracțiunii unice repetate sau prelungite). Or, infracțiunile identice pot forma un concurs real. Pot ele oare să formeze un concurs ideal? D.M. Molcianov este de părere că cele comise necesită calificare conform regulilor infracțiunii unice [408, p.115]. Analogic, V.N. Kudreavțev susține: „concursul de infracțiuni lipsește, fiind prezentă o infracțiune unică atunci când sunt cauzate daune unor obiecte identice” [400, p.248]. Subscriem acestor autori. Constatăm că, răspunsul la întrebarea noastră este unul negativ. Argumentele însă, trebuie diferențiate în funcție de următoarea particularitate: conține sau nu norma de incriminare un calificativ care să agraveze răspunderea pentru săvârșirea infracțiunii „asupra a două sau mai multor persoane”.

Dacă norma de incriminare conține un asemenea semn calificativ suntem în prezența unei infracțiuni unice simple caracterizate prin atentarea infracțională asupra unei pluralități de victime prin săvârșirea unei singure acțiuni (inacțiuni). În acest caz, la calificare trebuie reținută

norma de incriminare cu calificativul corespunzător. Dacă norma de incriminare nu cuprinde un atare semn calificativ cele comise trebuie încadrate, o singură dată, în conformitate cu această normă, circumstanța privind pluralitatea de victime urmând a fi luată în considerare la individualizarea judiciară a pedepsei. În orice caz, cele săvârșite, nicidecum, nu pot forma un concurs ideal de infracțiuni. Omisiunea inserării unui semn circumstanțial agravant presupunând existența mai multor victime nu poate fi apreciată în sensul catalogării celor comise ca și concurs ideal de infracțiuni (câte victime, atâtea infracțiuni de același fel). Explicații elocvente sunt aduse de M.Angheluță [2, p.110] în contextul faptei prevăzute la art.155 CP RM, și de R.Berdilo [8, p.151-152] în contextul infracțiunii de omor săvârșit în stare de afect.

Un alt segment din cercetare, asupra căruia ne vom opri, privește calificarea infracțiunilor prevăzute la art.264 CP RM. În special, problematica calificării acestor infracțiuni este sesizată în cazul cauzării unor urmări prejudiciabile diferite prin aceeași acțiune (inacțiune) constând în încălcarea regulilor de circulație sau de exploatare a mijloacelor de transport.

Părerile oamenilor de știință se împart. De exemplu, D.Iu. Kraev [398, p.63] și E.N. Șveț [450, p.63-64] susțin soluția infracțiunii unice. În opoziție, D.M. Molcianov consideră că atunci când unei victime i se cauzează vătămarea medie a sănătății, iar unei alte victime – decesul – cele comise formează concurs ideal [408, p.114]. De aceeași părere este Iu.E. Tarasova: „aceste fapte, incluse în alineate diferite ale acestui articol, formează în sine componențe de infracțiune diferite, motiv pentru care în cazul săvârșirii printr-o singură acțiune (inacțiune) a unor infracțiuni prevăzute de alineate diferite ale acestui articol, cele comise trebuie calificate ca concurs ideal de infracțiuni” [433, p.82].

Într-adevăr, art.264 CP RM conține mai multe variante-tip de infracțiune, fapt punctat și în doctrina de specialitate [34, p.424]. La concret, acestea se particularizează și, în același timp, se diferențiază prin urmare prejudiciabilă distinctă. R.Cojocaru remarcă printre trăsăturile concursului ideal de infracțiuni: „unicitatea activității infracționale și susceptibilitatea acesteia de a genera mai multe urmări prejudiciabile” [66, p.18]. Aceleași trăsături sunt evidențiate de către N.Corcea [75, p.158]. În același context, E.N. Șveț susține: „în ipoteza concursului ideal, ca expresie a realității, își găsește oglindire una dintre legitățile obiective ale conduitei omenești, și anume, posibilitatea ca în rezultatul unei singure fapte conștiente și volitive să fie cauzate diferite urmări” [450, p.59-60]; „dacă persoana, săvârșind o acțiune (inacțiune), conștientizează capacitatea acesteia de a cauza mai multe urmări socialmente periculoase și își îndreaptă toată

puterea spre atingerea lor, aceste urmări aparținând mai multor componențe de infracțiune, prevăzute de articole diferite ale Părții speciale a Codului penal, există toate premisele pentru a trage persoana respectivă la răspundere penală pentru săvârșirea unui concurs de infracțiuni" [450, p.60]. În fine, N.Postovanu susține: „în cazul săvârșirii unei singure acțiuni sau inacțiuni, pluralitatea de urmări prejudiciabile poate să condiționeze pluralitatea de infracțiuni sub formă de concurs de infracțiuni" [301, p.140].

Constatăm că, în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.264 CP RM, cauzarea mai multor urmări prejudiciabile printr-o singură acțiune (inacțiune) este susceptibilă de calificare conform regulilor concursului ideal de infracțiuni. Astfel, dacă, spre exemplu, în rezultatul încălcării unei reguli de circulație rutieră de către conducătorul mijlocului de transport, astfel încât unei victime (pieton) i se provoacă o vătămare medie, iar alteia (pieton) i se provoacă o vătămare gravă, cele comise trebuie încadrate conform alin. (1) art. 264 și lit. a) alin. (3) art. 264 CP RM.

Din păcate, practica judiciară autohtonă merge pe o altă cale. Mai exact, în ipoteza cauzării unor urmări prejudiciabile diferite (prin aceeași acțiune (inacțiune) infracțională) cele comise sunt calificate în baza unei singure norme, și anume: conform normei de incriminare ce prevede cea mai aspră pedeapsă. Această soluție de calificare își găsește fundamentarea în pct.5 din hotărârea Plenului CSJ vizând practica jurisprudențială în cauzele privitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației sau exploatare a mijloacelor de transport, nr.20/1999 [251]. Este ilustrativă speța de mai jos: „*G.D., la 10 octombrie 2020, aproximativ la ora 22.10, conducând automobilul de marca „Audi 100" cu n/î X., deplasându-se pe traseul R-16 „Bălți-Fălești-Sculeni", km 24, în direcția or. Fălești, cu viteza de 80-90 km/h, manifestând neatenție în trafic, contrar prevederilor lit.a), b) alin.(1) pct.45 din Regulamentul Circulației Rutiere, nu a ținut cont de situația rutieră, nu a adaptat viteza mijlocului de transport pe care îl conducea fapt ce l-a lipsit de posibilitatea de a reacționa adecvat în cazul apariției unor situații neprevăzute, nu a redus viteza și nu a oprit mijlocul de transport, pentru a avea posibilitatea tehnică de a prelua conducerea asupra mijlocului de transport, dar a continuat deplasarea cu aceiași viteză. Ca urmare a derapat de pe partea carosabilă pe acostament unde s-a inversat în canalul de scurgere a apelor reziduale, în urma cărui fapt, din imprudență, pasagerului M.V. i-a fost cauzată o vătămare corporală medie cu dereglarea sănătății de lungă durată, iar pasagerului Ț.M. i-a fost cauzată o vătămare corporală gravă periculoase pentru viață*" [317; 87; 223]. Precizăm că conduita lui G.D. a fost încadrată juridic doar în baza lit. a) alin. (3) art.

264 CP RM, nu și conform alin. (1) art. 264 CP RM. Or, în speță, G.D. a comis două infracțiuni: una prevăzută la alin. (1) art. 264 CP RM (prin vătămarea medie cauzată victimei M.V.) și alta prevăzută la lit. a) alin. (3) art. 264 CP RM (prin vătămarea gravă cauzată victimei Ț.M.). Acuzatorul de stat a ținut să încadreze cele comise doar în baza unei singure norme, astfel subestimând pericolul social al conduitei inculpatului G.D. În aceste condiții, nefiind posibilă agravarea situației inculpatului instanța de judecată s-a văzut nevoită să susțină soluția de calificare invocată de procuror (în opinia noastră, incorectă).

Are dreptate I.Cotorobai când menționează: „Există concurs ideal de infracțiuni, și nu infracțiune unică, când s-a vătămat integritatea corporală din imprudență a două persoane, ca urmare a conducerii autovehiculului cu nerespectarea regulilor de circulație" [77, p.38]. La rândul său, F.Streteanu enunță: „Dacă o persoană conduce neatent și lovește cu autoturismul două persoane aflate împreună pe trotuar, producându-le vătămări corporale, se va reține un concurs ideal, având o unică acțiune, soldată cu vătămarea a două victime" [364, p.26]. Similar se expune A.Matache: „în cazul unor infracțiuni din culpă, de regulă, se rețin atâtea infracțiuni câte persoane vătămate sunt, astfel că nu se încalcă principiul potrivit căruia sănătatea și viața persoanelor trebuie apărate în mod egal, indiferent de titularul valorii sociale" [276, p.82]. Totuși, venim cu o precizare: nu e suficientă pluralitatea de victime și, respectiv, de urmări prejudiciabile; este necesar ca urmările prejudiciabile cauzate să fie de natură diferită (*i.e.* vătămare gravă și medie sau vătămare medie și deces ori vătămare gravă și deces). Cauzarea mai multor vătămări medii sănătății unor persoane diferite nu poate determina calificarea ca concurs ideal de infracțiuni (*i.e.* încadrarea nu poate fi făcută conform alin.(1) art.264 și alin.(1) art.264 CP RM). Or, mai sus am demonstrat că concurs ideal între infracțiuni identice nu poate exista. Aceleași argumente se impun în cazul cauzării mai multor vătămări grave sănătății unor persoane diferite.

În concluzie, sunt premise în a considera cele comise drept concurs ideal de infracțiuni atunci când printr-o singură acțiune (inacțiune) sunt cauzate urmări prejudiciabile diferite (prevăzute de norme distincte), cu excepția cazului în care urmarea primară determină apariția unei urmări prejudiciabile secundare (este cazul infracțiunii cu urmări prejudiciabile suplimentare – varietate a infracțiunii progresive).

4.4. Concursul de infracțiuni *versus* concurența normelor

L.V. Inogamova-Hegai menționează: „Una dintre problemele esențiale ale calificării infracțiunilor constă în aplicarea legii penale cazurilor în care se atestă o concurență a normelor de drept penal, ceea ce ar putea conduce la stabilirea existenței unei singure infracțiuni sau spre constatarea existenței unui concurs de infracțiuni, atunci când o singură normă nu poate acoperi întreaga activitate infracțională comisă” [389, p.43]. În legislația Republicii Moldova este folosită noțiunea „concurența normelor penale”. În doctrina românească, în vederea desemnării concurenței normelor penale sunt folosite și alte expresii (*e.g.* „concursul de legi penale” [15, p.144], „concursul de texte”, „concursul de norme” [229, p.113]).

Instituția concurenței normelor penale este definită la alin.(1) art.115 CP RM. În același timp, la art.116-118 CP RM sunt trasate formele concurenței normelor penale și regulile de calificare a infracțiunilor în funcție de aceste forme.

Concurența normelor se aproape foarte mult de instituția concursului de infracțiuni. Spre această constatare ne îndreaptă particularitatea concurenței normelor privind existența mai multor norme sub a cărui imperiu pot fi încadrate cele săvârșite. Stabilind coraportul între concursul de infracțiuni și concurența normelor I.Hadîrcă și S.Copețchi menționează: „Definitoriu pentru concursul de infracțiuni este că acțiunile/inacțiunile infracționale comise sunt cuprinse de, cel puțin, două norme din partea specială a Codului penal, toate fiind aplicabile la calificare. Prin această caracteristică are loc delimitarea concursului de infracțiuni de concurența normelor. În cazul concurenței normelor, la fel sunt incidente mai multe norme din partea specială a Codului penal, care conțin semnele acțiunilor/inacțiunilor prejudiciabile săvârșite, însă cele comise trebuie calificate doar în conformitate cu una din normele respective, și anume – potrivit normei care cuprinde integral și reflectă cel mai bine cele comise. Pentru concursul de infracțiuni, este caracteristic faptul că niciuna din norme nu cuprinde integral cele săvârșite, calificarea fiind corectă și integrală doar atunci când vor fi aplicate împreună două sau mai multe norme din partea specială a Codului penal” [244, p.32]. Asemănător se expun A.Borodac și M.Gherman: „Concurența normelor penale constă în faptul că una și aceeași infracțiune este prevăzută în întregime de fiecare dispoziție a două sau mai multor norme penale, dar ea trebuie calificată numai în baza uneia dintre ele. Pentru concursul de infracțiuni este caracteristic faptul că nici una dintre aceste norme nu include în întregime fapta comisă, ea poate adopta o calificare

juridico-penală justă doar prin aplicarea concomitentă a două sau mai multor norme penale” [12, p.224].

După I.Agaev „trăsătura de esență a concursului de infracțiuni constă în faptul că infracțiunile săvârșite de către făptuitor nu se încadrează în limitele unei singure componențe de infracțiune” [373, p.4]. Confruntând această teză doctrinară cu esența concurenței normelor, conchidem că în cazul celei din urmă, situația este exact inversă. Teoretic, concluzia e simplă: în cazul concurenței normelor penale urmează a fi aplicată o singură normă incriminatorie (deși sunt aplicabile mai multe asemenea norme); în contrast, în cazul concursului de infracțiuni trebuie aplicate mai multe norme incriminatorii.

Cele mai multe similitudini atestăm între concurența normelor și concursul ideal de infracțiuni. Acestea sunt apropiate din perspectiva *(i)* unicității activității infracționale și *(ii)* pluralității de norme juridico-penale. Examinând corelația între cele două instituții F.Streteanu susține: „Presupunând o unitate de acțiuni și o pluralitate de texte legale aplicabile, concursul ideal se apropie ca structură de concursul de norme penale (concursul de calificări). Elementul de diferențiere între cele două concursuri este reprezentat de aptitudinea unuia dintre textele de lege aplicabile de a acoperi întreaga semnificație antijuridică a faptului comis. În măsura în care acțiunea, împreună cu toate urmările sale, se regăsește într-o singură normă, vom fi în prezența unui concurs de calificări, iar norma respectivă va fi singura aplicabilă, în defavoarea celorlalte texte incidente” [364, p.31-32]. Cert e că în cazul concurenței normelor juridico-penale se aplică doar una dintre normele concurente. Aplicarea tuturor normelor concurente este echivalentă cu o calificare în exces, făptuitorul urmând să răspundă penal mai mult, decât se cuvine. În consecință, nu poate fi concurs (ideal) între infracțiunile reglementate de normele concurente. Acest fapt nu exclude însă, concursul real între infracțiuni care, în mod normal, sunt înscrise în cadrul unor norme concurente.

În legislațiile unor state, regula inadmisibilității calificării în concurs în ipoteza concurenței normelor este punctată în mod expres. Apropo, această regulă este consfințită în cadrul articolului din legea penală dedicat reglementării instituției concursului de infracțiuni. Cu titlu exemplificativ, prezentăm modelul leton ce redă numita regulă de încadrare: „În cazul în care o infracțiune este conformă cu normele generale și speciale prevăzute în partea specială a Codului penal, nu se consideră realizat concursul de infracțiuni și răspunderea penală se va stabili numai în funcție de norma specială” [57] (alin.(5) secțiunea 26 din Codul penal). Legiuitorul nostru a

luat o altă cale, reglementând regulile de încadrare, în situația concurenței normelor, în cuprinsul unor norme separate, amplasate în cadrul unui capitol distinct din legea penală (Capitolul XII „Calificarea infracțiunii”). Codul penal prevede reguli clare de încadrare a faptelor penale în situația în care concurează normele juridico-penale. De asemenea, sunt tranșate, relativ bine, particularitățile concursului de infracțiuni, și a regulilor de calificare a concursului. În pofida acestui fapt, atât doctrina dreptului penal, cât și practica judiciară semnalează multiple probleme referitoare la calificarea unor fapte infracționale aflate la intersecția concursului de infracțiuni și concurenței normelor.

În cele ce urmează vom încerca să punctăm asupra unor asemenea problematici, inclusiv desprinse din practica judiciară analizată.

Un interes deosebit prezintă problema concurenței normelor și a concursului în situația infracțiunilor de corupție și a celor conexe corupției, săvârșite în sfera publică. La pct.5.4. din hotărârea Plenului CSJ referitoare la practica judiciară în cauzele penale privitoare la infracțiunile de corupție, nr.11/2014 [259] sunt punctate mai multe explicații vizând aspectul concurenței normelor.

Una dintre ele ține de corelația între infracțiunile prevăzute la art.324 CP RM și cele consemnate la art.327 CP RM. Se arată că „coruperea pasivă reprezintă un caz particular de abuz de serviciu sau abuz de putere, la calificare urmând a se reține doar art.324 CP RM” [259]. O explicație asemănătoare identificăm la pct.4.3. din hotărârea Plenului CSJ privind practica judiciară în cauzele penale vizând infracțiunile specificate la art.327-329 CP RM, nr.7/2017 [261].

Cele două explicații conduc spre ideea că faptele penale înscrise la art.324 și 327 CP RM sunt stipulate în cadrul unor norme concurente, motiv pentru care nu pot fi aplicate, în același timp, pentru săvârșirea uneia și aceleiași fapte. În asemenea cazuri, ținând cont de regula, potrivit căreia „specialul primează generalului” [15, p.144], cele săvârșite pot fi calificate doar conform uneia dintre normele consemnate la art.324 CP RM, nu și conform normei generale.

Reținerea la calificare a ambelor articole (a art.324 și a art.327 CP RM) este posibilă doar în cazul săvârșirii acestor infracțiuni prin acțiuni (inacțiuni) distincte. Reiterăm că concursul real se poate atesta chiar și în cazul unor infracțiuni, consemnate în textul unor norme concurente.

În dese cazuri, infracțiunile enunțate formează concurs atunci când realizarea scopului faptei de corupere pasivă (contraechivalent al remunerației ilicite pretinse, acceptate sau primite)

cuprinde semnele abuzului de putere sau al abuzului de serviciu. Regula nominalizată este consfințită la pct.5.4. din hotărârea Plenului CSJ nr.11/2014 [259]. Asupra unei asemenea soluții se expun și unii doctrinari [32, p.862]. V.Comerzan și C.Caldari explică: „Infracțiunile prevăzute la art.324 CP RM se consideră consumate din momentul pretinderii, acceptării sau primirii remunerației ilicite. Astfel, faptele săvârșite ulterior rămân în afara sferei de aplicare a dispozițiilor de la art.324 CP RM, ceea ce permite ca această infracțiune să poată forma concurs cu o altă infracțiune, inclusiv cu cea prevăzută de art.327 CP RM [67, p.49]".

De asemenea, un raport de concurență se atestă în cazul faptelor stipulate la art.327 CP RM și cele de fals în acte publice, consemnate la art. 332 CP RM. Astfel, normele de la art.327 CP RM au un conținut general – aplicabil pentru orice situație de abuz de putere sau abuz de serviciu. În schimb, normele de la art.332 CP RM reglementează cazuri particulare ale abuzului, concretizate în falsificarea unor documente oficiale de către un subiect special.

În condițiile în care între normele de la art.327 și 332 CP RM există un raport de concurență (de la general la special), aplicarea acestora în concurs este interzisă. În context, E.-A. Escuchuri menționează: „Decizia cu privire la aplicabilitatea tuturor normelor sau numai a uneia dintre acestea se bazează pe principiul *non bis in idem*, care împiedică aplicarea simultană a mai multor precepte atunci când unul dintre acestea acoperă de manieră exhaustivă conținutul de antijuridicitate și vinovăție al stării de fapt întrucât ar implica o dublă sancționare pentru același fapt. Dacă însă unele dintre norme nu acoperă aspecte care sunt relevante pentru celelalte, vom fi în prezența concursului de infracțiuni" [231, p.4]. Rezultă că art.327 CP RM poate fi aplicat doar atunci când lipsesc semnele infracțiunii de fals în acte publice. Cu alte cuvinte, în lipsa semnelor infracțiunii prevăzute de norma specială nu este exclusă posibilitatea aplicării normei generale. Pentru aceasta este necesară întrunirea semnelor infracțiunii stipulate în textul normei generale.

Interdicția aplicabilității concomitente a art.327 și a art.332 CP RM (pentru săvârșirea uneia și aceleiași fapte) nu este respectată mereu de către practicienii dreptului. Prezentăm o speță în care cele săvârșite de inculpat au fost încadrate conform regulilor concursului ideal de infracțiuni, în baza alin.(1) art.327 și alin.(1) art.332 CP RM: „*B.A. fiind persoană publică, la data de 19.10.2015 a primit spre examinare materialele înregistrate în R-2 cu nr.2729 din 16.10.2015, vizând acțiunile lui C.G. manifestate prin acte de ultragiere a colaboratorilor de poliție, opunerea de rezistență și pe faptul de nesubordonare. Ulterior, B.A. acționând ilegal, din*

alte interese personale, folosindu-se intenționat de funcția sa, urmărind scopul ascunderii ilegalităților comise de el și de către colegii săi a falsificat conținutul procesului-verbal cu privire la contravenție cu seria și numărul MAI03153046 din „16" octombrie 2015 întocmit în privința lui C.G." [158]. Nu susținem soluția de calificare dată în speță. Aceasta contravine regulii de calificare consemnate la art.116 CP RM. Norma alin. (1) art. 332 CP RM fiind una specială, urma a fi aplicată de sine stătător (în detrimentul celei consfințite la alin. (1) art. 327 CP RM). În consecință, apreciem că soluția practică oferită nu concordă cu soluția sugerată la pct.4.3. din hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, în conformitate cu care, în asemenea situație, „la calificare, se va reține doar art.332 CP RM, nu însă un concurs (ideal) de infracțiuni" [261]. Aceste infracțiuni se pot afla în concurs doar dacă privesc fapte distincte, dar nu una și aceeași faptă (adică, atunci când faptele prejudiciabile sunt comise cu ocazii diferite). Deci, aceste fapte pot forma un concurs real.

Evident, pot fi sesizate și multe alte cazuri de concurență de la general la special, atât în situația infracțiunilor de corupție și a celor conexe corupției, cât și în situația altor categorii de infracțiuni. Contează ca în aceste cazuri la calificare să se rețină o singură normă incriminatorie, și anume: cea specială.

Aceeași regulă trebuie aplicată în ipoteza concurenței dintre două norme speciale. Doar o singură normă devine aplicabilă. Diferențiază deja specificul regulii de invocare a normei speciale. Cu alte cuvinte, determinarea normei aplicabile se face în funcție de anumite împrejurări. Precizăm că art.117 CP RM prevede trei varietăți ale concurenței dintre două norme speciale. Corespunzător, fiecare varietate reclamă prezența anumitor împrejurări, în funcție de care se decide în favoarea unei anumite soluții de calificare. Bunăoară, lit.a) art.117 CP RM stabilește concurența dintre două norme speciale, una circumscrisă în cadrul unei componențe calificative, iar alta – în cadrul unei componențe privilegiate. Avându-se în vedere aceste împrejurări, legiuitorul tranșează regula de calificare pentru această varietate a concurenței normelor, încadrarea urmând a fi făcută conform normei ce cuprinde componența privilegiată.

Exemple ale unei atare varietăți a concurenței normelor speciale identificăm în cuprinsul unor explicații cazuale. De pildă, hotărârea Plenului CSJ nr.11/2012 conține anumite explicații vizând soluția de încadrare în ipoteza în care concurează *(i)* normele ce incriminează omorul calificat și *(ii)* omorul comis în stare de afect sau infracțiunea de pruncucidere.

Reguli de calificare proprii sunt stabilite și în cazul celorlalte două varietăți ale concurenței normelor speciale. Astfel, în cazul în care concurează două texte incriminatorii speciale, ambele circumscrise în cadrul unor componențe cu semne calificative, încadrarea trebuie făcută conform normei ce stabilește un tratament sancționat mai aspru. Iar, în cazul concurenței dintre două norme speciale, ambele circumscrise în cadrul unor componențe cu semne privilegiate, încadrarea se va face conform normei ce prevede un tratament sancționator mai blând.

În fine, necesită abordare teoretico-practică problema corelației între concursul de infracțiuni și concurența normelor de la parte la întreg. Într-o măsură substanțială, acest aspect a fost dezbătut în contextul calificării infracțiunii unice complexe. De altfel, raportat la instituția concurenței normelor penale, în cazul infracțiunii unice complexe sesizăm următoarea relație: infracțiunea absorbită corespunde normei-parte, în timp ce infracțiunea absorbantă – normei-întreg. Tot atunci am demonstrat că calificarea se face conform normei-întreg atunci când infracțiunea prevăzută de norma-parte este comisă în contextul normei-întreg (*i.e.* până la consumarea acesteia și în vederea facilitării comiterii acesteia). În acest caz, funcționează regula concurenței normelor juridico-penale. Corespunzător, o singură normă urmează a fi aplicată, și anume: norma-întreg, cea care cuprinde întreaga activitate infracțională comisă. În lipsa unei succesiuni logice a infracțiunii prevăzute de norma-parte în conjunctura infracțiunii prevăzute de norma-întreg cele comise nu mai formează o singură infracțiune, nefiind prezentă forma concurenței dintre o parte și un întreg. În acest caz, sunt premise pentru a încadra în conformitate cu regulile concursului de infracțiuni. De exemplu, infracțiunea prevăzută de norma-parte nu este comisă până la consumarea infracțiunii specificate în cadrul normei-întreg, ci după aceasta.

Accentuăm că, în cazul concurenței normelor de la parte la întreg calificarea trebuie făcută doar potrivit normei-întreg, nu și conform normei-parte. Extrapolând această regulă la fapta penală specificată la art.155 CP RM M.Angheluță subliniază: „Amenințarea cu omor, privită ca parte a unui întreg, nu poate, în contextul aceleiași intenții infracționale, să formeze concurs ideal cu întregul respectiv. Aceasta ar veni în contradicție flagrantă cu prevederea din art.118 CP RM. Or, în contextul aceleiași intenții infracționale, amenințarea cu omor nu poate să cumuleze două calități – partea și întregul – care nu au cum să coincidă” [2, p.199].

Aplicarea concomitentă a normei-întreg și a normei-parte este contrară principiilor fundamentale ale dreptului penal. În special, o asemenea calificare nesocotește principiul legalității incriminării, precum și cel al calificării exacte (fără excese). I.S. Dikarev este de părere

că „calificarea unei infracțiuni, în același timp, în conformitate cu mai multe norme din legea penală, atunci când normele concurează de la general la special sau de la întreg la parte contravine principiului *non bis in idem*” [383, p.101].

Iar în viziunea lui M.Lupu, „calificarea în baza concursului de infracțiuni a unei fapte care trebuie calificată ca infracțiune unică va constitui o interpretare extensivă defavorabilă a legii penale” [266, p.25].

4.5. Concluzii la Capitolul 4

În urma cercetării realizate în cuprinsul acestui segment din lucrare formulăm *concluziile*:

1) Concursul de infracțiuni nu este incident în ipotezele în care apar diverse împrejurări ce fac imposibilă angajarea unei răspunderi a făptuitorului pentru cel puțin una din cele două infracțiuni săvârșite.

2) Infracțiunile ce formează un concurs pot fi eterogene, omogene sau identice.

3) În cazul concursului de infracțiuni cu conexitate etiologică acțiunea (inacțiunea) inițială (săvârșită în scopul înlesnirii comiterii unei alte infracțiuni) formează în sine o infracțiune distinctă, motiv pentru care, în această situație suntem în prezența unui concurs de infracțiuni, dar nu a unei infracțiuni complexe.

4) La calificarea unei singure infracțiuni (complexe) nu pot fi aplicate concomitent și regulile concursului de infracțiuni. Regulile concursului pot fi reținute doar dacă, alături de infracțiunea complexă, mai este comisă o infracțiune suplimentară.

5) Atunci când intenția inițială vizează lezarea infracțională a unui(ei) obiect/victime, în timp ce intenția ulterioară vizează lezarea infracțională a unui alt(e) obiect/victime cele comise nu pot forma o infracțiune unică (săvârșită în baza unei intenții supravenite), urmând ca calificarea să se facă conform regulilor concursului de infracțiuni.

6) Particularitatea de bază a concursului ideal constă în realizarea unei singure acțiuni (inacțiuni), secundată de particularitatea privind existența elementelor mai multor infracțiuni (prin acțiunea (inacțiunea) comisă), astfel încât se impune invocarea mai multor norme de incriminare la calificarea acestor fapte.

7) Nu este exclus concurs ideal între infracțiuni cu obiect de atentare identic, comise cu aceeași formă a vinovăției. Pentru aceasta e nevoie ca acțiunea (inacțiunea) comisă să cauzeze urmări prejudiciabile diferite.

8) Infracțiunile omogene, prevăzute de conținutul aceluiași articol, pot forma concurs ideal.

9) În ipoteza calificării unei infracțiuni complexe, atunci când așa numita „infracțiune absorbită”, depășește gradul de pericol social al infracțiunii complexe soluția concursului de infracțiuni este excesivă (nu răspunde principiului legalității incriminării). Soluția concursului de infracțiuni este incidentă doar pentru cazurile în care violența (constrângerea fizică) este aplicată *a posteriori* momentului realizării acțiunii principale.

10) Este inadmisibil să se invoce mai multe norme incriminatorii atunci când sunt lezate aceleași valori și relații sociale.

11) Sunt premise în a considera cele comise drept concurs ideal de infracțiuni atunci când printr-o singură acțiune (inacțiune) sunt cauzate urmări prejudiciabile diferite (prevăzute de norme distincte), cu excepția cazului în care urmarea primară determină apariția unei urmări prejudiciabile secundare.

12) Concurența normelor și concursul ideal de infracțiuni comportă similitudini din perspectiva *(i)* unicității activității infracționale și *(ii)* pluralității de norme juridico-penale aplicabile.

13) Nu poate fi concurs ideal între infracțiunile reglementate de normele concurente.

15) Raportat la instituția concurenței normelor penale, în cazul infracțiunii unice complexe sesizăm următoarea relație: infracțiunea absorbită corespunde normei-parte, în timp ce infracțiunea absorbantă – normei-întreg.

16) În lipsa unei succesiuni logice a infracțiunii prevăzute de norma-parte în conjunctura infracțiunii prevăzute de norma-întreg cele comise nu mai formează o singură infracțiune, nefiind prezentă forma concurenței dintre o parte și un întreg. În acest caz, sunt premise pentru a încadra în conformitate cu regulile concursului de infracțiuni.

5. MODALITĂȚI DE CALIFICARE A UNITĂȚII INFRACȚIONALE ȘI A CONCURSULUI DE INFRACȚIUNI ÎN CAZUL UNOR FAPTE PENALE CONCRETE

5.1. Calificarea infracțiunilor contra vieții persoanei

Angajarea răspunderii penale este condiționată de realizarea unei încadrări juridice a faptei infracționale în textul normei incriminatorii [270, p.163]. Calificarea unor fapte ce lezează viața sau sănătatea persoanei, de asemenea, presupune, alegerea unei norme exacte și încadrarea conduitei infracționale în tiparul acestei norme. „Calificarea se bazează pe două elemente interdependente, ce sunt numite uneori factorii ce le condiționează – fapta comisă în realitate, care posedă elementele infracțiunii, și norma de drept penal, ce conține componența concretă a infracțiunii" [286, p.26]. Tot mai multe dificultăți apar la încadrarea infracțiunilor contra vieții atunci când acestea îmbracă forma unor fapte complexe, prelungite sau repetate. Respectiv, necesită clarificare multiple situații problematice vizând calificarea infracțiunilor contra vieții persoanei în tiparul mai multor norme incriminatorii (*i.e.* conform regulilor concursului de infracțiuni).

În cele ce urmează vom încerca să examinăm unele dintre aceste aspecte. La concret, vom încerca să extrapolăm regulile de calificare a unor forme concrete de infracțiuni unice (*e.g.* prelungită, repetată), precum și a celor privitoare la concursul de infracțiuni în contextul infracțiunilor contra vieții persoanei. Preponderent, ne vom focusa pe fapta de omor intenționat. Plus la aceasta, conținutul componenței de infracțiune de bază, consfințite la alin.(1) art.145 CP RM, precum și al variantelor agravate, raportat la practica judiciară în materie, permite identificarea unor ipoteze, în care se simt a fi prezente variații ale unității infracționale.

Interes prezintă forma omorului intenționat specificat la lit.f) alin.(2) art.145 CP RM. În teoria dreptului se relevă că în această ipoteză infracțiunea de omor intenționat este complexă [240, p.174; 241, p.205; 20, p.11]. Nu avem cum să obiectăm. Infracțiunea de omor, în varianta enunțată, răspunde perfect regulii de construcție/formare a unei infracțiuni complexe. Observăm că, în această ipoteză, trei infracțiuni distincte (răpirea unei persoane, luarea de ostatici și omorul intenționat în varianta-tip) sunt reunite, formând în ansamblu o singură infracțiune. De menționat că primele două infracțiuni (răpirea unei persoane și luarea de ostatici) comportă un caracter alternativ, fiind suficient săvârșirea uneia dintre ele pentru a opera circumstanța agravantă nominalizată.

Deși, lipsește echivoc în ceea ce privește forma juridică pe care o îmbracă infracțiunea de omor în varianta agravată enunțată, totuși, surprindem disensiuni doctrinare vizând calificarea unor atare fapte. În special, polemica este axată pe aspectul privind calificarea celor comise în baza regulilor infracțiunii unice complexe sau în baza regulilor concursului de infracțiuni. După K.V. Tretiakov [434, p.46], problema de bază la calificarea omorului comis în atare împrejurări rezidă în identificarea faptului dacă cele comise constituie o infracțiune unică sau un concurs de infracțiuni. În opinia lui I.Macari, în acest caz, cele săvârșite „trebuie calificate în concurs: conform lit. f) alin. (2) art. 145 și art. 164 CP RM" [269, p.48]. O părere analogică întâlnim în doctrina rusă [375, p.118; 426, p.156]. O soluție de calificare analogică este consfințită la pct.7 din hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Federației Ruse „Despre practica judiciară în cauzele penale privind omorul (art.105 din Codul penal al Federației Ruse)", nr.1 din 27 ianuarie 1999 [421].

În contrast, la pct.5.5. din hotărârea Plenului CSJ nr.11/2012 [258] este promovată soluția încadrării în tiparul unei singure norme, și anume: conform normei ce cuprinde infracțiunea complexă. De fapt, remarcăm că această explicație reprezintă o copie fidelă a tezei doctrinare aparținându-i lui S.Brînza [20, p.10]. Pe aceeași undă se află D.Gurev [240, p.174] și V.Chirița [42, p.24]. Și în literatura de specialitate rusă [396, p.131; 398, p.50-51; 427, p.62] este evocat un punct de vedere asemănător. A.M. Zațepin afirmă: „Dacă în cadrul unui articol este arătată o infracțiune de bază și una ce însoțește infracțiunea de bază, iar în alt articol – doar infracțiunea însoțitoare, calificarea celor comise se va face doar în baza primului articol" [386, p.12]. Susținem cea din urmă orientare doctrinaro-jurisprudențială. Aceasta este în consonanță cu esența infracțiunii complexe și cu regulile sale de calificare. Reiterăm că, în cazul infracțiunii complexe faptele penale absorbite/reunite își pierd din individualitate, neputând fi reținute la calificare. Normele de la art.164 și 280 CP RM apar în postura de părți ale normei consemnate la lit.f) alin.(2) art.145 CP RM. Cea din urmă normă este considerată întregul, absorbind în conținutul său normele părți. Soluția de încadrare propusă reiese din textul alin.(2) art.118 CP RM.

În mare parte, în ipoteza omorului comis în circumstanțele analizate, practica judiciară [97; 139; 95] urmărește regulile de calificare a infracțiunii unice complexe. La concret, calificarea este realizată conform normei ce cuprinde infracțiunea complexă, nu și conform normei ce cuprinde infracțiunea absorbită.

Infracțiunile stipulate la art.145 și art.164/280 CP RM pot forma un concurs, doar atunci când făptuitorul acționează în baza unor intenții diferite. De regulă, cele două intenții apar în moment diferit: de obicei, cea de-a doua intenție apare ulterior consumării primei intenții. Drept excepție, nu este exclus ca una dintre intenții să apară până la consumarea celeilalte. Acestea pot apărea chiar simultan. Însă, pentru a reține un concurs de infracțiuni (între omor intenționat și răpirea unei persoane) este imperios ca între acestea să nu se ateste vreo legătură (conexitate). În caz contrar, funcționează regula absorbției, infracțiunea mai puțin gravă (*i.e.* răpirea unei persoane) fiind absorbită de infracțiunea mai gravă (*i.e.* omorul intenționat însoțit de răpirea unei persoane).

Aceleași reguli trebuie urmărite în ipoteza concurenței/concursului între omorul intenționat și luarea de ostatici. În lipsa unei legături între cele două infracțiuni, cel mai probabil, vor fi aplicabile regulile concursului de infracțiuni. *Per a contrario*, în cazul unei legături (conexiuni) între cele două fapte devine prezentă instituția concurenței normelor, urmând a fi aplicată norma cea mai potrivită. În speță, în condițiile unei concurențe de la parte la întreg, norma întreg devine cea mai potrivită pentru aplicare. La concret, cele săvârșite trebuie încadrate, în exclusivitate, conform lit.f) alin.(2) art.145 CP RM.

În alt registru, în cadrul secțiunii din prezenta lucrare dedicată investigării infracțiunii complexe am stabilit următoarea regulă de calificare: încadrarea unei infracțiuni complexe trebuie să se facă potrivit normei ce cuprinde infracțiunea complexă, nu însă potrivit normelor ce formează infracțiunea complexă. Raportat la cazul omorului intenționat stipulat la lit. f) alin. (2) art. 145 CP RM constatăm: este inadmisibil a califica omorul cu răpirea unei persoane sau cu luarea în calitate de ostatic în conformitate cu *(i)* art.164 și art.145 CP RM (cu excepția lit.f) alin.(2)) sau *(ii)* art.280 și art.145 CP RM (cu excepția lit.f) alin.(2)).

În speța de mai jos această regulă nu a fost respectată: „*B.N., acționând prin înțelegere prealabilă cu alte persoane, fiind în stare de ebrietate, după maltratarea lui D.A. și aducerea lui în stare de inconștiență, continuând acțiunile infracționale, având intenția de a se eschiva de la răspundere pentru maltratarea lui D.A., au convenit de comun acord să-l omoare, apoi să ardă cadavrul și să distrugă probele infracțiunii, motiv pentru care au planificat acest lucru împărțind rolurile fiecăruia și au procedat la realizarea celor dorite. În vederea executării planului infracțional indicat, vizând săvârșirea ulterioară a omorului premeditat a lui D.A., B.N. și alte persoane l-au înfășurat pe D.A., care era în viață, cu un covor. Apoi l-au plasat pe D.A. în*

portbagajul automobilului de model „VAZ 2105”, prin ce au privat victima de libertate. În continuare, au luat din imobil o anvelopă de camion și s-au deplasat cu automobilul menționat la marginea or. V. Deplasându-se cu automobilul indicat și privând de libertate victima D.A., care prezenta semne de viață, persoanele indicate l-au privat de libertate și l-au transportat pe ultimul de la locul aflării în extravilanul raionului V., unde l-au lipsit de viață” [164]. Accentuăm că comportamentul inculpatului B.N. a fost încadrat potrivit lit. c), e), g) alin. (2) art. 164 CP RM și conform lit. a), e), i), j), k) alin. (2) art. 145 CP RM. Observăm că la încadrarea omorului intenționat nu a fost reținut semnul calificativ consemnat la lit. f) alin. (2) art. 145 CP RM, deși, omorul intenționat a fost săvârșit cu răpirea unei persoane. Mai exact, inculpatul B.N, împreună cu ceilalți făptuitori, au răpit în prealabil victima, după care au lipsit-o de viață. Fără echivoc, în speță, este incidentă circumstanța agravantă nominalizată. În speță, se atestă o calificare fragmentară: răpirea – în tiparul unei norme, și omorul intenționat – în tiparul altei normei (alteia, decât celeia de la lit. f) alin. (2) art. 145 CP RM). Nu susținem o asemenea soluție de calificare, întrucât este contrară regulilor de calificare a infracțiunii unice complexe; or, care este rostul creării unei infracțiuni complexe în condițiile în care calificarea propriu-zisă este realizată conform normelor ce cuprind infracțiunile absorbite, dar nu conform normei ce reglementează infracțiunea absorbantă?! Astfel, acțiunile lui B.N. urmau a fi calificate potrivit lit. a), e), **f),** i), j), k) alin. (2) art. 145 CP RM, nu și conform lit. c), e), g) alin. (2) art. 164 CP RM.

În cele ce urmează vom examina ipotezele omorului intenționat ce presupun mai multe victime. *Ab initio*, semnalăm că lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM prevede răspunderea pentru omorul săvârșit „asupra a două sau mai multor persoane” [45]. Iar la lit.o) din același alineat este incriminat omorul intenționat săvârșit „de către o persoană care anterior a săvârșit un omor intenționat prevăzut la alin.(1)” [45]. În fine, acțiunile făptuitorului pot forma un concurs între mai multe fapte de omor.

Aceste ipoteze trebuie disociate. Prezența uneia sau alteia permite efectuarea unei calificări corespunzătoare. Astfel, de exemplu, în cazul în care se atestă forma prelungită a omorului cele comise trebuie încadrate conform lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM. În schimb, în cazul formei repetate a omorului cele săvârșite vor fi calificate potrivit lit. o) alin. (2) art. 145 CP RM. La rândul lor, acestea necesită deosebite de concursul între omorul intenționat și omorul intenționat, distincția între ele, în unele cazuri, fiind la limită.

În ceea ce privește circumstanța agravantă consemnată la lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM, surprindem că, în acest caz, omorul poate lua o dublă formă (alternativă): a) simplă sau b) prelungită. Cele două ipoteze sunt desprinse din teza formulată de I.Macari: „Faptele sunt săvârșite, de regulă, concomitent sau într-un interval de timp cu circumstanțe ce întrunesc aceste omoruri și care mărturisesc despre o intenție unică a vinovatului” [269, p.49]. Cu alte cuvinte, forma simplă a omorului este prezentă atunci când făptuitorul lipsește de viață victima printr-un act (*e.g.* detonarea unui explozibil (*i.e.* în baza unei singure acțiuni sunt lipsite de viață mai multe victime) sau în baza mai multor acte imediat succesive (*e.g.* tragerea din armă (*i.e.* victimele sunt lipsite de viață prin acțiuni diferite)). Cea din urmă ipoteză a omorului în variantă simplă (ce presupune un cumul de victime) trebuie deosebită de ipoteza omorului în variantă prelungită. Sunt meritorii explicațiile aduse de A.Mariț: „în timp ce la infracțiunea unică naturală actele se săvârșesc într-o succesiune imediată, neîntreruptă, în aceleași împrejurări, la infracțiunea unică continuată, între actele materiale se intercalează diferite perioade de timp” [272, p.150].

Deducem că forma simplă a omorului intenționat, implicând o succesiune de acte infracționale, ca și forma prelungită a omorului, se caracterizează prin prezența unor intervale de timp între actele materiale comise. Totuși, spre deosebire de forma simplă a omorului, cea prelungită cere prezența unor intervale mai mari între acte. Prezența unui interval prea mic poate exprima o continuitate firească a actelor materiale comise, fiind o trăsătură caracteristică infracțiunii unice simple. Pe bună dreptate menționează G.Sabău: „Din conceptul de infracțiune continuată face parte și cerința să existe un interval de timp între faptele componente. Acest interval nu trebuie să fie nici prea redus, deoarece s-ar confunda cu existența contextualității, iar în locul infracțiunii continuate ar fi o unitate naturală simplă de infracțiune” [308, p.79-80].

Desigur, delimitarea formei simple de cea prelungită a omorului comis asupra unei pluralități de victime nu are relevanță în planul calificării celor comise. În ambele ipoteze, la calificare trebuie reținută lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM. Această disociere însă, poate contribui la individualizarea pedepsei.

Analizând practica jurisprudențială a Rusiei, în materia omorului comis asupra unei pluralități de victime, N.N. Korotkih menționează: „Instanțele de judecată, de regulă, rețin acest semn calificativ atunci când lipsirea de viață a victimelor este realizată concomitent, fără o întrerupere ori succesiv, *i.e.* o victimă după alta” [397, p.88]. Studiul practicii judiciare autohtone în sfera ce vizează infracțiunea de omor, stipulată la lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM, confirmă

concluzia lansată de N.N. Korotkih. Astfel, în majoritatea situațiilor, omorul intenționat implicând mai multe victime, prevăzut la lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM, i-a forma unei infracțiuni simple constând în lipsirea de viață a victimelor prin acțiuni concomitente sau imediat succesive [147; 319; 216; 335; 116; 99]. Cu titlu de exemplu prezentăm următoarea speță: „*P.S. pe parcursul nopții de 13 august 2017 spre 14 august 2017, fiind în stare de ebrietate, aflându-se la domiciliului tatălui său P.G., care concubina cu R.T., în rezultatul unui conflict cu ultimii, având intenția de a-i omorî, cu o deosebită cruzime, le-a aplicat acestora din urmă multiple lovituri cu un obiect dur în rezultatul cărora victimele P.G. și R.T. au decedat*" [112].

În contrast, forma prelungită a omorului intenționat a fost identificată în următoarea speță: „*R.C., la data de 02.09.2018, aproximativ la orele 06:00, acționând cu intenție, din interes material, profitând de faptul că N.S. și M.V. se aflau în imposibilitate de a se apăra, întrucât dormeau, fiind în stare de ebrietate, folosind un cuțit, a intrat în odaia în care dormea M.V. unde, cu deosebită cruzime, i-a aplicat ultimului multiple lovituri cu cuțitul în abdomen. În rezultat victima a decedat. Ulterior, R.C. a intrat în odaia în care dormea N.S., și i-a aplicat mai multe lovituri cu cuțitul, de la care victima a decedat*" [123].

În unele cazuri [110; 341], forma prelungită a omorului coexistă cu infracțiunea săvârșită în participație. Se constată că, unul dintre participanți lipsește de viață o victimă, în timp ce celălalt participant lipsește de viață cealaltă victimă.

În altă privință, unii autori sunt de părere că infracțiunea de omor intenționat nu se poate exprima în formă prelungită. Bunăoară, G.-A. Vasile enunță: „Infracțiunea de omor este o infracțiune ce se realizează rapid și nu poate fi reluată împotriva aceleiași persoane, deci infracțiunea de omor nu poate fi executată în formă continuată" [371, p.440]. La rândul său, G.Sabău afirmă: „Urmările imediate ale infracțiunilor continuate dacă se răsfrâng asupra unor persoane diferite (subiecți pasivi ai infracțiunii continuate) face imposibilă existența unui rezultat global unic" [309, p.163]. Aceeași părere o are I.Pascu [282, p.51].

Nu putem susține aserțiunile doctrinare sus-evocate. Suntem de părere că orice infracțiune contra persoanei, în general, și omorul intenționat, în special, poate îmbrăca formă prelungită (cu excepția celor *a priori* incompatibile cu infracțiunea prelungită). Omorul intenționat nu constituie infracțiune incompatibilă cu forma prelungită. Pluralitatea de victime nu face imposibilă atestarea formei prelungite.

În orice caz, practica judiciară autohtonă îmbrățișează ideea posibilității luării omorului intenționat a unei forme prelungite, caz în care devine aplicabilă dispoziția lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM. Demonstrative sunt alegațiile judiciare consfințite în textul hotărârii Plenului CSJ nr.11/2012: „este posibil ca intenția de omor a două sau mai multor persoane să nu se realizeze simultan, ci etapizat, parcurgând mai multe episoade. În acest caz, va fi prezentă o infracțiune unică prelungită de omor, având la bază intenția unică de omor a două sau mai multor persoane" [258].

Un alt aspect ce merită tratat în contextul circumstanței agravante analizate ține de problema calificării conduitei criminale în ipoteza în care urmarea prejudiciabilă sub forma pluralității de victime *(i)* nu este cauzată deloc (nu survine nici un deces), sau *(ii)* este cauzată parțial (*e.g.* decedează doar o victimă dintre cele două vizate). Soluția de calificare pentru prima ipoteză (atunci când nu survine nici un deces, deși infractorul a voit să omoare mai multe victime) este neîndoielnică: cele comise necesită apreciere prin prisma art. 27, lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM. Respectiva soluție este urmată de practicienii dreptului penal [221; 133; 127; 106; 312]. Mai puțin neîndoielnică este soluția de calificare pentru ipoteza în care este cauzată o urmare prejudiciabilă parțială (*e.g.* survine decesul unei singure persoane din cele două vizate). Atât în doctrină, cât și în practica judiciară lipsește o unanimitate de păreri în ceea ce privește soluția de calificare. În principiu, chestiunea litigioasă se învârte în jurul calificării celor comise conform regulilor infracțiunii unice sau a celor privind concursul de infracțiuni.

În opinia lui I.Pascu și V.Lazăr „dacă făptuitorul a reușit să ucidă doar o persoană va exista concurs de infracțiuni între un omor consumat (simplu, calificat sau deosebit de grav săvârșit în alte condiții decât cele descrise la lit.b) art.176 din Codul penal) și o tentativă de omor deosebit de grav în condițiile lit.b) art.176 din Codul penal" [283, p.87]. În același făgaș, Gh.Diaconescu și C.Duvac punctează: „în ipoteza în care acțiunea-inacțiunea a provocat decesul unei singure persoane, din pluralitatea de persoane vizate, fapta se va încadra în infracțiunea de omor simplu (dacă nu este calificat datorită altor modalități normative) în concurs cu tentativa la infracțiunea de omor deosebit de grav" [224, p.97]. La rândul său, S.Bogdan enunță: „Discuții interesante au fost generate de ipoteza în care, urmare a acțiunii de ucidere, o persoană decedează și una nu. Nu se poate reține o infracțiune consumată de omor, deoarece rezultatul acestei infracțiuni constă în uciderea a cel puțin două persoane. Nu se poate reține nici o tentativă la omor deosebit de grav, deoarece s-a produs jumătate din urmarea prevăzută de lege, și anume moartea unei persoane.

Singura soluție acceptabilă constă în ruperea unității legale și încadrarea faptei într-un concurs de infracțiuni dintre o tentativă de omor și un omor consumat" [10, p.39-40]. Observăm că S.Bogdan recunoaște că în atare caz este produsă o jumătate de urmare (deși făptuitorul a voit să cauzeze întreaga urmare), dar, în același timp, de neînțeles, propune soluția concursului de infracțiuni.

Alți autori sunt de altă părere. De exemplu, N.Babii susține: „Semnul obligatoriu al acestei infracțiuni îl reprezintă urmarea prejudiciabilă: decesul a două sau mai multor persoane, adică cel puțin două decese. Prezența decesului unei singure persoane înseamnă că cele comise nu conțin toate semnele acestei componențe de infracțiune, aceasta nefiind consumată. În acest caz, cauzarea morții unei singure persoane reprezintă o tentativă de omor a două sau mai multor persoane" [376, p.38]. Similar, se expun și alți autori [25, p.6; 33, p.211; 355, p.62]. Potrivit autorului uzbek B.B. Matliubov „aprecierea juridică a unei singure infracțiuni în baza regulilor concursului contravine principiului echității, precum și regulilor generale de calificare a unei activități infracționale neconsumate" [407, p.46]. S.Brînza și V.Stati afirmă că „nu-i putem incrimina făptuitorului concursul de infracțiuni, atunci când acesta a urmărit să săvârșească o singură infracțiune" [25, p.6; 33, p.211]. S.Brînza mai enunță: „neconsumarea infracțiunii din cauze independente de voința făptuitorului nu ne dă motive să disjungem artificial activitatea lui infracțională. Să creăm pe hârtie două intenții infracționale. Când în realitate, în conștiința făptuitorului, nu a fost decât una singură" [27, p.3-4].

Totuși, practica judiciară [181; 331; 86] susține, cu precădere, prima dintre soluțiile de calificare propuse, și anume, aprecierea celor comise drept concurs de infracțiuni. Această soluție este promovată la pct.5.6. din hotărârea Plenului CSJ nr.11/2012 [258]. O sugestie judiciară asemănătoare reiese din pct.5 al hotărârii Plenului Judecătoriei Supreme a Republicii Belarus „Despre practica judiciară în cauzele penale privind omorul (art.139 din Codul penal al Republicii Belarus)", nr.9 din 17 decembrie 2002 [424].

În ceea ce ne privește, ne facem părtașii celui de-al doilea curent de opinii (care consideră că cele comise trebuie încadrate conform regulilor infracțiunii unice, ci nu potrivit regulilor privind concursul de infracțiuni). În opinia autorilor A.L. Karasova și A.V. Gorbani „aplicarea pedepsei, în asemenea cazuri, nu corespunde caracterului și gradului de pericol social al celor comise" [392, p.17]. Înțelegem că calificarea în concurs, propusă de adepții celuilalt curent de opinii, este justificată de inechitatea calificării celor comise doar ca tentativă la fapta penală

înscrisă la lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM. În același timp, considerăm că tocmai această soluție corespunde conținutului intenției făptuitorului, constând în lipsirea de viață a două sau mai multor persoane, ci nu doar a uneia. Respectiva regulă de calificare nu poate fi ignorată, doar pentru a respecta principiul echității tragerii la răspundere penală. De aceea, ne alăturăm soluției de calificare date în următoarea speță: „*M.R., la 14 aprilie 2014, aflându-se în curtea gospodăriei sale, amplasată în or. F., str. C. Stere 24, având în mână un cuțit de bucătărie, în urma unor relații ostile apărute spontan, intenționat, i-a aplicat lui M.E. o lovitură cu cuțitul în regiunea abdomenului, și lui V.A. o lovitură cu cuțitul în regiunea cutiei toracice. La scurt timp, V.A. a decedat în secția de reanimare a Spitalului raional F., fapt confirmat prin raportul de expertiză medico-legală, iar viața lui M.E. a fost salvată datorită intervenției personalului medical*" [332]. Subliniem că acțiunile inculpatului M.R. au fost încadrate potrivit art. 27, lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM. Și cel mai important: respectiva soluție de calificare a fost susținută atât de către instanța de apel [84], cât și de către cea de recurs [94].

În definitivă, pentru a nu ignora latura subiectivă în procesul calificării omorului intenționat presupunând o pluralitate de victime, considerăm necesar reformularea explicației judiciare înscrise la pct.5.6. din hotărârea Plenului CSJ nr.11/2012 (sus-evocată).

În opinia lui I.Pascu și V.Lazăr pentru a se reține elementul circumstanțial agravant examinat este necesară îndeplinirea condiției privind „unitatea intenției de a ucide două sau mai multe persoane" [283, p.87]. În același plan, I.Macari afirmă: „Pentru un așa omor este necesar ca fapta săvârșită să fie cuprinsă de o unică intenție a vinovatului" [269, p.49]. Același lucru îl subliniază S.Brînza [25, p.6] și D.Iu. Kraev [398, p.45]. N.N. Korotkih punctează că semnul calificativ în discuție ar trebui să implice unitatea intenției, absența căreia demonstrează prezența unui concurs de infracțiuni [397, p.90].

Respectiva regulă, uneori este ignorată de practicienii dreptului penal [118].

Deci, pentru a încadra în baza lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM intenția de a omorî cea de-a doua victimă trebuie să apară nu mai târziu de momentul lipsirii de viață a primei victime. În caz contrar, cele săvârșite formează concurs de infracțiuni. În speța de mai jos se atestă ipoteza apariției intenției de a lipsi de viață a doua victimă până la consumarea omorului primei victime: „*G.V. de comun acord și împreună cu D.I., au elaborat un plan în vederea sustragerii unor bunuri. Ajungând în s. Z., r-nul S., staționând automobilul în apropierea gospodăriei lui C.S., au împărțit în prealabil între ei rolurile. Astfel, D.I. a rămas de pândă în automobil, iar G.V., în*

vederea realizării scopului său criminal, a pătruns în gospodăria lui C.S. În timp, ce G.V s-a apropiat de ușa casei și cu ajutorul cuțitului pe care îl avea cu sine a încercat să deschidă lacătul, a fost observat de către C.S., care a încercat să-i curme acțiunile infracționale. Ca urmare, G.V., prin exces de autor, cunoscând că C.S. este de vârstă înaintată, intenționat, i-a aplicat multiple lovituri cu cuțitul în regiunea pieptului și abdomenului, în urma cărora, la scurt timp a decedat pe loc. Tot atunci, <u>în timp ce G.V. a săvârșit omorul lui C.S., în vederea curmării acțiunilor infracționale ale acestuia</u> (sublinierea ne aparține – n.a.*), s-a implicat soția victimei, C.P. Atunci, G.V., cunoscând că ultima este de vârstă înaintată, intenționat, i-a aplicat ultimei cu cuțitul mai multe lovituri, în urma cărora ultima la scurt timp a decedat pe loc*" [93]. În exemplul de mai sus, lipsirea de viață a victimei C.P. a fost realizată până la consumarea primului omor. Din împrejurările de fapt, reiese că, intenția de a omorî victima C.P. a apărut în momentul în care inculpatul G.V. îi aplica victimei C.S. multiple lovituri cu cuțitul (adică, până la survenirea decesului primei victime).

În concluzie, criteriul fundamental în delimitarea omorului prelungit de concursul acestor fapte îl formează unitatea intenției. În prezența unei singure intenții cele comise constituie o singură infracțiune, urmând să fie calificate în baza lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM. Acționarea în baza mai multor intenții face ca cele săvârșite să constituie un concurs de infracțiuni. În consecință, art.145 CP RM trebuie reținut la calificare tot atâtea ori, câte intenții infracționale sunt prezente.

Totuși, cu titlu de excepție, art. 145 CP RM poate fi aplicat doar o singură dată (în pofida manifestării de către infractor a unor intenții multiple). Este cazul formei repetate a omorului intenționat. Reiterăm că, la lit. o) alin. (2) art. 145 CP RM este incriminat omorul în formă repetată. Ca și concursul de infracțiuni forma repetată a omorului cere ca făptuitorul să acționeze în baza unor intenții diferite față de omorurile comise. Însă, spre deosebire de concursul între faptele de omor intenționat forma repetată a omorului constituie infracțiune unică. Prin urmare, dacă în cazul concursului între mai multe fapte de omor la calificare sunt reținute mai multe norme incriminatorii, atunci, în cazul formei repetate a omorului este aplicată o singură normă incriminatorie (lit. o) alin. (2) art. 145 CP RM) indiferent de numărul de repetări. Totuși, pentru a opera prevederea de la lit. o) alin. (2) art. 145 CP RM este inevitabil ca omorurile ce se succed să i-a forma unor infracțiuni în varianta-tip. În caz contrar, omorurile ce se succed vor forma un concurs de infracțiuni.

I.Macari sugerează că forma repetată a omorului este incidentă chiar și atunci când făptuitorul a fost condamnat pentru omorul inițial [269, p.52]. Cu ocazia examinării infracțiunii repetate am punctat că, pentru a reține forma repetată a infracțiunii (inclusiv a celei de omor), este obligatoriu ca persoana să nu fi fost anterior condamnată pentru vreuna dintre faptele penale comise. Accentuăm repetat că, această cerință reiese din dispoziția alin. (1) art. 33 CP RM. La aceeași concluzie ajungem interpretând istoric instituția repetării infracțiunii. Or, norma de la alin. (1) art. 31 CP RM (la moment abrogată) prevedea expres cerința neadmiterii existenței unei condamnări pentru vreuna dintre infracțiunile comise.

În concluzie, lit. o) alin. (2) art. 145 CP RM este operantă doar dacă făptuitorul nu a fost condamnat pentru cel puțin două dintre omorurile neagravate comise. Săvârșirea unui omor neagravat ulterior condamnării pentru comiterea unui alt omor neagravat nu îmbracă forma repetată a omorului, nefiind posibilă încadrarea în baza lit. o) alin. (2) art. 145 CP RM. Primul omor neagravat săvârșit va avea semnificație, exclusiv, în partea stabilirii pedepsei, întrucât cel de-al doilea omor neagravat este comis în stare de recidivă.

„Forma repetată a omorului trebuie deosebită de infracțiunea de omor comisă în stare de recidivă. Aceste două situații juridice nu se suprapun, deși se pot intersecta; or, nu este exclusă ipoteza săvârșirii unui omor repetat, infracțiunea fiind comisă în stare de recidivă (*e.g.* ulterior condamnării pentru săvârșirea unui omor făptuitorul comite alte două omoruri (neagravate), pentru ultimele două omoruri făptuitorul nefiind condamnat și neexpirând termenul de prescripție de tragere la răspundere penală)” [292, p.66].

5.2. Calificarea infracțiunilor contra vieții sexuale

În vederea unei calificări corecte a infracțiunilor contra vieții sexuale, în general, și a celor înscrise la art.171 și 172 CP RM, în special, apare necesitatea de a distinge situațiile în care aceste fapte penale pot îmbrăca forma unei infracțiuni unice și situațiile în care pot îmbrăca forma unui concurs de infracțiuni.

În mod deosebit, în contextul faptelor penale consemnate la art.171 și 172 CP RM, interesează criteriile de disociere a infracțiunii unice repetate, de infracțiunea unică prelungită, precum și de concursul între aceste fapte. Drept consecință, în funcție de forma infracțională identificată urmează a fi conturate reguli distincte de calificare. Așadar, la aprecierea formei repetate de infracțiune, încadrarea trebuie făcută conform lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM sau,

după caz, conform lit. a) alin. (2) art. 172 CP RM. În ipoteza unei infracțiuni prelungite urmează să se aplice o singură normă de incriminare, prevăzută la art. 171 sau 172 CP RM (cu excepția lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM sau, după caz, cu excepția lit. a) alin. (2) art. 172 CP RM). În fine, în situația unui concurs de infracțiuni, calificarea trebuie făcută în tiparul mai multor norme incriminatorii, consemnate la art. 171 sau 172 CP RM (cu excepția lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM sau, după caz, cu excepția lit. a) alin. (2) art. 172 CP RM).

Constatăm că, încadrarea, în situația infracțiunii repetate, exclude *a priori* soluția de calificare, în ipoteza infracțiunii prelungite și a concursului între aceste infracțiuni. Nu întotdeauna această regulă este respectată în practica judiciară. Pentru a ne convinge, vom prezenta următoarea speță: „*S.B., în seara zilei de 05 iunie 2018, aproximativ pe la ora 23:30, profitând de imposibilitatea victimei X. de a se apăra și de a-și exprima voința, a dezbrăcat-o forțat de unele haine și a încercat să întrețină un raport sexual forțat cu aceasta, însă independent de voința sa, nu și-a putut duce până la capăt acțiunile sale infracționale, deoarece în locuință au intrat vecinii victimei, care i-au curmat acțiunile sale infracționale. Tot el, în seara zilei de 07 iunie 2018, aproximativ pe la ora 22:00, profitând de imposibilitatea victimei X. de a se apăra, prin aplicarea constrângerii fizice și psihice, manifestată prin aplicarea loviturilor cu pumnii peste față, cutia toracică și alte părți ale corpului și amenințare cu răfuială fizică, a doborât-o la podea, a dezbrăcat-o forțată de unele haine de pe ea și a încercat să întrețină un raport sexual forțat cu aceasta, însă independent de voința sa, nu și-a putut duce până la capăt acțiunile sale infracționale, deoarece victima a opus rezistență*” [209]. Accentuăm că acțiunile lui S.B. au fost apreciate ca concurs de infracțiuni: art. 27, alin. (1) art. 171 CP RM și art. 27, lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM. Constatăm că aceeași circumstanță – faptul săvârșirii infracțiunii în mod repetat – a fost reținută de două ori la calificare. În primul rând, aceasta a fost luată în considerare la agravarea răspunderii penale conform lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM. În al doilea rând (cel mai grav), instanța a ținut să-i dea o apreciere suplimentară acestei circumstanțe, încadrând distinct prima încercare de a comite un viol asupra victimei. Nu putem achiesa la o asemenea soluție de calificare. Aceasta ignoră completamente voința legiuitorului exprimată în crearea infracțiunii repetate – formă a infracțiunii unice.

Creând o infracțiune repetată legiuitorul renunță automat la soluția concursului de infracțiuni. Acest lucru privește și infracțiunile stipulate la art. 171/172 CP RM. Totodată, precizăm că infracțiunea de viol și cea de acțiuni violente pot lua o formă repetată doar în

anumite condiții. *Inter alia*, din textul lit. a) alin. (1) art. 171 CP RM și lit. a) alin. (2) art.172 CP RM reiese că aceste infracțiuni pot fi considerate repetate doar dacă faptele penale constituente (cele ce formează conținutul infracțiunii repetate) sunt prevăzute în varianta-tip de la alin.(1). Cu drept cuvânt se menționează în doctrină că „conform legii în vigoare, repetarea infracțiunii reclamă condiții în plus" [22, p.3]. Atunci când nu este respectată condiția vizând identitatea infracțiunilor constituente, prevăzute în varianta-tip, S.Brînza sugerează soluția calificării în concurs [24, p.11-12; 22, p.3; 23, p.165].

Achiesăm la acest punct de vedere. Doar atunci când nu sunt întrunite condițiile de existență a infracțiunii repetate, sunt suficiente premise pentru a aprecia cele comise drept concurs de infracțiuni. Accentuăm: doar atunci. Respectiv, un viol agravat urmat de un alt viol agravat trebuie apreciat prin prisma instituției concursului de infracțiuni. Tot așa, un viol agravat urmat de unul neagravat sau un viol neagravat urmat de un viol agravat formează concurs de infracțiuni. Aceleași raționamente trebuie aplicate în ipoteza acțiunilor violente cu caracter sexual. Nu întotdeauna în practica judiciară este respectată condiția referitoare la tipul și identitatea infracțiunii comise – parte a infracțiunii repetate. În unele cazuri, cele comise sunt catalogate infracțiune repetată, deși lipsește condiția ca un viol neagravat să fie urmat de un alt viol neagravat sau o infracțiune de acțiuni violente cu caracter sexual, în formă neagravată, să fie urmată de o altă infracțiune prevăzută la art.172 CP RM, în formă neagravată. Tocmai o asemenea stare a lucrurilor învederăm în următoarea speță: „*F.I., împreună cu alte persoane stabilite de organul de urmărire penală și o persoană nestabilită pe nume V., în privința cărora cauza a fost disjunsă, în urma unei înțelegeri prealabile, la 24 septembrie 2007, seara, ora precisă nu a fost stabilită, fiind în stare de ebrietate, având intenția de a comite un viol, forțat au urcat-o pe X. într-un automobil de model „VAZ 2108" și au transportat-o în s. E., r-nul Ş., lângă fosta fermă de porci, amenințând-o cu aplicarea forței fizice, au dezbrăcat-o și au comis cu ea pe rând un raport sexual forțat. Tot el, în noaptea din 25 septembrie 2007, împreună și în urma înțelegeri prealabile cu persoanele menționate supra, în privința cărora cauza a fost disjunsă, deplasându-se în pădurea din s. E., r-nul Ş., unde de asemenea având intenția de a comite violul, amenințând-o cu aplicarea forței fizice pe X., au dezbrăcat-o și au comis cu ea pe rând câte un raport sexual forțat*" [113]. De consemnat că acțiunile lui F.I. au fost calificate în baza lit.a), c) alin.(2) art.171 CP RM. Deci, instanța a apreciat că conduita lui F.I. îmbracă, între altele, forma unui viol repetat, în pofida faptului că F.I. a comis, în baza unor intenții diferite, două infracțiuni

de viol în formă agravată. Abordând chestiuni problematice derivând din forma repetată a infracțiunii de viol V.Stati și Gh.Reniță menționează: „nu poate fi vorba despre repetarea infracțiunii atunci când are loc o succesiune de infracțiuni neidentice [358, p.101]”. Corespunzător, în speță, acțiunile lui F.I. urmau a fi încadrate ca concurs de infracțiuni, nu însă ca infracțiune unică repetată. Mai exact, comportamentul lui F.I. trebuia încadrat: potrivit lit. c) alin. (2) art. 171 CP RM și potrivit lit. c) alin. (2) art. 171 CP RM.

În opoziție, într-o altă speță instanța de recurs a criticat soluția instanței de apel de a considera cele săvârșite de către inculpat drept viol în formă repetată, indicând următoarele: „*lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM se aplică în cazul în care sunt întrunite următoarele patru condiții: 1) făptuitorul a săvârșit anterior un viol; 2) răspunderea pentru acest viol este stabilită la alin. (1) art. 171 CP RM (sublinierea ne aparține* – n.a.*) […]*” [196].

Exemplu clar de infracțiune unică repetată surprindem în următoarea speță: „*N.S. în primele zile ale lunii octombrie a anului 2013, în jurul orelor 20:00, aflându-se în curtea gospodăriei cet. F.S., i-a aplicat ultimei câteva lovituri cu mâna peste față, cauzându-i vătămări corporale ușoare, și doborând-o la pământ, aplicând constrângerea psihică, exprimată prin amenințări de aplicare ulterioară a violenței fizice, contrar voinței victimei, în mod forțat a săvârșit cu ea un raport sexual. Tot el, N.S., la 27 noiembrie 2013, aproximativ la ora 02:00, spărgând geamul ușii de la intrare, ilegal a pătruns în domiciliul cet. F.S. unde, la cerințele legale ale ultimei de a părăsi domiciliul, a refuzat. În continuare, aplicând constrângerea psihică în privința cet. F.S., exprimată prin amenințări cu aplicarea violenței fizice, contrar voinței acesteia, a săvârșit cu ea un raport sexual forțat*” [130]. În speță, sunt întrunite toate condițiile privitoare la existența infracțiunii de viol în formă repetată. *Primo* – până la săvârșirea celui de-al doilea viol inculpatul N.S. nu a fost condamnat definitiv pentru săvârșirea primului viol. *Secundo* – pentru nici una dintre cele două fapte de viol nu a expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală. *Tertio* – cele două infracțiuni au fost comise în baza unor intenții diferite. *Quarto* – ambele infracțiuni de viol, comise de făptuitor, sunt în varianta-tip (prevăzute la alin.(1)). Respectarea acestor condiții a determinat corecta apreciere a celor săvârșite drept infracțiune repetată.

Aprecierea infracțiunii de viol sau a celei de acțiuni violente cu caracter sexual în formă repetată suscită și alte probleme de încadrare. Bunăoară, într-o speță [109] instanța a încadrat comportamentul făptuitorului în baza lit.a) alin.(2) art.171 CP RM, pe motiv că acesta anterior ar

fi fost condamnat pentru săvârșirea unui alt viol, tot prevăzut la alin.(1) art.171 CP RM. Precizăm că, condițiile de existență a infracțiunii unice repetate (desprinse din textul normei incriminatorii, dar și din dispoziția alin.(1) art.33 CP RM) trebuie întrunite cumulativ. Respectiv, infracțiunea de viol nu poate lua o formă repetată atunci când, deși sunt săvârșite două infracțiuni prevăzute la alin.(1) art.171 CP RM, pentru una dintre ele făptuitorul ar fi fost condamnat definitiv. Acest lucru este punctat în dispoziția alin.(1) art.33 CP RM. Corespunzător, în speța de mai sus, instanța era în imposibilitate să aplice regulile de calificare a infracțiunii repetate, în condițiile în care făptuitorul ar fi săvârșit cel de-al doilea viol ulterior condamnării pentru primul viol.

De menționat că prin decizia instanței de apel acțiunile inculpatului au fost reîncadrate din tiparul lit.a) alin.(2) art.171 CP RM în tiparul alin.(1) art.171 CP RM. Respectiv, instanța de apel a corectat eroarea de calificare admisă de instanța de fond. Lasă de dorit însă, argumentul etalat de instanța de apel în favoarea poziției luate. La concret, în motivarea soluției sale instanța de apel a punctat următoarele: „*Conform rezultatelor verificării persoanei pe evidențele operative din 18.08.2016 (f.d. 204) sentința Judecătoriei Strășeni din 04.02.2009 a fost executată, ultimul ispășind pedeapsa, fiind eliberat la data de 26.01.2015. Prin urmare, prevederile de la lit.a) alin.(2) art.171 CP RM, nu sunt aplicabile, deoarece ultimul și-a ispășit pedeapsa stabilită prin sentința Judecătoriei Strășeni din 04.02.2009 pentru infracțiunea de viol*” [89]. Suntem în dezacord absolut cu raționamentul instanței de apel vizând reîncadrarea conduitei inculpatului (deși, de principiu, considerăm că, acțiunile inculpatului, pe bună dreptate, au fost reîncadrate din tiparul lit.a) alin.(2) art.171 CP RM în tiparul alin.(1) art.171 CP RM). Notăm că, una dintre condițiile de valabilitate a infracțiunii repetate constă în lipsa unei condamnări penale pentru săvârșirea vreuneia dintre infracțiunile comise. *A fortiori*, deducem că infracțiunea repetată lipsește și atunci când făptuitorul și-ar fi ispășit pedeapsa pentru infracțiunea comisă. Însă, prin statuarea sa, instanța de apel, implicit, a încercat să sublinieze că cele săvârșite de inculpat ar fi putut apreciate drept infracțiune unică doar dacă inculpatul nu și-ar fi ispășit pedeapsa pentru săvârșirea primului viol. Desigur, o asemenea interpretare a dispoziției normei ce consacră violul repetat, raportat la alin. (1) art. 33 CP RM, este defectă. Norma de la lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM este inaplicabilă în orice situație în care făptuitorul este condamnat definitiv pentru săvârșirea unuia dintre cele două infracțiuni de viol comise.

Pentru a reține violul repetat sau acțiunile violente cu caracter sexual în formă repetată nu contează dacă acțiunile sunt îndreptate spre una și aceeași victimă sau spre victime diferite [346].

În altă privință, necesită deosebire forma prelungită a faptelor penale consemnate la art. 171 și 172 CP RM de forma repetată a acestora și, respectiv, de concursul real între atare infracțiuni. Anumite explicații regăsim la pct.7 din hotărârea Plenului CSJ nr.17/2005 [254]. În esență, forma prelungită a acestor fapte penale, spre deosebire de forma repetată, se caracterizează prin prezența unei singure intenții față de toate raporturile sexuale/acțiunile violente cu caracter sexual săvârșite. Preponderent, în baza aceluiași criteriu delimităm forma prelungită a acestor infracțiuni de concursul între ele. Cu alte cuvinte, pentru a încadra o singură dată în baza art.171 sau 172 CP RM (sub forma unei infracțiuni prelungite) trebuie de determinat dacă făptuitorul a acționat în baza unei singure intenții față de toate episoadele infracționale comise. Forma prelungită a infracțiunii de viol a fost identificată în următoarea speță: „*T.M., la 21.07.2018, în perioada de timp 04.00 – 08.00, având intenția satisfacerii poftei sexuale, acționând cu intenție directă, profitând de imposibilitatea minorei X. de a se apăra și de a-și exprima voința, aplicând constrângere psihică și fizică a întreținut cu minora X. două raporturi sexuale contrar voinței*” [144]. Acțiunile inculpatului au fost încadrate o singură dată în baza lit. b) alin. (2) art. 171 CP RM. Susținem încadrarea efectuată. Este limpede că inculpatul a acționat în baza unei singure intenții atunci când a comis cele două raporturi sexuale prin constrângere. Această concluzie este determinată de împrejurarea privind conexiunea temporală între cele două episoade infracționale. Durata mică între cele două raporturi sexuale face ca acestea să fie apreciate drept episoade ale unei singure infracțiuni. Regulile calificării infracțiunii unice prelungite au fost aplicate, corect, și în următorul caz: „*B.A., în perioada de la 09 februarie 2017 ora 15:00 până la 10 februarie 2017 ora 14:30, fiind în stare de ebrietate alcoolică, aflându-se în casa sa de locuit, intenționat, urmărind scopul satisfacerii poftei sexuale, prin constrângere fizică și psihică, manifestată prin amenințări cu aplicarea violenței și aplicarea multiplelor lovituri cu mâinile peste diferite părți ale corpului, înfrângând astfel rezistența opusă, contrar voinței victimei Z. a săvârșit mai multe raporturi sexuale în forme perverse*” [131].

Totodată, A.F. Zalov menționează: „În categoria infracțiunilor prelungite pot fi atribuite doar acele fapte unde, între raporturile sexuale comise a avut loc o întrerupere” [385, p.31]. Suntem de acord cu această observație, îndreptată spre disocierea formei prelungite a infracțiunii de viol de cea simplă. Or, nu este exclus ca făptuitorul să realizeze două sau mai multe raporturi

sexuale fără a exista o întrerupere în activitatea infracțională săvârșită. Cea din urmă ipoteză redă forma simplă a infracțiunii de viol, ci nu forma prelungită.

N.N. Korotkih enunță: „Analiza practicii judiciare demonstrează că săvârșirea unor fapte identice, necuprinse de aceeași intenție infracțională, chiar dacă în privința aceleiași victimei, trebuie calificate ca concurs de infracțiuni" [397, p.90].

În speța de mai jos instanța de judecată a reținut un concurs de infracțiuni în acțiunile inculpatului. În fapt, instanța a constatat următoarele: „*C.V. în una din zilele lunii decembrie 2018, acționând cu intenție, în vederea satisfacerii necesităților sale sexuale, cunoscând că minora X. nu a atins vârsta de 14 ani, profitând de imposibilitatea ei de a se apăra și de a-și exprima voința datorită vârstei fragede, a dezbrăcat-o de hainele din partea de jos a corpului până la jumătate și a întreținut cu ea un raport sexual forțat. Tot el, la 17 martie 2019 în jurul orei 21:30, fiind în stare de ebrietate, acționând cu intenție, în vederea satisfacerii necesităților sale sexuale, cunoscând că minora X. nu a atins vârsta de 14 ani, profitând de imposibilitatea ei de a se apăra și de a-și exprima voința datorate vârstei fragede, a dezbrăcat-o de hainele din partea de jos a corpului până la jumătate și a întreținut cu ea un raport sexual forțat"* [200].

Este evident că, inculpatul a acționat în baza unor intenții diferite. O altă concluzie nu poate fi stabilită, în condițiile în care distanța între cele două raporturi sexuale a fost de cca trei luni. Mai mult, au variat și împrejurările obiective în care au fost comise cele două infracțiuni de viol. În asemenea circumstanțe, acțiunile inculpatului C.V. au fost încadrate corect ca concurs de infracțiuni.

O soluție de calificare similară (drept concurs de infracțiuni) se impunea și în următoarea speță: „*M.N. <u>în una din zilele lunii iulie 2018</u> (evidențierea ne aparține* – n.a.*), având intenția de a-și satisface pofta sexuală cu minora X., profitând de imposibilitatea minorei de a se apăra, aplicând constrângere fizică și psihică, a dezbrăcat-o forțat, cu care a întreținut un raport sexual. Ulterior, M.N., <u>într-o zi din luna septembrie, același an,</u> (evidențierea ne aparține* – n.a.*), având intenția de a-și satisface pofta sexuală cu minora X., prin constrângere psihică, a mai întreținut un raport sexual*" [195]. De precizat că acțiunile inculpatului M.N. au fost calificate, o singură dată, în baza lit.b) alin.(3) art.171 CP RM, deși acesta, fără echivoc, în cele două episoade, a acționat în baza unor intenții diferite. Împrejurările în care a acționat inculpatul, dar, mai ales, intervalul de timp între cele două raporturi sexuale realizate demonstrează pluralitatea

intențiilor manifestate. Organul de urmărire penală însă, a apreciat (în opinia noastră, neîntemeiat) că conduita lui M.N. formează conținutul unei infracțiuni prelungite.

Sesizăm similitudinea împrejurărilor de fapt prezente în cele din urmă spețe. Paradoxal dar, soluțiile de încadrare din cele două spețe sunt absolut antagoniste: în prima speță a fost reținut un concurs de infracțiuni, în timp ce în cea dea doua speță – o singură infracțiune de viol. Evident, nu putem susține o asemenea stare a lucrurilor. E inadmisibil ca în situații identice/similare să se ofere soluții de calificare diferite.

În altă privință, V.Dobrinoiu și N.Neagu relevă: „Nu se poate reține concursul de infracțiuni între infracțiunea de viol și infracțiunea de agresiune sexuală, dacă faptele sunt săvârșite în aceeași împrejurare și asupra aceleiași persoane, în acest caz reținându-se numai infracțiunea de viol” [227, p.152]. Precizăm că, norma de la art.219 din Codul penal al României (*i.e.* normă care stabilește răspunderea pentru infracțiunea de agresiune sexuală) are un conținut, pe alocuri similar, cu normele de la art.172 CP RM. Respectiv, autorii citați sugerează că în împrejurările descrise mai sus cele comise nu trebuie încadrate conform regulilor concursului de infracțiuni, ci conform regulilor infracțiunii unice. O poziție diferită o are A.N. Kulaghin, statuând că în acest caz „cele comise nu pot fi apreciate drept infracțiune prelungită, din considerentul lipsei unei suprapuneri obiective a celor săvârșite” [402]. Susținem cel din urmă punct de vedere. „Nu poate forma o infracțiune unică săvârșirea unui viol și a unei acțiuni violente cu caracter sexual (chiar dacă acțiunile infracționale sunt săvârșite în baza aceleiași intenții și în privința aceleiași victime). În postura de episoade ale infracțiunii prelungite nu pot apărea fapte penale incriminate în cadrul unor articole distincte. E cu neputință ca asemenea fapte să fie apreciate drept infracțiuni identice. Or, ține de esența infracțiunii prelungite ca acestea să fie formate din mai multe acțiuni (inacțiuni) identice sau, cel mult omogene, dar prevăzute în cadrul aceluiași articol” [293, p.72]. O soluție de calificare similară este surprinsă la pct.7 din hotărârea Plenului CSJ nr.17/2005 [254].

Soluția oferită își găsește oglindire în următoarea speță: „*B.I., intenționat, urmărind scopul satisfacerii poftei sexuale în forme perverse, aplicând violență fizică asupra lui Z. pentru a înfrânge rezistența acesteia, forțat, contrar voinței ei, a întreținut cu aceasta un raport sexual, ulterior realizând în privința victimei un act oralo-genital*” [167]. Regulile concursului de infracțiuni au fost reținute în multe alte cauze penale [189; 170; 167; 166; 160; 339]. Invocarea unei singure norme la calificare (a art.171 sau 172 CP RM) e posibil doar în cazul în care

făptuitorul acționează cu intenție supravenită. În opinia autorului român T.Amza „avem intenție supravenită atunci când infractorul prevede rezultatul ulterior hotărârii de a comite fapta determinând hotărârea ulterioară de a-l produce” [1]. Astfel, intenția făptuitorului de a comite un viol poate lua un alt conținut, și anume: de a comite o acțiune violentă cu caracter sexual. În atare situație, cele săvârșite trebuie calificate conform normei ce cuprinde infracțiunea comisă în baza intenției supravenite (în speță, conform art.172 CP RM). Nu este exclusă și situația inversă: intenția făptuitorului de a comite o acțiune violentă cu caracter sexual este convertită în intenția de a săvârși un viol. În opinia lui A.Mariț „noțiunea de intenție supravenită nu trebuie înțeleasă în sensul de intenție apărută ulterior comiterii infracțiunii” [271, p.95]. Respectiv, pentru a încadra potrivit normei ce prevede răspunderea pentru săvârșirea infracțiunii în baza intenției survenite este important ca intenția survenită să apară până la consumarea intenției inițiale. În orice caz, încadrarea unei infracțiuni comise în baza unei intenții survenite se face conform regulilor infracțiunii unice. Ipoteza nominalizată trebuie deosebită de ipoteza încercării de a săvârși o infracțiune, și care nu este finalizata, din cauze ce nu depind de făptuitor. Cea din urmă situație denotă prezența unei tentative de infracțiune. Nu este exclus ca, ulterior întreruperii activității infracționale (din motive ce nu depind de voința persoanei), să apară o nouă intenție – de a comite o altă infracțiune. În acest caz, poate fi angajată răspunderea în baza mai multor norme, cele comise formând un concurs de infracțiuni. O asemenea ipoteză este posibilă și în cazul infracțiunilor contra vieții sexuale. Este convingătoare următoarea speță: „*A.I., aflându-se în salonul automobilului de model „VAZ 2115” parcat la ieșirea de pe drumul R-29, Comrat-Ceadîr-Lunga, sectorul 7 km+ 100 m, aplicând constrângere fizică și psihică asupra minorei X., a încercat să întrețină cu ultima un raport sexual contrar voinței acesteia, dar nu a realizat până la capăt intenția sa din motivul opunerii rezistenței din partea victimei. Ulterior, A.I., aplicând față de minora X. constrângere fizică și psihică și-a satisfăcut pofta sexuală în formă perversă*” [129]. În speță, nu atestăm o transformare a intenției inițiale. Or, intenția de a comite un viol nu a fost transformată în una de a comite o acțiune violentă cu caracter sexual. De fapt, intenția inculpatului A.I. nu a fost finalizată, datorită unor împrejurări independente de dorința făptuitorului. În atare circumstanțe, la A.I. a apărut o nouă intenție – cea de a comite fapta stipulată la art.172 CP RM (intenție dusă la bun sfârșit). Deci, cele comise de A.I. corect au fost încadrate ca concurs de infracțiuni (tentativă la viol și acțiuni violente cu caracter sexual în formă consumată).

În altă privință, din conținutul pct.7 din hotărârea Plenului CSJ nr.17/2005 deprindem următoarea concluzie sugerată de Plen: infracțiunile consemnate la art.171 și 172 CP RM nu pot lua forma prelungită dacă vizează raporturi sexuale/acțiuni violente cu caracter sexual cu victime diferite.

Implicit, o concluzie similară este dedusă din textul pct.8 din hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Federației Ruse „Despre practica judiciară în cauzele penale privind infracțiunile contra inviolabilității sexuale și libertății sexuale a persoanei", nr.16 din 04.12.2014: „În cazurile în care mai multe fapte de viol sau mai multe acțiuni violente cu caracter sexual au fost săvârșite pe parcursul unei perioade scurte de timp cu una și aceeași victimă (sublinierea ne aparține – *n.a.*), și împrejurările în care au fost săvârșite mărturisesc despre existența unei singure intenții din partea făptuitorului față de faptele penale identice comise, cele săvârșite trebuie apreciate în calitate de infracțiune unică prelungită" [423]. Observăm că și Plenul Judecătoriei Supreme a Federației Ruse punctează pe particularitatea privind unitatea victimei infracțiunii pentru a fi prezența infracțiunii de viol sau a celei de acțiuni violente cu caracter sexual, în formă prelungită. O poziție asemănătoare întâlnim în doctrină [409, p.169; 459, p.93].

În cadrul secțiunii din prezenta lucrare dedicată examinării infracțiunii unice prelungite am demonstrat că unitatea victimei infracțiunii nu este trăsătură obligatorie a respectivei forme. În principiu, nu avem temei să exceptăm de la această regulă infracțiunile contra vieții sexuale. Legiuitorul nu înlătură posibilitatea ca aceste infracțiuni să îmbrace forma prelungită atunci când vizează victime diferite. Din punctul nostru de vedere, la aprecierea formei prelungite a infracțiunii interesează, în special, unitatea intenției, ci nu numărul victimelor. Astfel, dacă unitatea intenției este consfințită în dispoziția art.30 CP RM, atunci unitatea victimei nu se regăsește în dispoziția acestei normei. Atunci de ce Plenul Curții Supreme de Justiție a decis că pluralitatea victimelor exclude aprecierea celor săvârșite drept infracțiune prelungită? Care este premisa legală a unei asemenea recomandări judiciare? Întrebările sunt mai mult ca pertinente în condițiile în care mai multe norme incriminatorii conțin calificativul „asupra a două sau mai multor persoane". Or, în cazul acestor calificative infracțiunea poate cuprinde forma prelungită. Lipsa în conținutul art.171 și 172 CP RM (dar și în textul celorlalte articole ce incriminează infracțiuni contra vieții sexuale) a unui asemenea semn circumstanțial agravant nu înlătură, în nici un caz, posibilitatea săvârșirii unor atare fapte în formă prelungită vizând victime diferite.

De menționat că, în doctrina de specialitate [402, p.57; 433, p.88-91] se susține ideea posibilității atestării formei prelungite a infracțiunilor contra vieții sexuale implicând victime diferite. S.Brînza recomandă chiar formularea unei noi explicații în textul hotărârii Plenului CSJ nr.17/2005, astfel încât să îmbrace formă prelungită și acțiunile întreprinse cu victime diferite, dar în realizarea aceleiași rezoluții [24, p.10]. S.Brînza și V.Stati menționează că „o asemenea recomandare ar contribui substanțial la aplicarea uniformă a legii penale, demonstrând consecvență concepțională" [28, p.7]. Considerăm că explicația cazuală sus-enunțată (înscrisă la pct.7 din hotărârea Plenului CSJ nr.17/2005) trebuie exclusă sau reformulată, în așa fel încât să ofere posibilitatea aprecierii drept infracțiune unică a situațiilor în care violul/acțiunile violente cu caracter sexual sunt săvârșite asupra mai multor victime, dar în baza aceleiași rezoluții infracționale. Prin analogie, considerăm că, și în cazul celorlalte infracțiuni contra vieții sexuale trebuie aplicate aceleași reguli. Și nu doar în cazul infracțiunilor contra vieții sexuale, ci și în cazul altor infracțiuni contra persoanei.

În concluzie, constatăm că, pentru a reține la calificare o singură infracțiune contra vieții sexuale (în formă prelungită) nu interesează dacă acțiunile infracționale sunt îndreptate spre una și aceeași victimă sau spre victime diferite. Corespunzător, unitatea sau pluralitatea victimelor nu are relevanță nici în planul aprecierii celor comise drept concurs de infracțiuni. Deci, nu este exclus un concurs de infracțiuni având aceeași victimă, după cum nu este exclusă o infracțiune prelungită cu mai multe victime.

În altă ordine de idei, notăm că faptele înscrise la art.171 și 172 CP RM pot forma concurs cu alte infracțiuni contra vieții sexuale (*e.g.* concurs între infracțiunile prevăzute la art.171 și 175 CP RM [148; 220; 117]; concurs între infracțiunile stipulate la art.172 și 175 CP RM [115]; concurs între infracțiunile consemnate la art.171 și 174 CP RM [213; 126]). Nu interesează dacă acțiunile infracționale sunt îndreptate spre una și aceeași victimă sau spre victime diferite. Menționăm că infracțiunile prevăzute la art.171 și 172 CP RM pot intra în concurs și cu alte infracțiuni. În multe din cazuri infracțiunea de viol sau de acțiuni violente cu caracter sexual se află în raport de conexitate cu o altă faptă penală. În unele cazuri [122; 334] atestăm un raport de conexitate etiologică (*i.e.* în vederea înlesnirii de a comite una dintre infracțiunile specificate la art. 171 sau 172 CP RM este săvârșită o altă faptă penală (*e.g.* este săvârșită răpirea unei persoane)). În alte cazuri [173; 193], identificăm un raport de conexitate consecvențională (*i.e.* în

vederea ascunderii infracțiunii de viol sau a celei de acțiuni violente cu caracter sexual este comisă o altă faptă penală (*e.g.* este săvârșit omorul victimei)).

Uneori, la încadrarea infracțiunilor contra vieții sexuale aflate în conexitate cu alte fapte penale este ignorată norma ce cuprinde infracțiunea-mijloc (*i.e.* infracțiunea săvârșită întru înlesnirea săvârșirii infracțiunii contra vieții sexuale). O asemenea problemă de calificare identificăm în următoarea speță: „*O.V. în una din zilele lunilor iulie-august 2019, pe timp de noapte, prin deteriorarea geamului, a pătruns în locuința lui X. și având intenția de a-și satisface pofta sexuală prin constrângere fizică, aplicându-i o lovitură în regiunea capului, a întreținut cu X. un raport sexual contrar voinței acesteia*" [193]. Acțiunile lui O.V. au fost încadrate doar în baza normei ce cuprinde infracțiunea-scop (*i.e.* conform art.171 CP RM), nu și conform normei cu prevede răspunderea pentru săvârșirea infracțiunii-mijloc (*i.e.* conform art.179 CP RM). Precizăm că infracțiunea-mijloc nu este absorbită de infracțiunea-scop, motiv pentru care, la calificarea celor comise de către O.V. trebuie aplicate regulile concursului de infracțiuni, dar nu a infracțiunii unice. Omisiunea calificării acțiunilor lui O.V. în baza art.179 CP RM determină subaprecierea pericolului social al celor comise. În consecință, este trunchiat scopul legii penale, în general, și al pedepsei penale, în special.

5.3. Calificarea infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică

Una dintre problemele cheie la calificarea infracțiunilor de corupere, în general, și a celor de corupere pasivă, în special, rezidă în identificarea formelor pe care acestea le pot îmbrăca, din perspectiva unității sau a pluralității infracționale. Atestăm situații când apare dilema calificării coruperii pasive drept infracțiune unică sau potrivit concursului de infracțiuni. Coruperea pasivă, în postura de infracțiune unică, trebuie deosebită de concursul acestor infracțiuni.

Se impune disocierea concursului de infracțiuni de forma prelungită a coruperii pasive. În hotărârea Plenului CSJ nr.11/2014 nu găsim o explicație la acest capitol. În comparație, la pct.21 din hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Federației Ruse „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale de corupere și alte infracțiuni de corupție", nr. 24 din 09.07.2013 este înscrisă o explicație menită să delimiteze forma prelungită a coruperii pasive de concursul de infracțiuni: „Concursul de infracțiuni trebuie deosebit de darea sau primirea mitei, în formă prelungită, în mai multe rate. Ca și infracțiune unică prelungită trebuie, în special, calificate faptele de primire

sistematică a mitei de la aceeași persoană, […] dacă faptele indicate au fost cuprinse de o singură intenție” [422].

Forma prelungită a coruperii pasive este subliniată în doctrina de specialitate: „în situația în care banii sau alte foloase sunt remise în rate succesive, fapta are caracterul de infracțiune continuată” [228, p.87]; „forma continuată se poate reține atunci când mituitorul oferă în mai multe ocazii mită funcționarului” [10, p.303]; „va exista o infracțiune continuată de luare de mită și în cazul în care, acționând pe baza aceleiași rezoluții, funcționarul public va cere sau va primi, în mod repetat, de la aceeași persoană, diferite sume de bani sau alte foloase” [277, p.124]; „infracțiunea devine prelungită dacă între corupător și corupt există o înțelegere prealabilă de a transmite mita în câteva rate. În acest caz, înțelegerea prealabilă de „a împărți” mita nu lasă nicio îndoială că acțiunile fiecărui subiect (coruptului și corupătorului) sunt legate de o intenție unică, motiv pentru care trebuie apreciate drept infracțiune prelungită” [403, p.174]. Forma prelungită a coruperii pasive a fost identificată în următoarea speță: „*D.T. exercitând funcția de arhitect în cadrul ÎMI „Chișinău proiect”, fiind persoană cu funcții de răspundere, fără a înregistra în modul cuvenit și pentru grăbi îndeplinirea proiectului de execuție a anexei cu subsol la ap.48 de pe str. Drumul Crucii, 98, mun. Chișinău, contrar obligațiunilor sale de serviciu, a extorcat de la M.V. suma de 300 dolari SUA, pe care i-a primit în două tranșe: la 05 decembrie 2005 – 100 dolari SUA și la 04 ianuarie 2006 – 200 dolari SUA, când a fost reținută de polițiști*” [149]. De precizat că acțiunile inculpatului au fost încadrate o singură dată în bază lit. c) alin. (2) art. 324 CP RM (*i.e.* coruperea pasivă săvârșită prin extorcarea mitei în două tranșe). În speță, pe bună dreptate, cele comise au fost încadrate o singură dată în baza art.324 CP RM. Or, inculpatul a acționat în baza unei singure intenții. Deși a primit remunerația ilicită în două rate (tranșe) făptuitorul a manifestat o intenție unică. Probabil, cel mai important argument în favoarea aprecierii celor săvârșite în calitate de infracțiune unică prelungită îl formează identitatea victimei infracțiunii (*i.e.* persoanei din contul căreia este extorcată remunerația ilicită).

Situația devine mai complicată în ipoteza în care coruptul pretinde, primește, acceptă sau extorcă remunerație ilicită de la mai multe persoane, ci nu doar de la una. De altfel, potrivit pct.21 din hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Federației Ruse nr.24/2013 pentru a fi în fața unei infracțiuni prelungite remunerația ilicită trebuie primită de la una și aceeași persoană. O părere similară o are M.D. Ivanova: „Atunci când persoana cu funcție de răspundere primește

mita de la mai multe persoane, atunci în raport cu fiecare corupător este săvârșită o faptă distinctă, cele comise constituind un concurs de infracțiuni” [388].

Nu putem îmbrățișa o asemenea poziție (mult prea restrictivă). De principiu, și în această ipoteză nu excludem posibilitatea atestării formei prelungite a coruperii pasive. Ne aliniem celor expuse de G.-M. Husti: „nu este exclusă reținerea formei continuate în situația în care mita este primită de la mai multe persoane” [262, p.58].

„Nu excludem varianta manifestării de către făptuitor a unei intenții unice în raport cu fiecare act de corupere (act concretizat în pretinderea, acceptarea, primirea sau extorcarea unei remunerații ilicite diferite (*i.e.* de la diferite persoane)), atunci când fiecare act de corupere este privit pe post de episod (parte componentă) a infracțiunii unice prelungite. Nu înțelegem de ce pluralitatea corupătorilor ar trebui să semnifice neapărat o pluralitate de infracțiuni sub forma unui concurs. Accentuăm că trăsătura fundamentală a infracțiunii prelungite (care o deosebește de concursul de infracțiuni) este intenția unică față de cele comise. Unitatea persoanei corupătorului nu constituie condiție obligatorie a coruperii pasive în formă prelungită. Această condiție nu reiese din textul alin.(1) art.30 CP RM. Prin urmare, e posibil ca făptuitorul să pretindă, să accepte sau să primească remunerații ilicite de la mai mulți corupători, dar cele comise să fie apreciate drept infracțiune unică. Pentru aceasta, este important ca făptuitorul să posede o intenție din start unică secundată de un scop unic față de fiecare dintre actele de corupere pasivă comise (de exemplu: primirea de către un ofițer de urmărire penală, în zile diferite, a remunerației ilicite de la doi învinuiți (ultimii fiind învinuiți de săvârșirea unei infracțiuni în participație simplă))” [287, p.96].

Per a contrario, în lipsa unei intenții unice cele comise vor forma un concurs de infracțiuni. Corespunzător, nu suntem de acord cu soluția de încadrare din speța ce urmează (în speță, sesizăm două intenții infracționale, în timp ce cele comise sunt calificate drept infracțiune unică): „*V.S. deținând funcția de Director general adjunct al Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor, la 15.09.2016, a primit de la reprezentantul „R” SRL, D.D. bunuri sub formă de salamuri și mezeluri în sumă de 500 lei. Tot el, la data de 28.09.2016, activând în funcția menționată a pretins și primit de la persoanele care gestionează „M” SRL 20 litri de vin alb muscat, la preț de 15 lei litrul*” [92; 177]. De menționat că acțiunile inculpatului V.S. au fost încadrate o singură dată în baza alin.(4) art.324 CP RM. Trezește semne de întrebare soluția de calificare enunțată. În speță, cele comise nu pot constitui o infracțiune unică. Practicianul a

conchis că inculpatul a comis o infracțiune unică prelungită. Împrejurările în care au fost comise cele două fapte de corupere pasivă mărturisesc inversul: inculpatul a acționat în baza unor intenții diferite, nu însă în baza unei singure intenții. În primul rând, diferă obiectul remunerației ilicite (într-un caz pe post de obiect material al coruperii pasive apar salamuri și mezeluri, iar în celălalt caz – 20 litri de vin). În al doilea rând, pluralitatea intențiilor infracționale reiese din intervalul suficient de mare dintre cele două episoade (15.09.2016 și 28.09.2016). În al treilea rând, diferă persoana corupătorului (celui căruia i s-a pretins transmiterea remunerației ilicite). În concluzie, inculpatul V.S. a acționat în baza unor intenții diferite în cele două cazuri, motiv pentru care cele comise urmau a fi apreciate ca concurs de infracțiuni: alin.(4) art.324 și alin.(4) art.324 CP RM. O soluție de calificare similară (contrar regulilor concursului de infracțiuni) regăsim în speța de mai jos: „*I.V. și C.S. (ofițeri de poliție) s-au apropiat către C.Gh., care activa în baza patentei de întreprinzător, la stația de vulcanizare, situată la intrarea în s. C., r-nul Taraclia și au solicitat de la el să le transmită venitul dintr-o zi din săptămână, care este de 200 – 300 lei, iar pe lună 800 – 1.200 lei, pentru a nu-i stopa activitatea sa. Tot ei, I.V. și C.S., în perioada lunii iulie 2013, urmărind scopul primirii bunurilor ce nu li se cuvin, pentru sine, pentru a nu îndeplini acțiuni în exercitarea funcțiilor sale, stabilind că minorul X. folosește neregulamentar și conduce în lipsa permisului de conducere motocicleta de model „IJ-P4”, la 07.07.2013 au reținut acest mijloc de transport, întocmind procesul-verbal nr.31, fără a înregistra cazul conform legii, iar pentru restituirea acestuia, sub pretextul achitării unei amenzi, au pretins de la minorul X. bani în sumă de 3 500 lei*” [146; 108].

În următoarea speță, acțiunile inculpatului au fost apreciate în calitate de infracțiune unică prelungită, fiind calificate în baza alin.(1) art.324 CP RM: „*L.B., fiind persoană publică, la 17 septembrie 2014, aflându-se la sediul Direcției raionale pentru Siguranța Alimentelor E., în biroul său de serviciu, în cadrul discuției cu reprezentantul întreprinderii SRL „I”, A.I., ar fi pretins de la ultimul mijloace bănești în sumă de 600 lei, pentru eliberarea fiecărui certificat fitosanitar, necesar la exportul produselor vegetale (fructe), pentru confirmarea lipsei dăunătorilor de carantină. La fel, L.B., în perioada 29.09.2014 – 20.11.2014, ar fi eliberat certificate fitosanitare întreprinderilor SRL „Z”, SRL „B”, SRL „G”, SRL „P”, SRL „T”, pentru care ar primit personal bani ce nu i se cuvin, în mărime de 600 lei pentru fiecare certificat, întru îndeplinirea atribuțiilor de serviciu*” [142]. În opinia noastră, puțin probabil că L.B. ar fi acționat în baza unei singure intenții în raport cu acțiunile sale infracționale întreprinse

față de toți corupătorii, deși, după cum vom vedea *infra*, infracțiunea prelungită este compatibilă cu pluralitatea de corupători. Cel mai probabil, în speță, inculpatul a acționat în baza unor intenții diferite – intenții formate odată cu apariția unei noi ocazii de pretindere și primire a unei remunerații ilicite. Soluții similare (conform regulilor infracțiunii unice prelungite), ci nu conform regulilor concursului de infracțiuni, au fost remarcate în multe alte cauze penale [340; 323].

În contrast, soluția concursului de infracțiuni a fost respectată în următoarea speță jurisprudențială: „*O.V., activând în calitate de ofițer de patrulare al companiei Buiucani al Batalionului nr.2 al Brigăzii de patrulare a Inspectoratului Național de Patrulare al IGP al MAI al RM, fiind în serviciul de menținere a ordinii publice și supravegherii circulației rutiere, la 22.10.2016, în jurul orei 22.30, aflându-se pe str. Calea Ieșilor, 75, mun. Chișinău, a stopat automobilul de marca „Mitsubishi Outlander", la volanul căruia se afla S.I., pentru conducerea vehiculului cu defecte tehnice în dispozitivele de iluminare. În continuare, O.V. a pretins, a acceptat și a primit de la S.I. bani în sumă de 200 lei, pentru a nu îndeplini acțiuni în exercitarea obligațiunilor sale funcționale, prin neatragerea la răspundere contravențională exprimată prin neîntocmirea proceselor-verbale contravenționale și neaplicarea punctelor de penalizare. Tot O.V., în timpul serviciului, la 24.10.2016, în jurul orei 03.40, aflându-se pe str. Ion Creangă, mun. Chișinău, a stopat automobilul de marca „Mercedes Sprinter" care era condus de Ș.G. unde, după verificarea actelor acestuia a constatat lipsa poliței de asigurare obligatorie auto și a raportului de testare auto pentru mijlocul de transport menționat. În continuare, O.V. a pretins, a acceptat și a primit de la Ș.G. bani în sumă de 650 lei, pentru a nu îndeplini acțiuni în exercitarea obligațiunilor sale funcționale, prin neatragerea la răspundere contravențională pentru comiterea contravenției prevăzute de alin.(2), (3) art.229 Cod contravențional, exprimate prin neîntocmirea proceselor-verbale contravenționale, neaplicarea sancțiunii cuvenite și a punctelor de penalizare*" [105; 90]. De consemnat că acțiunile lui O.V. au fost calificate conform alin.(4) art.324 și alin.(4) art.324 CP RM. Susținem calificarea efectuată de acuzatorul de stat și menținută de instanța de judecată. Într-adevăr, din împrejurările în care a acționat inculpații rezultă că aceștia au manifestat două intenții infracționale față de cele comise, aceasta chiar dacă intervalul de timp între cele două infracțiuni de corupere a fost de doar două zile. Se observă cum prima intenție se consumă odată cu primirea celor 200 lei în vederea neatragerii la răspundere contravențională a persoanei vinovate. Se mai observă cum ulterior, peste două zile, în noi

împrejurări, la făptuitori apare o nouă intenție infracțională, deși circumstanțele în care a fost săvârșit cel de-al doilea act de corupere pasivă nu se deosebesc calitativ de circumstanțele în care a fost comis cel dintâi act de corupere pasivă.

În altă ordine de idei, studiul practicii judiciare în sfera ce privește infracțiunile de corupere pasivă demonstrează existența unei alte dileme la calificarea celor comise: în tiparul unei singure norme sau conform mai multor norme de incriminare. Fundamentul acestei dileme este determinat de chestiunea vizând posibilitatea făptuitorului de a manifesta o intenție unică nedeterminată față de cele comise, astfel încât cele săvârșite să fie apreciate în calitate de infracțiune unică prelungită. Cu alte cuvinte, la încadrarea coruperii pasive se impune să răspundem la întrebarea: poate făptuitorul să acționeze cu intenție nedeterminată pentru a fi considerată coruperea pasivă infracțiune unică prelungită?

A.Șavga menționează: „Intenția este nedeterminată atunci când făptuitorul are reprezentarea mai multor urmări prejudiciabile ce s-ar putea produce și îi este indiferent care dintre ele va surveni săvârșind fapta prejudiciabilă [...]” [236, p.241]. Similar, A.Mariț susține că „intenția nedeterminată se caracterizează prin aceea că consecința survenită, cu toate că a fost prevăzută de făptuitor, n-a fost totuși concretizată în conștiința lui” [271, p.93]. Sesizăm că accepțiunile celor doi autori țin de atitudinea psihică a făptuitorului față de conținutul și cantitatea urmării prejudiciabile, nu și față de alte semne obiective.

Totuși, în cadrul prezentei lucrări interesează mai mult un alt aspect. În special, interesează valențele intenției nedeterminate atunci când coruptul nu are o reprezentare clară (concretizată) privind numărul corupătorilor și, implicit, al remunerației ilicite pretinse, acceptate sau primite (de exemplu, profesorul universitar nu are o reprezentare clar determinată în ceea ce privește numărul studenților ce ar putea să dea o remunerație ilicită în contul aprecierii la examen cu o notă pozitivă). Pentru a aprecia dacă cele comise formează o singură infracțiune de corupere pasivă sau mai multe se impune de identificat numărul intențiilor infracționale. Dacă subiectul coruperii pasive acționează în baza unei singure intenții cele comise constituie o infracțiune unică. În opoziție, dacă făptuitorul manifestă mai multe intenții – la calificare se va face uz de regula specificată la art.114 CP RM. În concluzie, la calificarea coruperii pasive ca și infracțiune unică sau ca concurs de infracțiuni nu contează tipul intenției (determinată sau nedeterminată), ci numărul acestora. În ipoteza unei intenții singulare (chiar dacă aceasta este nedeterminată cu privire la numărul corupătorilor) cele comise trebuie catalogate drept infracțiune unică. Pentru

această ipoteză este exemplificativă următoarea speță: „*S.V. la data de 22 noiembrie 2016, în intervalul de timp 17:05 – 17:29 a pretins, a acceptat și a primit personal pentru sine de la B.A., șoferul autocarului de model „Ford Tranzit", supus controlului vamal în Postul vamal Otaci, în calitate de mită, mijloace bănești, proporțiile cărora nu depășesc 100 unități convenționale și anume 500 ruble rusești pentru a nu interveni, favoriza și autoriza trecerea mărfurilor aflate în autocarul de model „Ford Tranzit" peste frontiera vamală a Republicii Moldova, prin Postul vamal Otaci, fără efectuarea controlului vamal obligatoriu și/sau cu încălcarea procedurii legale stabilite. Tot el, la data de 26 noiembrie 2016, în intervalul de timp 09:12 – 09:30 a pretins, a acceptat și a primit personal pentru sine de la H. S., șoferul autocarului de model „SETRA", supus controlului vamal în Postul vamal Otaci, în calitate de mită, mijloace bănești, proporțiile cărora nu depășesc 100 unități convenționale și anume 100 lei, pentru a nu interveni, favoriza și autoriza trecerea mărfurilor aflate în autocarul de model „SETRA" peste frontiera vamală a Republicii Moldova, prin Postul vamal Otaci, fără efectuarea controlului vamal obligatoriu și/sau cu încălcarea procedurii legale stabilite*" [153]. Acțiunile lui S.V. au fost încadrate în baza alin.(4) art.324 CP RM. Soluții de calificare similare (potrivit regulilor unității infracționale) au fost sesizate în alte cauze penale [321; 169; 114].

Reiese că infracțiunea prelungită este compatibilă cu intenția nedeterminată. Intenția poate fi unică și, în același timp, nedeterminată. Făptuitorul poate acționa în toate episoadele infracționale (în legătură cu fiecare act de corupere pasivă) în baza unei intenții unice, dar nedeterminate ca și conținut. În acest sens, A.N. Kulaghin evidențiază două feluri de infracțiuni prelungite în funcție de gradul de concretizare a intenției: a) infracțiuni prelungite cu intenție concretizată (determinată) și b) infracțiuni prelungite cu intenție relativ-determinată [404, p.89]. Cea de-a doua categorie poate fi numită și infracțiune prelungită cu intenție nedeterminată. Așa cum am văzut mai sus, practica judiciară susține poziția, potrivit căreia faptele de corupere pasivă sunt apreciate drept infracțiuni unice chiar și atunci când acțiunile (inacțiunile) infracționale – episoade ale unei singure infracțiuni – sunt comise în baza unei intenții nedeterminate, dar unice. În context, N.V. Vișneakova menționează: „Practica judiciară merge pe calea recunoașterii intenției unice nu doar a celei concretizate, dar și a celei neconcretizate (nedeterminate), apreciind-o în calitate de trăsătură a infracțiunii prelungite" [379, p.19]. În contextul infracțiunilor de sustragere, dezvoltând această idee, cel din urmă autor afirmă: „În practica judiciară pot fi întâlnite cazuri de recunoaștere a unor sustrageri în formă prelungită,

atunci când sunt săvârșite cu intenție nedeterminată, fiind comise în baza unor metode de același fel, presupunând luarea din aceeași sursă, unde făptuitorul, în momentul săvârșirii primei acțiuni nu cunoaște cu exactitate ce și cât va sustrage, deși conștientizează că va săvârși asemenea fapte atât timp cât va exista posibilitate, profitând de lipsa de control, lipsa de contabilitate etc." [380, p.22-23]. Asemănător, D.Iu. Kraev evocă: „În cazul infracțiunii prelungite, intenția poate lua o formă neconcretizată, de exemplu, raportat la valoarea bunurilor sustrase" [398, p.30]. Venim cu o precizare în raport cu cea din urmă afirmație. Din punctul nostru de vedere, nu e suficient ca făptuitorul să acționeze în baza unei intenții nedeterminate cu privire la sursa bunurilor luate și, implicit, al numărului de victime. Este important ca făptuitorul să aibă o reprezentare anumită vizând sursa bunurilor ce urmează a fi sustrase și a victimelor deposedate. Manifestarea unei reprezentări abstracte face practic imposibil catalogarea celor săvârșite în calitate de infracțiune unică. În asemenea împrejurări, făptuitorul acționează ilicit de fiece dată când îi apare ocazia. Făptuitorul prevede abstract atare ocazie (posibilitate), profitând în momentul în care aceasta apare. Susținem cele relevate de V.Berliba și R.Cojocaru: „În cazul în care făptuitorul, în realizarea unei intenții (spre exemplu, asigurarea existenței sale prin comiterea repetată de sustrageri) comite faptele respective ori de câte ori îi apare prilejul, nu vom avea o infracțiune prelungită (continuată)" [9, p.140]. Aceiași autori notează: „Dacă autorul infracțiunii a luat hotărârea generică de a săvârși în viitor mai multe fapte de un anumit tip, fără a-și fi reprezentat de la început, în mod concret, chiar și într-un mod mai general, ceea ce va comite, această hotărâre nu este de natură a unifica acțiunile-inacțiunile săvârșite, care vor constitui o repetare de infracțiuni sau tot atâtea infracțiuni în concurs" [9, p.140]. Are dreptate C.-D. Micu când menționează că infracțiunea prelungită lipsește atunci când „făptuitorului i-a lipsit, la începutul activității infracționale, reprezentarea, chiar și de o manieră foarte generală, a actelor comise ulterior" [277, p.124].

În principiu, cele evocate *supra*, pot fi extrapolate în contextul infracțiunilor de corupție. Meritorii sunt aserțiunile autorilor români T.Popescu și C.Găitan: „Rezoluția infracțională în cazul luării de mită prin mai multe acțiuni trebuie să se exprime în reprezentarea unui rezultat global al întregii activități infracționale" [284, p.113]; „prefigurarea faptului că pe viitor persoana va mai lua mită cu prima ocazie nu poate fi interpretată drept prevedere a unui rezultat global al faptelor" [284, p.113].

În concluzie, pentru a fi în prezența unei singure infracțiuni de corupție (*e.g.* corupere pasivă), comisă cu intenție nedeterminată sau relativ determinată (raportată la numărul de corupători) este nevoie ca făptuitorul să aibă o reprezentare anumită (cel puțin globală (generală)) vizând numărul acestora. Manifestarea unei reprezentări abstracte vizând numărul de corupători exclude prezența unei intenții unice. În acest caz, făptuitorul acționează în baza mai multor intenții. Mai exact, în raport cu fiecare act de corupere pasivă (implicând corupători diferiți) făptuitorul acționează în baza unei intenții diferite. Respectivele intenții apar ori de câte ori apare ocazia săvârșirii unui act de corupere. Prevăzută în mod abstract, ocazia ivită nu transformă noua intenție într-o prelungire a intenției inițiale. E vorba de intenții diferite, dar formate în împrejurări similare. Prin urmare, noua ocazie determină apariția unei intenții suplimentare (noi), motiv pentru care necesită o nouă calificare. În atare situații, intervin regulile de calificare conform concursului de infracțiuni, atunci când fiecărui act de corupere pasivă trebuie să i se dea apreciere distinctă. Tot așa trebuie de soluționat problema altor infracțiuni de corupție presupunând manifestarea unei reprezentări abstracte (*e.g.* coruperea activă, traficul de influență, cumpărarea de influență).

Acest lucru e fezabil și în cazul coruperii pasive/active implicând un singur corupător/corupt, nu însă o pluralitate de corupători/corupți. Astfel, calificarea trebuie făcută în corespundere cu regulile concursului de infracțiuni atunci când, de exemplu, unul și același făptuitor primește de la unul și același corupător, remunerații ilicite, cu ocazii diferite (deși în împrejurări similare). Important e ca făptuitorul să manifeste o reprezentare abstractă în ceea ce privește ulterioarele și posibilele acte de corupție implicând același corupător. *Per a contrario*, manifestarea unei anumite reprezentări, făptuitorul înțelegând că va primi în viitorul apropiat, în alte rânduri, remunerații ilicite de la același corupător, poate constitui criteriu unificator al intenției, cele comise urmând a fi calificate potrivit unei singure norme.

Supra am supus abordării aspectul ce vizează calificarea infracțiunilor de corupere pasivă în ipoteza în care remunerația ilicită este pretinsă, acceptată, primită sau extorcată *(i)* de la o singură persoană sau, *(ii)* de la mai multe persoane, *în intervale de timp diferite*.

Studiul de față va fi incomplet fără abordarea aspectului privind calificarea faptelor de corupere pasivă în ipoteza în care remunerația ilicită este pretinsă, acceptată, primită sau extorcată *concomitent* de la mai multe persoane. În special, interesează dacă în asemenea caz cele comise trebuie calificate în conformitate cu o singură normă de incriminare sau conform

regulilor concursului de infracțiuni. Hotărârea Plenului CSJ nr.11/2014 nu conține vreo explicație la acest capitol (deloc facil). În contrast, la pct.21 din hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Federației Ruse nr.24/2013 sunt înscrise anumite explicații la acest subiect: „Concursul de infracțiuni lipsește și în situația în care remunerația ilicită este primită de la mai multe persoane, dar în vederea săvârșirii uneia și aceleiași acțiuni (inacțiuni) în interesul acestor persoane. Nu poate fi calificată ca infracțiune unică prelungită primirea concomitentă a remunerației ilicite, inclusiv, prin intermediar, dacă persoana cu funcție de răspundere săvârșește în interesul fiecăruia acțiuni (inacțiuni) diferite. În asemenea împrejurări cele comise formează un concurs de infracțiuni" [422]. Respectiva explicație este împărtășită de unii doctrinari [398, p.26].

Nu suntem de acord cu criteriul pus la baza disocierii coruperii pasive în formă unică de concursul infracțiunilor de corupere pasivă. La concret, remarcăm că acesta constă în specificul conduitei pe care trebuie să o urmeze făptuitorul în schimbul remunerației ilicite primite.

În primul rând, realizarea conduitei contraechivalent al remunerației ilicite pretinse, primite sau acceptate depășește limitele elementului material al infracțiunii de corupere pasivă. Mai exact, realizarea unei asemenea conduite apare în postura de scop al coruperii pasive. După cum remarcă S.Brînza și V.Stati: „Pentru calificarea faptei în baza alin.(1) art.324 CP RM, nu este obligatoriu realizarea scopului" [34, p.866]. Tot așa afirmă și I.Țurcan [369, p.113].

Constatăm că coruperea pasivă se consumă atunci când este realizată una din acțiunile prejudiciabile, indiferent de faptul dacă coruptul s-a angajat în executarea conduitei contraechivalent al remunerației ilicite pretinse, acceptate sau primite. Realizarea conduitei contraechivalent al remunerației ilicite (scop al infracțiunii) poate cântări în planul calificării celor comise în conformitate cu o altă normă de incriminare. *Per a contrario,* (ne) realizarea conduitei contraechivalent al remunerației ilicite pretinse, acceptate sau primite nu are relevanță la încadrarea celor săvârșite în tiparul art.324 CP RM. Tocmai din aceste motive, este incorect efectuarea unei disocieri între forma unică și concursul de infracțiuni prevăzute la art.324 CP RM (în ipoteza unei pretinderi, acceptări sau primiri concomitente a unei remunerații ilicite de la mai multe persoane) în funcție de specificul conduitei contraechivalent realizat de făptuitor.

În al doilea rând, suntem reticenți față de optica sus-enunțată, chiar și în situația în care făptuitorul (coruptul) se angajează în realizarea conduitei contraechivalent al remunerației ilicite pretinse, acceptate sau primite. Oare de ce primirea unei remunerații ilicite concomitent de la mai

multe persoane secundată de realizarea unor conduite contraechivalent diferite în interesul corupătorilor îmbracă forma unui concurs de infracțiuni de corupere pasivă? În opinia noastră, nu este exclusă ipoteza primirii unei remunerații ilicite concomitent de la mai multe persoane secundată de realizarea unor conduite contraechivalent diferite în interesul corupătorilor astfel încât cele săvârșite să constituie o singură infracțiune de corupere pasivă (e.g. judecătorul emite o sentință de condamnare și una de încetare a procesului penal drept conduită contraechivalent al remunerațiilor ilicite primite de la doi inculpați în cadrul uneia și aceleiași cauze penale).

Cu privire la criteriile de delimitare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni în ipoteza coruperii pasive săvârșite în circumstanțele descrise mai sus, O.S. Kapinus și K.V. Obrajiev menționează: „La delimitarea infracțiunii unice de concursul de infracțiuni, atunci când coruperea pasivă se exprimă în primirea remunerației ilicite de la mai multe persoane, aprecierea juridico-penală a celor comise trebuie efectuată ținând cont de două criterii: a) caracterul interacțiunii între corupători (acționarea împreună sau separată); b) aprecierea subiectivă din partea coruptului a interacțiunii între corupători” [391, p.20]. M.A. Podgrușnîi evocă următorul exemplu când cele comise trebuie apreciate ca infracțiune unică: „câteva persoane, având un interes comun, transmit mita uneia și aceleiași persoane, intenția căruia este îndreptată spre primirea întregii sume de la toate persoanele în vederea soluționării uneia și aceleiași probleme” [418, p.74]. După S.Bogdan „dacă agentul primește mită de la mai multe persoane fără a exista nici o legătură între mituitori se va reține un concurs de infracțiuni și nu o infracțiune unică comisă în formă continuată” [10, p.303]. O părere diferită are G.-M. Husti: „se va putea reține forma continuată și atunci când mita este oferită de mai multe persoane între care nu există legătură” [262, p.58]. Și C.-F. Ușvat susține acest lucru [370, p.184].

În optica noastră, pentru a aprecia cele comise drept concurs de infracțiuni sau în calitate de infracțiune unică urmează a se lua în calcul, în mod deosebit, atitudinea psihică a infractorului în raport cu cele săvârșite. Respectiva atitudine psihică comportă un anumit specific: dacă coruptul privește remunerațiile ilicite ca un tot întreg – cele comise trebuie apreciate drept infracțiune unică; dacă coruptul privește remunerațiile ilicite în mod distinct (neavând vreo legătură una cu alta) – cele comise trebuie calificate ca și concurs de infracțiuni (pretinderea, primirea, acceptarea fiecărei remunerații ilicite trebuie calificate separat, în baza art.324 CP RM). „Aprecierea remunerațiilor ilicite (parvenite din partea unor corupători diferiți) ca un tot întreg trebuie făcută prin raportarea atitudinii psihice la diverse împrejurări obiective.

Determinantă în acest sens este împrejurarea vizând cooperarea sau non-cooperarea corupătorilor în procesul transmiterii remunerației ilicite. În prezența unei cooperări (fapt conștientizat de către corupt) cele comise trebuie apreciate în calitate de infracțiune unică; or, în speță, intenția coruptului este unică. Prin urmare, și calificarea trebuie să fie corespunzătoare: o singură infracțiune de corupere pasivă formată din mai multe remunerații ilicite. Împrejurarea nominalizată poate fi susținută de o altă împrejurare: interesul comun al corupătorilor. *Supra* am arătat că nu acesta constituie criteriu decisiv în determinarea celor comise drept infracțiune unică sau concurs de infracțiuni. Criteriul decisiv rămâne a fi atitudinea psihică a făptuitorului față de cele comise (intenția). Totuși, criteriul vizând interesul comun al corupătorilor împreună cu alte împrejurări (efortul comun al acestora (cooperarea), etc.) facilitează procesul identificării *in concreto* a atitudinii psihice a coruptului față de cele comise. În contrast, în prezența interesului comun al corupătorilor, dar în lipsa unei cooperări ai acestora și, respectiv, în lipsa unei intenții unice a coruptului vizând remunerațiile ilicite transmise concomitent, cele comise trebuie evaluate prin prisma concursului de infracțiuni" [287, p.101-102].

De precizat că, în ipoteza unei infracțiuni unice conduita coruptului trebuie încadrată în baza art.324 CP RM (după caz, cu trimitere la agravanta corespunzătoare). În același timp, conduita corupătorilor trebuie calificată în baza lit.b) alin.(2) art.325 CP RM. În opoziție, în ipoteza unui concurs de infracțiuni, acțiunile corupătorilor trebuie apreciate, în mod distinct, prin prisma art.325 CP RM (cu excepția lit. b) alin. (2)). În același timp, este limpede că în cea din urmă ipoteză faptele coruptului necesită încadrare în tiparul mai multor norme de incriminare (câți corupători, respectiv, câte remunerații ilicite pretinse, acceptate sau primite – atâtea infracțiuni de corupție pasivă).

Cum trebuie încadrată conduita infracțională în situația în care corupătorii nu cooperează în procesul dării unei remunerației ilicite (deși urmăresc satisfacerea aceloraşi interese) în condițiile în care coruptul consideră în mod eronat că corupătorii cooperează la transmiterea remunerației ilicite? *De facto*, corupătorii săvârșesc infracțiuni distincte (*i.e.* fiecare corupt urmează să răspundă separat pentru fapta sa de corupere activă). Să răspundă oare și coruptul pentru un concurs de fapte de corupere pasivă? Considerăm că nu. În speță, suntem în prezența unei erori de fapt – erori ce vizează circumstanța cooperării corupătorilor în procesul dării remunerației ilicite.

În teoria dreptului penal se relevă: „Existența vinovăției în săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală este condiționată de cunoașterea de către făptuitor a tuturor împrejurărilor în care acționează” [354, p.38]. În speță, intenția coruptului a constat în primirea unei remunerații ilicite de la mai mulți corupători care ar fi acționat împreună. Prin urmare, în înțelegerea coruptului remunerațiile ilicite primite constituie simple părți ale întregii remunerații, aceasta deși ele au fost primite de la corupători diferiți. În realitate, intenția coruptului nu corespunde realității. Circumstanța privind lipsa unei cooperări din partea corupătorilor nu este cuprinsă de intenția coruptului. Potrivit regulii generale, la calificarea unei fapte infracționale nu trebuie să se facă abstracție de latura subiectivă. Mai exact, în cazul infracțiunilor intenționate calificarea faptelor socialmente periculoase trebuie realizată în funcție de orientarea și conținutul vinovăției. Corespunzător, și în situația descrisă mai sus, calificarea conduitei coruptului trebuie făcută în funcție de conținutul și orientarea intenției infracționale. Respectiv, cele comise trebuie apreciate drept infracțiune unică, ci nu un concurs de infracțiuni; or, în închipuirea coruptului acesta a săvârșit o singură infracțiune de corupere pasivă.

În opinia lui T.G. Cernenko „eroarea de fapt poate să reprezinte o împrejurare care să servească bază pentru constatarea etapei de tentativă la infracțiune […]” [446, p.126]. Extrapolând această afirmație la ipoteza sus-descrisă, constatăm că, cele săvârșite trebuie încadrate ca: tentativă la infracțiunea de corupere pasivă, înscrisă la alin.(1) art.324 CP RM (atunci când valoarea remunerațiilor ilicite primite, împreună, depășește suma de 100 unități convenționale, dar nu depășește suma proporțiilor mari (în condițiile în care, privite singular, remunerațiile ilicite nu depășesc suma de 100 unități convenționale)); tentativă la infracțiunea de corupere pasivă, prevăzută la lit.d) alin.(2) art.324 CP RM (în ipoteza în care valoarea remunerațiilor ilicite primite, împreună, depășește suma proporțiilor mari, dar nu depășește suma proporțiilor deosebit de mari (în condițiile în care, privite singular, remunerațiile ilicite nu depășesc suma proporțiilor mari)); tentativă la infracțiunea de corupere pasivă, specificată la lit.b) alin.(3) art.324 CP RM (atunci când valoarea remunerațiilor ilicite primite, împreună, depășește suma proporțiilor deosebit de mari (în condițiile în care, privite singular, remunerațiile ilicite nu depășesc suma proporțiilor deosebit de mari)).

În final, consemnăm că pretinderea, acceptarea, primirea sau extorcarea unei remunerații ilicite concomitent de la mai multe persoane (atunci când corupătorii cooperează între ei, fapt conștientizat de către corupt) nu constituie o infracțiune unică prelungită, deși reprezintă o

infracțiune unică. Au dreptate O.S. Kapinus și K.V. Obrajiev când menționează că „în această situație este prezentă o nouă formă a infracțiunii unice, semnele căreia mai puțin au fost tratate în doctrină” [391, p.23]. Într-adevăr, realizarea concomitentă a faptei prejudiciabile exclude infracțiunea prelungită, de esența căreia este săvârșirea unor acțiuni identice la diferite intervale de timp.

În altă ordine de idei, menționăm că, în contextul infracțiunilor de corupție urmează a se discerne între forma prelungită a acestora și forma alternativă. Accentuăm că, faptele penale consemnate la art.324-326 CP RM trebuie catalogate ca fiind cu acțiuni alternative – modalitate a infracțiunii unice legale. Legiuitorul a decis să construiască fapta prejudiciabilă a acestor infracțiuni din mai multe acțiuni. Totodată, acestea au un caracter alternativ. În esență, elementul material al infracțiunilor de corupere pasivă, corupere activă, trafic de influență și cumpărare de influență (și nu numai) este format din mai multe acțiuni. În același timp, aceste acțiuni posedă caracter alternativ, *i.e.* pentru a fi prezentă fapta prejudiciabilă este destul să se ateste cel puțin o singură acțiune. Aceste infracțiuni se consideră consumate din momentul comiterii uneia dintre acțiunile stabilite în conținutul normei, întrucât acestea posedă un caracter alternativ. C.Duvac relevă: „Fiind o infracțiune cu conținut alternativ, dacă făptuitorul realizează mai multe dintre acțiunile incriminate (de pildă, acceptarea este urmată de primirea banilor promiși), unitatea infracțiunii nu este afectată, nefiind incidente regulile concursului de infracțiuni” [230, p.110].

Infracțiunile stipulate la art.324-326 CP RM (în forma alternativă, așa cum sunt reglementate de către legiuitor) nu trebuie confundate cu forma prelungită pe care o pot lua. Accentuăm că acestea, întotdeauna, au un caracter alternativ. Forma prelungită însă, o pot dobândi. Acestea nu sunt *per se* prelungite, dar pot deveni prelungite. Subliniem că, realizarea consecutivă a acțiunilor cu caracter alternativ nu transformă infracțiunea în una prelungită. De exemplu, oferirea urmată de darea unei persoane publice a unei remunerații ilicite rămâne a fi infracțiune unică cu acțiuni alternative, nu însă infracțiune prelungită. Forma prelungită poate fi sesizată în cazul dării unei remunerații ilicite în mai multe tranșe.

Din păcate, în practica judiciară moldavă [132; 107] sunt constatate cazuri de apreciere a unor infracțiuni de corupție ca având o formă prelungită, pornind de la teza că fapta prejudiciabilă s-a concretizat în săvârșirea mai multor acțiuni din cele stabilite cu caracter alternativ. Constatăm că aprecierea formei unității infracționale pe care o poate îmbrăca o infracțiune de corupție sau alta poate determina consecințe juridice diferite. De exemplu, în

funcție de această apreciere urmează a fi stabilit momentul de consumare a infracțiunii. Astfel, în cazul infracțiunii cu acțiuni alternative momentul consumării intervine odată cu săvârșirea primei acțiuni (inacțiuni). În schimb, în cazul infracțiunii prelungite momentul consumării intervine odată cu săvârșirea ultimei acțiuni (inacțiuni). Prin urmare, dacă am considera că infracțiunea este prelungită în cazul săvârșirii mai multor acțiuni (inacțiuni) cu caracter alternativ, am ajunge la concluzia (eronată), precum că infracțiunea se consideră consumată din momentul săvârșirii ultimei acțiuni (inacțiuni). De exemplu, am ajunge la concluzia (în opinia noastră incorectă), că în cazul acceptării unei remunerații ilicite, urmate de primirea acesteia, infracțiunea de corupere pasivă s-ar considera consumată nu din momentul acceptării remunerației ilicite, ci din momentul primirii acesteia. Totuși, fiind o infracțiune alternativă (din perspectiva conținutului elementului material) coruperea pasivă trebuie considerată consumată din momentul comiterii primei acțiuni, nu însă din momentul săvârșirii ultimei acțiuni prejudiciabile.

5.4. Concluzii la Capitolul 5

În rezultatul cercetării efectuate în cadrul acestui compartiment formulăm următoarele *concluzii*:

1) Spre deosebire de forma simplă a omorului, cea prelungită cere prezența unor intervale mai mari între acte. Prezența unui interval prea mic poate exprima o continuitate firească a actelor materiale comise, fiind o trăsătură caracteristică infracțiunii unice simple.

2) Orice infracțiune contra persoanei, în general, și omorul intenționat, în special, poate îmbrăca formă prelungită (cu excepția celor *a priori* incompatibile cu infracțiunea prelungită).

3) Atât în doctrină, cât și în practica judiciară lipsește o unanimitate de păreri în ceea ce privește soluția de calificare pentru ipoteza în care este cauzată o urmare prejudiciabilă parțială (*e.g.* survine decesul unei singure persoane din cele două vizate).

4) Calificarea omorului intenționat, implicând cauzarea decesului unei singure persoane din cele două vizate, în baza regulilor infracțiunii unice (raportat la art.27 CP RM) corespunde conținutului intenției făptuitorului. Respectiva regulă de calificare nu poate fi ignorată, doar pentru a respecta principiul echității tragerii la răspundere penală.

5) Pentru a încadra în baza lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM intenția de a omorî cea de-a doua victimă trebuie să apară nu mai târziu de momentul lipsirii de viață a primei victime (în caz contrar, cele săvârșite formează concurs de infracțiuni).

6) Norma de la lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM este inaplicabilă în orice situație în care făptuitorul este condamnat definitiv pentru săvârșirea unuia dintre cele două infracțiuni de viol comise.

7) Nu poate forma o infracțiune unică săvârșirea unui viol și a unei acțiuni violente cu caracter sexual (chiar dacă acțiunile infracționale sunt săvârșite în baza aceleiași intenții și în privința aceleiași victime).

8) Dacă intenția făptuitorului de a comite un viol i-a un alt conținut, și anume, de a comite acțiuni violente cu caracter sexual, cele săvârșite trebuie calificate conform normei ce cuprinde infracțiunea comisă în baza intenției supravenite.

9) Pentru a reține la calificare o singură infracțiune contra vieții sexuale (în formă prelungită) nu interesează dacă acțiunile infracționale sunt îndreptate spre una și aceeași victimă sau spre victime diferite. Corespunzător, unitatea sau pluralitatea victimelor nu are relevanță nici în planul aprecierii celor comise drept concurs de infracțiuni. Nu este exclus un concurs de infracțiuni având aceeași victimă, după cum nu este exclusă o infracțiune prelungită cu mai multe victime.

10) Unitatea persoanei corupătorului nu constituie condiție obligatorie a coruperii pasive în formă prelungită, fiind posibil ca făptuitorul să pretindă, să accepte sau să primească remunerații ilicite de la mai mulți corupători, dar cele comise să fie apreciate drept infracțiune unică.

11) În unele cazuri, practica judiciară susține poziția, potrivit căreia faptele de corupere pasivă sunt apreciate drept infracțiuni unice chiar și atunci când acțiunile (inacțiunile) infracționale – episoade ale unei singure infracțiuni – sunt comise în baza unei intenții nedeterminate.

12) Pentru a fi în prezența unei singure infracțiuni de corupție (*e.g.* corupere pasivă), comisă cu intenție nedeterminată sau relativ determinată (raportată la numărul de corupători) este nevoie ca făptuitorul să aibă o reprezentare anumită (cel puțin globală (generală)) vizând numărul acestora. Manifestarea unei reprezentări abstracte vizând numărul de corupători exclude prezența unei intenții unice.

13) Calificarea trebuie făcută în corespundere cu regulile concursului de infracțiuni atunci când, de exemplu, unul și același făptuitor (persoană publică) primește remunerații ilicite, în zile diferite, cu diferite ocazii (deși în împrejurări similare), de la unul și același corupător. *Per a contrario*, manifestarea unei anumite reprezentări, făptuitorul înțelegând că va primi în viitorul

apropiat, în alte rânduri, remunerații ilicite de la același corupător, poate constitui criteriu unificator al intenției, cele comise urmând a fi calificate potrivit unei singure norme.

14) În procesul primirii remunerației ilicite de la mai mulți corupători criteriul vizând interesul comun al corupătorilor împreună cu alte împrejurări (efortul comun al acestora (fapt conștientizat de către corupt) etc.) facilitează procesul identificării *in concreto* a atitudinii psihice a coruptului față de cele comise.

15) În prezența interesului comun al corupătorilor, dar în lipsa unei cooperări ai acestora și, respectiv, în lipsa unei intenții unice a coruptului vizând remunerațiile ilicite transmise concomitent, cele comise trebuie evaluate prin prisma concursului de infracțiuni.

16) Pretinderea, acceptarea, primirea sau extorcarea unei remunerații ilicite concomitent de la mai multe persoane (atunci când corupătorii cooperează între ei, fapt conștientizat de către corupt) nu constituie o infracțiune unică prelungită, deși reprezintă o infracțiune unică.

17) Realizarea consecutivă a acțiunilor cu caracter alternativ (înscrise în textul art.324-326 CP RM) nu transformă infracțiunea în una prelungită.

CONCLUZII ŞI RECOMANDĂRI

În urma investigației efectuate au fost obținute diverse rezultate, exprimate în următoarele: 1) au fost identificate trăsăturile definitorii ale unor forme concrete de infracțiuni unice naturale sau legale; 2) a fost determinat specificul de calificare a infracțiunii continue, a infracțiunii prelungite, a infracțiunii complexe, a infracțiunii de îndeletnicire, a infracțiunii repetate și a infracțiunii cu acțiuni (inacțiuni) alternative; 3) au fost disociate, între ele, formele conexe a infracțiunii unice naturale și a celei legale; 4) au fost stabilite particularitățile ce caracterizează concursul real și concursul ideal de infracțiuni; 5) a fost deosebit concursul de infracțiuni de *(i)* unele forme ale infracțiunii unice, precum și de *(ii)* instituția concurenței normelor; 6) a fost evidențiat specificul de calificare a unor infracțiuni concrete, din perspectiva unității și a pluralității infracționale; 7) a fost studiată practica judiciară în sfera ce vizează modalitățile de calificare a infracțiunii unice și a pluralității infracționale; 8) a fost realizată analiza comparativă a reglementărilor din legislațiile unor state străine referitoare la formele infracțiunii unice și formele pluralității infracționale; 9) au fost constatate dificultățile practice vizând încadrarea juridico-penală a faptelor penale, din perspectiva unității și a pluralității infracționale; 10) au fost relevate deficiențele normative privitoare la calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni; 11) au fost sugerate propuneri legislative capabile să ducă la îmbunătățirea cadrului normativ în sfera ce vizează calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni.

Problema științifică importantă a fost probată prin concluziile formulate, ținând cont de ipotezele de cercetare, după cum urmează:

1. Nu doar unitatea intenției constituie criteriu în delimitarea infracțiunii prelungite și a concursului real între infracțiuni identice, ci și natura acțiunilor (inacțiunilor) infracționale comise. În lipsa unei identități a acțiunilor (inacțiunilor) infracționale comise, *de lege lata*, cele comise nu ar trebui să fie apreciate drept infracțiune unică (chiar dacă la baza conduitei făptuitorului a stat o singură intenție), ci să fie apreciate ca concurs de infracțiuni. Or, în lipsa cel puțin a unei condiții (trăsături) din cele indicate în conținutul art.30 CP RM cele comise nu pot fi considerate infracțiune prelungită. În consecință, nu ne rămâne decât să optăm pentru soluția concursului de infracțiuni. *(A se vedea: Capitolul 2, Secțiunea 2.3.2.1.)*

2. Infracțiunea repetată comportă similitudini cu concursul de infracțiuni, derivând din cea din urmă categorie juridică, și nu constituie o deviație a recidivei infracționale. Infracțiunea unică repetată constituie o ficțiune juridică. Infracțiunile comise (ce formează

infracțiunea repetată) *de facto* reprezintă un concurs de infracțiuni, în timp ce *de jure*, artificial, formează cuprinsul unei singure infracțiuni. În Partea generală a Codului penal infracțiunea repetată este reglementată în art.33 CP RM (alături de concursul de infracțiuni, nu însă alături de recidiva infracțională). Prin urmare, condițiile de valabilitate a concursului de infracțiuni *grosso modo*, sunt valabile și în cazul infracțiunii unice repetate. Nu face excepție nici condiția privind lipsa unei condamnări definitive pentru vreuna dintre infracțiunile comise (ce formează conținutul infracțiunii repetate). *(A se vedea: Capitolul 3, Secțiunea 3.1.)*

3. Încadrarea celor comise, potrivit regulilor concursului de infracțiuni (conform normei ce cuprinde infracțiunea complexă, dar și conform normei ce conține infracțiunea absorbită) este contrară *(i)* regulii de calificare în ipoteza concurenței dintr-o normă parte și o normă întreg și, implicit, *(ii)* principiului calificării exacte ca subspecie a principiului legalității incriminării, din perspectiva efectuării unei calificări în exces. În cazul infracțiunii complexe faptele penale absorbite/reunite își pierd din individualitate, neputând fi reținute la calificare. Absorbția este realizabilă doar în condițiile în care infracțiunea absorbită este mai puțin periculoasă ca infracțiunea în care este dizolvată. Soluția concursului de infracțiuni (conform normei ce cuprinde infracțiunea complexă, precum și conform normei ce conține infracțiunea absorbită) nu este echitabilă, persoana fiind impusă unui regim sancționator mult mai aspru, în condițiile în care se subapreciază nejustificat comportamentul acesteia. În același timp, cele comise trebuie încadrate în baza normei ce cuprinde infracțiunea complexă doar dacă acțiunea (inacțiunea) adiacentă, ce cuprinde infracțiunea absorbită, este comisă întru ușurarea săvârșirii acțiunii (inacțiunii) principale. *(A se vedea: Capitolul 3, Secțiunea 3.3.2.)*

4. Nu este exclus concurs ideal între infracțiuni cu obiect de atentare identic, comise cu aceeași formă a vinovăției. Pentru aceasta e nevoie ca acțiunea (inacțiunea) comisă să cauzeze urmări prejudiciabile diferite. Doar așa putem atesta un concurs ideal (*e.g.* cazul infracțiunilor prevăzute la art.264 CP RM). Prin urmare, sunt premise în a considera cele comise drept concurs ideal de infracțiuni atunci când printr-o singură acțiune (inacțiune) sunt cauzate urmări prejudiciabile diferite (prevăzute de norme distincte), cu excepția cazului în care urmarea primară determină apariția unei urmări prejudiciabile secundare (este cazul infracțiunii cu urmări prejudiciabile suplimentare – varietate a infracțiunii progresive). *(A se vedea: Capitolul 4, Secțiunea 4.3.)*

5. Unitatea persoanei corupătorului nu constituie condiție obligatorie a coruperii pasive în formă prelungită, fiind posibil ca făptuitorul să pretindă, să accepte sau să primească remunerații ilicite de la mai mulți corupători, dar cele comise să fie apreciate drept infracțiune unică. Nu excludem varianta manifestării de către făptuitor a unei intenții unice în raport cu fiecare act de corupere (act concretizat în pretinderea, acceptarea, primirea sau extorcarea unei remunerații ilicite diferite (*i.e.* de la diferite persoane)), atunci când fiecare act de corupere este privit pe post de episod (parte componentă) a infracțiunii unice prelungite. Pluralitatea corupătorilor nu ar trebui să semnifice neapărat o pluralitate de infracțiuni sub forma unui concurs. Trăsătura fundamentală a infracțiunii prelungite (care o deosebește de concursul de infracțiuni) este intenția unică pe care trebuie să o manifeste făptuitorul în raport cu fiecare act de corupere pasivă. Unitatea persoanei corupătorului nu constituie condiție obligatorie a coruperii pasive în formă prelungită. Această condiție nu reiese din textul alin.(1) art.30 CP RM. Prin urmare, e posibil ca făptuitorul să pretindă, să accepte sau să primească remunerații ilicite de la mai mulți corupători, dar cele comise să fie apreciate drept infracțiune unică. Pentru aceasta, este important ca făptuitorul să posede o intenție din start unică secundată de un scop unic în raport cu fiecare dintre actele de corupere pasivă comise. În procesul primirii remunerației ilicite de la mai mulți corupători criteriul vizând interesul comun al corupătorilor împreună cu alte împrejurări (efortul comun al acestora (fapt conștientizat de către corupt) etc.) facilitează procesul identificării *in concreto* a atitudinii psihice a coruptului față de cele comise. În prezența interesului comun al corupătorilor, dar în lipsa unei cooperări ai acestora și, respectiv, în lipsa unei intenții unice a coruptului vizând remunerațiile ilicite transmise concomitent, cele comise trebuie evaluate prin prisma concursului de infracțiuni. *(A se vedea: Capitolul 5, Secțiunea 5.3.)*

În rezultatul cercetării efectuate a fost soluționată ***problema științifică importantă*** care constă în elaborarea unui cadru conceptual complex și temeinic în ceea ce privește modalitățile concrete de calificare a infracțiunii unice și a pluralității de infracțiuni (ținând cont de cadrul normativ existent, de practica judiciară în materie, precum și de bunele practici legislative), fapt ce a condus la evidențierea unor carențe normative și a unor dificultăți practice de încadrare a unor atare infracțiuni și, în consecință, la propunerea unor sugestii legislative capabile să contribuie la îmbunătățirea cadrului normativ, tocmai în vederea direcționării practicienilor dreptului penal spre o corectă calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni.

Descrierea contribuțiilor personale cu sublinierea semnificației teoretice și a valorii practice a acesteia. *Contribuțiile personale* se exprimă în cercetarea profundă teoretico-practică, de pe noi poziții, a regulilor de calificare a diverselor forme ale infracțiunii unice și ale concursului de infracțiuni (formă a pluralității infracționale).

La contribuții personale pot fi atribuite: abordarea regulilor de calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni în raport cu unele fapte penale concrete; elucidarea dificultăților practice de încadrare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni; realizarea unui studiu comparativ al reglementărilor din legislațiile unor state străine în sfera ce privește calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni; înaintarea unor propuneri legislative capabile să ducă spre îmbunătățirea cadrului normativ vizând calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni etc.

Baza legală și empirică a studiului este formată din: a) normele Părții Generale și normele Părții Speciale a Codului penal; b) practica judiciară referitoare la calificarea unității și a pluralității infracționale; c) hotărârile Plenului CSJ cu privire la aplicarea legislației penale pe anumite categorii de infracțiuni, relevante în contextul calificării unității și pluralității de infracțiuni (*e.g.* în materia infracțiunilor de omor, infracțiunilor privind viață sexuală, infracțiunii de huliganism, infracțiunilor de corupție etc.); d) reglementările penale din legislațiile unor țări străine privind unitatea și pluralitatea infracțională. *Baza științifică* a cercetării este reprezentată din lucrările autorilor autohtoni și ai celor străini (*e.g.* România, Federația Rusă, Letonia, Ucraina, Uzbekistan).

Semnificația teoretică a tezei. Prezenta lucrare constituie o incursiune teoretico-științifică de importanță deosebită pentru doctrina dreptului penal. Teza conține diverse abordări (unele de pe noi poziții) a regulilor ce vizează calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni. Este evidențiat specificul calificării unor forme concrete ale infracțiunii unice și ale concursului de infracțiuni. Fără tăgadă, prezenta lucrare denotă valoare teoretică, având puterea de a trezi interesul oamenilor de știință în familiarizarea cu conținutul său. Din aceste motive, suntem de părere că lucrarea de față poate constitui un suport științific edificator pentru doctrina de specialitate, atât din țară, cât și de peste hotare.

Valoarea practică a tezei. Din perspectivă practică, prezenta lucrare poate contribui în activitatea celor abilitați să aplice legea penală la buna încadrare a faptelor infracționale în acord cu regulile de calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni.

Lucrarea prezintă relevanță practică, îndeosebi, avându-se în vedere faptul supunerii analizei unui număr suficient de mare de hotărâri judecătorești (peste 150 de acte aplicative (sentințe, decizii)). În urma cercetării empirice efectuate sunt identificate varii probleme de înțelegere a regulilor de calificare a unității și a pluralității infracționale. În rezultat, sunt formulate soluții/recomandări practice utile celor abilitați cu calificarea oficială a infracțiunii.

Date privind aprobarea rezultatelor. Concluziile principale ale lucrării sunt formulate în 13 publicații științifice. De asemenea, unele idei au fost reflectate în cadrul unor comunicări științifice, cu ocazia participării la diverse foruri științifice (naționale și internaționale).

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate. Limitele rezultatelor obținute constau în: a) realizarea unei cercetări a normelor Părții Generale a Codului penal vizând calificarea infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni, precum și a unor norme incriminatorii concrete, în legătură cu care au fost abordate regulile de calificare a unității și a pluralității infracționale; b) analiza empirică a regulilor de calificare a infracțiunii unice și a concursului de infracțiuni, din perspectiva practicii judiciare autohtone studiate; c) cercetarea reglementărilor penale din legislațiile unor țări străine privind unitatea și pluralitatea infracțională; d) durata studiilor de doctorat (2018 – prezent).

II. Recomandări

1) Modificarea propoziției a doua din cadrul alin.(1) art.29 CP RM, astfel încât să aibă următorul conținut: „*În cazul săvârșirii uneia și aceleiași infracțiuni continue (permanente sau succesive) cele comise nu pot fi apreciate drept concurs de infracțiuni*”.

2) Abrogarea normelor incriminatorii (cu rolul de semne circumstanțiale agravante) prevăzute la: lit. o) alin. (2) art. 145 CP RM, lit. a) alin. (3) art. 158 CP RM, lit. a) alin. (2) art. 165 CP RM, lit. a) alin. (2) art. 171 CP RM, lit. a) alin. (2) art. 172 CP RM, lit. a) alin. (3) art. 206 CP RM, lit. a) alin. (3) art. 217^1 CP RM și la lit. a) alin. (2) art. 287 CP RM.

3) Modificarea definiției concursului de infracțiuni, consemnată la alin. (1) art. 33 CP RM, după cum urmează: „*Se consideră concurs de infracțiuni săvârșirea de către o persoană a două sau mai multor infracțiuni dacă persoana nu a fost condamnată definitiv pentru vreuna dintre ele și există posibilitatea de a trage la răspundere penală pentru cel puțin două din infracțiunile comise*”.

4) Modificarea dispoziția normei de la art. 114 CP RM, în felul următor: „*Calificarea în cazul unui concurs de infracțiuni se efectuează cu invocarea tuturor normelor care prevăd faptele prejudiciabile săvârșite*”.

5) Redarea într-o nouă redacție a art. 30 CP RM:

„Articolul 30. Infracțiunea prelungită

(1) Se consideră infracțiune prelungită fapta săvârșită cu intenție unică, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni sau inacțiuni infracționale identice, comise cu un singur scop, la intervale mici de timp, în împrejurări comune (loc, metodă, mijloc etc.), alcătuind în ansamblu o infracțiune.

(1[1]) „*În sensul prezentului articol, în calitate de acțiuni sau inacțiuni infracționale identice pot apărea, inclusiv, acțiunile sau inacțiunile omogene, prevăzute în conținutul aceluiași articol*”.

(2) Infracțiunea prelungită se consumă din momentul săvârșirii ultimei acțiuni sau inacțiuni infracționale.

6) Introducerea unui nou articol (30[1]) în Codul penal, care să definească infracțiunea complexă, și să stabilească regulile de calificare a acesteia:

„Articolul 30[1]. Infracțiunea complexă

(1) Se consideră infracțiune complexă fapta penală în conținutul căreia intră o acțiune sau o inacțiune (ca semn constitutiv sau ca semn circumstanțial agravant) care constituie prin ea însăși o faptă prevăzută de legea penală.

(2) Calificarea unei infracțiuni complexe trebuie să se facă potrivit normei ce cuprinde infracțiunea complexă, nu însă potrivit normelor ce formează infracțiunea complexă.

(3) La calificarea unei infracțiuni complexe faptele penale absorbite/reunite își pierd din individualitate, neputând fi reținute la calificare.

(4) Infracțiunea complexă, în care acțiunea sau inacțiunea secundară determină cauzarea din imprudență a unei urmări prejudiciabile (în postura de semn circumstanțial agravant), în timp ce acțiunea sau inacțiunea principală rămâne la faza actului tentat, se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea complexă consumată”.

Sugestii privind potențialele direcții viitoare de cercetare legate de tema abordată: a) modificarea și completarea conținutului unor hotărâri explicative ale Plenului CSJ vizând practica de calificare a unor infracțiuni concrete cu reguli privitoare la calificarea infracțiunii

unice și a concursului de infracțiuni; b) abordarea reconceptualizării normelor din Codul penal din perspectiva unificării prevederilor referitoare la concursul de infracțiuni și concurența normelor penale; 3) examinarea specificului calificării unității și a pluralității de infracțiuni în cazul unor fapte penale concrete (*e.g.* în cazul infracțiunilor economice, ecologice etc.).

Propuneri de utilizare a rezultatelor obținute în domeniile socio-cultural și economic: în practica persoanelor îndrituite să realizeze calificarea oficială a infracțiunii (ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători); în activitatea legislativă, fiind utile legiuitorului în procesul de îmbunătățire calitativă și continuă a cadrului normativ aferent infracțiunii unice și concursului de infracțiuni (formă a pluralității infracționale); în procesul de instruire a studenților, masteranzilor și doctoranzilor.

BIBLIOGRAFIE:

A. Surse în limba română

1. AMZA, T. *Trăsăturile esențiale ale infracțiunii*. [citat 29.11.2021] Disponibil: https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/PUBLICATII/rdj_1_2_2016.pdf
2. ANGHELUȚĂ, M. *Amenințarea cu omor ori cu vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății*. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2021. 316 p.
3. ANTONIU, G. Unitatea de infracțiune. Contribuții. În: *Revista de Drept Penal*. 1999, nr. 3.
4. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., BÂRGĂU, M. et al. *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2003. 836 p. ISBN 9975-61-291-1
5. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., GURSCHI, C. et al. *Codul penal comentat şi adnotat*. Chişinău: Cartier, 2005. 656 p. ISBN 9975-79-338-X
6. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, Gh., BERLIBA, V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale).* Chişinău: Sarmis, 2009. 860 p. ISBN 978-9975-105-20-0
7. BERCHEȘAN, V. *Drept penal. Partea generală.* Craiova: Universitaria, 2007. 346 p. ISBN 978-973-742-537-9
8. BERDILO, R. *Răspunderea penală pentru omorul săvârşit în stare de afect*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2021. 398 p. ISBN 978-9975-157-57-5
9. BERLIBA, V., COJOCARU, R. Infracțiunea continuă și continuată în legea penală a Republicii Moldova. În: *Revista de Drept penal*. 2006, nr.4, pp. 130-142. ISSN 1223-0790
10. BOGDAN, S. *Drept penal. Partea specială. Vol.I. Ediția a 2-a revăzută și adăugită*. Cluj-Napoca: Sfera Juridică, 2007. 378 p. ISBN 978-973-87831-9-5
11. BORLAN, I. Problema reiterării actelor de executare specifice infracțiunilor cu rezultat indivizibil. Unitate sau pluralitate de infracțiuni? În: *Caiete de Drept Penal*. 2013, nr.3, pp. 90-98. ISSN 1841-6047
12. BORODAC, A., GHERMAN, M. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 264 p. ISBN 978-9975-78-136-7.
13. BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2010. 162 p.
14. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GRAMA M. et. al. *Drept penal. Partea generală.* Chișinău: Cartier, 2005. 624 p. ISBN 9975-79-329-0
15. BOȚIAN, E. Concursul de legi penale. În: *Revista de Drept penal*. 2006, nr.3, pp. 144-145. ISSN 1223-0790
16. BRÎNZA, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p. ISBN 9975-70-414-X
17. BRÎNZA, S. Comentariul unor prevederi ale Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție, nr.17 din 07.11.2005, „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală”: circumstanțele agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.171 și la art.172 CP RM. În: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2008, nr.3, pp. 32-41. ISSN 1857-2405
18. BRÎNZA, S. Unele aspecte ale aplicării în practică a răspunderii pentru sustragere. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*. 2008, nr.4(14), pp. 96-107. ISSN 1814-3199
19. BRÎNZA, S. Despre necesitatea adoptării unei noi hotărâri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție dedicate practicii judiciare în cauzele referitoare la infracțiunile privind

viața sexuală (Partea I). În: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2009, nr.4, pp. 36-49. ISSN 1857-2405
20. BRÎNZA, S. Analiza juridico-penală a omorului săvârșit cu răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic (lit.f) alin.(2) art.145 CP RM). În: *Revista Națională de Drept*. 2009, nr.5, pp. 2-15. ISSN 1811-0770
21. BRÎNZA, S. Unele implicații ale Legii nr.277 din 18.12.2008 asupra calității interpretării și aplicării legii penale. În: *Revista Națională de Drept*. 2009, nr.10-12, pp. 25-26. ISSN 1811-0770
22. BRÎNZĂ, S. Comentariul unor prevederi ale Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală", nr.17 din 07.11.2005: circumstanțele agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.171 și 172 C.pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*. 2010, nr.1, pp. 2-12. ISSN 1811-0770
23. BRÎNZA, S. Teoria și practica interpretării judiciare a normelor referitoare la infracțiunile privind viața sexuală (art.171-175 CP RM). În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis", Seria „Științe sociale"*. 2010, nr.8(38), pp. 156-211. ISSN 1814-3199
24. BRÎNZĂ, S. Expunere de motive vizând proiectul unei hotărâri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție dedicate practicii judiciare în cauzele referitoare la infracțiunile privind viața sexuală (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*. 2010, nr.7-8, pp. 2-15. ISSN 1811-0770
25. BRÎNZA, S. Omorul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane (lit.g) alin.(2) art.145 CP RM): analiză de drept penal. În: *Revista Națională de Drept*. 2010, nr.11, pp. 2-10. ISSN 1811-0770
26. BRÎNZA, S. Infracțiunea de huliganism (art.287 CP RM): analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Științe sociale"*. 2015, nr.8(88), pp. 46-63. ISSN 1814-3199
27. BRÎNZA, S. Unele observații referitoare la Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.1 din 23.02.2015. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare"*, Științe juridice și economice, (Chișinău, 10-11 noiembrie 2015), pp. 3-5. ISBN 978-9975-71-703-8
28. BRÎNZA, S., STATI, V. Calificarea infracțiunilor privind viața sexuală: controverse și soluții. În: Revista Națională de Drept. 2007, nr.4, pp. 2-10. ISSN 1811-0770
29. BRÎNZA, S., STATI, V. Considerente de natură politico-penală în vederea abolirii instituției de repetare a infracțiunii. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis",* 2007, nr.6, pp. 60-72. ISSN 1814-3199
30. BRÎNZA, S., STATI, V. Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane ca presupusă formă a participației penale: demitizarea unei concepții compromise. În: *Revista Națională de Drept*. 2008, nr.4, pp. 2-17. ISSN 1811-0770
31. BRÎNZA, S., STATI, V. Răspunderea penală pentru infracțiunea de violență în familie (art.201^1 CP RM). În: *Revista Națională de Drept*. 2011, nr.10-11, pp. 3-11. ISSN 1811-0770
32. BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială. Vol.II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1324 p. ISBN 978-9975-53-034-7
33. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7
34. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3

35. BRÎNZA, S., STATI, V. Controversele legate de aplicarea în practică a art.166 Cod penal. În: *International Scientific Journal „Euro-American Scientific Cooperation: research articles" (Hamilton, Canada)*, 2018. Volume 18, pp. 30-35.
36. BRÎNZA, S., STATI, V. Aplicarea răspunderii pentru omorul prevăzut la lit.o) alin.(2) art.145 din Codul penal: aspecte teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Științe sociale"*. 2019, nr.8(128), pp. 34-44. ISSN 1814-3199
37. BRÎNZA, S., STATI, V. Concursul ideal de infracțiuni complexe care includ aceeași violență sau aceeași amenințare cu violență: paradox al practicii judiciare din Republica Moldova. În: *«Modern Scientific Challenges and Trends», Warsaw*. 2020, ISSUE 5(27), Part.2, pp. 100-115. ISBN 978-83-949403-3-1
38. BRÎNZA, S., STATI, V., COPEȚCHI, S. Infracţiunile privind viaţa sexuală din perspectiva legii penale a Republicii Moldova: aspecte *de lege ferenda*. În: *Polish Science Journal*, 2020, Issue 3(24), pp. 151-170. ISBN 978-83-949403-4-8
39. BRÎNZA, S., ULIANOVSCHI X., STATI V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-325-8
40. BULAI, C., BULAI, B.N. Manual de drept penal. Partea Generală. București: Universul Juridic, 2007. 678 p. ISBN 978-973-8929-83-8
41. Cauza Rohlena împotriva Republicii Cehe. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Rohlena-impotriva-Republicii-Cehe.pdf
42. CHIRIȚA, V. Latura subiectivă a infracțiunii de luare de ostatici și determinarea acesteia în procesul calificării. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, Științe socioumane, ediția a XII-a*, 2012, nr.1, pp. 19-24. ISBN 978-9975-4407-4-5
43. Codul contravențional, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.78-84.
44. Codul penal, adoptat de Sovietul Suprem al RSSM la 24.03.1961. În: *Вештиле Советулуй Супрем ал РССМ*, 1961, №10.
45. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii* Moldova, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
46. Codul penal al Greciei. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html
47. Codul penal al Regatului Belgiei. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html
48. Codul penal al Regatului Spaniei. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html
49. Codul penal al Regatului Țărilor de Jos (Olanda). [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html
50. Codul penal al Republicii Austria. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html
51. Codul penal al Republicii Bulgaria. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html
52. Codul penal al Republicii Cehe. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html

53. Codul penal al Republicii Croația. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html
54. Codul penal al Republicii Franceze. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html
55. Codul penal al Republicii Federale Germania. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html
56. Codul penal al Republicii Italia. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html
57. Codul penal al Republicii Letonia. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html
58. Codul penal al Republicii Malta. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Malta-RO.html
59. Codul penal al Republicii Polone. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html
60. Codul penal al Republicii Portugheze. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Portugalia-RO.html
61. Codul penal al Republicii Slovace. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html
62. Codul penal al Republicii Slovenia. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html
63. Codul penal al României. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html
64. Codul penal al Ungariei. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html
65. Codul de procedură penală, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110.
66. COJOCARU, R. Trăsăturile definitorii și formele concursului de infracțiuni potrivit Codului penal al Republicii Moldova. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”, Științe juridice*. 2011, nr.XI(2), pp. 15-20. ISSN 1857-0976
67. COMERZAN, V., CALDARI, C. Concurența dintre o normă generală și una specială și dintre două norme speciale care stabilesc răspunderea penală pentru infracțiunile care aduc atingere activității de serviciu. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*. 2021, nr.7, pp. 48-54.
68. CONDOIU, J. *Punct de vedere privind încadrarea juridică în infracțiunea de cămătărie prevăzută de art. 3 alin. (1) din Legea nr. 216/2011 privind interzicerea activității de cămătărie, respectiv de art. 351 din Codul penal, în situația în care acțiunile de remitere efectivă a sumelor de bani au avut loc înainte de intrarea în vigoare a normei de incriminare, iar activitatea de percepere a dobânzilor, după intrarea în vigoare a acesteia*. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://revistaprolege.ro/punct-de-vedere-privind-incadrarea-juridica-infractiunea-de-camatarie-prevazuta-de-art-3-alin-1-din-legea-nr-2162011-privind-interzicerea-activitatii-de-camatarie-respectiv-de-art-351-din-c/
69. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. [citat 12.02.2022]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf
70. Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1, republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.78.

71. COPEȚCHI, S. Delimitarea infracțiunii unice prelungite de concursul de infracțiuni, precum și de unele forme ale unității infracționale. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*. 2016, nr.8 (98), pp. 138-146. ISSN 1814-3199
72. COPEȚCHI, S. Infracțiunea prelungită: privire critică asupra încadrării juridice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*. 2021, nr.3(143), pp. 94-102. ISSN 1814-3199
73. COPEȚCHI, S., HADÎRCA, I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p. ISBN 978-9975-53-547-2
74. COPEȚCHI, S., POPOV, I. Examen critic al practicii judiciare în materia infracțiunii de violare de domiciliu săvârșită cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei (alin.(2) art.179 din Codul penal). În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*. 2020, nr.5, pp. 39-46.
75. CORCEA, N. *Violența în familie*. Chișinău: CEP USM, 2015. 353 p. ISBN 978-9975-71-716-8
76. COTOI, F. Viol. Acte repetate. În: *Revista de Drept penal*. 2006, nr.2, pp. 129-132. ISSN 1223-0790
77. COTOROBAI, I. Modalitățile concursului de infracțiuni și problematica aplicării pedepsei penale. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*. 2020, nr.7, pp. 35-47.
78. CRIJANOVSCHI, S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2012. 186 p.
79. CRUDU, I. Elementul material al infracțiunii de îmbogățire ilicită: analiză comparativă. În: *Legea și Viața*. 2017, nr.12, pp. 21-26. ISSN 1810-309X
80. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.110g/2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 171 alin.(2) lit.a) din Codul penal, nr.153 din 19.10.2021. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=1072&l=ro
81. Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.351 din Codul penal și art.16 alin.(1) din Codul de procedură penală”, nr.82 din 23 februarie 2016. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/178412
82. Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.35 alin.(1) și ale art.39 alin.(1) lit.b) din Codul penal, nr.368 din 30 mai 2017. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/191292
83. Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.351 din Codul penal, nr.550 din 26 septembrie 2019. În: *Monitorul Oficial al României*, 2020, nr.111.
84. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 22 aprilie 2015. Dosarul nr.1a-576/2015. [citat 28.11.2021]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0f572aa5-78e9-e411-a983-005056a5fb1a
85. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 20 decembrie 2017. Dosarul nr.1a-543/17. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9a317989-ebe0-e711-80d7-0050568b4d5b
86. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 04 noiembrie 2020. Dosarul nr.1a-520/2020. [citat 28.11.2021]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/80d1e9ca-417c-41ec-9bb4-443d7eab55ee

87. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 30 iunie 2021. Dosar nr.1a-259/2021. [citat 25.12.2021]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7edd0291-0c21-405a-b4f2-805cea36f296
88. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 02 februarie 2016. Dosarul nr.1a-990/2015. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5aca517e-91e6-e511-a1ab-005056a5d154
89. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 27 noiembrie 2017. Dosarul nr.1a-1458/2017. [citat 20.11.2021]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cf9590d1-59ff-e711-80d5-0050568b7027
90. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 29 martie 2017. Dosarul nr. 1r-52/2017. [citat 25.09.2021]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4321c1da-1f36-e711-80d3-0050568b4ab5
91. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 24 ianuarie 2017. Dosarul nr.1a-1890/16. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f752cb71-ddf8-e611-80d3-0050568b4ab5
92. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 26 iunie 2020. Dosarul nr. 1a-2135/2020. [citat 25.09.2021] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8a54aca2-7ee3-43d1-8d02-231ab7c802b1
93. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 26 februarie 2014. Dosarul nr.1ra-392/2014. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1716
94. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 28 octombrie 2015. Dosarul nr.1ra-823/2015. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5098
95. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24 martie 2016. Dosarul nr.4-1re-81/2016. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6066
96. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13 aprilie 2016. Dosarul nr.1ra-531/2016. [citat 18.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6227
97. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 26 mai 2021. Dosarul nr.1ra-1184/2021. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18738
98. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22 iunie 2016. Dosarul nr.1ra-912/2016. [citat 18.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6776
99. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 iulie 2016. Dosarul nr.1ra-987/2016. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6934
100. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 23 noiembrie 2016. Dosarul nr.1ra-1782/2016. [citat 18.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7730
101. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 noiembrie 2016. Dosarul nr.1ra-1934/2016. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7723

102. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 07 februarie 2017. Dosarul nr.1ra-100/2017. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8165
103. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11 aprilie 2017. Dosarul nr.1ra-713/2017. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8698
104. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 20 iunie 2017. Dosarul nr.1ra-913/2017. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9186
105. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26 iulie 2017. Dosarul nr. 1re-87/2017. [citat 25.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9282
106. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 30 ianuarie 2018. Dosarul nr.1ra-16/2018. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10327
107. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28 februarie 2018. Dosarul nr.1ra-447/2018. [citat 11.02.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10668
108. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20 martie 2018. Dosarul nr. 1ra-529/2018. [citat 25.09.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10744
109. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 21 martie 2018. Dosarul nr.1ra-607/2018. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10746
110. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 aprilie 2018. Dosarul nr.1ra-662/2018. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10887
111. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24 iulie 2018. Dosarul nr. 1ra-627/2018. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11697
112. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 07 noiembrie 2018. Dosarul nr.1ra-1963/2018. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12036
113. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21 noiembrie 2018. Dosarul nr.1ra-1944/2018. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12425
114. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28 noiembrie 2018. Dosarul nr. 1ra-1864/2018. [citat 25.09.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12534
115. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 decembrie 2018. Dosarul nr.1ra-1875/2018. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12637
116. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 ianuarie 2019. Dosarul nr.1ra-126/2019. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12848

117. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 iunie 2019. Dosarul nr.1ra-988/2019. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13883
118. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 17 iulie 2019. Dosarul nr.1ra-990/2019. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14092
119. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 10 septembrie 2019. Dosarul nr. 1ra-1524/2019. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14239
120. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08 octombrie 2019. Dosarul nr.1ra-1525/2019. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14372
121. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08 octombrie 2019. Dosarul nr.1ra-1638/2019. [citat 15.10.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14374
122. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 noiembrie 2019. Dosarul nr.1ra-2093/2019. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14877
123. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 noiembrie 2019. Dosarul nr.1ra-1320/2019. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14742
124. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20 noiembrie 2019. Dosarul nr.1ra-1296/2019. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14769
125. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03 decembrie 2019. Dosarul nr.1ra-2016/2019. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14793
126. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04 decembrie 2019. Dosarul nr.1ra-2080/2019. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14821
127. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 decembrie 2019. Dosarul nr.1ra-1780/2019. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14943
128. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12 februarie 2020. Dosarul nr. 1ra-687/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15322
129. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04 martie 2020. Dosarul nr.1ra-262/2020. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15694
130. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04 martie 2020. Dosarul nr.1ra-680/2020. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15617
131. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 10 martie 2020. Dosarul nr.1ra-82/2020. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15707

132. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26 martie 2020. Dosarul nr.1ra-29/2020. [citat 11.02.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15963
133. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 mai 2020. Dosarul nr.1ra-61/2020. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16170
134. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20 mai 2020. Dosarul nr. 1ra-612/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16203
135. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20 mai 2020. Dosarul nr.1ra-1153/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15909
136. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 26 mai 2020. Dosarul nr. 1ra-763/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15898
137. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 mai 2020. Dosarul nr. 1ra-694/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16383
138. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 24 iunie 2020. Dosarul nr. 1ra-1157/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16254
139. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 08 iulie 2020. Dosarul nr.1ra-1126/2020. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16403
140. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08 iulie 2020. Dosarul nr. 1ra-1134/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16413
141. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29 iulie 2020. Dosarul nr.1ra-1303/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16500
142. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11 august 2020. Dosarul nr. 1ra-1093/2020. [citat 25.09.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16514
143. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19 august 2020. Dosarul nr.1ra-1578/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16563
144. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 august 2020. Dosarul nr.1ra-1612/2020. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16564
145. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08 septembrie 2020. Dosarul nr. 1ra-640/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16684
146. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08 septembrie 2020. Dosarul nr. 1ra-747/2020. [citat 25.09.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16774

147. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 08 septembrie 2020. Dosarul nr.1ra-755/2020. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16667
148. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 16 septembrie 2020. Dosarul nr.1ra-1358/2020. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16809
149. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2020. Dosarul nr. 1rh-4/2020. [citat 25.09.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16729
150. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 01 octombrie 2020. Dosarul nr.1ra-443/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16826
151. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 15 octombrie 2020. Dosarul nr.1ra-1718/2020. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16897
152. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28 octombrie 2020. Dosarul nr.1ra-1771/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17064
153. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1ra-1072/2020. [citat 25.09.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17301
154. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1ra-1119/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17403
155. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1ra-996/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17304
156. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 10 noiembrie 2020. Dosarul nr.1ra-1536/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17186
157. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1ra-1660/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17530
158. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24 noiembrie 2020. Dosarul nr.1ra-439/2020. [citat 25.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17390
159. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25 noiembrie 2020. Dosarul nr.1ra-422/2020. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17527
160. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25 noiembrie 2020. Dosarul nr.1ra-2118/2020. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17374
161. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 02 decembrie 2020. Dosarul nr. 1ra-1659/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17562

162. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16 decembrie 2020. Dosarul nr.1ra-1819/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17499
163. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 17 decembrie 2020. Dosarul nr.4-1ril-1/2020. [citat 18.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_interes_lege.php?id=13
164. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 decembrie 2020. Dosarul nr.1ra-2090/2020. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17581
165. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20 ianuarie 2021. Dosarul nr.1ra-565/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17729
166. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 20 ianuarie 2021. Dosarul nr.1ra-355/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17684
167. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 26 ianuarie 2021. Dosarul nr.1ra-283/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17782
168. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26 ianuarie 2021. Dosarul nr.1ra-75/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17907
169. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 ianuarie 2021. Dosarul nr. 1ra-126/21. [citat 25.09.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17928
170. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 27 ianuarie 2021. Dosarul nr.1ra-368/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17935
171. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08 februarie 2021. Dosarul nr.1ra-134/2017. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8213
172. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 09 februarie 2021. Dosarul nr.1ra-545/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17900
173. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 10 februarie 2021. Dosarul nr.1ra-507/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17925
174. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 februarie 2021. Dosarul nr.1ra-247/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17950
175. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24 februarie 2021. Dosarul nr.1ra-254/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18007
176. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 01 martie 2021. Dosarul nr.1ra-439/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18114

177. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 01 martie 2021. Dosarul nr. 1ra-182/2021. [citat 25.09.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18025
178. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 02 martie 2021. Dosarul nr.1ra-59/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18234
179. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03 martie 2021. Dosarul nr.1ra-515/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18118
180. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 martie 2021. Dosarul nr.1ra-598/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18374
181. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 17 martie 2021. Dosarul nr.1ra-852/2021. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18288
182. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22 martie 2021. Dosarul nr.1ra-366/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18282
183. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 23 martie 2021. Dosarul nr.1ra-19/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18274
184. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31 martie 2021. Dosarul nr.1ra-902/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18334
185. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31 martie 2021. Dosarul nr.1ra-917/2021. [citat 18.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18346
186. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 aprilie 2021. Dosarul nr. 1ra-945/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18413
187. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 aprilie 2021. Dosarul nr. 1ra-949/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18439
188. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16 aprilie 2021. Dosarul nr.1ra-997/2021. [citat 15.10.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18432
189. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 20 aprilie 2021. Dosarul nr.1ra-684/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18470
190. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21 aprilie 2021. Dosarul nr.1ra-363/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18481
191. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21 aprilie 2021. Dosarul nr.1ra-426/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18618

192. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21 aprilie 2021. Dosarul nr.1ra-1065/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18513
193. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 28 aprilie 2021. Dosarul nr.1ra-1041/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18587
194. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28 aprilie 2021. Dosarul nr.1ra-1114/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18580
195. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 mai 2021. Dosarul nr.1ra-517/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18649
196. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24 mai 2021. Dosarul nr.1ra-979/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18739
197. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25 mai 2021. Dosarul nr. 1ra-169/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18931
198. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31 mai 2021. Dosarul nr.1ra-1133/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19095
199. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 02 iunie 2021. Dosarul nr.1ra-508/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18934
200. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09 iunie 2021. Dosarul nr.1ra-1075/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18975
201. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30 iunie 2021. Dosarul nr.1ra-984/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19216
202. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06 iulie 2021. Dosarul nr. 1ra-346/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19230
203. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06 iulie 2021. Dosarul nr.1ra-1212/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19245
204. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21 iulie 2021. Dosarul nr.1ra-912/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19218
205. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03 august 2021. Dosarul nr.1ra-1229/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19284
206. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03 august 2021. Dosarul nr. 1ra-1319/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19288

207. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04 august 2021. Dosarul nr. 1ra-1390/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19281
208. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11 august 2021. Dosarul nr.1ra-1392/2021. [citat 18.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19405
209. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11 august 2021. Dosarul nr.1ra-1040/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19432
210. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06 septembrie 2021. Dosarul nr.1ra-977/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19385
211. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06 septembrie 2021. Dosarul nr. 1ra-1103/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19386
212. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06 septembrie 2021. Dosarul nr. 1ra-1204/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19384
213. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 septembrie 2021. Dosarul nr.1ra-1435/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19479
214. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 13 septembrie 2021. Dosarul nr. 1ra-1613/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19338
215. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06 octombrie 2021. Dosarul nr.1ra-1539/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19570
216. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 octombrie 2021. Dosarul nr.1ra-1409/2021. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19627
217. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13 octombrie 2021. Dosarul nr.1ra-1500/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19630
218. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03 noiembrie 2021. Dosarul nr.1ra-1606/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19798
219. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03 noiembrie 2021. Dosarul nr.1ra-1777/2021. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19516
220. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 03 noiembrie 2021. Dosarul nr.1ra-1967/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19768
221. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 10 noiembrie 2021. Dosarul nr.1ra-1949/2021. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19940

222. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18 noiembrie 2021. Dosarul nr.1ra-1807/2021. [citat 18.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19983
223. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08 decembrie 2021. Dosarul nr.1ra-1877/2021. [citat 25.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=20128
224. DIACONESCU, GH., DUVAC, C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009. 1158 p. ISBN 978-973-115-541-8
225. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române* / Sub redacția DIMA, E. Chișinău: ARC: Gunivas, 2007. 2280 p. ISBN 978-9975-908-04-7
226. DINUICĂ, D. Infracțiune continuată. În: *Revista de Drept penal*. 2000, nr.2, pp. 110-112. ISSN 1223-0790
227. DOBRINOIU, V., NEAGU, N. *Drept penal. Partea specială*. București: Universul juridic, 2014. 731 p. ISBN 978-606-673-463-9
228. DOSEANU, R. Infracțiunea de luare de mită. În: *Revista Universul Juridic*. 2015, nr.9, pp. 55-104. ISSN 2393-3445
229. DUVAC, C. Unitatea de infracțiune și pluralitatea de infracțiuni. Reflecții. În: *Revista de Drept Penal*. 2008, nr.2, pp. 104-119. ISSN 1223-0790
230. DUVAC, C. Luarea de mită în noul Cod penal. În: *Dreptul*. 2013, nr.4, pp. 88-133. ISSN 1018-0435
231. ESCUCHURI, E.-A. Formele concursului în dreptul penal spaniol. În: *Caiete de drept penal*. 2009, nr.4, pp. 1-19. ISSN 1841-6047
232. *Ghid privind art.6 din Convenție. Dreptul la un proces echitabil*, p. 42. [citat 12.02.2022]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_RON.pdf
233. GHIGHECI, C. *Conceptul de infracțiune complexă*. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://www.juridice.ro/202298/conceptul-de-infractiune-complexa.html
234. GHIGHECI, C. Tentativa în cazul infracțiunii complexe praeterintenționate. În: *Revista de Drept Penal*. 2012, nr.4, pp. 90-96. ISSN 1223-0790
235. GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară).* Iași: Gama, 1996. 448 p. ISBN 973-96339-0-0.
236. GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A. et. al. *Drept penal. Partea Generală. Vol.I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-080-4
237. GRAUR, GH. Analiza juridică a infracțiunii complexe în dreptul penal. În: *Revista Națională de Drept*. 2017, nr. 6, pp. 56-60. ISSN 1811-0770
238. GRECU, R. Evoluția istorică a noțiunii și definiției politicii penale. În: *Revista Națională de Drept*. 2018, nr.7-9, pp. 18-21. ISSN 1811-0770
239. GUREV, D. Răpirea unei persoane cu cauzarea intenționată a vătămării grave a sănătății sau a integrității corporale: problematica încadrării juridice și soluții. În: *Materialele Conferinței naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare" (Chișinău, 28-29 septembrie 2016)*, pp. 108-112. ISBN 978-9975-71-815-8
240. GUREV, D. *Răspunderea penală pentru infracțiunea de răpire a unei persoane*. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2016. 204 p.
241. GUREV, D. *Răspunderea penală pentru răpirea unei persoane*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2018. 344 p. ISBN 978-9975-53-970-8
242. GUREV, D. Construcția normei prevăzute la art.29 CP RM (infracțiunea continuă): ficțiune legală. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională*

„Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 10-11 noiembrie 2021), pp. 19-22. ISBN 978-9975-158-56-5
243. HADÎRCĂ, I. *Răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora*. Chișinău: CEP USM, 2009. 281 p. ISBN 978-9975-70-718-3
244. HADÎRCĂ, I., COPEȚCHI, S. Calificarea infracțiunilor în cazul concurenței dintre o normă generală și una specială. În: *Revista Națională de Drept*. 2015, nr.11, pp. 31-37. ISSN 1811-0770
245. HRIȚCU, C. Conceptul de infracțiune complexă în raport cu alte concepte asemănătoare. În: *Revista de Drept Penal*. 2013, nr.3, pp. 78-102. ISSN 1223-0790
246. HRIȚCU, C. Unitatea legală de infracțiune. Justificare teoretică și practică. În: *Revista „Pro Lege”*. 2015, nr.3, pp. 157-194. ISSN 1224-2411
247. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova „privind modul de executare a Hotărârii Curții Constituționale nr.3 din 23 februarie 2016 privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv), nr.9 din 29.04.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.184-192.
248. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, a articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător), nr.21 din 22.07.2016. [citat 12.02.2022]. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=587?l=ro&tip=hotariri&docid=587
249. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin. (2) lit. c) din Codul penal (confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false), nr.12 din 14.05.2018. [citat 12.02.2022]. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=659&l=ro
250. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave), nr.22 din 01.10.2018. [citat 12.02.2022]. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=670
251. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației, la examinarea cauzelor penale, referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației sau exploatare a mijloacelor de transport”, nr.20 din 08.07.1999. [citat 18.11.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=361
252. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr. 23 din 28.06.2004. [citat 15.10.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310
253. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii”, nr.37 din 22.11.2004. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=230

254. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală” nr.17 din 07.11.2005. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_ expl.php?id=349
255. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judecării cauzelor penale în ordine de apel”, nr.22 din 12.12.2005. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=224
256. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism”, nr.4 din 19.06.2006. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=249
257. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analoagelor acestora și a precursorilor” nr.2 din 26.12.2011. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=251
258. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP RM)”, nr.11 din 24.12.2012. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318
259. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție”, nr.11 din 22.12.2014. [citat 25.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248
260. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „De modificare și completare a Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 4 din 19 iunie 2006 „Cu privire la practica judiciară, în cauzele penale despre huliganism””, nr.6 din 15.05.2017. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=239
261. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216
262. HUSTI, G.-M. Formele infracțiunii de luare de mită. În: *Penalmente Relevant*. 2018, nr.2, pp. 48-64. ISSN 2501-1367.
263. IVAN, M.-C. Infracțiunea complexă în formă agravantă. În: *Revista „Pro Lege”*. 2017, nr. 1, pp. 89-98. ISSN 1224-2411
264. IVAN, M.-C. Unitatea de infracțiune. *Rezumatul tezei de doctorat în drept*. București, 2019. 14 p.
265. LARII, I., STOIAN, A.-I. Noțiunea și natura juridică a infracțiunii unice continuate (prelungite) în legislația penală a Republicii Moldova și a României. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere” (Chișinău, 12-13 iunie 2012)*, pp. 116-124. ISBN 978-9975-4407-2-1
266. LUPU, M. Inflația de interpretări ale principiului *ne bis in idem*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2020, nr.2(53), pp. 22-25. ISSN 1857-2405
267. LUNCA, I. Unele probleme privind interpretarea și aplicarea art.287 din Codul penal. În: *Revista Națională de Drept*. 2016, nr.8, pp. 43-49. ISSN 1811-0770
268. MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*. Chișinău: CE USM, 2002. 398 p. ISBN 9975-70-190-6

269. MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003. 509 p. ISBN 9975-70-247-3
270. MARIȚ, A. *Evoluția conceptelor și a reglementărilor cu privire la vinovăția penală*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 288 p. ISBN 9975-78-409-7
271. MARIȚ, A. *Forme, modalități și grade de manifestare a vinovăției penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 304 p. ISBN 9975-78-408-9
272. MARIȚ, A. *Calificarea infracțiunii: aspecte teoretico-normative și practice ale calificării infracțiunilor. Suport de curs*. Chișinău: Centrul Editorial „Universitatea de Studii Europene din Moldova", 2015. 420 p. ISBN 978-9975-3041-5-3
273. MARIȚ, A., MUREȘAN, M.-I. *Aspecte teoretico-normative și practice privind formarea motivului și scopului în cadrul etapelor activității infracționale.* Chișinău: Tipografia „Adrilang", 2015. 244 p. ISBN 978-9975-3041-0-8
274. MARTIN, D., COPEȚCHI, S. Calificarea concursului de infracțiuni. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*. 2015, nr.1, pp. 23-28. ISSN 1811-0770
275. MARTIN, D., COPEȚCHI, S. Calificarea concursului de infracțiuni. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*. 2015, nr.2, pp. 37-43. ISSN 1811-0770
276. MATACHE, A. Consecințele ipotezelor particulare ale erorii de fapt: aberratio ictus, aberratio delicti, error in persona și aberratio causae. În: *Penalmente Relevant*. 2017, nr.1, pp. 78-93. ISSN 2501-1367
277. MICU, C.-D. *Infracțiunile de luare și dare de mită reglementate de legislația României*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2014. 194 p.
278. MITRACHE, C., MITRACHE, C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2005. 439 p.
279. MOSCALCIUC, I. Problema stabilirii elementelor circumstanțiale agravante ale infracțiunilor săvârșite în sfera consumului de produse și servicii. În: *Revista Națională de Drept*. 2007, nr.8, pp. 49-54. ISSN 1811-0770
280. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, nr.31 din 16.12.1966. În: *Tratate Internaționale*, 1998, nr.1.
281. PAPANAGA, C. Noțiuni generale privind unitatea și pluralitatea infracțiunilor de spălare a banilor. *În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Infracțiunea – răspunderea penală – pedeapsa. Drept și criminologie"* (Chișinău, 25-26 martie 2021). Chișinău: 2021, pp. 470-479. ISBN 978-9975-158-12-1
282. PASCU, I. Tâlhărie. Infracțiune continuată sau concurs de infracțiuni. În: *Revista de Drept penal*. 2004, nr.4, pp. 49-52. ISSN 1223-0790
283. PASCU, I., LAZĂR, V. *Drept penal. Partea specială*. București: Lumina Lex, 2003. 704 p. ISBN 973-588-634-0
284. POPESCU, T., GĂITAN, C. Luare de mită în formă continuată. În: *Revista de Drept penal*. 2002, nr.1, pp. 112-113. ISSN 1223-0790
285. **PRISACARI, V.** Modalități ale calificării unității și pluralității de infracțiuni. În: *Materialele Conferințe științifice internaționale „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare" (Chișinău, 2-3 octombrie 2018).* Chișinău: Tipografia „Cetatea de Sus", 2018, pp. 213-221. ISBN 978-9975-3222-0-1
286. **PRISACARI, V.** Interferențe teoretico-practice privind calificarea infracțiunilor. În: *Legea și Viața*. 2018, nr.10, pp. 24-27. ISSN 1810-309X

287. **PRISACARI, V.** Unitatea și pluralitatea de infracțiuni în raport cu fapta de corupere pasivă (articolul 324 din Codul penal al Republicii Moldova). În: *Актуальные научные исследования в современном мире*. 2021, Выпуск 9(77) ч. 2, сс. 94-104. ISSN 2524-0986
288. **PRISACARI, V.** Calificarea infracțiunii unice repetate: cazul faptei de huliganism. În: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2021, nr.3(58), pp. 28-34. ISSN 1857-2405
289. **PRISACARI, V.** Infracțiunea continuă potrivit Codului penal al Republicii Moldova: concept, trăsături, reguli de încadrare. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (7-9 November, 2021)*. Warsaw: Sp. z o. o. „iScience", 2021, p. 113-123. ISBN 978-83-949403-3-1
290. **PRISACARI, V.** Studiu comparat privind infracțiunea de îndeletnicire – formă a infracțiunii unice. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare", (Chișinău, 10-11 noiembrie 2021)*, pp. 93-95. ISBN 978-9975-152-48-8
291. **PRISACARI, V.** Infracțiunea prelungită: concept, studiu comparat, reguli de calificare. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Științe sociale"*. 2021, nr.11, pp. 177-188. ISSN 1814-3199
292. **PRISACARI, V.** Problematica calificării omorului intenționat implicând o pluralitate de victime. În: *Revista Națională de Drept*. 2021, nr.4(246), pp. 57-79. ISSN 1811-0770
293. **PRISACARI, V.** Infracțiunile contra vieții sexuale: între unitate și pluralitate infracțională. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Prevenirea hărțuirii: realitate și soluții legislative" (Chișinău, 26-27 noiembrie 2021)*. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 65-75. ISBN 978-9975-159-55-5
294. **PRISACARI, V.** Reguli de încadrare a infracțiunii unice complexe. În: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2022, nr.1(60), pp. 34-40. ISSN 1857-2405
295. **PRISACARI, V.** Caracteristici speciale și reguli de calificare a infracțiunii de obicei. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Științe sociale"*. 2022, nr.3(153), pp. 155-161. ISSN 1814-3199
296. **PRISACARI, V.** Calificarea concursului real de infracțiuni. În: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2022, nr.2(61), pp. 15-20. ISSN 1857-2405
297. **PRISACARI, V.** Concursul de infracțiuni *versus* concurența normelor penale. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*. (în curs de publicare).
298. **PRISACARI, V.** Concursul de infracțiuni: concept, trăsături. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Infracțiunea – răspunderea penală – pedeapsa. Drept și criminologie", Ediția a II-a (Chișinău, 24-25 martie 2022)*. Chișinău, 2022 (în curs de publicare).
299. PÎRȚAC, C. Elementul material al infracțiunilor de fals în acte publice (art.332 CP RM). În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae", Seria „Științe sociale"*. 2021, nr.8(148), pp. 128-139. ISSN 1814-3199
300. POPENCO, A. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de neglijență în serviciu*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2020. 249 p.
301. POSTOVANU, N. *Răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2021. 400 p. ISBN 978-9975-158-44-2
302. *Raportul Procuraturii Generale a Republicii Moldova privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2018*. [citat 12.02.2022]. Disponibil:

http://procuratura.md/file/2019-03-05_Raportul%20Public%20activitatea%20Procuraturii%20Generale%20anul%202018.pdf
303. *Raportul Procuraturii Generale a Republicii Moldova privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2019*. [citat 12.02.2022]. Disponibil: http://procuratura.md/file/Raport%20public%20Procuratura%202019%20rectificat%2004.05.2020%20.pdf
304. *Raportul Procuraturii Generale a Republicii Moldova privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2020*. [citat 12.02.2022]. Disponibil: http://procuratura.md/file/Raport%20de%20activitate%20a%20Procuraturii%20Republicii%20Moldova%20pentru%20anul%202020.pdf
305. Regulamentul Ministerului Sănătății de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, nr.199 din 27.06.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.170-172.
306. RENIȚĂ GH. Huliganismul ce implică acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor: divergențe jurisprudențiale. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*. 2017, nr.12, pp. 9-21. ISSN 1811-0770
307. RENIȚĂ GH. Huliganismul ce implică acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor: divergențe jurisprudențiale. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*. 2018, nr.1-3, pp. 16-31. ISSN 1811-0770
308. SABĂU, G. Conceptul de infracțiune continuată. În: *Revista de Drept Penal*. 2008, nr.1, pp. 74-80. ISSN 1223-0790
309. SABĂU, G. Conținutul obiectiv și subiectiv al infracțiunii continuate. În: *Revista de Drept Penal*. 2008, nr.2, pp. 162-172. ISSN 1223-0790
310. SABĂU, G. Infracțiunea continuată. Elemente de drept comparat. În: *Revista de Drept Penal*. 2008, nr.3, pp. 258-266. ISSN 1223-0790
311. Sentința Judecătoriei Anenii Noi din 21 mai 2015. Dosarul nr.1-26/15. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6f12c2c2-b0ff-e411-b888-005056a5d154
312. Sentința Judecătoriei Anenii Noi, sediul Central din 26 aprilie 2017. Dosarul nr.1-172/16. [citat 28.11.2021]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0a0a59b8-852a-e711-80d3-0050568b4ab5
313. Sentința Judecătoriei Anenii Noi, sediul Central din 30 noiembrie 2017. Dosarul nr.1-131/2016. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a1711f7d-a2d5-e711-80d5-0050568b7027
314. Sentința Judecătoriei Anenii Noi, sediul Central din 16 aprilie 2021. Dosarul nr.1-57/2020. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7cc0806b-781c-407f-9d80-ecc7ac877562
315. Sentința Judecătoriei Bălți (sediul Central) din 16 februarie 2021. Dosarul nr.1-298/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/affee214-0d8a-42b7-af89-15e6274b993a
316. Sentința Judecătoriei Bălți, sediul Central din 30 noiembrie 2021. Dosarul nr.1-725/2019. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c22cfd8a-9695-486f-a9ad-42e9f47ca85f
317. Sentința Judecătoriei Bălți, sediul Fălești din 15 martie 2021. Dosarul nr.1-1/21. [citat 25.12.2021]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/38dc38d0-9006-4f0a-b5e1-79afbe9c225b

318. Sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 24 martie 2016. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b3fded78-7ef2-e511-a1ab-005056a5d154
319. Sentința Judecătoriei Cahul din 28 decembrie 2016. Dosarul nr.1-292/16. [citat 28.11.2021]. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6d934ee8-74e4-e611-80d1-0050568b37b6
320. Sentința Judecătoriei Cahul, sediul Cantemir din 03 martie 2020. Dosarul nr.1-27/2020. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7bac3e51-4a88-4eb8-8bee-947fb360ecf6
321. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 09 august 2019. Dosarul nr. 1-502/18. [citat 25.09.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4f810a39-7a1a-45f3-8926-d045bc20bb97
322. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 04 octombrie 2019. Dosarul nr.1-248/18. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ca3a972e-5240-462f-8791-66ec4063d471
323. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 12 decembrie 2019. Dosarul nr.1-4063/2019. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b1019d88-172a-4f04-9cee-89085ad36609
324. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 03 februarie 2020. Dosar nr.1-1745/2019. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fe8d5526-dd60-4b20-bf7b-83d48b8c5a08
325. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 31 mai 2021. Dosarul nr.1-264/2019. [citat 18.11.2021]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b596eba6-9280-4d5d-9a08-7d3e2b181bd7
326. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 23 septembrie 2021. Dosarul nr.1-813/2018. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bf17c62a-04ba-486a-b375-024984929e9d
327. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 24 noiembrie 2021. Dosarul nr.1-515/2019. [citat 18.11.2021]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fcdd0471-b22a-478d-b57d-aa23d52e3dd8
328. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 05 ianuarie 2022. Dosarul nr.1-1526/2021. [citat 17.12.2021]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a582a1db-4617-4963-a91a-ae2d8cdd1cc6
329. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 21 februarie 2020. Dosarul nr.1-142/2018. [citat 18.11.2021]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8385bd5e-646a-4c96-bfda-b1e6ac31f5f0
330. Sentința Judecătoriei Criuleni, sediul secundar din 31 iulie 2019. Dosarul nr.1-94/2015. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f6631791-3390-491b-852d-d8dd65301141
331. Sentința Judecătoriei Edineț, sediul Briceni din 09 iulie 2020. Dosarul nr.1-110/2020. [citat 28.11.2021]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/54e7c33a-edaf-4b85-8ca4-f884268ba23f
332. Sentința Judecătoriei Fălești din 03 februarie 2015. Dosarul nr.1-151/2014. [citat 28.11.2021]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dd51a693-a8c1-e411-8112-005056a5d154

333. Sentința Judecătoriei Hâncești, sediul Central din 13 martie 2017. Dosarul nr.1-10/2017. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1f36e1b7-951a-e711-80d3-0050568b4ab5
334. Sentința Judecătoriei Hâncești, sediul Central din 17 mai 2018. Dosarul nr.1-123/2018. [citat 20.11.2021]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c89ca5ff-c759-e811-80d5-0050568b7027
335. Sentința Judecătoriei Hâncești, sediul Central din 30 octombrie 2019. Dosarul nr.1-87/19. [citat 28.11.2021]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f307c8d8-987d-458c-b655-7c813cb35c02
336. Sentința Judecătoriei Hâncești, sediul Central din 16 martie 2020. Dosarul nr.1-186/2019. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3f0c2122-cb64-4090-baa1-568aec9241f8
337. Sentința Judecătoriei Hâncești, sediul Central din 03 iunie 2020. Dosarul nr.1-296/19. [citat 17.12.2021]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d123e454-7f33-4824-a2ff-ec721689d6b7
338. Sentința Judecătoriei Hâncești, sediul Central din 26 martie 2021. Dosarul nr.1-329/2020. [citat 17.12.2021]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5af893b0-9cb3-4aa1-a33c-5df91f64dfe6
339. Sentința Judecătoriei Hâncești, sediul Central din 26 iulie 2021. Dosarul nr.1-157/2021. [citat 20.11.2021]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/85de4b74-b23e-4558-8946-d19e31e3b527
340. Sentința Judecătoriei Hâncești, sediul Central din 21 octombrie 2021. Dosarul nr.1-132/21. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/35a40fff-3fa0-4c7e-bb6e-0f4ba483654e
341. Sentința Judecătoriei Orhei, sediul Central din 14 noiembrie 2017. Dosarul nr.1-260/2017. [citat 28.11.2021]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b1ef583b-83e5-e711-80d5-0050568b7027
342. Sentința Judecătoriei Orhei, sediul Șoldănești din 23 iunie 2017. Dosarul nr.1-55/2017. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e2cbe1bc-9a58-e711-80d3-0050568b4ab5
343. Sentința Judecătoriei Soroca, sediul Florești din 09 august 2017. Dosarul nr.1-78/2017. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0faeaa29-cd7d-e711-80d6-0050568b4d5b
344. Sentința Judecătoriei Strășeni, sediul Călărași din 04 decembrie 2020. Dosarul nr.1-266/2020. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/666e1da6-17fb-4d64-8471-80dde8b2702c
345. Sentința Judecătoriei Telenești din 30 aprilie 2014. Dosarul nr.1-83/2014. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0fce79a3-40d0-e311-9df1-005056a5d154
346. Sentința Judecătoriei Ungheni, sediul Central din 14 noiembrie 2019. Dosarul nr.1-358/2019. [citat 20.11.2021]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/098c3a47-9aa9-40d9-88f2-86717b82ef11
347. SERBINOV, A. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 290 și 291 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*. 2017, nr. 3, pp. 35-43. ISSN 1811-0770

348. SERBINOV, A. *Răspunderea penală pentru infracțiunile contra securității publice exprimate în manipulări ilegale cu arme și muniții*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017. 348 p. ISBN 978-9975-53-871-8
349. SERBINOV, I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2018. 280 p. ISBN 978-9975-53-954-8
350. Sesizarea nr.110g/2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 171 alin.(2) lit.a) din Codul penal. [citat 11.02.2022]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/110g_2021.05.19.pdf
351. SIMA, C. Unitatea de infracțiuni. În: *Revista „Pro Lege”*. 2014, nr.4, pp. 11-41. ISSN 1224-2411
352. SIMA, C. Pluralitatea de infracțiuni. În: *Revista „Pro Lege”*. 2015, nr.1, pp. 11-28. ISSN 1224-2411
353. SIMIONESCU, E.-G. Infracțiunea consumată – formă a infracțiunii intenționate. În: *Analele Universităţii „Constantin Brâncuşi” din Târgu Jiu, Seria „Ştiinţe Juridice”*. 2013, nr.4, pp. 25-32. ISSN 1844-7015
354. SIMIONESCU, E.-G. Eroarea din perspectiva dreptului penal. În: *Analele Universităţii „Constantin Brâncuşi” din Târgu Jiu, Seria „Ştiinţe Juridice”*. 2014, nr.2, pp. 37-48. ISSN 1844-7015
355. SOROCEANU, I. Omorul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane. Abordări teoretice și drept comparat. În: *Revista Națională de Drept*. 2018, nr.1-3, pp. 58-62. ISSN 1811-0770
356. STAN, A. Unitate sau pluralitate infracțională în noul Cod penal. Sporul obligatoriu de pedeapsă – un rău necesar sau o gravă eroare? În: *Revista Universul Juridic*. 2016, nr.12, pp. 52-64. ISSN 2393-3445
357. STATI, V. Despre practica aplicării răspunderii penale pentru infracțiunile privind viața sexuală. Considerente de ordin teoretic și practic. În: *Revista Națională de Drept*. 2007, nr.8, pp. 16-21. ISSN 1811-0770
358. STATI, V., RENIȚĂ, GH. Dilema (ne)constituționalității dispoziției cu privire la repetarea violului. În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 6(39), pp. 97-105. ISBN 978-83-949403-4-8
359. STOIAN, A.-I. Infracțiunea continuată (prelungită) și infracțiunea continuă succesivă în dreptul penal. În: *Legea și Viața*. 2012, nr.10, pp. 45-49. ISSN 1810-309X
360. STOIAN, A.-I. Infracțiunea continuată (prelungită) și infracțiunea repetată în legislația penală a Republicii Moldova. În: *Закон и жизнь*. 2012, №.10, pp. 55-58. ISSN 1810-309X
361. STOIAN, A.-I. *Infracțiunea continuată (prelungită) ca formă a unității legale de infracțiune*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2012. 175 p.
362. STRAT, C. Infracțiunea continuată săvârșită din culpă. În: *Revista „Pro Lege”*. 2015, nr.3, pp. 141-156. ISSN 1224-2411
363. STRETEANU, F. *Concursul de infracțiuni*. București: Lumina Lex, 1999. 392 p. ISBN 973-588-178-0
364. STRETEANU, F. Câteva aspecte controversate privind concursul ideal de infracțiuni. În: *Revista de Științe Penale*, 2006, pp. 26-36. ISSN 1812-3392
365. ȘTEFĂNOAIA, M. *Drept penal: partea generală. Vol.I.* București: Universul Juridic, 2020. 619 p. ISBN 978-606-39-0650-3
366. TĂBÎRȚĂ, A., PÎNTEA, A. Noțiunea de „îndeletnicire” în Partea Specială a Codului penal. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare*

prin cercetare și inovare", (Chișinău, 7-8 noiembrie 2019), pp. 248-251. ISBN 978-9975-149-46-4
367. TĂNASE, A. Latura obiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane (art.165 CP RM). În: *Revista Națională de Drept*. 2010, nr.11, pp. 18-33. ISSN 1811-0770
368. TĂNASE, A. Latura subiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane (art.165 CP RM). În: *Revista Națională de Drept*. 2011, nr.2, pp. 10-22. ISSN 1811-0770
369. ȚURCAN, I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă*. Chișinău: CEP USM, 2011. 218 p. ISBN 978-9975-71-175-3
370. UȘVAT, C.-F., *Infracțiunile de corupție în contextul reglementărilor europene.* București: Universul Juridic, 2010. 648 p. ISBN 978-973-127-306-8
371. VASILE, G.-A. Infracțiunea continuată vs concursul real de infracțiuni. În: *Materialele Conferinței științifice studențești anuale (București, 23-24 martie 2012, ediția a II-a)*, pp. 436-446.
372. ZOLYNEAK, M., MICHINICI, M.I. *Drept penal. Partea generală*. Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1999. ISBN 973-9237-50-9

B. Surse în limba rusă

373. АГАЕВ, И. Понятие совокупности преступлений. В: *Уголовное право*. 2003, №3, сс. 4-6. ISSN 2071-5870
374. АГАЕВ, И.Б. Множественность и повторность преступлений в квалификации уголовно-правовых террористических деяний против безопасности: национальный и международный аспекты. В: *Международное сотрудничество евразийских государств: политика, экономика, право*. 2017, №1, сс. 72-82. ISSN 2412-4141
375. АЗРАПКИН, А.П. Проблема правовой оценки похищения человека, сопряженного с другими преступлениями. В: *Образование и право*. 2019, №6, сс. 117-122. ISSN 2076-1503
376. БАБИЙ, Н. Ответственность за убийство двух или более лиц. В: *Законность*. 2004, №8, сс. 38-40. ISSN 0132-1536
377. БОРОДИН, С.В. *Преступления против жизни*. Москва: Юристъ, 2003. 467 с. ISBN 5-94201-155-9
378. БУШКОВ, Д.В., ПОМАЗАН, С.В. Уголовно-правовая оценка совокупности преступлений в толкованиях Пленума Верховного Суда РФ. В: *Научный журнал КубГАУ*. 2014, №104(10), сс. 1-9. ISSN 1990-4665
379. ВИШНЯКОВА, Н.В. Единство умысла как признак продолжаемого хищения. В: *Научный вестник Омской академии МВД России*. 2015, №2(57), сс. 16-19. ISSN 1999-625X
380. ВИШНЯКОВА, Н.В. Момент окончания продолжаемых хищений чужого имущества. В: *Законы России: опыт, анализ, практика*. 2016, №6. сс. 22-23. ISSN 1992-8041
381. ГЕВОРКЯН, А.М. Множественность преступлений в условиях совершенствования уголовного законодательства. В: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*. 2015, №3(67), сс. 46-50. ISSN 2071-8284
382. ГУЛИЕВА, Н.Б. Составные преступления в российском уголовном праве. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Кемерово, 2006. 24 с.

383. ДИКАРЕВ, С.И. Реализация общепризнанного принципа *non bis in idem* в Российском уголовном процессе. В: *Вестник Волгоградского государственного университета*. 2013, №1(18), сс. 100-104. ISSN 2409-1979
384. ЕНИКЕЕВА, Л.Ф. *Дифференциация и индивидуализация наказания по совокупности преступлений*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2006. 186 с.
385. ЗАЛОВ, А.Ф. Проблемы квалификации продолжаемых изнасилований. В: *Юридическая наука и правоохранительная практика*. 2014, №1(27), сс. 27-38. ISSN 1998-6963
386. ЗАЦЕПИН, А.М. *Дополнительная квалификация преступления: доктрина и практика*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Екатеринбург, 2020. 64 с.
387. ЗИНЧЕНКО, И.А. *Составные преступления*. Харьков. 2005. 176с. ISBN 966-8184-25-4
388. ИВАНОВА, М.Д. *Спорные вопросы квалификации взяточничества* [citat 10.09.2021]. Disponibil: https://spb.ranepa.ru/wp-content/uploads/2021/02/ivanova_m.d ._ac_18_1.pdf
389. ИНОГАМОВА-ХЕГАЙ, Л.В. Множественность и конкуренция норм о посягательствах против физической свободы лица. В: *Юридический вестник Самарского университета*. 2020, №6(1), сс. 42-46. ISSN 2542-047X
390. КАДНИКОВ, Н.Г., КАРПОВА, Н.А. К вопросу о квалификации длящихся и продолжаемых преступлений при неоконченной преступной деятельности. В: *Вестник Московского университета МВД России*. 2019, №3, сс. 96-100. ISSN 2073-0454
391. КАПИНУС, О.С., ОБРАЖИЕВ, К.В. Одновременное получение взятки от нескольких лиц: проблемы квалификации. В: *Общество и право*. 2016, №4(58), сс. 18-24. ISSN 1727-4125
392. КАРАСОВА, А.Л., ГОРБАНЬ, А.В. Теоретико-практические взгляды на квалификацию убийства двух и более лиц, при частичной реализации умысла. В: *Вестник Юридического Факультета ЮФУ*. 2019, №1, сс. 15-22. ISSN 2313-6138
393. КАРПОВА, Н.А., КАЛИНИНСКАЯ, Я.С. Актуальные вопросы правоприменительной практики по уголовным делам о продолжаемых преступлениях. В: *Пробелы в российском законодательстве*. 2016, №8, сс. 159-162. ISSN 2072-3164
394. КНЯЗЬКОВ, А.А. *Теория и практика квалификации преступлений: учебное пособие*. Ярославль: ЯрГУ, 2018. 100 с. ISBN 978-5-8397-1140-2
395. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* (под ред. В.Т. ТОМИНА, В.В. СВЕРЧКОВА). Москва: «Юрайт-Издат». 2012.
396. КОРНЕЕВА, А.В. *Теоретические основы квалификации преступлений: учебное пособие*. Москва, 2006. 176 с.
397. КОРОТКИХ, Н. Проблемы квалификаций преступлений, совершенных в отношении двух или более лиц. В: *Юридическая наука*. 2016, №1, сс. 86-91. ISSN 2220-5500
398. КРАЕВ, Д.Ю. *Множественность преступлений*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2016. 120 с.
399. КУДРЯВЦЕВ, В.Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва, 1999.
400. КУДРЯВЦЕВ, В.Н. *Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд., перераб. и доп*. Москва: Юристъ, 2004. 304 с.

401. КУЗНЕЦОВА, Н.Ф. *Проблемы квалификации преступлений: Лекции по спецкурсу «Основы квалификации преступлений»* / Науч. ред. и предисл. Академика В.Н. Кудрявцева. Москва: Издательский Дом «Городец», 2007. 336 с. ISBN 978-5-9584-0173-4
402. КУЛАГИН, А.Н. Основные концепции (теории) продолжаемого преступления в доктрине уголовного права. В: *Вестник Краснодарского университета МВД России.* 2016, №3(33), сс. 53-58. ISSN 2073-1078
403. КУЛАГИН, А.Н. Особенности квалификации продолжаемого взяточничества. В: *Общество и право*. 2016, №2(56), сс. 173-176. ISSN 1727-4125
404. КУЛАГИН, А.Н. *Продолжаемые преступления: уголовно-правовая характеристика и проблемы квалификации*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2017. 208 с.
405. ЛАРИНА, Л.Ю. К вопросу о понятии совокупности преступлений и ее видах. В: *Юридическая наука*. 2011, №1, сс. 48-51. ISSN 2220-5500
406. МАЛКОВ, В.П. *Множественность преступлений: сущность, виды, правовое значение*. Казань: Таглимат, 2006. 140 с.
407. МАТЛЮБОВ, Б.Б. *Совокупность преступлений: квалификация*. Ташкент, 2008. 72 с.
408. МОЛЧАНОВ, Д.М. Множественность преступлений: актуальные проблемы и теоретический опыт исследований ученых кафедры уголовного права МГЮА. В: *Актуальные проблемы российского права*. 2016, №5(66), сс. 107-118. ISSN 1994-1471
409. МОТИН, А.В. *Квалификация половых преступлений*. Москва: Изд-во Триумф, 2019. 231 с. ISBN 978-5-93673-253-9
410. НАГАЕВА, Т.И. Продолжающиеся преступления. В: *Северо-Кавказский юридический вестник*. 2011, №2, сс. 74-79. ISSN 2074-7306
411. НАУМОВ, А.В. Совокупность в составных насильственных преступлениях: когда она есть и когда отсутствует. В: *Уголовное право*. 2014, №5, сс. 76-79. ISSN 2071-5870
412. ОРАЗДУРДЫЕВ, А.М. *Продолжаемое преступление по советскому уголовному праву*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Казань, 1984.
413. ОРАЗДУРДЫЕВ, А.М. Проблема составного преступления в связи с общим учением о совокупности преступных деяний. В: *Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева*. 2010, №.74, сс. 67-73. ISSN 2076-7919
414. ПАНОВ, А.Б. О длящихся административных правонарушениях. В: *Право. Журнал Высшей школы экономики*. 2015, №3, сс.50-65. ISSN 2072-8166
415. ПАНТЮХИНА, И.В. Вопросы отграничения продолжаемого преступления от совокупности преступлений. В: *Актуальные вопросы борьбы с преступлениями*. 2015, №4, сс. 17-20. ISSN 2409-5990
416. ПИНЧУК, В.И. *Множественность преступлений. Учебное пособие*. Санкт-Петербург, 1999. 33 с. ISBN 5-89094-079-1
417. ПИТЕЦКИЙ, В.В. *Составные нормы в уголовном праве России*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Красноярск, 2004. 22 с.
418. ПОДГРУШНЫЙ, М.А. Проблемы квалификации совокупности эпизодов взяточничества в теории и судебной практике. В: *Вестник Чувашского университета*. 2013, №1, сс. 72-75. ISSN 1810-1909

419. ПОЗДЫШЕВ, Р.С. Классификационная характеристика длящегося правонарушения. В: *Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Право*. 2019, №1(36), сс. 67-75. ISSN 1995-5502
420. ПОЗДЫШЕВ, Р.С. Длящееся правонарушение в административном и уголовном законодательстве: теоретико-правовой анализ. В: *Вестник Нижегородской академии МВД России*. 2016, №3(35), сс. 184-190. ISSN 2078-5356
421. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федераций «О судебной практике по делам об убийстве (ст. 105 УК)», №1 от 27 января 1999. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_21893/
422. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации «О судебной практике по делам о взяточничестве и об иных коррупционных преступлениях», от 9 июля 2013 г. № 24. [citat 25.09.2021] Disponibil: https://52.xn--b1aew.xn--p1ai/gumvd/korrnet/Normativnie_pravovie_i_inie_akti_v_sfere/Federalnie_zakoni_ukazi_Prezidenta_Rossi/Postanovlenija_Verhovnogo_Suda_RF
423. Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 4 декабря 2014 г. № 16 «О судебной практике по делам о преступлениях против половой неприкосновенности и половой свободы личности». [citat 20.11.2021]. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_171782/
424. Постановление Пленума Верховного Суда Республики Беларусь «О судебной практике по делам об убийстве (ст. 139 УК)», №9 от 17 декабря 2002. [citat 28.11.2021]. Disponibil: http://court.gov.by/ru/jurisprudence/post_plen/criminal/vsmen/9e3234b3ffac4bd5.html
425. РАСТОРОПОВА, О.В. И вновь о множественности преступлений. В: *Пробелы в российском законодательстве*. 2017, №4, сс. 143-145. ISSN 2072-3164
426. РОЖНОВ, А.П. Проблемы квалификации убийств, сопряженных с иными преступлениями. В: *Вестник Волгоградского государственного университета*. 2011, №1(14), сс. 152-158. ISSN 2409-1979
427. СЕМЕНОВА, Д.М. О квалификации множественности преступлений в условиях конкуренции норм. В: *Юридическая наука*. 2020, №8, сс. 61-64. ISSN 2220-5500
428. СИЛАЕВ, С.А. О единстве потерпевшего в продолжаемом преступлении. В: *Советник юриста*. 2011, №4, сс. 34-37. ISSN 2412-1614
429. СИЛАЕВ, С.А. Объективные признаки продолжаемого преступления. В: *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2013, №3, сс. 278-283. ISSN 2542-2456
430. СКАКУН, А.Л. Длящиеся и продолжаемые преступления, связанные с уклонением от уплаты таможенных платежей. В: *Таможенная политика России на Дальнем Востоке*. 2014, №2(67), сс. 39-51. ISSN 1815-0683
431. СУДЕНКО, В.Е. *Уголовное право. Общая часть*. Москва: Юридический институт МИИТа, 2016. 197 с.
432. ТАРАСОВА, Ю.Е. Эволюция взглядов на понятие множественности преступлений в российской уголовно-правовой науке. В: *Актуальные проблемы российского права*. 2018, №7(92), сс. 178-185. ISSN 1994-1471
433. ТАРАСОВА, Ю.Е. *Формы множественности преступлений и конструкции множественного совершения деяний в российском уголовном праве*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2019. 239 с.

434. ТРЕТЬЯКОВ, К.В. Убийство, сопряженное с совершением другого преступления: единичное преступление или множественность? В: *Вестник МГОУ. Серия «Юриспруденция»*. 2014, №2, сс. 45-51. ISSN 2072-8557
435. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353
436. Уголовный кодекс Грузии. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf
437. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://shailoo.gov.kg/media/anarbek/2018/01/27/22_jP701lJ.pdf
438. Уголовный кодекс Республики Армении. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show
439. Уголовный кодекс Республики Казахстан. [citat 11.09.2021]. Disponibil: HTTPS://ONLINE.ZAKON.KZ/DOCUMENT/?DOC_ID=31575252
440. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325
441. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30421110
442. Уголовный кодекс Туркменистана. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=31295286
443. Уголовный кодекс Украины. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-7/
444. Уголовный кодекс Японии. [citat 17.12.2021]. Disponibil: https://constitutions.ru/?p=407
445. Федеральный закон Российской Федерации „О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Российской Федерации", №162-ФЗ от 8 декабря 2003. [citat 11.09.2021]. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_45408/3d0cac60971a511280cbba229d9b6329c07731f7/#dst100009
446. ЧЕРНЕНКО, Т.Г. Фактическая ошибка в объекте и предмете посягательства. В: *Вестник Алтайской академии экономики и права*. 2014, №.8, сс. 126-130. ISSN 2226-3977
447. ЧЕРНЕНКО, Т.Г. Формы множественности преступлений в Уголовном кодексе Российской Федерации и уголовно-правовой доктрине. В: *Вестник Томского государственного университета. Право*. 2016, №3(21), сс. 100-112. ISSN 2311-3693
448. ЧИКИН, Д.С. К вопросу о понятии длящегося преступления и моменте его окончания. В: *Общество и право*. 2010, №3, сс. 148-150. ISSN 1727-4125
449. ЧИКИН, Д.С. *Сложные единичные преступления: уголовно-правовая характеристика, проблемы квалификации и законодательного конструирования*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Краснодар, 2013. 32 с.
450. ШВЕЦ, Е.Н. *Совокупность преступлений: понятие, виды, наказуемость*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2005. 152 с.
451. ШУМИХИН, В.Г. Признаки длящегося преступления. В: *Уголовное право*. 2010, №2, сс. 94-96. ISSN 2071-5870
452. ШУМИХИН, В.Г. Конструктивные признаки длящегося преступления. В: *Вестник Пермского Университета*. 2010, №2(8), сс. 207-210. ISSN 2219-3111

453. ЭКТОВ, А.С. Уголовно-правовые вопросы оценки длящихся преступлений. В: *Проблемы правоохранительной деятельности*. 2007, №1, сс. 33-36. ISSN 1819-7426

C. Surse în alte limbi

454. УС, О.В. *Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації*. Харків: Право, 2018. 368 с. ISBN 978-966-937-272-7
455. СОЗАНСЬКИЙ, Т.І. *Кваліфікація сукупності злочинів*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Львів, 2009. 23 с.
456. KRASTINS, U. Turpināta noziedzīga nodarījuma problemātika krimināltiesībās. În: *The 7th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia (January 2019)*, pp. 346-352.
457. PERSIDSKIS, A. Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmes. În: *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*. 2015, No.3(72), p. 46. pp. 41-49.
458. PERSIDSKIS, A. *Noziedzīgu nodarījumu kopība aggregation of criminal offences*. Promocijas darba kopsavilkums synopsys of the doctoral thesis. Riga, 2018. 37 p.
459. LIHOLAJA, V., HAMKOVA, D. Problematics of identification of a continuous criminal offence. În: *Juridiskā zinātne*. 2020, No.13, pp. 76-96. ISSN 1691-7677
460. Case of *Pelissier and Sassi versus France* (25 March 1999). [citat 12.02.2022]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58226%22]}
461. Case of *Sejdovic versus Italy* (1 March 2006). [citat 12.02.2022]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-72629%22]}
462. Criminal Code of Bosnia and Herzegovina. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8499/file/CC_BiH_am2018_eng.pdf
463. Criminal Code of Montenegro. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8406/file/Montenegro_CC_am2018_en.pdf
464. Criminal Code of Mongolia. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/10010/file/MONG_CC_as%20of%202019.pdf
465. Criminal Code of the Republic of North Macedonia. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8145/file/fYROM_CC_2009_ am2018_en.pdf
466. Criminal Code of the Republic of Serbia. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/5480/file/Serbia_CC_am2012_en.pdf
467. Penal Code of Turkey. [citat 11.09.2021]. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/6453/file/Turkey_CC_2004_am2016_en.pdf

DECLARAŢIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

PRISACARI Vadim

_____

05 martie 2022

CV-ul AUTORULUI

Nume și prenume: PRISACARI Vadim

Cetățenia: Republica Moldova

Studii:

2005-2009 – studii de licență, Academia de Studii Economice a Moldovei.

2009-2011 – studii de masterat, Academia de Studii Economice a Moldovei.

2010-2012 – audient la Institutul Național al Justiției, candidat la funcția de procuror.

2018-prezent – doctorand USM, Școala doctorală în drept, științe politice și administrative a consorțiului instituțiilor de învățământ, ASEM – USPEE „C. Stere", specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal.

Activitate profesională:

2012-2013 – procuror în Procuratura raionului Strășeni

2013-2017 – procuror în Procuratura sectorului Ciocana, mun. Chișinău

2017-2018 – procuror în Procuratura mun. Chișinău

2018-prezent – procuror în Procuratura Anticorupție

Domeniul de interes științific: Drept penal: partea specială și partea generală.

Participări la manifestări științifice: Conferința științifică internațională „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare" (Chișinău, 2-3 octombrie 2018); Conferința științifică internațională „Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference" (Warsaw, 7-9 November, 2021); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare", (Chișinău, 10-11 noiembrie 2021); Conferința științifică internațională „Prevenirea hărțuirii: realitate și soluții legislative" (Chișinău, 26-27 noiembrie 2021).

Lucrări științifice publicate: 13 publicații științifice

Cunoașterea limbilor străine: rusa, engleza – scris/citit/vorbit – nivelul C2 (fluent).

Date de contact:

telefon: (+373) 069132648

e-mail: prisacarivadim@yahoo.com